100 +1

Mircea Nedelciu

ZMEURA DE CÎMPIE

gramar

Colecţie iniţiată şi coordonată de Ion Marinescu
Coperta colecţiei şi grafica: Done Stan

MIRCEA NEDELCIU

Zmeura de câmpie

(roman împotriva memoriei)

Prefaţă de ION SIMUŢ

EDITURA 100+1 GRAMAR
Bucureşti, 1999

Lector: *Silvia Munteanu*
Procesare computerizată: *Ruxandra Munteanu*

ISBN 973-591-116-7

PREFAŢĂ

Beneficiile strategiei narative

Apărut în 1984, *Zmeura de cîmpie* e primul roman al lui Mircea Nedelciu, venit după trei volume de proze scurte. Debutul se petrecuse cu *Aventuri într-o curte interioară*, în 1979, cînd prozatorul avea doar 29 de ani; cred că numai obligat de editor a aşezat în subtitlu menţiunea "nuvele", căci ea nu se potriveşte materiei epice; ulterior, în fişa de autor, scriitorul va menţiona în dreptul volumului, ca explicaţie suplimentară minimală, "proză scurtă". La fel va proceda şi în cazul cărţilor următoare, care sînt în măsură să legitimeze nu doar un tînăr scriitor ci liderul unei generaţii: *Efectul de ecou controlat*, în 1981, şi *Amendament la instinctul proprietăţii*, în 1983. Cînd, în 1983, apărea antologia care făcea intrarea triumfală în literatura contemporană a grupului desantat de Ovid S. Crohmălniceanu, *Desant '83*, Mircea Nedelciu era o voce distinctă, puternică şi originală, în peisajul actualităţii. Colegii săi de antologie şi de generaţie îşi vor modela treptat o identitate proprie, dintre ei distingîndu-se în proză într-un interval scurt de timp: Gheorghe Crăciun, Ioan Lăcustă, Nicolae Iliescu, Cristian Teodorescu, Sorin Preda, Mircea Cărtărescu, Constantin Stan, George Cuşnarencu. Dintre ei, cele mai multe afinităţi are Mircea Nedelciu cu Sorin Preda şi Gheorghe Crăciun, atît în sensul unui experimentalism îndrăzneţ şi al unui textualism perseverent, cît şi în sensul preferinţei pentru proza scurtă. Mircea Nedelciu făcuse de timpuriu, din 1980, dacă nu şi mai devreme, jurămîntul de credinţă şi fidelitate faţă de proza scurtă ca revelator al autenticităţii, al dialogului şi al transcrierii realiste, aşa cum se poate constata din paginile publicistice antologate de Gheorghe Crăciun în volumul *Competiţia continuă. Generaţia '80 în texte teoretice* (1994). Revine ideea de a provoca în permanenţă

cititorul, de a-l trata ca personaj principal, de a miza pe participarea, întrebările şi inteligenţa lui. Cititorul trebuie implicat, făcut complice, considerat partener de dialog, atras prin "cascade de procedee" ce mobilizează "forţe auctoriale importante" pe domenii ca parodicul, intertextualitatea, ludicul, metalimbajul, autoreferenţialitatea. Sînt noţiunile indispensabile pentru a înţelege specificul acestei proze.

E greu de spus cărei specii epice aparţin prozele din aceste prime trei volume ale lui Mircea Nedelciu (nuvelei? – nu, povestirii în sens tradiţional? – iarăşi nu). Autorul pare să prefere termenul de proză scurtă. Şi, pentru că trebuiau să poarte un nume, alţi colegi de generaţie (Gheorghe Crăciun, Gheorghe Iova, Gheorghe Ene) le-au spus texte. Autorul intervine pe faţă în textul pe care tocmai îl scrie, îşi etalează procedeele, expune la vedere mecanismele de creaţie, se înfăţişează ca personaj, se raportează în permanenţă la un metatext sau la sine însuşi. În timp ce maşina textului înaintează lent în subiect, autorul a dat jos capota şi-şi iniţiază cu multă bunăvoinţă cititorul în mecanismele de funcţionare şi mecanismele de direcţie. Autorului textualist îi place să arate nu numai cum se produce sensul, dar mai ales cum se produce textul, vehicolul sensului. Şi evident că există o satisfacţie demonstrativă mai mare cînd treci, ca autor, de la un vehicol mai mic (proza scurtă) la un vehicol mai mare (romanul). Necesitatea acestei schimbări vine odată cu maturitatea. Fie şi numai pentru a-şi etala forţele auctoriale la altă scară, pe alte spaţii, la alte dimensiuni, chiar dacă marea sa pasiune rămîne proza scurtă. Scriitorul chiar simte nevoia să spună într-o paranteză din *Zmeura de cîmpie*, spre finalul secvenţei *P*: "aş putea să vă explic de ce autorul acestui aşa-zis roman, cel care a decis să mă transforme dintr-o dată în personaj, crede mai mult în proza scurtă decît în roman". Ar putea să ne explice, dar nu ne explică. Romanul e lucrat minuţios pe secvenţe, cu o meticulozitate şi o mobilitate pe care numai un autor experimentat de proză scurtă le poate avea. Eşti înclinat să crezi că, în fond, din punct de vedere tehnic, romanul e o sumă de proze scurte şi nu comportă decît o problemă de montaj, dacă n-ai şti că firele narative trebuie conduse într-un mod special pe spaţii mai largi şi că personajul trebuie să aibă altă anvergură (morală, psihologică, intelectuală). De unul singur, ca autor, Mircea Nedelciu va mai recidiva o singură dată în roman: în 1986, cu *Tratament fabulatoriu*, însoţit de o amplă prefaţă, apropiată de o profesiune de credinţă despre rostul literaturii şi modul de folosinţă a romanului. Revine la proza scurtă, degajat de responsabilitatea romanului (a cărui probă a trecut-o cu brio), în volumul din 1989 *Şi ieri va fi o zi*. Un roman scris în 1986 în colaborare cu Adriana Babeţi şi Mircea Mihăieş, *Femeia în roşu*, nu poate apărea decît în 1991. Dragostea dintîi (proza scurtă) nu şi-a pierdut niciodată în conştiinţa autorului prestigiul, atractivitatea, vitalitatea, aura.

Romanul *Zmeura de cîmpie* este scris în mod vădit şi indubitabil cu tehnica unui autor de proză scurtă. Ca structură, textul e organizat în mai multe secvenţe ordonate alfabetic de la A la Z, dar fiecare secvenţă textuală e ruptă în alte episoade sau fragmente. Scriitura fragmentară obligă cititorul să recompună un adevărat roman-puzzle. Strategia narativă, cu o bună doză enigmistică, mobilizează ipoteze despre viaţa personajelor şi întreprinde cercetări pe teren şi explorări în memoria martorilor. De aceea prima parte a romanului se intitulează *Presupuneri*, iar a doua *Investigaţii*, fiind completate cu cercetări suplimentare în *Alte păreri* şi *Alte investigaţii*. Sensul explorator-investigativ al romanului e primordial şi decisiv pentru evoluţia epică, mişcarea personajelor şi dirijarea textului de către autor.

În spaţiul cultural al postmodernităţii, atitudinea manifestată deschis împotriva linearităţii şi coeziunii epice a devenit un principiu estetic general. Procedarea lui Mircea Nedelciu e convergentă cu preocuparea lui Gheorghe Crăciun pentru "un discurs al dispersiei" şi pentru procesualitate. În *Zmeura de cîmpie*, dinamica textului se bazează pe discontinuităţi, rupturi de nivel, urmate de paralelisme şi convergenţe. Epicul are mişcări imprevizibile. Naraţiunea e supravegheată în efectele ei. Povestirea unuia sau altuia dintre personaje e comentată, analizată, în chiar timpul emiterii ei. Autorul intervine destul de discret în pagină pentru a sesiza mecanismul narativ, orientarea şi eficienţa discursului, producerea sensului, implicaţiile morale şi psihologice. Nu face acest lucru foarte frecvent, dar se vede că e preocupat să-şi regleze tirul frazelor spre o ţintă bănuită, urmărită fără obstinaţie şi fără îndîrjire. Elucidează de cîte ori e nevoie raporturile dintre actele de conştiinţă şi actele textuale, cum ar spune Gheorghe Crăciun. Îşi aduce neliniştile şi interogaţiile în raza vizuală a cititorului, nu le păstrează în fişele de laborator. Autorul însuşi formulează în pagina de roman întrebarea esenţială despre personaj şi construcţia narativă adecvată: "Cum să concepi bine un subiect care prin propria sa activitate structurală să pună ordine în harababura de impresii spaţiale şi temporale şi astfel şi numai astfel să le constituie într-o experienţă obiectivă şi cognoscibilă?" (interogaţia din corpul secvenţei *N*). Autorul,

aflat în ţinută de lucru, apare cînd nu te aştepţi, intervine potrivindu-şi simultan percepţia realităţii şi relatarea ei; îşi drege textul, cum un vorbitor îşi drege glasul în intervalurile de gîndire ale unui discurs public. Furaţi de modul extrem de derutant şi, în acelaşi timp, angajant, în care decurge relatarea narativă zigzagată, labirintică, am putea pierde din vedere tocmai subiectul şi personajele acestei cărţi destul de greu de organizat sau de pus într-o relaţie limpede, indubitabilă, fără nedumeriri. Dar tocmai în aceasta constă farmecul romanului.

Pe scurt spus, subiectul ar fi următorul: trei tineri crescuţi în orfelinat îşi caută părinţii şi originile (satul, rudele). Ceea ce descoperă nu e deloc de natură să-i echilibreze, să-i însenineze sau să-i revigoreze. Memoria sau, mai bine zis, apelul la memorie nu e în măsură să ofere o soluţie vieţii lor debusolate; dimpotrivă, e o sursă de nelinişte şi decepţie. De aceea, *Zmeura de cîmpie* poartă în subtitlu menţiunea paradoxală "roman împotriva memoriei". Dar cine sînt cei trei tineri?

Zare Popescu creşte într-o Casă de copii din Sinaia, unde e remarcat de profesorul său de istorie Valedulcean, devenind preferatul lui, în ciuda micilor incidente de indisciplină. În 1972 termină liceul şi încearcă fără succes să treacă examenul de admitere la facultatea de istorie. Va fi încorporat în armată în anii 1973-1974 (exact ca şi autorul) şi va păstra constant legătura cu profesorul prin scrisori. Afinitatea dintre ei se bazează pe interpretarea istoriei, deşi îi despart diferenţe de viziune. Zare Popescu are imaginaţie, independenţă, chiar fantezie, în înţelegerea faptelor istorice: "Tot ce contează în Istorie – spunea el – este alcătuit din oameni, obiecte, nume şi poveşti" (în secvenţa *D).* El îşi verifică teza că suma celor patru dimensiuni dă istoria, iar intrarea lor în criza războiului în toate împrejurările pe care le invocă, le studiază, le explică, într-o concepţie deviată (ca să nu spunem disidentă) faţă de cea oficială, axată pe materialitate şi cauzalitate marxistă. În armată, va fi o vreme şoferul comandantului, iar apoi va lucra pe un camion la munci agricole şi, mai ales, la Canal, construind, alături de alţii, o ecluză. Aici, în armată, îl cunoaşte pe fruntaşul Radu A. Grinţu, cu care îşi va petrece permisiile, rămînînd într-o relaţie strînsă şi durabilă, cu unele sinuozităţi. Zare Popescu e îndrăgostit de unguroaica Ana, pe care o văzuse întîia dată la o serbare dată la Casa de copii din Sinaia de elevi din toată ţara, căreia reuşeşte să-i dea de urmă mai tîrziu, prin 1972, găsind-o miraculos într-un sat din apropierea oraşului Sfîntu Gheorghe; va fi în corespondenţă cu ea, cît timp va fi elevă la liceul pedagogic din Cluj, dar cu unele inconsecvenţe şi intermitenţe; se vor întîlni la intervale destul de mari, Ana îl va căuta cu disperare şi iubire, renunţînd la o plecare definitivă în străinătate. Cum îi place să-şi traducă etimologic numele, Zare Popescu e "cel care stă semeţ", dar (asta nu o mai spune) şi pierde, datorită acestei semeţii (v. secvenţa *M. Onomastică specială).* Ana nu-şi va împlini iubirea pentru Zare Popescu, se va rătăci, devenind unul din personajele tragice ale romanului, o victimă inocentă a destinului.

Un alt Popescu (Gelu) apare într-un mod derutant pe parcursul relatărilor, fără a şti de la început în ce relaţie se află cu celălalt, Zare. Gelu e elev în clasa a XII-a la Liceul de Mecanică Fină din Sinaia (unde a fost profesor şi autorul), cînd pedagogul Radu A. Grinţu află că el provine de la Casa de copii şi că face explorări pentru a-şi găsi părinţii, într-un sat din fostul Regat, unde întreprinde un fel de "anchetă genealogică". El se interesează şi de posibila filieră a lui Grinţu, pedagogul, de a cărui urmă dă cel mai repede, găsindu-l pe un anume Anton Grinţu, ursuz şi puţin dispus la mărturisiri, povestind în cele din urmă despre întîmplările sale din război, la cazanul de fiert ţuică al satului. Gelu Popescu reprezintă partea activă în căutarea tatălui, ceilalţi doi – Zare Popescu şi Radu A. Grinţu – profită de cercetările lui febrile, le asimilează şi le problematizează. Necunoaşterea părinţilor e echivalată cu o infirmitate. Gelu vrea stăruitor o elucidare, împotriva îndoielilor care îl frămîntă: "În fond, ceea ce cauţi tu este aproape imposibil de găsit. Tinereţea şi vîrsta matură a omului care ţi-a fost tată (îţi este!), trebuie să fi existat acest om, s-au petrecut într-un timp neînţeles. Nici un criteriu nu mai este acelaşi. Semnele acelui om, dacă le-ai găsi, ar fi imposibil de interpretat, reacţiile lui la întîmplările propriei vieţi vor rămîne pentru tine învăluite în mister. Tot ce poţi spera este ca el să mai trăiască şi, văzîndu-l cum se comportă în mediul lui de acum, să încerci să-ţi inventezi aşa numitele date ereditare" (în secvenţa *H. Adevărul ca proces).* Autorul păstrează în secret (faţa de cititor şi faţă de Radu A. Grinţu) adevărata relaţie între Zare şi Gelu, deconspirînd pentru prima dată că sînt fraţi (sau numai se consideră!) mult după jumătatea romanului, abia în secvenţa *L. Metoda paşilor adăugaţi.* Radu A. Grinţu, pedagogul, îi povesteşte elevului Gelu Popescu despre prietenul său din armată cu pasiune pentru istorie şi pentru etimologii fără să ştie că-i vorbeşte de fratele lui, iar Gelu, deşi îşi dă seama, îl lasă să plutească în această neştiinţă (în secvenţa *F. Zmeura de cîmpie,* în care un bătrîn învăţător Popescu îşi relatează peripeţiile şi suferinţele din război, adăugînd indirect o referinţă care ar

putea explica titlul romanului). Asistăm de nenumărate ori, adesea fără să ne dăm seama pentru că nu sîntem preveniţi, la modul cum se leagă firele narative, cum se intersectează destinele, în conexiuni a căror importanţă o apreciem mai tîrziu, pe măsura înaintării în lectură. Naraţiunea (aşa cum îi stă bine unui roman investigativ) are o bună doză de neprevăzut, perspicacitatea cititorului fiind pusă la grea încercare, ca într-un roman poliţist. Pentru a lămuri lucrurile, autorul dă în secvenţa *T*, spre finalul cărţii, un aşa zis raport complet al "comisiei" Gelu Popescu, din care rezultă destul de clar că Zare Popescu şi Radu A. Grinţu sînt fraţi vitregi (numai de mamă) şi că în ceea ce a găsit pînă în acel moment nu este nicăieri vorba explicit de el, de Gelu Popescu, astfel încît ar putea fi vorba numai de coincidenţă de nume. Probabil că Zare şi Gelu Popescu numai se consideră fraţi, printr-o decizie a lor luată la Casa de copii, căci, după cum se spune la un moment dat, unii copii aduşi la naştere în leagăn fără date de identificare, devin la întîmplare Ionescu sau Popescu, nume de familie cele mai la îndemînă. Unele neclarităţi, ambiguităţi, incertitudini persistă pînă în final.

Un destin lăsat oarecum în suspensie e acela al Anei. Ea nimereşte prin repartiţie, după absolvirea liceului pedagogic din Cluj, în satul Burleşti, în Regat, unde îl întîlneşte pe Gelu Popescu, aflat aici în explorări legate de originea lui. Între ei se înfiripă o relaţie ce ar putea fi una de dragoste, din care va rezulta un copil născut prematur. în mod inexplicabil, Ana îl uită pentru moment pe Zare Popescu, căruia îi pierduse urma dar pe care îl iubea patetic (cum rezultă din scrisori) şi îşi dă seama prea tîrziu că a făcut o greşeală ireparabilă.

Adevăratul personaj principal al cărţii (dacă e să alegem între cei trei tineri implicaţi în căutarea originilor) e Radu A. Grinţu, neimplicat în explorările pe teren, întreprinse numai de Gelu Popescu, dar preocupat să organizeze rezultatele într-un film. El are deci o anumită detaşare sentimentală şi morală de problma căutării părinţilor, dar se implică tehnic şi, am putea spune, estetic în valorificarea subiectului. E, neîndoielnic, delegatul autorului în text, făcînd să răzbată prin el interogaţiile despre perspectivă, narativitate, posibilităţi de expirmare. Are şi el, bineînţeles, o poveste biografică proprie. Are un trecut de orfan, cu părinţi necunoscuţi şi origini tulburi. Fusese profesor de română la o şcoală din Teleorman. Ajunge, din voinţă proprie, dar numai pentru scurt timp, pedagog la licerul de Mecanică Fină din Sinaia, unde şi-l apropie pe elevul Gelu Popescu şi îl încurajează în căutările lui insistente, îndărătnice, de părinţi, acesta aflînd, de fapt, mai mult despre pedagog decît despre sine însuşi. Radu A. Grinţu este înlăturat din serviciu, pentru că nu are buletin de oraş, şi devine ghid colaborator la un oficiu de turism (în mobilitatea lui profesională, Mircea Nedelciu proiectează parţial propriul *curriculum*, inclusiv trecerea pe la Sinaia). Radu A. Grinţu e preocupat amatoristic de istorie şi mai ales de un subiect ca "rolul istoric al delaţiunii" şi de aceea se bucură de prietenia pe care o leagă în armată cu Zare Popescu, pasionat cu adevărat de istorie, interpretată independent şi inconformist. Are veleităţi de regizor şi scenarist, iar această situaţie este decisivă pentru structura şi tehnica romanului. Radu A. Grinţu preia rezultatele investigaţiilor lui Gelu Popescu şi speră să scoată "un scenariu bunişor din povestea asta" (cum afirmă în secvenţa *I. Rubus Idaeus*, care îi este consacrată în bună măsură). Lui i se datorează (prin el e justificată) tehnica cinematografică a romanului *Zmeura de cîmpie*. Gelu Popescu e revoltat de pasivitatea lui Grinţu şi aparenta lui lipsă de interes şi de implicare în investigaţia pe cont propriu în legătură cu părinţii şi de aceea, ca o răzbunare, "dezvolta tehnici dintre cele mai ciudate pentru a nu î-l satisface imediat" sau, cum mai adaugă: "Îl va pedepsi pentru asta. Îşi va amîna într-atît povestirea, o va fragmenta şi o va pune în dubiu, pînă cînd celălalt va pleca şi el pe teren să-i dezlege firele" (în secvenţa *D)*. În final va reuşi să-l determine la această faptă, la implicarea directă, căci Radu A. Grinţu va cere un post de profesor tocmai în satul din care a descins, forţat, în copilărie. Versiunea investigaţiilor din *Zmeura de cîmpie* e rezultatul unui conflict tacit între Gelu Popescu, care e în mod intenţionat lacunar şi fragmentar, şi Radu A. Grinţu, care oferă o viziune regizorală proprie, schimbînd unghiurile şi comentînd povestirile. Aceste prelucrări evidente încurcă, bruiază în mod voit, buna receptare şi percepţie a adevărului (dacă ar putea fi detaşat unul singur) şi a investigaţiilor (aflate la cheremul regizorului Grinţu, care intervine obsedant şi derutant). Cu o oarecare satisfacţie ironică, autorul îşi lasă cititorul în seama competiţiei (chiar a disputelor) de interpretare, prelucrare şi de organizare a faptelor şi mărturiilor dintre cei doi.

Tehnica cinematografică e nu numai aplicată în roman, dar şi teoretizată sau experimentată. Un martor, asistînd la relatarea unui scenariu posibil al vieţii lui Radu A. Grinţu, se întreabă, cu o nedumerire care e şi a cititorului: "Oare aşa a fost povestea, sau a fost altfel şi dumneata vrei să-ţi iasă filmu'?" Descoperirea cea mai tristă pentru exploratorii trecutului primei copilării e că întîmplările şi cursul eveni-

mentelor se datoresc războiului, care e în roman a doua temă importantă, după cea a paternității. Gelu Popescu constată cu amărăciune: "Curiozitatea noastră cea mare și adevărată este legată de existența părinților noștri. Pe măsură ce caut îmi dau seama că nu pot afla mare lucru și mă umplu cu istorii despre război și dintr-o lume pe care n-am trăit-o și n-o vom înțelege. (...) Totuși, un lucru e logic: declinul fiecăruia dintre părinții noștri trebuie să fi început în timpul și după terminarea războiului" (în secvența *O)*. Crescuți ca niște orfani sau ca niște copii abandonați, cei trei sînt și ei, printr-o consecință dureroasă, "mutilați de război", deși au trăit pe timp de pace. Urmele lăsate de război se prelungesc și se simt la distanțe de mai multe generații.

Sensul explorator al romanului se organizează cel puțin pe două coordonate relativ diferite. Pe una se constituie miza realistă a obiectualității, derivată din noul roman francez și servită de un inventar alfabetic de obiecte de la *arac* la *zațul* tipografic, obiect extras în fiecare secvență de la A la Z dintr-un *tumul* sau *gorgan* al realității, privilegiat dintr-o masă arheologică scoasă la lumină și descrisă minuțios. Pe o a doua coordonată sensul explorator al memoriei vizează medii (armata, casa de copii, internatul de elevi, satul de cîmpie și satul de munte, războiul, turismul cu autocarul), timpuri și identități. Romanul pendulează între un prezent în evoluție pe parcursul unui deceniu (1968-1977), însemnînd maturizarea celor trei tineri, și un trecut nebulos al războiului (îndeosebi anii 1944-1945), descoperit cu oroare, la care se adaugă unele referiri la perioada stalinistă, în fulgurații ale memoriei, perioadă numită destul de străveziu un timp al delațiunii. Investigațiile se realizează prin acumulări și suprapuneri de documente diverse ca proveniență: scrisori, mărturii orale, povestiri comentate moral, naratologic sau filologic, declarații, citate pregnante ideatic, extrase din cărți de istorie sau filosofie, fișe alfabetice de obiecte. Sînt mijloacele de obținere a autenticității și sursele unei credibilități realiste. Între acestea, vocea naratorului pare obsedată de găsirea perspectivei auctoriale adecvate și eficiente. Conștiința convențiilor narative e suficient de des etalată. Strategia narativă solicită la maximum inteligența cititorului. Romanul *Zmeura de cîmpie* pendulează între opțiunea pentru carte și opțiunea pentru film. Gelu Popescu se documentează și adună povestiri care, colectate, susțin ideea de carte. Radu A. Grințu invocă stăruitor proiectul de film, prin efortul de elaborare a unui scenariu; dar mai sînt vehiculate și alte elemente ce țin de tehnica cinematografică: panoramări, stop-cadru, secvențe înseriate, mișcări ale camerei de filmat, suprapuneri de imagini, cadre color, cadre alb-negru, montaj, imagini de arhivă, lumină, voce din off. Aceste noțiuni revin frecvent, actualizează și problematizează procesul creator, alături de cele ce țin de text și narativitate.

Mircea Nedelciu și-a întreținut cu satisfacție crescîndă gustul experimentului pe tot parcursul afirmării sale. Această situație presupune o dublă relație vigilentă – atît cu literatura, cît și cu realitatea –, ambele prelucrate constant în condiții de atelier deschis ori manevrate în eșantioane sau mostre de laborator. Autorul a ținut cont întotdeauna de prezența cititorului, căruia i-a adus elogii de repetate ori și pe care l-a simțit uitîndu-i-se peste umăr tot timpul redactării sau l-a avut ca partener de dialog. Un roman e o construcție epică cu o anumită destinație și cu o anumită funcționalitate, care trebuie servite eficient de un anumit mecanism narativ (a se vedea în acest sens prefața la cel de-al doilea roman al său, *Tratament fabulatoriu)*. Proiectul arhitectural e gîndit în relație directă cu acești paramentri, fără a uita calculele de rezistența materialelor. Mircea Nedelciu a afirmat nu o dată că ceea ce face el cînd scrie proză se numește inginerie textuală.

Despre proza lui Mircea Nedelciu se pot spune multe lucruri (adevăruri sau invenții) ce țin, la modul general, de postmodernism, experimentalism sau opzecism. S-au și spus, fără ezitări. Despre cărțile lui au scris toți criticii activi ai perioadei, de la Nicolae Manolescu la Ion Bogdan Lefter. În mod special, despre *Zmeura de cîmpie* s-au pronunțat, recunoscîndu-i valoarea, Sorin Titel, Valeriu Cristea, M. Ungheanu, Monica Spiridon. Critici din generația prozatorului i-au consacrat capitole importante în cărțile lor de sinteză: Ioan Holban în *Profiluri epice contemporane* (1987) și Gheorghe Perian în *Scriitori români postmoderni* (1996). În ceea ce mă privește: de acord cu majoritatea copleșitoare a criticilor, consider proza lui Mircea Nedelciu ca avînd un nivel maxim de relevanță atunci cînd discutăm modificările novatoare ale prozei noastre în deceniul opt (indiferent de generație sau promoție), așa cum cazul lui Mircea Cărtărescu este semnificativ pentru poezia aceleiași perioade și al lui Matei Vișniec pentru teatru. Romanul *Zmeura de cîmpie* e o performanță a autorului, un reper important în evoluția epicii actuale.

ION SIMUȚ

CURRICULUM VITAE

1950 – *12 noiembrie.* Se naşte Mircea Nedelciu, în comuna Fundulea, judeţul Călăraşi, din părinţii Ştefan Nedelciu, agricultor şi casier CEC, şi Marioara Nedelciu, casnică.

1953-1954 – "Aventura conţtiinţei mele a început în iarna anului 1953, nu cred să fie vreun cetăţean român care să nu fi auzit de viscolul din iarna acelui an. E, atunci a fost! Aveam, după cum se poate deduce dintr-o simplă lectură a buletinului meu de identitate, vîrsta de 3 (trei) ani. Viscolul a durat trei zile (dacă apar cumva inadvertenţe vă rog să mă corectaţi!) şi aveam să aflu mai tîrziu că întreaga ţară a fost acoperită cu un strat gros de zăpadă." *(O căutare în zăpadă,* în volumul *Amendament la instinctul proprietăţii,* 1983).

1957-1965 – Urmează şcoala generală în comuna natală.

1965-1969 – Frecventează şi absolvă Liceul teoretic din Brăneşti, Ilfov.

1969-1973 – Facultatea de Filologie din cadrul Universităţii Bucureşti, secţia română-franceză. Din 1971 participă la şedinţele cenaclului *Junimea,* condus de Ovid S. Crohmălniceanu. Se constituie o nouă poetică a prozei, al cărei ferment sînt Mircea Nedelciu, Gheorghe Crăciun, Gheorghe Iova, Ioan Lăcustă, Emil Paraschivoiu, Sorin Preda, Constantin Stan, George Cuşnarencu, Nicolae Iliescu, Cristian Teodorescu – reuniţi ulterior în antologia *Desant '83,* prefaţată de Ovid S. Crohmălniceanu.

1973-1981 – După serviciul militar (1973-1974), profesează cu întreruperi ca ghid interpret de limba franceză la ONT Carpaţi, Bucureşti; în intervalul octombrie 1976-mai 1977 predă limba

franceză la Şcoala generală din Gurbăneşti, Ilfov; în ianuarie-mai 1978 predă româna la Liceul de Mecanică Fină din Sinaia.

1977 – *septembrie*. Debut cu povestirea *Un purtător de cuvînt*, în revista *Luceafărul*; în decembrie 1977, în aceeaşi revistă, publică o a doua povestire *Curtea de aer*, care figurează în cuprinsul volumului de debut.

1979 – Publică la Editura Cartea românească, aflată sub direcţia lui Marin Preda, primul său volum: *Aventuri într-o curte interioară*, pentru care primeşte premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor.

Laurenţiu Ulici: "Faptul că, scriind la debut nişte nuvele foarte bune, se arată preocupat şi de poetica prozei sale mă îndeamnă să cred că în cazul său (un caz rareori întîlnit la nivelul primei cărţi) talentul epic este completat de maturitatea conştiinţei scriitoriceşti. Mircea Nedelciu promite mult, drept pentru care îi şi pretindem mult.". (în *Scînteia tineretului* din 16 februarie 1980).

1981 – Publică al doilea volum de proză scurtă, *Efectul de ecou controlat*, tot la Editura Cartea românească. Într-o povestire din volum, maistrul Ilie îi adresează autorului următoarea epigramă:

"În primul său volum NEDELICU
Ne plimbă printr-o curte interioară.
În cel care urmează ar fi cazul
Să ne mai scoată şi niţel pe-afară."

1982 – Este angajat ca librar necalificat la librăria Editurii Cartea românească, aflată sub direcţia lui George Bălăiţă. Adăugîndu-se ca angajat şi Florin Iaru, librăria va deveni unul din locurile preferate de întîlnire ale tinerilor scriitori.

1983 – Apare cel de-al treilea volum de proză scurtă, *Amendament la instinctul proprietăţii*, distins cu premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor. Devine membru al Uniunii Scriitorilor.

Valeriu Cristea: "La patru ani de la debut şi la a treia carte, Mircea Nedelciu, considerat pe drept ca unul din cei mai talentaţi tineri scriitori, continuă să uimească prin performanţa echilibrului dificil pe care ştie să-l realizeze între tehnică, scriitură, pe de o parte, şi «conţinut», substanţă, pe de alta. El scrie o proză în acelaşi timp sofisticată şi limpede, «ruptă» şi cursivă, artificială şi firească; o literatură care se face şi se desface întruna, care priveşte cu suspiciune şi se pune sub semnul întrebării în timp ce, vrînd-nevrînd, se face şi, totodată, o bună literatură «naivă»" (în *România literară*, nr. 41 din 13 octombrie 1983, reluat în volumul *Modestie şi orgoliu*, 1984).

1984 – Publică la Editura Militară romanul *Zmeura de cîmpie*.

Sorin Titel: "Cehoviană ca atmosferă, dar în acelaşi timp trecută prin şcoala «noului roman», preocupată de tehnicile romaneşti ale cărui complicate soluţii nu-i sînt străine autorului, dar în acelaşi timp simplă, firească, spontană, curgînd ca de la sine, proza lui Mircea Nedelciu are într-adevăr un timbru al ei, un ton de neconfundat. (...) Romanul lui Mircea Nedelciu nu este numai o carte scrisă cu subtilitate şi tandreţe, ci şi – ceea ce îi certifică încă o dată valoarea – o carte în care viaţa nu este ostentativ înfrumuseţată, dar nici urîţită cu orice preţ. O carte *adevărată*, ceea ce nu este puţin lucru..." (în *România literară*, nr. 12 din 1984).

1986 – Apare la Editura Cartea românească romanul *Tratament fabulatoriu*, distins cu premiul "Ion Creangă" pentru proză al Academiei Române.

Nicolae Manolescu: "*Tratament fabulatoriu* nu este nici un roman realist în felul clasic, nici o parabolă, în pofida faptului că el alternează două planuri de receptare a realităţii, unul verosimil, cotidian, bogat în observaţii şi în elemente de limbă vorbită, aproape reportericesc prin priza imediată la real, şi altul fantasmatic, oniric şi simbolic. (...) Romanul lui Mircea Nedelciu e o demonstraţie de inteligenţă artistică în mai mare măsură decît o reprezentare profundă a ambiguităţii sociale şi morale". (în *România literară*, nr. 35 din 28 august 1986).

august 1986. Scrie împreună cu Adriana Babeţi şi Mircea Mihăieş, la Timişoara, romanul *Femeia în roşu*, inspirat dintr-un caz real. Romanul nu poate fi publicat, fiind de mai multe ori respins de cenzură.

1989 – Apare la Editura Cartea românească volumul de proză scurtă *Şi ieri va fi o zi*.

1990 – Este ales secretar al Uniunii Scriitorilor.

Apare la Editura Cartea românească romanul *Femeia în roşu*, scris în colaborare; e distins cu permiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor.

ianuarie-octombrie. Perioadă de tratament sever în Franţa pentru o boală gravă.

octombrie 1991 – iulie 1992. Lector de română la Universitatea "Paul Valéry" – Montpellier III

1992 – Fondează societatea comercială franco-română *Euromedia*, care se ocupă cu importul de carte, presă şi produse multimedia; devine administratorul unic al societăţii.

1994 – Se înfiinţează Asociaţia Scriitorilor Profesionişti din România – ASPRO. Mircea Nedelciu se află printre iniţiatorii şi membrii fondatori ai acestei organizaţii profesionale, alături de Ion Bogdan Lefter, Gheorghe Crăciun şi alţii.

1995 – Recidivă a bolii din 1991, care necesită un îndelung şi costisitor tratament în Franţa. La iniţiativa pictorului Ion Dumitriu se organizează licitaţii de artă pentru strîngerea banilor necesari tratamentului, provocînd un adevărat fenomen de solidaritate artistică. Tratamentul reuşeşte şi se întoarce în ţară în ianuarie 1996.

1996 – *mai.* Operaţia pe coloană, în urma căreia rămâne într-un fotoliu rulant şi se pensionează medical.

1998 – Publică la Editura Nemira o parodie după Ion Creangă, intitulată *Povestea poveştilor generaţiei '80.*

I. SIM.

Dedic această carte, din partea generaţiei mele,
rudelor noastre de sînge,
veteranilor din războiul antifascist.

PRESUPUNERI

"Război este cînd te duci la război
şi te întorci înapoi şi visezi război."

[Această definiţie a fost auzită de prietenul meu, profesorul şi pictorul Dorel Zaica, în 1978, de la copilul Cristian Mustaţă care avea atunci 4 (patru) ani.]

A. Plăceri minore, catastrofe, glume

Îşi mai amintea de curtea unei case la ţară, o curte uriaşă, un maidan aproape. Vara, bălăriile o podideau şi o transformau într-o pădure de nepătruns (totul redus la scară, fireşte, dar şi el era mic pe atunci), traversată de cîteva drumuri bătătorite, poteci de lăţimea a două tălpi desculţe puse una lîngă cealaltă. Dacă în curtea aia creştea şi vreo plantă cultivată de mîna omului? Îi e greu să răspundă la o asemenea întrebare acum, cînd nu ştie exact cîţi ani au trecut de atunci. Ceva mai puţin de douăzeci, în tot cazul. E sigur, însă, că acea curte nu era străjuită de garduri pe toate cele patru laturi, deci nu era tocmai o curte. Avea totuşi o poartă (şi un simulacru de gard deci) în partea dinspre drumul prăfos (noroios, nămeţit etc.). Tot dintr-acolo pornea printre bălării (sau culturi?) un drum ceva mai larg care se termina cu un loc de întors căruţa chiar în faţa grajdului, adică alături de porumbarul gol, de coteţul de păsări şi de cocina urît mirositoare a unui porc care sucombase demult şi a cărui dinastie nu mai fusese reîntronată. Bălăriile continuau să atace toate aceste rămăşiţe ale unei gospodării ce fusese probabil înfloritoare cîndva, astfel că fîşia de troscot dintre şleaurile roţilor de căruţă se lărgea nestingherită. Existau desigur şi alte drumuri prin curtea aceea, cotloane, unghere, culcuşuri, şi el se încăpăţîna să le tot cotrobăie pe toate, să se ascundă prin ele, să se scurgă neştiut

dintr-unul într-altul, să se piardă şi să se lase apoi căutat ore în şir de vocea plîngăreaţă a unei fetiţe cu cîţiva ani mai mare decît el. Fetiţa îl avea probabil în grijă şi de aceea se străduia atît de mult cu căutatul şi plîngea cu disperare cînd nu reuşea să-l găsească. Îşi mai aminteşte din acea fiinţă doar ţipătul cu care încerca să-l găsească şi plînsul disperat pe care el îl asculta, cu cruzimea specifică vîrstei, de la numai cîţiva paşi. Stătea ascuns, nu mişca, nu răsufla şi desigur că nu-şi aminteşte dacă plăcerea se constituia din a sta ascuns sau din a provoca disperarea cuiva. Se surprinde uneori întrebîndu-se dacă acea fată nu-i era cumva soră? Dar cum să afle acum?

– Doar nu vrei să fac un scenariu numai din amintirile tale vagi, zise Grinţu.

– Nu. Dar e singurul document cît de cît autentic pe care eu ţi-l pot pune la dispoziţie, dacă aia e perioada care te interesează.

– Cred că nu o perioadă anume mă interesează...

– Dar ce?

– O problemă. Ea poate să fie mereu prezentă în preajma noastră, dar luînd forme prea diferite, nu mereu o recunoaştem.

Îşi mai amintea şi că, undeva în lungul gardului dinspre drum, într-un loc mai umbros şi mai greu accesibil oamenilor mari, creştea o plantă mai puţin obişnuită, una pe care n-o mai văzuse nici prin alte curţi şi maidane, şi nici pe cîmp, o plantă despre care i-ar fi greu acum să spună dacă era cultivată sau sălbatică. Avea tulpina acoperită de spini mici şi aproape invizibili, nişte spini care nu înţepau ci, cel mult, lăsau dîre albe şi nedureroase pe pielea subţire şi bronzată. Frunzele ei erau albicioase pe dos, iar fructele mici şi roşii erau dulci şi aveau şi un parfum deosebit. Asupra numelui acestei plante, atît cel comun cît şi cel ştiinţific, el poate reveni cu precizări la nevoie.

– Nu e nevoie, zise Grinţu, şi Zare îşi continuă povestirea.

În tufăraia aceea, cea mai deasă şi cel mai greu de străbătut, era totdeauna sigur că nu va fi găsit. Cînd se decidea să iasă la lumină, avea mîinile şi faţa pline de zgîrieturi subţiri, mărunte, specifice şi era murdar la bot de roşul ca de sînge al fructelor

acestei plante. Se şi miră cum de nu-şi dădea seama plîngăreaţa de soră-sa (sau ce fel de rudă îi va fi fost fetiţa aceea) că el se ascundea mai ales acolo, în preajma gardului din beţe de floarea-soarelui, şi de ce nu-l căuta întîi acolo.

Despre casă nu-şi aminteşte multe lucruri. Era lipită cu lut amestecat cu balegă de cal pe pereţi şi pe jos, avea o tindă umbroasă. Crede chiar că imaginile pe care le păstrează de atunci s-au fixat toate într-o singură zi, anume o zi de vară, lungă şi cu schimbări de tot felul – gata să dea împreună impresia că el însuşi s-a schimbat în acea zi cît alţii într-un an. În tindă se afla tot timpul o găleată cu apă rece, acoperită cu un fund de lemn şi cu un ştergar gros de in. Într-o altă cameră agoniza cineva, un bătrîn sau o bătrînă, bunic, unchi, rudă îndepărtată sau pur şi simplu strămoş. Semiîntunericul şi răcoarea se păstrau constante în toată casa şi în tot lungul zilei. E clar că amintirile lui provin dintr-o zi de vară!

– La ce-ţi serveşte să fii atît de sigur de asta? – întrebă Grinţu.

– Vei vedea, zise Zare.

Seara, casa se umplea şi de alte chipuri şi trupuri, dar nu ştie dacă somnul care-l cuprindea pe el îl împiedica să-şi amintească detalii despre acele persoane sau lumina scăzută, întunericul mai bine zis.

Crede chiar că o singură dată i s-a întîmplat să se ducă şi seara să se ascundă în tufişul de lîngă gardul de floarea-soarelui. Poate asta se întîmpla în aceeaşi lungă şi schimbătoare zi de vară. Întunericul abia transformase umbrele într-un zid negru şi continuu cînd ieşise din casă, auzise zgomotul specific al unui sat cuprins de toropeala nopţii de vară, lătrat de cîini, cîntece de cocoşi, şi o apucase orbeşte pe una dintre cărăruile ştiute numai de el. Frica de întuneric ar fi fost desigur mai mare dacă s-ar fi aventurat într-un loc neştiut de mai înainte. Pămîntul era umed, frunzele bălăriilor aveau pe ele stropi reci. Poate că o furtună de vară participase şi ea la spectacolul acelei zile, urmele ei existau şi dovada s-a păstrat în memoria atît de firavă.

Nefericita lui păzitoare ieşise şi ea din casă, bocind, imediat după el. Chiar a fost surprins că ea şi noaptea îl are în grijă şi că ei, cei din casă, au trimis-o atît de repede să-l caute. Se auzise mai devreme şi un zgomot de motor oprit în uliţă, nu departe de gard. Mirosul prafului stîrnit de maşină şi al gazelor de eşapament se amestecase rapid cu parfumul pur al fructelor roşii pe care însă acum nu le putea vedea pentru a le culege. Poate datorită noului iz, sau poate din cauza întunericului, sau poate pentru că urechile fuseseră mai întîi surprinse de zgomotul, atît de rar pe atunci, acolo, al unui motor de automobil, dar plînsul fetei avea acum altă tonalitate, mai gravă şi mai disperată şi, de altfel, ea nu mai făcea acum decît să plîngă, nu-i mai rostea adică, printre sughiţuri, ca altă dată, numele:

– Zare, ăăăăăăă, Zare, Zare!

Pe urmă, hohotul de plîns s-a amplificat, a căpătat un ecou neauzit pînă atunci, părea să fie al unei femei mature sau chiar al mai multora. Îşi aminteşte că a privit în sus, printre frunzele şi inflorescenţele plantelor între care stătea ghemuit, şi a văzut Cloşca cu pui, Calea Laptelui, puzderia de stele care nu purtau atunci pentru el nici un *nume*. Plăcerea lui de a sta ascuns în timp ce era căutat şi cineva plîngea pentru că nu-l poate găsi diminuase brusc. Să fi fost de vină noua nuanţă de sfîşiere şi tristeţe pe care o căpăta acum plînsul acela ce părea să izbucnească din mai multe piepturi odată?

S-au auzit paşi grei traversînd curtea aceea ca un maidan. S-a mai schimbat încă ceva şi în tonul bocetului fetiţei, dacă într-adevăr numai ea era atunci cea care plîngea în marginea hăţişului, lui i s-a făcut teamă de ceva, nu ştie de ce, iar plăcerea ascunzătorii dispăruse în întregime în momentul în care s-a auzit din nou motorul maşinii. Abia după ce şi acest zgomot s-a îndepărtat, s-a decis să iasă din tufele ocrotitoare şi să curme, în sfîrşit, plînsul acela care devenise greu de suportat. A ieşit deci la lumină (vorba vine, pentru că era încă noapte şi nimeni nu aprinsese în casă vreo lampă), dar n-a mai reuşit, ca de atîtea ori pînă atunci, să curme plînsul prin simpla lui apariţie surîzătoare.

Cele care plîngeau erau, într-adevăr, mai multe femei ale casei şi de prin vecini (poate între ele era şi fetiţa, sora, verişoara, vecina sau ce era) şi cu toatele stăteau în întuneric pe prispă. Era clar că nu-l plîngeau pe strămoşul care agoniza într-una din camere pentru că atunci ar fi plîns acolo, înăuntru, la căpătîiul lui şi nici pe el, cel care tocmai ieşise din ascunzătoare. Pe el, de fapt, nici nu l-au luat în seamă, iar bătrînul (sau bătrîna) era la locul dinainte, singur(ă) şi respirînd gîjîit. Atît îşi mai aminteşte din acea zi şi probabil că apoi a adormit. Asta la propriu, pentru că altfel, conştiinţa lui pare să fi căzut imediat după asta într-un somn lung de cel puţin cîţiva ani.

Următoarea amintire pe care memoria lui se încumetă să i-o livreze poate fi datată cu uşurinţă. Era deja în clasa a cincea şi se afla la o oră de istorie cu profesorul Valedulcean. Omul acela tocmai vorbea clasei despre obiectele găsite într-un tumul din Dobrogea. Această a doua amintire, de fapt, este mai degrabă legată de rezonanţa ciudată a cuvîntului tumul, pe atunci cu semnificaţie misterioasă pentru Zare, decît de figura profesorului ce avea să-i devină peste alţi mulţi şi nu prea mulţi ani un prieten ciudat.

– Înţeleg, zise Grinţu descheindu-şi încă un nasture de la veston şi tolănindu-se pe iarba uscată a taluzului, rămînînd apoi minute în şir cu ochii închişi şi cu faţa expusă spre soarele de toamnă neobişnuit de puternic.

Zare îşi descheie un bocanc, scoase piciorul din el şi-i examină apoi cu atenţie talpa. Duse de mai multe ori degetele pînă în vîrful bocancului, pe dinăuntru, părînd să caute ceva, un obstacol mic şi ascuţit, care probabil că-l jenase la mers.

– Şi, după părerea ta, ce crezi că s-a întîmplat în seara aia? – întrebă Grinţu fără să deschidă ochii.

– Ascultă, băi, teristule, mă crezi prost sau vrei să-ţi baţi joc de mine?

Grinţu deschise un ochi.

– Mda! – îngînă el. Deci crezi că a fost o arestare?

Liniştea amiezii de toamnă se încordă asupra lor, dar pluti mai departe. Zare îşi privi ceasul. Stăteau acolo de mai bine de o jumătate de oră şi nu auziseră încă nici o împuşcătură. Peste încă puţin timp aveau să audă o primă serie. Apoi aveau să aştepte o rachetă roşie şi să treacă dealul pînă la locul unde se aflau ţintele. Grinţu trebuia să numere punctele de pe fiecare ţintă şi să le treacă în caiet, iar Zare trebuia să lipească bulinele albe de hîrtie şi să astupe cu ele găurile făcute de gloanţe. Pînă atunci misiunea lor se limita la supravegherea drumului de ţară, ierbos şi nu prea umblat, pe care cineva, un călător rătăcit, dacă ar fi trecut, ar fi ajuns în bătaia pistoalelor mitralieră mînuite cu încă destulă stîngăcie de colegii lor de dincolo de deal.

Grinţu se ridică din nou în capul oaselor. Era clar că-i revenise cheful de vorbă.

– Deci o arestare? – întrebă el din nou.

– Aş zice că mai întîi o delaţiune – zise Zare şi răspunsul lui îl făcu pe Grinţu să tresară mai mult decît împuşcăturile care urmară.

Ştiau amîndoi că între ei şi locul din care se trage se află acest mal de pămînt evaluabil în sute de mii de metri cubi şi că nici un fel de glonţ nu va putea să ajungă pînă la ei, dar, probabil din cauza imaginaţiei, conversaţia nu se mai lega deloc pe timpul tragerii. Sau poate zgomotul îi împiedica să se concentreze. Stăteau amîndoi nemişcaţi, într-un fel de fascinaţie a cărei cale tot nu era clar dacă era auzul sau imaginaţia şi evitau să se privească.

Un glonţ ţiui la mare înălţime deasupra dealului şi Zare comentă:

– Sunt unii care trag ca la nuntă!

Izbucniră amîndoi în rîs, dar rîsul lor fu exagerat de vesel şi prelungit. Semăna mai degrabă a rîs nervos. Se lăsă din nou liniştea, văzură racheta şi plecară la ţinte.

Grinţu comenta cu ironie rezultatele grupei care tocmai trăsese. Zare, în schimb, vorbea cu ţintele, pe care încă de mai înainte le botezase cu cîte un nume (pornind de la litera care indica

ordinea alfabetică în care erau dispuse): "Ce-i Apăvăloaie, te-au atins la ficat? Lasă că te pansează nenea imediat" – zicea el şi lipea o bulină pe ţinta A. "Hopaa, Brînzovenescule, ţie ţi-au tras-o drept între ochi!" sau "Ia, uite la Culiţă Costandache cît e de băiat dăştept, a scăpat neatins!" etc. etc.

Cînd terminară, agitară fanioanele de pe vîrful dealului şi reveniră la poale unde se tologiră din nou în culcuşurile de iarbă uscată.

– Delaţiunea are un rol istoric? – începu Grinţu, destins acum, ştiind că oricum pregătirile pentru tragere durează mai bine de douăzeci de minute.

*

(ARAC) Stimate domnule profesor, locul în care mă aflu la ora cînd vă scriu aceste rînduri mă îndreptăţeşte să constat cu propriile-mi simţuri inegalabila frumuseţe pe care o capătă un *obiect* lipsit, la origine, de orice calităţi estetice, dar care ştie să rămînă în limitele lui funcţionale orice s-ar întîmpla în juru-i. Aici este probabil zona cea mai înaltă din aria de răspîndire a aracului şi poate şi cea din care el nu va dispărea niciodată pentru că:

– aracul nu are veleităţi şi nu tinde să fie mai productiv decît planta pe care o suţine;

– aracul provine dintr-o creangă subţire şi inutilă a unui copac falnic şi, deci, nu-şi inventează genealogii greu de suportat şi nici nu-şi caută rude la oraş cum face modernul lui înlocuitor din zona viticolă, spalierul, care se crede rudă cu betonul armat din structura de rezistenţă a celor mai celebre clădiri;

– aracul se lasă înfipt în orice loc, chiar dacă iese din rînd, tocmai pentru a servi viaţa de lîngă el, planta;

– el nu încearcă niciodată să dreseze viaţa după locul în care a fost el rînduit, aşa cum face acelaşi spalier amintit mai sus;

– deşi poziţia lui este întotdeauna apropiată de verticală, el nu se crede niciodată mai semeţ decît linia curbă pe care a fost plantat pentru că aceasta este, totuşi, o parte din suprafaţa Pămîntului.

Aţi ghicit, cred, că locul din care vă scriu este o zonă de munte, dar probabil că nu vă aşteptaţi să aleg tocmai acest obiect pentru a vă vorbi despre frumuseţea lui modestă de aici unde aproape totul este măreţie şi fală.

Vă închipuiţi desigur că am mai văzut araci şi în zona de baltă, dar aceia, dacă nu erau aleşi dintre cele mai uscate beţe de salcie, obişnuiau să prindă rădăcini şi să înfrunzească după prima ploaie devenind pînă în mijlocul verii arbuşti în toată legea, înăbuşind fasolea pe care ar fi trebuit s-o susţină şi dîndu-i posibilitatea celui care plantase să se hrănească apoi cu ceva ce semăna cu fructele plopului sau ale răchitei (pere, micşunele etc.).

Am mai apucat să văd, în cîmpie, şi aracii strîmbi şi mărăcinoşi de salcîm, la fel de obraznici atunci cînd ploua (înfrunzeau adică) şi deodată pretenţioşi pe timp de secetă; se transformau în sperietori, urîţeau şi mai mult peisajul deja trist. Pe timp de grindină, spre exemplu, erau singurele obiecte ce rămîneau cu neruşinare în picioare.

În vara aceasta, după eşecul meu la mult comentatul de către dumneavoastră examen de admitere la Facultatea de istorie, am lucrat vreo două luni la corhănit copaci în pădure. Ştiam că toamna voi pleca în armată şi am vrut să strîng ceva bani. Eram împreună cu fratele meu, Gelu, care acum este într-a zecea la Liceul de Mecanică Fină. Acolo, adică în zona de pădure unde am lucrat, l-am cunoscut şi pe un anume Ţuluca Anton, producător de araci. Omul tăiase într-o vară 100.000 de araci şi-i depozitase în pădure în locuri alese şi însemnate de el. Ocolul silvic pe raza căruia lucrase Ţuluca nu găsise cui să vîndă o sută de mii de araci şi deci nici cum să-l plătească pe om pentru munca lui.

Atunci acesta a întrebat:

– Dar cît mi se cuvine pentru că am tăiat şi depozitat atîţi araci?

– Păi, cam vreo cinşpe mii de lei – a zis şeful ocolului.

Ţuluca s-a dus în pădure, a luat 15.000 de araci şi i-a vîndut unui C.A.P. cu un leu bucata. C.A.P-ul ar fi cumpărat şi două sute de mii de araci, dar nu avea de unde. Abia în anul următor

cei de la cooperativă s-au gîndit să întrebe de araci şi la Ocolul silvic al cărui sediu se afla la trei case mai încolo de ei, pe mîna dreaptă cum vii, pe stînga cum te duci. Cei de la Ocol au mers în pădure şi au constatat că aracii tăiaţi de Ţuluca putreziseră peste iarnă. O asemenea pagubă trebuia plătită de cineva şi acel cineva a fost ales să fie chiar Ţuluca. Ar fi făcut el şi puşcărie dacă nu era tenace şi nu-şi petrecea doi ani prin procese şi recursuri. Nu ştiu ce a învăţat el din acea întîmplare, dar eu am tras concluzia că nici în pădure aracii nu au voie să putrezească de capul lor şi fără acte în regulă.

Aici, în locul din care vă scriu, aracii nu ridică niciodată probleme de competenţa justiţiei, se lasă tăiaţi din copaci în număr mic şi numai atunci cînd e nevoie de ei, petrec o vară în tovărăşia unui vrej de fasole grasă (ştiţi care, aceea cu păstaie lungă şi umflată, galben-verzuie!), ajutîndu-l pe acesta numai şi numai de pe poziţia lor de tutori neproductivi şi se lasă apoi arşi sub plitele pe care se fierb păstăile sau boabele de fasole.

Aşadar, dacă ar trebui să vă dau exemple de obiecte a căror frumuseţe se datorează modestiei lor, aş alege pentru litera A aceşti cîţiva araci dintr-o grădiniţă de pe faţa însorită a muntelui. Ei nu sunt multifuncţionali, ci frumoşi. Muntele e frumos şi falnic şi măreţ şi în prezenţa lor. Tutorii neproductivi care se cred mai importanţi decît planta ar trebui să pălească. Cu stimă, dintr-un sat românesc de munte, Zare Popescu.

*

Încercase, pe rînd, să răspundă întrebărilor fruntaşului T.R. Grinţu, dar se trezise vorbind de fapt despre cea de-a doua amintire clară păstrată în memoria lui din copilărie. Fumau, treceau dealul, contabilizau loviturile, pansau ţintele de carton cu buline albe de hîrtie, reveneau în culcuşul de iarbă uscată şi reluau de unde se nimerea discuţia lor. Trecea timpul.

Această a doua amintire era însă mult mai complexă. Din întîmplare păstrase multă vreme, neîntrerupt, legătura cu profesorul Valedulcean şi cînd vorbea despre el simţea nevoia să vorbească şi despre incidentul de atunci, de cînd el era în clasa a

cincea, dar şi de ultimele scrisori pe care i le trimisese în vară. Trecea apoi la explicarea mesajelor schimbate între ei şi abia astfel ceva se contura şi mai bine în jurul acelei prime întîlniri.

Zicea, spre exemplu, că în răspunsul la o scrisoare din vară, profesorul se bucura că pe un anume Ţuluca îl chema şi Anton. Îi vorbea fostului elev despre *numele* gentilice latineşti şi de evoluţia lor ulterioară. Antonius era o excepţie chiar printre acelea, provenit probabil din etruscă şi fără o semnificaţie primitivă, el nu se transmisese în română pe aceeaşi cale ca şi celelalte nume gentilice (Aemilius, Claudius, Cornelius etc., respectiv Emil, Claudiu, Cornel), ci rămăsese în întrebuinţare la greci, trecuse de la aceştia la slavi şi pătrunsese de aici în română cu mult înaintea sosirii celorlalte. Ţuluca, în schimb, părea să aibă drept origine un hipocoristic, se bucura profesorul, şi iată un om al cărui nume de familie este mai nou decît cel de botez.

Lui Grinţu îi venea tot mai greu să înţeleagă toată această batere a cîmpilor şi cerea noi explicaţii fără să ştie că astfel avea să devină şi el un captiv fascinat al ipotezei neştiinţifice a soldatului Zare.

– Apropo, zise la un moment dat Grinţu, ştii că şi pe colonel îl cheamă Anton?

Apoi se văzuse pe cer şi ultima rachetă roşie din acea zi şi plecară amîndoi să-şi regăsească plutonul.

B. Incidentul naşte ipoteza

Acesta ar fi deci al doilea OBIECT din memoria lui Zare:

Un tumul, spunea profesorul Valedulcean, este o movilă de pămînt, aşa cum probabil aţi văzut adesea şi voi pe cîmp cînd aţi fost cu şcoala în excursie sau la cules de roşii. Ea are formă conică sau piramidală. (Ca să fie ceva mai împăcat cu propriul lui sentiment profesional, Valedulcean se apropia în acest timp de tablă şi schiţa cu creta un con şi o piramidă. În acest timp, Zare – încă nu împlinise 12 ani atunci – juca "pîinile" cu colegul său de bancă şi chicotea că tocmai ghicise un număr, era în avans). Aşadar, tumulul este o movilă ar-ti-fi-cială, adică făcută de mîna omului. (Din nou profesorul se apropia de tablă şi scria cu creta: TUMUL). Popoarele din antichitate aveau obiceiul să înalţe astfel de movile, de pămînt sau chiar din piatră, deasupra mormintelor. Bineînţeles că nu deasupra fiecărui mormînt, ci doar deasupra mormintelor mai importante. (Zare îl priveşte fix pe profesor de parcă ar vrea să-i soarbă cuvintele. De fapt, mîna lui dreaptă, ascunsă bine în stînga, scrie cifra trei pe caiet. Elevul Zare ascultă atît de concentrat expunerea despre tumul nu pentru că într-adevăr l-ar interesa, ci pentru că încearcă să-l păcălească pe Muşu, colegul lui de bancă, şi să-l facă să creadă că el a desenat pe hîrtie cifra şapte. Reţine totuşi ultimele cuvinte: "deasupra mormintelor mai importante.") Ei, bine, aceşti tumuli sunt foarte importanţi pentru studiul istoriei pentru că în ei putem găsi obiecte care au aparţinut şefilor militari sau politici care au fost înmormîntaţi acolo şi astfel noi putem afla multe lucruri despre felul în care trăiau acei oameni.

– Şapte – şopteşte Muşu.

Zare rîde satisfăcut. Valedulcean îl observă şi-l întreabă de ce rîde. Neaşteptat de repede puştiul se repliază şi întreabă la rîndu-i:

– De ce spuneţi că un mormînt poate fi mai important decît altul?

– Bine, îţi explic după oră, zice profesorul şi-şi continuă lecţia.

În timp ce vorbeşte, gîndul lui are timp să examineze şi adevărata problemă ridicată de Zare. E adevărat, îşi spune el, aceşti copii orfani au fost aduşi aici din toate colţurile ţării. Cei mai mulţi dintre ei au pierdut orice speranţă de a-şi mai găsi părinţii sau alte rude. Unii dintre ei nu vor mai găsi niciodată nici măcar mormintele acestora. Dacă eu am rostit acum cîteva minute "mormintele mai importante", n-am făcut decît o gafă sau o glumă sinistră. Copilul ăsta are dreptate; importanţa mormintelor variază numai pentru societate, nu şi pentru ocupanţi. Importanţa acordată de societate unui mort nu coincide aproape niciodată

cu cea acordată lui de rudele de sînge, spre exemplu. Copilul ăsta trebuie urmărit mai de aproape.

Acum Zare scrie cifra patru şi se străduieşte să dea impresia că-l scrie pe şase. Muşu priveşte încruntat spre mîinile lui Zare. Profesorul spune:

– În această vară am participat, împreună cu alţi profesori de istorie şi cu specialişti în arheologie de la Bucureşti, la dezgroparea unui tezaur aflat într-un astfel de tumul în Dobrogea. Vă interesează să vă spun ce-am găsit acolo?

– Daaa, strigară copiii, Zare şi Muşu mai tare decît toţi ceilalţi la un loc.

– Şase, şopti imediat după asta Muşu, iar Zare rîse din nou.

Profesorul nu-l mai observă de data aceasta şi deci nu-i făcu nici o observaţie. Începu să prezinte pe larg şi pe înţelesul copiilor inventarul acelui tumul.

Descria o sabie cu două tăişuri şi povestea apoi cum luptătorii traci care o purtaseră aveau obiceiul să o ţină tot timpul drept în sus. Alături de veşmintele negre şi de scuturile albe, strălucitoare, aceste săbii duseseră faima luptătorilor traci în toată lumea antică, de pe malurile nordice ale Pontului pînă în Palestina. Apoi un fel de topor de bronz, subţire şi ornamentat, fibule (copiii nu ştiau la ce e bună o fibulă, dar desenul schiţat pe tablă de Valedulcean îi lămurea repede), încerca să clarifice pentru copii şi rangul căpeteniei al cărei mormînt fusese violat de istorici abia în acea vară (a anului 1965), într-un cuvînt se înfierbîntase, trăia cu mai multă uitare de sine decît s-ar fi cuvenit bucuria lui de tînăr (încă tînăr, 42 de ani) profesor de istorie care a avut ocazia să participe la o descoperire arheologică pe pămîntul patriei lui. În tot acest timp Zare îşi mărea avantajul la jocul de "pîini". Profesorul se plimba prin clasă şi-şi vorbea sieşi. Elevii ascultau liniştiţi, cum se întîmplă la prima lecţie de după vacanţa mare, cei mai mulţi cu gîndul aiurea. Paşii avîntatului profesor îl purtară printre rîndurile de bănci pînă în spatele elevilor Muşu şi Zare Popescu. Aici el se oprise şi-şi amintise că ar vrea să-l supravegheze mai atent pe Popescu. Privi peste umărul acestuia şi zări caietul mîzgălit, cifrele subliniate sau încercuite. Deci se jucau, pezevenghii!

– Băieţaş, spuse el din spatele celor doi şi făcîndu-i pe amîndoi să tresară, tu, tu, se adresă el şi din priviri către Zare, ia spune ce reprezintă desenul acela din stînga sus, de pe tablă!

Zare se ridică tacticos, niciodată nu dădea în brînci să reacţioneze rapid la ordinele profesorilor, trecea chiar drept un elev puţin cam obraznic, indolent, cu certe calităţi, dar "brînză bună în burduf de cîine", cum obişnuiesc să spună directoarele bătrîne despre elevii care mai pot fi recuperaţi prin încurajare. Închise caietul şi privi cu atenţie spre tabla plină de desene stîngace. Îl reperă pe cel indicat de profesor şi-l examină îndelung. Printre celelalte arme şi obiecte de podoabă desenate pe tablă, trapezul înalt cu baza mare în jos nu putea fi decît toporul despre care el tot auzise vorbindu-se în jurul lui în timp ce se apropia de o victorie sigură asupra lui Muşu. Profesorul încă nu se decisese să-şi arate enervarea, poate nici nu se enervase. Era doar curios să afle răspunsul elevului Zare. Liniştea care se prelungi pînă aproape de limita minutului fu spartă însă de o întrebare şi nu de un răspuns:

– Tovarăşe profesor, dumneavoastră vorbiţi de aceste obiecte care au două mii de ani şi le spuneţi pe nume, dar nu ştiţi ce nume purtau ele atunci, nu-i aşa?

Surpriza lui Valedulcean fu atît de mare încît ceru un răgaz de gîndire. Zise:

– Cum adică?

– Păi degeaba zicem noi că-i bardă, baltag sau baros dacă ei atunci îi ziceau altfel.

Aşadar, el, profesorul Valedulcean, încă tînăr şi cu perspective, proaspăt cooptat de un colectiv de arheologi, se lansase să vorbească unor mucoşi despre bivuacul lor din această vară, despre toate obiectele găsite în tumul, despre date istorice pe care ei nu le puteau asimila şi, în tot acest timp, în mintea unuia dintre aceşti copii, a celui care se juca în loc să asculte, germenii unei seducătoare teorii încolţeau.

Zare simţi că l-a înfrînt pe avîntatul profesor, că acesta a şi uitat că l-a surprins pe el, un simplu elev dintr-a cincea, jucîndu-se în timpul orei, jignindu-l. Insistă:

– Dumneavoastră le ziceţi pe nume, dar cum se numeau ele pe vremea cînd au fost puse în gorgan?

Valedulcean se gîndi dacă puştiul ăsta nu e cumva un mic geniu, adică dacă nu cumva în mod intenţionat a folosit cuvîntul "gorgan" în loc de cuvîntul "tumul" pe care el îl tot tocise prin uzaj în acea oră. Dacă era aşa, vîntul unei ciudate ipoteze de lucru sufla deja cu putere dinspre elevul nedisciplinat către naivul profesor.

– E important? – întrebă profesorul.

Copilul lăsă privirea în podea. Obosise sau îşi atinsese micul lui scop; scăpase nepedepsit. Oricum, renunţase. Renunţă şi profesorul şi se îndreptă spre catedră.

Poate că atunci nici unul şi nici celălalt nu au bănuit că sunt la originea celei mai ciudate şi mai captivante ipoteze despre istorie.

– Ar merge pentru un scurt-metraj dacă aş înţelege mai bine unde baţi, obiectă Grinţu.

Aveau program de voie pînă la stingere. În spatele fostului conac boieresc care adăpostea sediul comandamentului unităţii lor, în parcul uriaş, parc dendrologic la origine, se auzeau voci groase, paşi foşnind pe tecile uscate ale salcîmilor roşcovani şi se vedea ici-colo, în întunericul dens, jarul roşu al ţigărilor scînteind.

*

(BARDĂ, BAROS, BALTAG SAU BAIONETĂ) Stimate domnule profesor, probabil că vă mai amintiţi în ce fel am făcut cîndva cunoştinţă şi cum, de multe ori după aceea, am tot stat de vorbă despre drăgălaşele obiecte, în majoritate arme şi podoabe, găsite de dumneavoastră în tumulul de la Valea Oilor. Vreau să spun că întrebarea pe care ne-o puneam noi atunci (de ce armele şi de ce podoabele sunt totdeauna cele care dăinuie după moartea soldatului) m-a frămîntat în continuare ca şi cea

pe care numai eu mă încăpăţînam să o pun (cum se numeau acele obiecte atunci şi de ce ele poartă azi alte nume?). Acum, cînd vă scriu, sunt în partea a doua a stagiului meu militar şi muncesc împreună cu ceilalţi soldaţi din unitatea mea pe un şantier important, nu departe de locul în care s-a aflat tumulul acela. Unitatea este cazată în nişte barăci pe care le mutăm pe măsură ce şantierul avansează, iar printre lucrurile pe care le purtăm după noi sunt şi cărţi din biblioteca unităţii. Într-o zi mi-a căzut în mînă un dicţionar al limbii române şi am avut curiozitatea să mă uit mai cu atenţie la cele cîteva cuvinte de la care a pornit prietenia noastră. În primul rînd, ele au origine etimologică diferită. *Bardă* vine din maghiară, *baros* din ţigăneşte, *baionetă* din franceză, iar originea probabilă a cuvîntului *baltag* este dată de autorii dicţionarului în cuvîntul turcesc *balta,* despre care n-am nici cea mai mică idee ce poate să însemne. Unul dintre militarii în termen de aici are o turcoaică din Techirghiol şi zice că vrea să se însoare cu ea, dar părinţii ei nu sunt de acord. L-am rugat pe tipul s-o întrebe pe ea despre sensul acestui cuvînt şi mi-a spus că nu există un asemenea termen în limba turcă pe care o vorbeşte frumoasa Zeineb. De fapt, în ziua cînd mi-a spus asta se întorsese din permisie cu un ochi vînăt şi îmi imaginez că nu reuşise să-şi vadă iubita pentru că o încasase pe cocoaşă de la nişte derbedei din Constanţa asmuţiţi împotriva lui de către părinţii fetei. Sau dacă se întîlnise totuşi cu ea, numai de discutat despre cuvîntul *balta* nu avusese timp. Eu voi mai cerceta (ştiu că nu vă place sensul pe care-l dau eu acestui cuvînt!) şi vă voi ţine la curent dacă aflu ceva.

Aşadar, toate aceste cuvinte au venit în limba română mai tîrziu decît obiectele pe care le desemnează. Obiectele însă existau pe acelaşi sol încă de pe cînd a murit căpetenia al cărei mormînt a fost deschis de dumneavoastră în 1965. Sigur că acesta este un bun argument în favoarea teoriei mele, cea atît de neştiinţifică şi totuşi seducătoare, cum îi ziceţi dumneavoastră.

Unul singur dintre obiecte nu poate fi folosit ca armă. Adică nu este prezentat ca atare în dicţionar. Este vorba de baros, cel

care are originea în limba ţigănească, şi probabil că într-adevăr nu a făcut parte niciodată din dotarea unei armate (nici măcar a vreuneia din Ţiganiada de Budai-Deleanu), deşi cu el poate fi omorît un om. Celelalte, da, sunt date şi ca arme şi ca unelte. Pentru a diferenţia între baltag şi bardă (mă refer deci la toporul de bronz de la care a început discuţia noastră pe vremea cînd eu eram un elev atît de indisciplinat) atenţia noastră trebuie să se concentreze asupra *cozii de topor*, adică tocmai asupra elementului care nu s-a păstrat (a putrezit în pămînt) şi, iarăşi după părerea mea – de atîtea ori criticată de dumneavoastră –,sensul expresiei (coadă de topor = trădător) nu trebuie să ne lase indiferenţi. Deci baltagul este un topor cu coada mai lungă, iar barda unul cu coada mai scurtă. Sunt şi diferenţe de lăţimea tăişului, dar acestea cred că pot fi lăsate deocamdată deoparte. Ştiţi bine că eu nu accept lipsa de importanţă a coincidenţelor. Ei bine, maghiarul *bard* din care provine la noi bardă coincide ca formă cu românescul *bard* venit prin franceză din latineşte şi care desemnează "poetul care (la vechii celţi) compunea şi recita cîntece *războinice* şi religioase". În acest context sunt sigur că veţi considera de prost gust orice legătură pe care aş face-o eu între expresia "armă albă" şi ideea de puritate exprimată de obicei simbolic de culoarea alb. Vă voi reaminti însă că tocmai de la dumneavoastră deţin informaţia că tracii aveau veşminte *negre* şi scuturi *albe*, strălucitoare şi săbii cu două tăişuri (deci arme albe) lungi şi grele.

Pentru că mă grăbesc să mă duc la culcare (vă scriu – scuzaţi – dintr-un WC pentru că stingerea s-a sunat de mai bine de o jumătate de oră, iar plantonul a trecut de vreo două trei ori pe aici şi m-a rugat să sting lumina) voi reveni în cîteva rînduri asupra întrebării iniţiale. De ce armele şi de ce podoabele sunt cele care rămîn după moarte, de ce cozile de topor sunt cele care dispar fără urmă? Şi totuşi, altă dată!

Cu stimă!

Zare Popescu

P.S. *Topor vine din slavă şi este numai unealtă, nu şi armă.*

*

Nu s-ar putea spune cu precizie dacă în seara caldă de toamnă, să tot fi fost prin 1973, pe cînd stăteau amîndoi şi-şi fumau ţigările după apelul de seară pe o bancă din fostul parc dendrologic devenit de mai bine de treizeci de ani curte de cazarmă, soldatul în termen Zare Popescu a avut timp să-l lămurească pe fruntaşul T. R. Radu A. Grinţu, ce e cu părerea lui despre delaţiune şi, în general, despre mersul lucrurilor în istorie. Despre toate aceste lucruri ei au mai stat de vorbă şi înainte şi după. E desigur ciudat ca un profesor stagiar de limba română, chemat să-şi facă armata la peste 24 de ani, după ce apucase aproape un an încheiat să fie profesor, ajuns între timp, după depunerea jurămîntului, la gradul de fruntaş T.R., vorbim de Grinţu bineînţeles, să stea ore în şir cu gura căscată la poveştile unui simplu soldat şi să creadă chiar că teoriile acestuia, care-i izvorăsc din cap (sau din burtă, cine ştie?) precum curge seva din viţa de vie proaspăt tăiată primăvara, să creadă el, deci, tînărul profesor de română, că aceste teorii, sau inepţii, au în ele un adevăr ciudat pe care-l simte şi nu-l poate demonstra. Dar nu e ciudat deloc acest lucru dacă lărgim contextul şi aflăm că şi un mai bătrîn profesor, un tip care şi lui, lui Grinţu, i-a predat cîndva istoria la Casa de copii şcolari din Sinaia-Prahova, este la fel de captivat şi chiar şi-a schimbat întrucîtva viaţa după ce a avut prilejul să-l asculte pe Zare vorbind în ultimii săi ani de şcoală, adică între anii de graţie 1968 şi 1972.

Aşadar, Zare şi Grinţu s-au cunoscut în primele zile ale serviciului lor militar în curtea uriaşă a fostului conac boieresc devenit după 23 August unitate militară. Unul, Grinţu, abia sosea la Şcoala de ofiţeri de rezervă, dacă ar mai fi întîrziat cîteva ore ar fi trebuit adus pe sus, cu escortă, iar celălalt, Zare, fusese singurul dintre recruţii de la trupă care răspunsese da la întrebarea: cine ştie să mînuiască o maşină de tuns? Aceste două calităţi sunt la originea cunoştinţei lor şi nu e deloc greu de presupus în ce fel.

Grinţu visase toată viaţa lui să devină regizor de film. Poate că această dorinţă se născuse în el încă din prima zi cînd aflase de existenţa şi semnificaţia cuvîntului regizor. În copilărie adică. E drept că în ultimii ani această veche dorinţă îl şi făcuse să se comporte ca atare, adică altfel decît mulţi alţi muritori. După bacalaureat, trecut de el cu bine la toate materiile, dăduse examen mai întîi la IATC, lucru totuşi puţin obişnuit pentru băieţii care provin din casele de copii, oameni, în general, mai cu capul pe umeri şi mai puţin visători, orientaţi de timpuriu către meserii productive, facultăţi tehnice sau ştiinţe exacte, către ceva care să le alunge adică mai repede, cît mai repede, starea de nesiguranţă a lipsei banilor proprii. Nu trecuse de acel examen şi se repliase rapid, intrase cu bine la filologie, dar trăia tot cu gîndul că va face cîndva film. După anul întîi de facultate ezitase să se retragă pentru a încerca din nou la regie, se temea că va rămîne fără dreptul de a fi susţinut financiar de stat şi decise să termine mai întîi ce-a început şi abia apoi, după un an sau doi de învăţămînt, să încerce din nou să devină regizor. Atunci ar fi fost şi cu mintea mai coaptă şi îi mai rămînea şi timp destul pentru a studia pe îndelete. Un fel de boemă practicase el de atunci încoace înghiţind filme de toate felurile, tot elaborînd scenarii în imaginaţie, citind despre film în toate cele trei limbi pe care le ştia (română adică, franceză bine şi engleză mulţumitor) şi trecînd din an în an la facultatea pe care iniţial şi-o alesese doar ca simplu refugiu. Profesase apoi un an într-o comună din judeţul Teleorman şi, pe cînd se pregătea să înceapă un al doilea an de profesorat, fusese chemat la încorporare. Nu se ştie din ce motive, în cele cîteva săptămîni care au urmat, deşi nu era de găsit la şcoală, numitul Grinţu nu dădu vreun alt semn nici celor care chiar îl aşteptau. Se prezentase, în fine, la Centrul Militar care-l chemase la încorporare în ziua în care, dacă acea zi s-ar fi scurs pînă seara, ar fi fost considerat dezertor şi tratat ca atare. I-au spus la ce unitate să se prezinte şi, chiar dacă drumul pînă acolo nu însemna mai mult de o oră cu trenul, el tot nu a găsit timp să se oprească undeva şi să-şi tundă pletele care-i atîrnau, mai ceva

ca lui Făt-Frumos, pînă, hăt, pe umeri. La respectiva unitate se aflau şi soldaţi în termen, dar şi elevi ai şcolii de ofiţeri, respectiv terişti, adică absolvenţii de facultate care, pe atunci (1973), îşi satisfăceau stagiul militar la sfîrşitul studiilor. Aşa se întîmplase că la ora sosirii lui în unitate toţi ceilalţi soldaţi şi terişti împlineau a treia zi de cînd se tunseseră regulamentar şi îmbrăcaseră uniformele. Pentru el au fost nevoiţi să caute mai întîi un posibil frizer printre ceilalţi ostaşi. Acesta fusese un anume Zare Popescu. De fapt, nici acesta nu mai tunsese niciodată pe nimeni, dar îl amuza să încerce experienţa şi din acest motiv spusese că el ştie să tundă.

Aveau să păstreze apoi între ei o prietenie moderată şi să se întîlnească din cînd în cînd prin curtea unităţii, întîmplător sau expres, să stea la palavre şi să afle nu puţine şi nici obişnuite lucruri unul despre celălalt. Printre altele, descopereau că studiaseră cam la acelaşi liceu şi stătuseră în aceeaşi Casă de copii şcolari, dar diferenţa de vîrstă între ei (mai bine de patru ani) îi făcuse să se cunoască abia în armată. Aveau totuşi numeroase repere comune, numai că Zare nu-şi cunoscuse deloc părinţii şi începuse viaţa de orfelinat de foarte mic, iar Grinţu fusese adus acolo numai la vîrsta destul de înaintată de 13 ani, după ce o ţărancă bătrînă despre care el credea că îi este mamă murise.

Şi, cît timp Zare îl ferchezuieşte pe Grinţu în holul infirmeriei unităţii, îmi voi permite, fără a pretinde că prin asta schimb cine ştie ce reguli ale naraţiunii romaneşti, să mai dau cîteva detalii despre existenţa anterioară şi ulterioară a fiecăruia dintre ei.

Ne aflăm, deci, în 1973, toamna, adică la mai bine de un an după ce Zare a terminat liceul şi a încercat fără succes să treacă examenul de admitere la facultatea de istorie şi cam cu şase luni înainte de momentul în care, întors din armată, Grinţu se hotărăşte să nu-şi mai continue cariera de profesor, găseşte cu destule greutăţi un post de pedagog la un liceu din Bucureşti şi începe să se pregătească serios pentru facultatea de teatru, secţia regie de film. Pînă aici nimic nou, totul se întîmplă aşa cum probabil aţi prevăzut. E poate prematur să spunem, dar iată că spu-

nem, că Zare întreţine o vastă corespondenţă pe tot timpul serviciului militar cu trei persoane, veţi vedea de ce persoane e vorba, iar Grinţu nu trimite şi nu primeşte nici un fel de scrisori. Permisiile, cele cîteva de care beneficiază amîndoi în perioada septembrie 1973 – martie 1974, şi le petrec împreună. Dacă vi s-a întîmplat ca în vremea respectivă să vedeţi în vreun restaurant doi soldaţi stînd la masă cu cîte un pahar de vodcă în faţă, cîntînd romanţe bănăţene şi privindu-se cu jale drept în ochi, v-aş ruga să nu vă grăbiţi să credeţi că cei doi erau chiar sus-numiţii Zare Popescu şi Radu A. Grinţu. Ei îşi petreceau în cu totul alt fel permisiile, dar despre acest lucru voi reveni cu amănunte într-o vreme mai potrivită.

Tot în septembrie 1973 se mai împlinea un an şi de cînd Zare reuşise s-o găsească într-un sat din apropierea oraşului Sfîntu Gheorghe pe unguroaica Ana, o fată de vreo 18 ani pe care el o căuta deja de vreo alţi doi ani, de cînd o văzuse adică întîia dată la o serbare ce se dăduse la ei la Casa de copii din Sinaia şi la care participaseră elevi din mai toată ţara. Ea recitase atunci o poezie şi pronunţase atît de ciudat unele cuvinte româneşti încît, în mod aproape inexplicabil, Zare găsise de cuviinţă să se îndrăgostească de ea. O chema, de fapt, Ana Szasz şi abia în timp ce Zare, în a doua parte a serviciului său militar, se află pe un şantier în Dobrogea, ea găseşte timp să-i dezvăluie lui, în cîteva scrisori, complicata ei ascendenţă.

Tatăl ei era pe jumătate sas, pe jumătate român, iar mama, deşi vorbea bine maghiara, spunea că este evreică după tată, deci nu mai mult de jumătate maghiară. Naţionalitatea Anei ar fi trebuit deci să fie judecată pe sferturi sau pe fracţiuni şi mai mici dacă luăm în consideraţie faptul că la vîrsta majoratului, deci cînd Zare se apropia de sfîrşitul armatei, ea îi mărturisea acestuia că din toate aceste limbi materne (sau paterne, în fine!) vorbea cel mai corect... engleza.

Nu vom dezvălui deci misterul pînă la capăt, deja am trecut la numărarea rapidă a obiectelor importante din memoria lui Zare din timpul în care se afla în armată, culmea ar fi însemnat

să mai spunem şi cine ara cel de-al treilea corespondent al său din timpul acela. Atunci chiar că totul ar fi ştiut dinainte, iar Grinţu şi alţii ar deveni pur şi simplu personaje episodice. Dacă, totuşi, pînă aici ceva e neclar, vă rog să nu-mi pretindeţi să vă dau adresa de acasă şi, chiar dacă o aflaţi pe altă cale, vă mai rog să nu-mi scrieţi întrebîndu-mă de una sau de alta.

Lămuririle suplimentare n-au făcut niciînd fericirea cititorului.

C. Pedagogul Grinţu

Dacă ar fi trebuit să scrie un scenariu al dimineţii din 20 aprilie 1976, Grinţu ar fi notat neapărat următoarele lucruri:

Pe pervazul ferestrei se află un cearşaf murdar cu ştampila L.M.F. la vedere şi o ceaşcă de cafea plină cu mucuri de ţigări. Prin geamul murdar (cine să spele geamurile într-un internat de băieţi?) pătrunde lumina lăptoasă a unei zile care nu se arată a fi însorită. Se văd vîrfurile plopilor încă neacoperiţi de frunze şi se ghiceşte printre ei firma cîndva luminoasă a hotelului Pescăruş care are 11 etaje. Aparatul rămîne multă vreme neclintit pe această imagine ştearsă. Se aude un şuierat subţire de vînt şi din cînd în cînd zgomotul făcut de autobuzele liniei 4312. Aceasta face legătura între fostul sat de lîngă actuala linie de centură a oraşului şi fosta periferie a oraşului, acum devenită marginea zonei centrale. O deplasare în sus a aparatului descoperă întregul corp al hotelului Pescăruş, micul parc neîngrijit din faţa lui şi parcarea pustie de lîngă intrarea în restaurant. O altă deplasare, de data aceasta spre stînga, aduce un element nou în cadru; un castel de apă ceva mai scund decît hotelul, deci o construcţie care a servit cîndva la alimentarea cu apă a unor clădiri mult mai mici situate în preajma hotelului sau chiar pe locul pe care se află acum hotelul şi parcul. Se vede şi o parte din şoseaua cu patru benzi care trece pe lîngă parc şi pe sub un pod construit pentru calea ferată. Un fel de negură cuplată cu murdăria geamurilor împiedică analiza detaliilor acestor imagini. Ansamblul

se aseamănă mult cu un sat de cîmpie adormit, iar singurul contraargument al acestei ipoteze ar fi hotelul şi cerul plumburiu care chiar în spatele lui se luminează puţin făcînd ca totul să pară o ilustrată dintr-o ţară nordică.

În toată această descriere am urmat tot timpul punctul de vedere al lui Grinţu. Mai întîi a stat întins pe patul în care a dormit. Ochii lui abia smulşi din somn au rămas vreme îndelungată aţintiţi asupra geamului murdar şi a cerului cenuşiu decorat de cîţiva plopi goi de frunze şi de firma, ininteligibilă cînd nu e aprinsă, a hotelului. Apoi el s-a ridicat de pe pat (a văzut deci parcul şi partea de jos a hotelului) şi s-a dus la chiuveta de fontă din cameră (moment în care privirea lui a redescoperit turnul de apă, care nu mai serveşte demult la ce a fost destinat, şi şoseaua). Ideea de a compara toate aceste lucruri cu o ilustrată dintr-o ţară nordică i-a venit în timp ce scuipa în chiuvetă şi auzea şuieratul uşor al vîntului neobişnuit de rece care a suflat în fiecare zi din această primăvară. Deschizînd robinetul şi lăsîndu-şi mîinile sub şuvoiul de apă îngheţată, Grinţu a auzit zgomotul făcut de autobuze şi s-a interogat asupra orei. Şi-a spălat faţa, a tuşit pentru a-şi curăţa gîtlejul de gustul de tutun macerat pe care-l simte din ce în ce mai neplăcut în fiecare dimineaţă, şi-a clătit gura cu apă şi s-a frecat puţin cu degetul pe dinţii din faţă păstrînd în tot acest timp în minte întrebarea cît o fi ceasul. Nimic schimbat în peisajul de dincolo de fereastră nici în momentul în care el se întoarce cu spatele spre chiuvetă şi caută pe masa acoperită cu hîrtie de ziar un cearşaf mai curat cu care să se şteargă pe mîini şi pe faţă. Poate doar o dîră de fum albăstrui care pluteşte pe şosea în urma autobuzului care s-a auzit trecînd cu cîteva secunde mai înainte.

Un cearşaf aproximativ curat a găsit destul de uşor, însă senzaţia de murdărie generalizată din cameră l-a făcut să se strîmbe. La picioarele lui, pe linoleumul slinos, se mai află cîteva zeci de cearşafuri murdare, toate cu ştamplia L.M.F. aplicată cu tuş violet sau negru pe cîte un colţ sau chiar în mijloc. Această cameră, deşi are în ea un pat, un dulap metalic şi o masă cu două scaune, deşi este acum "camera pedagogului", a fost destinată (şi încă mai este) păstrării lenjeriei de pat de la toate camerele de la etajul întîi. Grinţu priveşte din nou ceaşca plină de mucuri şi îşi aminteşte sau descoperă cu neplăcere că a dormit în acest miros stătut de fum de tutun. Încearcă să folosească această informaţie pentru a-şi explica indispoziţia lui din această dimineaţă. Totuşi nu se grăbeşte să deschidă geamul, i-a fost frig toată noaptea, s-a trezit de mai multe ori clănţănind din dinţi, aşa că se duce mai întîi spre dulapul metalic pe care-l descuie cu cheia din buzunarul pantalonilor. Îşi ia ceasul de pe raftul de sus şi-l priveşte. E ora două! Abia în timp ce-şi leagă cureaua ceasului peste încheietura mîinii realizează că nu poate fi ora două acum cînd se luminează de ziuă, deci ceasul a stat şi, fără să se apuce imediat să-i întoarcă remontorul, se îndreaptă spre uşă şi iese pe culoar.

Lumina de pe palierul etajului întîi e mult mai scăzută decît cea din camera pedagogului. În capătul îndepărtat al culoarului se ghiceşte în semiîntuneric un scaun gol. Grinţu strigă:

– Planton! Planton!

În acelaşi scenariu pe care îşi închipuie că-l scrie ar mai fi nevoie şi de o imagine pe care să se odihnească privirea spectatorului în timp ce el aşteaptă să răspundă cineva la strigătul lui. Imaginea întunecată a culoarului cu uşi închise şi cu un scaun gol în partea cea mai îndepărtată nu-i convine, iar alta mai frumoasă sau mai semnificativă nu găseşte. Mai strigă o dată şi se întoarce în cameră. Răvăşeşte cu mîna cele cîteva cearşafuri de pe masă, scoate de sub ele un caiet subţire cu coperţi albastre de material plastic şi-l răsfoieşte atent.

Ar fi interesant să ştim din ce motiv se apropie din nou de chiuvetă şi se priveşte în oglindă în timp ce cu mîinile îşi înfige poalele cămăşii pe sub cureaua pantalonilor. Este prima dată, de cînd s-a trezit, că îşi ia în seamă ţinuta lui boţită de om care a dormit îmbrăcat. Iese din nou şi se îndreaptă spre capătul opus al culoarului. Paşii lui se aud lovind cimentul, şi după ritm ne putem da seama că nu e deloc grăbit. Ba chiar îl şi vedem oprin-

du-se pe la jumătatea culoarului, întorcîndu-se cîţiva paşi şi intrînd în grupul sanitar.

Cît timp culoarul pustiu se păstrează pe ecran am putea auzi cîinii sau cocoşii de la casele particulare vecine cu internatul de băieţi. Acest cartier al oraşului a fost sat pînă mai ieri şi viaţa lui de acum nu se deosebeşte prea mult de cea dintr-un sat obişnuit din cîmpie.

Iese în cele din urmă încheindu-se la pantaloni. Zece paşi mai încolo se opreşte în faţa unei uşi, bate tare cu pumnul în ea şi apoi o deschide violent lovind-o de perete în interior.

– Deşteptarea, bă, ce nu vă e ruşine? Aşa faceţi voi de planton?

Pe cele şase paturi din cameră dormeau, în momentul deschiderii uşii, şase băieţi. După zgomotul făcut de Grinţu s-au trezit cinci; au sărit în picioare şi se poate vedea că au dormit îmbrăcaţi – sunt probabil ultimii doi care ar fi trebuit să stea de planton. Ceilalţi trei care au deschis ochii şi se uită ca printr-o pînză deasă la Grinţu sunt în ţinută de dormitor: unul e îmbrăcat cu un tricou de marinar şi izmene care au fost cîndva albe, altul are pe el o cămaşă cadrilată şi un şort negru şi doar ultimul – cel care nici nu s-a ridicat de pe pat – are o pijama nouă, lucioasă şi puţin cam mare pentru el.

– Păi bine, mă băieţi, zice Grinţu cu o voce binevoitoare, de ce nu vreţi voi să m-ascultaţi, mă? Dacă s-a furat ceva din vreo cameră în timpul ăsta, ai?

Cei doi care au dormit îmbrăcaţi stau în picioare, s-au proptit cu cîte o mînă de masa din mijlocul camerei şi privesc fix în podea.

– Vă pun la plată, să ştiţi!

Între timp s-a apropiat de cel cu pijama şi l-a apucat de guler. Acesta oftează şi se preface că vrea să se ridice din pat.

– Mă, ce pijama ţi-a luat tac-tu!

Vocea lui Grinţu e blîndă şi înţelegătoare. El afişează un aer de bunăvoinţă şi cooperare.

– Şi ce ceas! – zice el descoperind pe mîna stîngă a băiatului un ceas sovietic cu afişaj digital. Merge bine, nu-i aşa?

Băiatul zice că da, Grinţu îşi potriveşte ceasul după al elevului, ceilalţi doi îl privesc pe sub sprîncene în acest timp.

– Păi meriţi tu, mă puturosule, să-ţi cumpere bătrînii tăi atîtea lucruri?

– Nu prea, zice băiatul, şi Grinţu devine dintr-o dată la fel de violent ca în momentul în care a deschis uşa:

– Dreepţi!

Cei cinci stau toţi în poziţia ordonată, cu tălpile goale pe linoleumul murdar şi zîmbesc în clipa în care Grinţu apucă pătura de pe cel de al şaselea pat şi o trage deoparte dintr-o singură mişcare. Pe pat, sub pătură, nu se află un om, ci mai multe haine şi bagaje aşezate în aşa fel încît să dea impresia că un trup de om se odihneşte acolo.

– Ahaa, strigă Grinţu, prefăcîndu-se furios, vă ţineţi de bancuri, ai?

Băieţii rîd pe înfundate.

– Ia, mişcaţi-vă şi treziţi-i pe toţi şi scoateţi-i la înviorare, fugă!

Cei doi care au dormit îmbrăcaţi îşi încalţă la iuţeală pantofii pe piciorul gol şi o zbughesc pe uşă strigînd: "Deşteptarea, bă!" Bat în uşi şi le trîntesc de perete, forfota unei dimineţi obişnuite dintr-un internat se aude crescînd în urma lor.

– Şi tu, Radule, deschide fereastra, nu vezi că pute aici ca-n grajd?

Radu, adică cel îmbrăcat în pijama, se duce şi deschide fereastra. Înainte de a ieşi din cameră, cu mîinile în buzunare, Grinţu mai întreabă:

– Şi ăsta unde-i?

– Care ăsta? zice Radu.

– Meşteru, Popescu, spune pedagogul, arătînd cu o mişcare a capului spre patul pe care sunt îngrămădite haine şi bagaje.

– Nu ştiu, n-a venit! – răspunde Radu şi iese şi el pe culoar la înviorare.

Din acest punct înainte, se gîndeşte Grinţu, scenariul ar trebui să se compună mai ales din planuri scurte în succesiune rapidă. Mutre somnoroase, mîini ridicate alene pentru a executa

un exerciţiu de înviorare, pantofi nelegaţi la şireturi şi mişcaţi tîrşîit pe ciment, uşi trîntite, dulapuri metalice deschise cu zgomot, strigăte, cîte unul de a noua trecînd şi spunînd bună dimineaţa "Salut, salut!" Doi bătîndu-se pentru un teu de metal cu care se spală linoleumul. Grinţu intrînd între ei şi despărţindu-i cu două palme seci după ceafă, fiecăruia. "Mişcă, mişcă!" Busturi goale în faţa chiuvetelor pline cu apă pînă în buză. "Nu vezi, mă, că-i înfundată? De ce te speli aici?" "Păi, nu mai e loc, to'ar'şu pedagog!" "Atunci pune mîna şi desfund-o şi pe urmă te speli". Doi într-un pat care încă mai dorm. Grinţu dînd jos pătura de pe ei şi descoperindu-i îmbrăţişaţi. "Luaţi imediat teul şi cîrpele şi spălaţi scările! Cînd aţi terminat, mă chemaţi!" Impuls suplimentar cu piciorul în fund ultimului care iese pe uşă. "Ia uite-i, mă, şi p'ăştia! Păi, ce, bă, vă credeţi acasă la voi?" Un chiştoc de ţigară strivit pe linoleum lîngă uşa unui dulap metalic. "Cine a fumat, bă, aici? Dacă vă prind, v-o bag pe gît, să ştiţi!" "Nu ştiu, to'ar'şu pedagog, poate a adus-o cineva lipită pe talpă." "Daa, lipită pe talpă, Măndele, ai? Bine atunci ia-ţi cîrpele şi o mătură şi vino să faci curat la mine în cameră!" "Io?!". "A, deci te miri, vezi, poate te pun să speli şi geamurile." "A, nu, nu mă mir, to'ar'şu pedagog, da' geamurile poa'să le spele Bazdrîngu." Elevul rîde şi-l arată cu degetul pe unul dintre colegii lui care încearcă să-şi lustruiască pantofii cu colţul unei pături. E un zdrahon cu figură bleagă şi plin de coşuri. Cînd îşi aude porecla aruncă pantoful şi se preface că aranjează pătura pe pat. "Cine, mă?" – întreabă pedagogul zîmbind şi el acum. "Bazdrîngu", zic toţi cei din cameră şi chicotesc, se bucură că pedagogul le face jocul. "Care-i ăla, mă?" Ceilalţi rîd. Pedagogul se adresează celui poreclit Bazdrîngu. "Vasile, cine e, mă, Bazdrîngu?" "Nu ştiu, to'ar'şu pedagog!" Ceilalţi chiţăie de rîs. "Da' să-ţi faci pantofii cu pătura ştii?" Vlăjganul nu mai zice nimic. Stă cu bărbia în piept şi-i înjură din ochi pe colegii lui de cameră. "Atunci ia-l pe prietenul tău, Măndel, faceţi rost de nişte cîrpe curate şi în zece minute să fie lună în camera pedagogului. Hai, fuga!" Lunganul pleacă bucuros că a scăpat cu

numai atît, iar Măndel încîntat că nu trebuie să facă singur curăţenie.

Grinţu îşi închipuie că această parte a scenariului se cere filmată cu aparatul în mînă. Deschide uşă după uşă pentru a se convinge că nimeni nu mai doarme şi că toţi se ocupă de curăţenie. Descoperă unul cu o sticlă de un litru în mînă şi-i surprinde intenţia de a o ascunde repede în valiză. "Ce-ai acolo, Şfăraru?" "Nimic." "Cum nimic, mă, de ce i-ai pus dop de cocean?" "E ţuică, tov pedagog, da' trebuie să i-o duc lu'unchiu în oraş." "Ce vorbeşti? Ia dă-o încoa! Se confiscă pînă vine unchiul tău s-o ceară. Ce, el nu ştie că n-ai voie cu băutură în cămin?" "Ba ştie, da' trebuie s-a dea la un doctor, tov pedagog, zău!" Grinţu scoate dopul şi duce sticla la nas. "Poşircă d'asta duceţi voi la doctori, mă?" Cei din cameră se amuză. "Confiscat!" – zice Grinţu şi ia sticla cu el.

*

(CHIOŞC PENTRU ŞEDINŢE DE VARĂ) Domnule profesor, aşa cum dumneavoastră mi-aţi prezis încă de cînd eram mic, nu sunt deloc un tip care să facă mulţi purici în locul în care i-e bine şi, iată, ca de obicei, am găsit şi acum ceva cu care să-l supăr pe colonel. Vreau să spun că de vreo săptămînă nu mai sunt şofer pe Dacia neagră a comandantului unităţii, ci pe un camion cu care aduc grîu din cîmp la un siloz. Dacă vreţi să ştiţi unde anume, uitaţi-vă cu atenţie la adresa de pe plic. Da, în Oltenia, în partea ei de Sud. Suntem probabil una dintre puţinele armate din lume care se ocupă într-un mod atît de eficace de agricultură. Ar trebui să vă notaţi acest lucru şi, cu obiceiul dumneavoastră de a lua totul în perspectivă istorică, să vedeţi ce surprize de interpretare mai aveţi cînd descoperiţi, alături de săbii şi topoare, amfore cu boabe de grîu carbonizat. O să mai credeţi că e vorba doar de provizia de război a soldaţilor sau veţi admite şi ipoteza că o catastrofă i-a surprins în timp ce se ocupau cu recoltatul grîului?

Lăsînd deoparte reproşul meu constant pe care ştiţi că vi-l fac dumneavoastră cît şi multor altor istorici pentru că alegeţi mereu varianta cea mai logică, vă voi spune că mă simt mult

mai bine aici. C.A.P.-ul din această comună e fruntaş pe ţară şi are aproape în fiecare an o recoltă bogată de ordine şi medalii. Din această cauză multe dintre construcţiile publice din centrul satului sunt făcute cu banii şi la iniţiativa cooperativei, deci pot fi incluse în categoria anexelor ei. În gospodăria ţărănească veche anexele se numeau *acareturi* (iarăşi cu un cuvînt turcesc la origine!) şi nu cred că poate fi imaginat un studiu serios al civilizaţiei populare româneşti în care relaţia dintre util şi estetic înglobată în aceste obiecte să fie ignorată.

Morile de vînt, cuptoarele de făcut pîine, grajdurile, şurile, coteţele de păsări, fîntînile, coşarele din nuiele lipite pe dinăuntru cu lut amestecat cu pleavă de grîu şi balegă de cal, atelierele de lemnărie, dogărie, împletituri, troiţele şi teascurile, adăpătorile, ba chiar şi căpiţele sau alte metode de depozitare au surprins totdeauna pe cercetători atît prin gîndirea tehnică înglobată în ele cît şi prin *frumuseţea* lor. Armele din vechime, atenţie, au păstrat de asemenea pe corpul lor încrustături, pietre preţioase, fildeşuri şi zeci de alte feluri de exprimare *artistică*.

Ideea care mi-a venit tot traversînd cu camionul satul ăsta pierdut în cîmpia oltenească a fost să încerc să descopăr legătura dintre frumuseţea invocată a acareturilor enumerate mai sus şi cea a urmaşilor moderni. Se află aici:

– o grădiniţă de copii
– o gogoşerie
– un restaurant
– un magazin universal
– un bloc cu patru etaje şi cu magazin de mobilă la parter
– un alt bloc, cu trei etaje, în care se află dispensarul şi în care suntem şi noi cazaţi
– o cantină
– o cofetărie
– un aprozar
– mai multe ateliere de industrie locală
– o baie comunală (în construcţie) şi, auziţi,
– ... un chioşc pentru şedinţe de vară (!).

Acesta din urmă se află chiar în curtea sediului. Pentru completarea cadrului voi preciza că prin unele curţi din sat am mai văzut cîteva coşare de nuiele (împletite, cu nimic deosebite de cele de la Muzeul Satului) şi că biserica de aici este pictată de Tattarescu. (Se spune despre el că a pictat zeci de biserici.)

În curtea zăbrelită cu garduri de fier forjat a grădiniţei de copii se află o grămadă de gunoi. Arhitectura şi finisajul tuturor construcţiilor din beton (armat!) – cele două blocuri, restaurantul şi magazinul universal – nu dovedesc în nici un fel legătura cu tradiţia sau vreo altă grijă estetică a celor care le-au conceput şi ridicat. Curtea atelierelor de industrie locală arată ca ceva între un depozit temporar de fier vechi şi un cimitir de maşini, deşi înăuntru se produce şi chiar cu mult spor.

Chioşcul pentru şedinţe de vară, o construcţie de lemn, foarte frumoasă pe dinafară, înconjurată de corcoduşi cu frunze roşii, este mobilat pe dinăuntru cu mese acoperite cu PAL albastru şi lucitor şi cu scaune tapiţate. Pînza înflorită a tapiţeriei scaunelor şi albastrul spălăcit al meselor îmi provoacă un fel de oroare cînd intru acolo. E un tip aici, contabil al C.A.P.-ului şi secretar U.T.C. pe comună, un tip tînăr, dacă are cu doi ani mai mult decît mine, însă, cum singur recunoaşte, e şi cam obez pentru vîrsta lui. Ăsta îmi zice: "Noi dăm producţie, nu ne ocupăm de frumos!" Cînd mi-a zis asta nu i-am răspuns în nici un fel, dar am ieşit cu repulsie din chioşc. Ne-am dus împreună pînă la cofetărie. Gogoşeria şi cofetăria sunt singurele magazine deschise în timpul zilei. Campanie, de! La început nu am înţeles de ce a preferat localul de beton al cofetăriei, umbrei de nuc din faţa chioşcului de gogoşi, pentru că acelaşi suc de zmeură se putea bea şi colo şi dincolo.

În cofetărie nu se aflau copii, ci numai adulţi, tractorişti, şoferi, conducători de atelaje. Pe cei mai mulţi îi ştiam din vedere, mă mai întîlnisem cu ei pe cîmp sau la magazii, la siloz. Stăteau în picioare şi beau direct din sticlă respectivul suc de zmeură. Prietenul meu, secretarul, a comandat două sticle de suc, mi-a întins una din ele şi mi-a zis:

– Bea-o pe jumătate!

Mi s-a părut o ofertă ciudată, dar, cum de obicei nu vreau să contrariez pe nimeni, am făcut întocmai. Am văzut apoi că tipul îmi ia sticla din mînă şi o întinde vînzătorului. Acesta a scos de sub tejghea nişte coniac pe care l-a turnat peste suc şi deci mi-a umplut din nou sticla. Culoarea lichidului era abia acum aceeaşi cu cea din sticlele celorlalţi clienţi ai cofetăriei.

Nu ştiu dumneavoastră ce credeţi, ca istoric distins ce vă aflaţi, de legătura sau opoziţia pe care o civilizaţie o poate stabili între producţie şi frumos. Tipul care mi-a făcut cinste ca unui soldat ce mă aflu cu un cocteil de coniac cu zmeură zice că ei au în comună şi un ansamblu de dansuri folclorice care a luat premii în Polonia şi în Belgia. Da, da, dar acareturile lor, chioşcul ăla de şedinţe?...

La revedere,
Zare

*

Şi nu s-ar putea afirma, din perspectivă auctorială, că Zare Popescu e un tip care se abţine de la alcool. Chiar este unul din pluton cu el care-i zice mereu că el e rudă cu şampania "Zarea" sau cu ceasurile de mînă sovietice: "Zaria", "Luci", "Pobeda" etc.

D. Despre numere matricole, despre nume şi eroi

Turul lui Grinţu continuă prin casa scărilor unde doi băieţi dintr-a noua aruncă apa cu găleata şi o lasă să se scurgă apoi din treaptă în treaptă. "Mai încet, mă, că stropiţi pereţii şi vă pun să plătiţi zugrăveala!" "Da, to'ar'şu!" De aici urcă la etajul al doilea şi se mai răţoieşte puţin şi pe acolo. Coboară apoi pînă la parter şi numeşte doi care să mături prin faţa căminului. Iarăşi găseşte cîţiva care s-au întins pe pat să mai doarmă şi alţii care se bat şi se înjură încă de la prima oră a dimineţii. "Ce aveţi, mă, de împărţit la ora-şta?", zice Grinţu în timp ce-i apucă de gulere şi-i dă cap în cap. Îşi priveşte ceasul şi spune ca pentru

el: "Ia uite, nu-i nici şase jumate şi ei au şi început bumbăceala! Luaţi imediat tomberoanele şi mergeţi şi le deşertaţi la groapă, hai!"

Obiectele inutile, de fapt fragmentele de obiecte care stau aruncate grămadă într-un tomberon de gunoi, alcătuiesc adesea o imagine fascinantă şi Grinţu se gîndeşte acum dacă şi pe ecran respectiva imagine rămîne la fel pentru cel care priveşte din sală. Îşi aminteşte, ca un elev silitor, finalul din "Zabriskie Point" de Antonioni. Momentul în care imaginaţia eroului face să explodeze o vilă americană. Se filmează cu încetinitorul şi pot fi văzute zburînd alene prin aer bucăţi de frigidere, haine, televizoare, mobile, aspiratoare, cărţi (chiar şi cărţi – imaginea nu trebuie citită simbolic) şi, probabil, şi fragmente de corpuri umane. Ce lasă o civilizaţie după ea într-un tumul nu diferă mult de ce se pune într-un tomberon sau de ce explodează alene în filmul lui Antonioni.

Pedagogul intră acum din nou într-un grup sanitar de la parter, se spală pe mîini şi-şi priveşte ceasul mai mult din plictiseală decît pentru a-şi aminti ce oră e. Iese în faţa căminului, îşi bagă mîinile în buzunare şi ridică umerii pînă lîngă urechi în speranţa că îi va trece frigul. Privirea lui se plimbă cu indiferenţă peste curtea murdară a căminelor, peste gardul de sîrmă împletită, peste coşul cantinei prin care iese un fum subţirel, peste celelalte trei cămine, unul de băieţi şi două de fete, îşi imaginează că şi colegii lui de acolo se ocupă cam de aceleaşi lucruri la ora asta, îşi aminteşte brusc de ceva şi reintră în holul de la parter. Descuie camera în care stau pedagogii peste zi şi supraveghează intrarea, scoate din dulapul cu geamuri un fierbător şi o pungă de hîrtie cu încă puţină cafea măcinată pe fund, o cană mare de lut şi o cutie de tablă în care e zahăr. Încuie uşa în urma lui şi pleacă spre camera în care a dormit peste noapte. În drum intră iarăşi în grupul sanitar de la etajul întîi şi umple cu apă cana mare de lut. Se vede că încă nu s-a trezit de-a binelea nici el. A uitat că este apă şi la chiuveta din camera lui? Înainte de a ajunge în capătul dinspre răsărit al culoarului intră într-o altă came-

ră, penultima pe dreapta, cea în care nu intrase pînă atunci, cea în care dorm (încă dorm) băieţii buni, protejaţii echipei de pedagogi. Aici sunt numai trei paturi, fereastra e astupată cu hîrtie albastră, e aproape întuneric, dar e uşor de ghicit că în cameră nu doarme decît un singur elev. Grinţu se apropie tiptil de capul acestuia şi-i toarnă dintr-o dată toată apa din cană pe faţă.

Saltul plin de furie şi oprirea la jumătate a înjurăturii elevului, zîmbetul albastru pe care acesta şi-l confecţionează în timp ce se şterge cu mîneca pijamalei pe faţă, cuvintele lui de reproş blînd, respectuos (Hai, tov pedagog, că m-aţi şi speriat, zău!), toate acestea l-ar amuza pe Grinţu dacă el nu şi-ar aminti chiar acum că scenariul lui are o lacună. A pierdut pe drum, undeva, sticla de ţuică pe care o confiscase el, Grinţu, din camera 33. Deci autorul fictivului scenariu nu se amuză şi se preface sever în continuare.

– Păi, dacă dormi la ora-sta, Axente! Te-ai boierit sau ţi-a intrat democraţia în cap? Ia pune-ţi boarfele pe tine şi du-te pînă la camera 11, la parter, şi vezi că am uitat o sticlă de ţuică acolo cînd i-am dat pe unii cap în cap. O iei şi pe urmă vii la mine în cameră să punem de cafea. Ai înţeles?

– Da, zice Axente scurt în timp ce-şi scoate bluza pijamalei şi încearcă să-i stoarcă gulerul.

Abia acum Grinţu se amuză de fapta lui, rîde şi iese din cameră. Din uşă mai întreabă, pe acelaşi ton serios, sever, bine jucat:

– Nu ştii unde-i Meşteru Popescu?

– Nu ştiu, tov pedagog, că el n-a venit cu noi.

– Bine, mă, da' de la Casa de copii aţi plecat toţi odată, nu?

– Nu, el a plecat cu vreo două zile mai devreme, a zis că se duce la fratele lui care lucrează la Constanţa şi pe urmă vine încoa.

– Aha! Şi ăştia? – arată spre cele două paturi goale din cameră.

Axente rîde complice şi explică vag, dar se pare că destul de mulţumitor pentru Grinţu:

– E, şi ei, ca băieţii!

Ajuns în camera lui, Grinţu descoperă brusc culorile vii ale peisajului care se vede prin fereastra acum deschisă. Înseamnă că gemurile erau într-adevăr foarte murdare. Îi priveşte o vreme pe cei doi care se grăbesc să termine de făcut curat. Au aranjat între timp toate cearşafurile cu ştampila L.M.F. într-un singur teanc sub masă, au spălat ceştile, chiuveta şi au încercat să spele şi geamurile. Au măturat şi au spălat linoleumul.

– Pătura aia de pe pat aţi scuturat-o?

– Da, tov pedagog!

– E, atunci căraţi-vă, da' să nu vă mai prind că... – şi se opreşte pentru că deja a uitat ce anume i-a surprins făcînd.

Băieţii pleacă. Grinţu se propteşte în coate de pervazul ferestrei deschise şi rămîne cu privirea aţintită pe imaginea de la începutul scenariului. Lumina de pe cerul cenuşiu din spatele hotelului Pescăruş a mai crescut între timp. Deşi parcul e abia puţin înverzit, culoarea lui e intensă şi proaspătă. Se pare că a plouat peste noapte.

Se aud paşi pe culoar şi uşa camerei pedagogului se deschide pentru a face loc salutului morocănos al lui Albu. Grinţu nu se întoarce cu faţa spre el, dar răspunde plictisit la salutul colegului său care a venit să-l schimbe. Simte apoi că acesta a venit însoţit şi e curios să-l vadă pe însoţitor.

– Faceţi cunoştinţă! – zice Albu.

– Pîrvu! – zice noul venit.

– Grinţu, – spune Grinţu strîngîndu-i mîna.

– Stai jos! – zice Albu arătîndu-i un scaun lui Pîrvu. El se aşază pe pat. Grinţu ia celălalt scaun şi şi-l aranjează lîngă fereastră. Cît mai stau de vorbă, Grinţu se uită mai mult afară.

Pîrvu e un băiat de vreo 23 de ani. A dat de mai multe ori examen la facultate şi n-a reuşit mare lucru. Acum a aflat că ar fi un post de pedagog aici la Liceul de Mecanică Fină. (Grinţu se gîndeşte că spectatorul scenariului său ar avea abia acum ocazia să-şi explice sensul ştampilei L.M.F. pe care a tot văzut-o pînă acum pe cearşafurile răspîndite prin cameră.) Albu zice că-l va

duce la director pe la ora zece. Pînă atunci îi explică el în ce ar consta treaba pe aici. Între timp intră şi Axente cu sticla de ţuică învelită într-un ziar. Toţi trei se bucură de această soluţie neaşteptată pentru impasul în care intrase conversaţia. Fac apoi o chetă rapidă, cîte un pol fiecare, şi-l trimit pe Axente să ia salam şi pîine şi suc de roşii din oraş. Axente, încă marcat de severitatea bine jucată de Grinţu mai devreme, cere un bilet de voie ca să iasă normal, pe poarta păzită a şcolii. Grinţu rîde şi-i zice:

– Ia-o peste gard!

Peste mai puţin de trei minute îl chiar zăreşte sărind gardul înalt de sîrmă împletită prin dreptul ferestrei. Albu a turnat ţuică în ceştile de cafea şi întreabă:

– De la cine-i ţuica asta?

– De la unu' din anu' întîi profesională.

– Bună! – zice Pîrvu.

– Aiurea. E puturoasă – spune Albu fără chef şi goleşte ceaşca dintr-o dată.

– Puturoasă – aprobă Grinţu cu ochii pe fereastră şi abia muindu-şi buzele în ceaşcă. Îl agasează noul venit. E, de fapt, omul care îi va lua locul. El, Grinţu, n-are buletin de oraş şi directorul liceului i-a pus în vedere să-şi caute alt loc de muncă. Pe Grinţu nu-l deranjează ideea de a-şi căuta de lucru la ţară, e chiar bucuros într-un fel, se plictiseşte pînă în gît de mizeria din căminul ăsta, are şi el poftă să respire, îşi imaginează – cînd se gîndeşte că va lucra într-o şcoală dintr-un sat de munte – culori mai vii decît cele ale parcului pe care-l examinează acum prin fereastra deschisă. În schimb, graba lui Albu de a-i găsi un înlocuitor îl umple de sictir. Directorul îi dăduse un termen destul de lung – pînă la sfîrşitul anului şcolar – iar acum nu suntem decît în prima zi a trimestrului trei, de ce s-o fi grăbit Albu să nu-l mai aibă coleg?

– Am adus şi eu nişte cafea, zice Albu şi scoate din buzunar o pungă albă de hîrtie şi o pune pe masă.

– Hai să facem cîte una, zice Pîrvu şi apucă fierbătorul electric. Albu îi dă peste mînă şi strigă cît poate de tare pentru a fi auzit de pe culoar prin uşa închisă a camerei:

– Planton!

Imediat ce se înfăţişează în uşă un băieţel pirpiriu, blond şi cu ochii verzi, Albu continuă pe acelaşi ton răstit pe care a strigat:

– Du-te la camera nouă şi cheamă-l pe Umit să ne facă o cafea.

După asta rîde şi-i expică lui Pîrvu:

– Avem şi turci în căminu' ăsta. Are cine să ne facă o cafea bună!

Pîrvu rîde şi el, cam forţat i se pare lui Grinţu care e nemulţumit de cum decurge scenariul lui.

Se aştepta să-l găsească încă de seara pe elevul Popescu din clasa a XII-a şi să stea de vorbă cu el. În general Grinţu se simţea foarte legat de elevii care trăiau la Casele de copii şcolari (doar trăise şi el într-una din ele între 13 şi 18 ani, deci în timpul liceului), dar cu Popescu se înţelegea cel mai bine. Descoperiseră împreună că se trag din părinţi care trăiseră în sate de cîmpie aproape învecinate. Poate se şi cunoscuseră părinţii lor. Popescu nu şi-i văzuse niciodată pe ai săi, iar Grinţu se despărţise de mama lui cînd avea 13 ani. La moartea ei, cineva, un unchi, îl dusese să stea de vorbă cu un bărbat neras şi prost îmbrăcat care începuse să plîngă imediat ce a dat cu ochii de el. Îşi aminteşte că l-a scuipat şi a fugit. Omul acela îi era tată? Peste numai o săptămînă unchiul Vergu îl instala pe Grinţu la Casa de copii şcolari din Sinaia. Prin ce fel de imagini aduse pe ecranul din faţa unor spectatori normali ar putea fi făcute de înţeles aceste poveşti şi sentimentele cu care le însoţea Grinţu?

Despre Popescu, supranumit Meşteru, Grinţu aflase tîrziu că e şi el dintre copiii orfani. Se îmbrăca îngrijit şi cu gust, avea haine de îmbrăcat în lipsa uniformei şi tot felul de obiecte personale care nu puteau fi cumpărate cu banii de la Leagăn. Spunea că se duce vara şi munceşte cu calul şi cu ţapina în pădure

şi face rost de bani, apoi că primeşte din cînd în cînd cîte o mie de lei de la fratele lui mai mare care e şofer pe un şantier de lîngă Constanţa. Unii elevi din cămin îl bănuiau că fură şi cînd dispărea ceva din camere, bani, ceasuri, rachete de tenis sau chitare, veneau la pedagog şi-i propuneau să-l percheziţioneze întîi pe Meşteru dintr-a unşpea. Asta era cu un an în urmă şi de fapt chiar aşa îl cunoscuse Grinţu pe Popescu. Se răţoise la el şi ăla zîmbise, era obişnuit să fie controlat cînd se fura ceva. "Cîţi bani ai asupra ta?" – întrebase răstit pedagogul. Băiatul răspunse senin: "Nouă sute şi cincizeci de lei, tov pedagog." "Cîît, mă?" "Nouăsutecincizeci!" Era o sumă cam mare pentru un elev. Cel care reclamase furtul se plîngea că i-a dispărut o sută. "De unde-i ai?" "Mi i-a trimis ieri frate-meu de la Constanţa." "De ce?" "Aşa face el cînd ia salariul şi se îmbată şi îşi aduce aminte de mine." "Şi vrei să te cred?" Băiatul scosese din portofel banii şi cotorul mandatului telegrafic. Pedagogul îl chemase apoi la el, fără ştirea reclamantului, şi-i spusese: "Bă, te rog să mă scuzi!" Apoi se împrieteniseră, dar Popescu nu profita de protecţia acordată de pedagog celor de la casa de copii. Nu voia să se mute într-o cameră de trei paturi şi, în general, refuza violent acest gen de privilegii.

– Pune de *patru* cafele, turcule! – zise Grinţu către Umit pentru că-l văzuse pe Axente sărind gardul cu o pungă de plastic în mînă. După ce gustase din ţuică şi fumase mai multe ţigări pe stomacul gol se bucura acum că se apropie Axente cu salamul şi pîinea şi sucul de roşii. Aducătorul lor trebuia răsplătit.

Înainte de plecarea în vacanţa de primăvară Popescu venise la Grinţu şi-l anunţase că el se duce să-şi caute părinţii, măcar urmele lor. Grinţu tresărise cînd Meşteru pronunţase numele satului din care avea de gînd să pornească mica lui anchetă. Acum era foarte curios să ştie dacă băiatul fusese acolo şi ce aflase. Simţea cum această curiozitate a originilor, de atîtea ori reprimată pînă atunci, îl sufocă încetul cu încetul. Invidia calmul cu care şi-o satisfăcea Popescu şi se simţea acum, acolo în faţa ferestrei deschise, ca un copil care-şi aşteaptă tatăl să vină de la război.

Deodată sări în picioare şi se propti cu coatele de pervazul ferestrei. Într-adevăr, dinspre şosea, peste maidanul de lîngă gardul liceului, se apropia mergînd agale elevul Popescu supranumit Meşteru. Numai că era însoţit de o fetişcană şi amîndoi erau îmbrăcaţi ciudat, în orice caz nu în uniforme de elevi. El avea blugi, un tricou de lînă lung pînă aproape de genunchi, o eşarfă grena legată în jurul gîtului şi un rucsac destul de greu în spate. Ea era frumoasă şi îmbrăcată aproape la fel, minus rucsacul. Păreau doi autostopişti, globe-trotters care tocmai şi-au pierdut chitara. Popescu îl văzu de departe pe Grinţu şi-l salută cu voioşie fluturîndu-şi mîna deasupra capului.

Bineînţeles că Grinţu se gîndi aproape imediat să suspende micul lui scenariu şi să treacă automat la un altul, eventual unul care să-l aibă în vedere pe elevul Popescu. Ba chiar se gîndi că dacă cele două tot vin în contact, atunci primul, al lui, ar putea fi pregenericul celui de-al doilea sau, invers, cel de-al doilea să fie un simplu flash-back al primului. Această nuanţă constructivă se citi probabil pe chipul său cînd şi-l întoarse dinspre fereastră spre Albu şi Pîrvu. Cei doi crezură că e vorba de descoperirea celui care venea cu mîncare (lucru într-un fel adevărat, simultan cu altele) şi salivară în tăcere. Pe urmă, pauza de emisie a scenaristului Grinţu se prelungi foarte mult – probabil că Popescu îşi lua la revedere de la fata aia cu care venise, poate că veneau de la gară şi ea stătea pe undeva prin preajmă şi trebuia condusă pînă acasă – între timp el mîncă salam şi bău suc de roşii, ciocni încă unul sau două păhărele de ţuică cu cei doi colegi (să-i numim provizoriu aşa!) şi ascultă refuzul complicat al lui Axente care nu putea să bea cafea din cauza unei insomnii pe care o avusese într-un tren cu care venea din tabără cînd băuse prima dată în viaţa lui cafea din termos.

După asta deveni nerăbdător să-l vadă pe Popescu şi coborî în holul mare de la intrarea în cămin. Îl găsi chiar acolo, mai avea ceva de vorbit cu fata care-l însoţise. Deci ea îl condusese

pe el pînă acasă şi nu invers. Grinţu descoperi că e nepoliticos abia după ce rosti:

– Salut, Popescule, ce e, mă, te conduc fetele pînă la uşa căminului?

Popescu izbucni în rîs şi răspunse:

– Poate că nici nu mă cheamă Popescu.

Era vorba, desigur, de recentele lui investigaţii. Fata era probabil la curent cu ele, pentru că rîse şi ea cu aceeaşi degajare. În timp ce Grinţu descuia uşa camerei de supraveghere şi-i poftea pe amîndoi înăuntru, Popescu făcu prezentările. Pedagogul încercă să-şi repare impoliteţea sărutîndu-i mîna fetei şi întrebînd-o apoi dacă nu vrea o cafea.

Scenariul lui continuă în timp ce urca scările spre camera de unde venise, îi apostrofa pe cîţiva elevi găsiţi în dezordine pe culoar, intra şi lua cu el ceaşca de cafea care rămăsese plină după refuzul lui Axente şi se întreba, întorcîndu-se ce e cu fata asta care a venit după Popescu pînă la cămin.

Ar putea să-i fie soră, se gîndea, poate prin existenţa ei se clarifică ceva în genealogia lui Popescu sau, cine ştie, poate-i o simplă prietenă. Începe să-mi fie greu să-i înţeleg pe cei care au cu cinci-şase ani mai puţin decît mine!

Oferindu-i în sfîrşit fetei ceaşca de cafea deja răcită îl întrebă pe elev:

– E, şi, ce-ai aflat?

– A fost foarte interesant, zise Popescu şi se opri. În tăcerea instalată brusc în cameră după vorbele lui se auzi prima sorbitură a fetei. Evitau să-şi întîlnească privirea, nu se ştie de ce. Fata privea cu atenţie desenul kitsch de pe ceaşca de porţelan calitatea a doua. Grinţu aştepta ca unul din ei să înceapă să povestească. Era avid de informaţiile lor. Popescu se prefăcea că se gîndeşte la ceva sau că nu ştie cum să-şi înceapă povestea. În cele din urmă zise:

– Orice i-ai ruga să-şi amintească, *ei* încep aşa: "Cînd eram în război..."

*

(DRUM) De la Cluj-Napoca pînă în satul în care anul acesta mi-am exercitat meseria mea de ţapinar, învăţată uşor şi profesată cu greu în vacanţele din timpul liceului, trebuia să merg cam două ore cu un autobuz. După ce am coborît din tren, m-am dus glonţ la adresa pe care mi-o dăduse Ana. Ar fi fost prima dată cînd o vizitam după ce, cu ciudatele mele calităţi de detectiv, o descoperisem în satul ei de lîngă oraşul Sfîntu-Gheorghe. Ştiţi că ea învaţă aici, la Cluj, ca să se facă învăţătoare? În fine, n-am găsit-o acasă şi m-am dus la autogară. Pe drum mă gîndeam şi cum să fac să-mi scot un abonament şi să vin mai des s-o văd.

Nici nu ştiu dacă autobuzul poate fi numit obiect pur şi simplu. El îndeplineşte în lumea de azi atîtea funcţii încît poate fi luat şi drept fiinţă (dragă şi mult aşteptată; rupi petale de margaretă şi te întrebi: vine, nu vine, mă iubeşte, nu mă iubeşte?) şi drept instituţie (ce dacă e pe patru roţi? e destul să se pună în mişcare şi-l şi auzi pe şofer: "aici eu conduc!") şi drept forum ("am auzit ieri în autobuz că...") etc. etc. Luat ca atare, adică drept un mijloc de transport care duce persoane, pardon, pasageri de colo pînă colo, el prezintă adesea mai multe excepţii decît sunt necesare pentru simpla confirmare a regulii. Aproape toate celelalte supoziţii îşi găsesc uşor confirmarea dacă încerci să *faci un drum* cu o cursă rapidă între două puncte normal depărtate, într-o zonă de deal şi munte ca aceea în care mă deplasam eu, deci o zonă cu precădere viticolă, forestieră şi zootehnică. Iată însă că poţi spera într-un succes al deplasării în condiţiile arătate numai dacă eşti pasager plătitor şi nu pasager cu abonament. Cu vopsea roşie, pe tabla vopsită în galben deasupra parbrizului, pe dinăuntru, este scrisă următoarea avertizare: "Abonamentele nu sunt valabile pe cursele rapide."

Nimeni nu se descurajează din atîta lucru. De altfel, prin uşa întredeschisă a autobuzului (încă nu ne urcasem în el) puteau fi citite şi alte anunţuri scrise cu aceeaşi vopsea pe aceeaşi tablă. CONDUCĂTOR AUTO U.V.COSTEL/PRIMUL CONTROLOR ESTE.CONDUCĂTORUL AUTO/TĂTICULE TE ROG

SĂ CONDUCI CU ATENŢIE, NU UITA CĂ NOI TE AŞTEPTĂM CU DRAG ACASĂ. Pe figura şoferului de cursă rapidă se putea citi orice, numai bunăvoinţă nu.

Deocamdată el stă de vorbă cu un prieten în uşa autobuzului, iar în faţa lui mai mult de patruzeci de persoane (încă nu se ştie dacă toate se vor transforma în pasageri) aşteaptă. Probabil că vorbesc despre un al treilea care a fost şi el şofer şi, prins cu ceva matrapazlîcuri, dat afară. "Şi... acolo cît are pe lună?" "2250!" "Ce să-i fac? Dacă nu s-a dus să-şi ia şi el un pachet!" (Am precizat că traseul cursei rapide trece printr-o regiune forestieră?) "Şi el n-ar fi băiat rău, dar muieră-sa..." "De ce?" "Se bagă în toate cele!".

Brusc, şoferul îşi aruncă privirea peste grupul compact de cetăţeni care aşteaptă să se urce (aţi ghicit, autobuzul e încă gol!) şi descoperă pe cineva, un cunoscut, căruia îi strigă spre luare aminte: "Asta-i cursă rapidă!" Omul se desprinde cu necaz din grupul celor care speră să se urce şi se îndreaptă spre autogară. Strigă totuşi, peste umăr, la şofer: "Te prind eu că opreşti la Cîmpinaş".

Pare să fie o ameninţare, ceva i se va întîmpla şoferului dacă nu va respecta programul său de "cursă rapidă", în baza căruia l-a trimis pe om să mai aştepte, şi va opri cumva şi la Cîmpinaş.

U.V. Costel nu pare speriat de ameninţarea omului aceluia. El îşi ia rămas bun de la prietenul său, face un pas înapoi şi se decide să-i lase să intre pe cei care aşteptau disciplinaţi la uşă. Se pare că face o triere severă a persoanelor care au dreptul să urce. Multora le spune că aceasta "fiind o cursă rapidă", ea nu va opri acolo unde vor ei să meargă, deşi localităţile respective sunt pe traseu. Bineînţeles că, dintre aceştia, majoritatea se urcă după ce dau banii şi acceptă ca pe un dat că pentru o localitate în care "cursa rapidă" nu opreşte şoferul nu poate emite bilet.

Dintre cei cîţiva care merg pînă la capăt şi au cumpărat bilete de la ghişeul autogării, unul remarcă întîrzierea care se produce pentru că n-am fost lăsaţi să ne urcăm mai devreme în autobuz. Iritat, U.V. Costel îi explică:

– Dacă te ţin un sfert de oră în căldura asta, cînd te iau la frămîntat încolo, la deal, pe la Străjel, te iei de vomitat şi-mi faci o mie de mizerii prin maşină. Că aşa-i omu': se ia de mîncat mere, se ia de mîncat pere şi eu, în loc să-mi fac ziua liberă, stau şi fac curat în maşină.

Pentru cine n-a mai fost prin zonă se iscă aproape imediat temerea că traseul e într-adevăr plin de serpentine periculoase. Că nu e tocmai aşa va descoperi şi singur pe parcurs. Aşa cum va descoperi şi că numita "cursă rapidă" opreşte la toate cotiturile (precum maşina cu Terente şi Didina dintr-un cîntec de copii) cu condiţia ca solicitantul să fie pasager plătitor, adică unul care a dat banii şi n-a primit bilet. Bineînţeles că opreşte şi la Cîmpinaş unde coboară doi cetăţeni care au dat fiecare cîte 10 lei, dar... surpriză: omul refuzat la plecare a şi ajuns aici, probabil cu vreo maşină de ocazie, iar acum e gata să-şi pună în practică ameninţarea.

– Cursă rapidă, ai? – strigă el la şofer în timp ce acesta se grăbeşte să-i închidă uşa în nas. Devine apoi şi mai furios şi vine în faţa maşinii. Şoferul ambalează motorul, dar nu reuşeşte să evite spargerea parbrizului. Omul a lovit cu sete şi se pare că a avut şi ceva de metal în mînă. Am avut, după aceea, mai mult aer tot timpul drumului.

Am renunţat la gîndul că aş putea, cu un abonament, s-o vizitez mai des pe Ana. Mă voi limita, cu banii pe care-i cîştig aici, s-o văd o dată pe lună. Dar despre rapiditatea comunicării în acest secol în care obiectele arată altfel, sunt în schimbare de rol, voce şi funcţie, vom mai vorbi noi, nu-i aşa?

Sănătate, dom' profesor, o să vă mai scriu eu!

Zare

*

(ALTE DRUMURI) Zare, my nr.1, cred că ceva la mijloc. Dacă am priceput bine ce se întîmplă – de fapt te rog lasă-mă – adică fă cumva să ştiu şi eu ce a fost de fapt ceea ce a fost – se zice că m-a căutat Zare Popescu (!),

Omul adică, dacă e să-l cred pe Boby – cine e de fapt un om f. enervant de un timp încoace – mai bine zis de ieri, şi cine, din cine ştie ce motive – de nervi pe care-l crea durerea de măsea? şi examenul de admitere? (e verişorul de grad I al lui Poly – gazda mea) pur şi simplu a uitat să-mi zică ieri (doar azi mi-a spus) că m-ai căutat (nu ştie exact cine, era Zare dar nu mai ştie exact cum arăta şi cum etc. şi să-l las în pace cu întrebările OK? (cică, el!).

Ai fost la Cluj, Zare? Şi dacă într-adevăr ai fost nu ştiu exact dacă ai venit cu intenţia şi hotărîrea fermă să mă şi întîlneşti! Pentru dacă veneai aşa cum zic eu o sculai pe Betty care dormea şi o întrebai de mine – ea ţi-l dădea numărul de telefon unde m-am aflat în ora aceea – 42173 – fam. Bîzgan – şi tu vorbeai măcar cu mine şi îmi ziceai măcar că ai venit să mă vezi şi că te grăbeşti.

În sfîrşit. Am un motiv măcar în plus ca să mă duc şi să te văd eu şi să răstorn eventual toată judeţul şi încă vreo două în jur pînă nu te voi găsi. Aşa voi face.

Ana

*

– Cum adică, mă, despre război, ce vrei să spui? – întrebă Grinţu.

– Uite aşa! – îi răspunse elevul Popescu Gelu, zis Meşterul, iar fata chicoti scurt, fără să pară că vrea să acorde vreo semnificaţie sunetului scos de ea.

Curiozitatea adevărată a pedagogului Grinţu nu privea cîtuşi de puţin modul în care acei oameni bătrîni întîlniţi de Popescu în peregrinarea lui de două săptămîni povesteau despre război. Nici vorbă. Îl interesa, de fapt, ce spuneau ei despre posibilii părinţi ai lui Gelu, ce aflase acesta şi ce simţise el cînd aflase, dacă aflase, ceva în legătură cu ascendenţii săi. Elevul, la rîndu-i, cunoştea încotro se îndreaptă interesul lui Grinţu şi dezvolta tehnici dintre cele mai ciudate pentru a nu i-l satisface imediat. Pe el îl enerva că un om în toată firea şi cu mult mai multe date de bază nu începe pe cont propriu investigaţia în legătură cu pă-

rinţii lui şi-l lasă numai pe el, Gelu, cel care chiar nu are nici un punct sigur de plecare, să caute. Ba încă mai şi speră, pentru simplul fapt că două sate presupuse a fi locurile lor natale se află unul lîngă celălalt în descurajanta cîmpie, că datele culese de Meşteru vor fi utile amîndurora. Îl va pedepsi pentru asta. Îşi va amîna într-atît povestirea, o va fragmenta şi o va pune în dubiu, pînă cînd celălalt va pleca şi el pe teren să-i dezlege firele. Pînă atunci însă, mai tace cîteva secunde, iar Grinţu, încercînd să-l provoace, va povesti el ceva ce i se pare deocamdată neutru pentru mersul înainte al poveştii lor.

Cînd eram în armată – zice el – aveam un prieten, simplu soldat la trupeţi (eu am făcut la terişti, după facultate) şi ăsta avea în cap tot felul de teorii despre istorie, despre de ce fac oamenii război şi aşa mai departe. Terminase liceul şi nu reuşise la facultatea de istorie, dar, de fapt, omul cunoştea foarte multă istorie. Numai că o interpreta altfel, iar examinatorii nu au niciodată răbdare să vadă ce e cu o bilă care gîndeşte chiar şi în timpul examenului. Ei nu fac decît să confrunte ce s-a scris despre un subiect cu ce a ajuns şi în memoria candidatului. În funcţie de procentaj, pe unii îi admit, pe alţii nu. Interpretarea pe care acest tip o dădea datelor istorice era însă atît de originală încît el nu mai realiza nici un fel de procentaj; nimic nu mai coincidea sau totul. Era totul altfel. De fapt, în ce consta schema lui? El zicea aşa: Tot ce contează în Istorie este alcătuit din oameni, obiecte, nume şi poveşti. Aceste patru categorii i se păreau suficiente, dar pe nici una nu-şi permitea s-o trateze ca pe o masă, global adică. Te prinzi? Zicea că prima dată i-a venit în minte acest lucru cînd era în şcoala primară şi cînd profesorul lui de istorie a vrut să-l dea afară că se juca în oră. S-a străduit să-i pună o întrebare profesorului pentru a-i demonstra că fusese totuşi atent la oră. Din acea întrebare s-a născut totul. Uite cum!

La obiecte îl interesa din ce sunt făcute şi ce semnificaţie are fiecare parte componentă. Aici lucrurile sunt simple şi nimic nu e neobişnuit; conceptul de *Cultură materială* e luat *ad litteram* şi nu cred că numai pentru atît l-au trîntit la examen. Oamenii, în

schimb, fiecare individ în parte, nu masa, alcătuiesc împreună cu numele lor un fel de tot-uri istorice. Omul trăieşte în prezent, numele lui vine de undeva, din vechime. Întregul astfel alcătuit şi analizat într-un anume fel explică istoria. Despre numele de obiecte importantă era aflarea originii, etimologia, circulaţia dintr-o limbă în alta, de la un popor la altul. Aici au avut motive să-l amendeze şi să-i dea o notă mai mică pentru că problema nu-i interesează pe istorici, ci pe filologi şi lingvişti. Deşi faptul că ei, examinatorii, erau nu "prea deschişi", nu-i îndreptăţea decît oficial să-l considere pe el un candidat de respins. În fine. Povestea, povestirea scurtă, chiar cea care putea fi redusă la o singură propoziţie, în nici un caz masa poveştilor sau romanele, povestea deci, era singurul liant al acestor categorii. Din toate patru, om-obiect-nume-poveste, se alcătuia un sistem care era Istoria cea adevărată. Mişcarea categoriilor acestui sistem, evoluţia lor şi legăturile dintre ele trebuia să fie obiectul istoriei ca ştiinţă. După el, războiul se produce atunci cînd sistemul om-obiect-nume-poveste intră în criză. Probabil că în chiar momentul cînd a spus asta în faţa comisiei s-au hotărît să-l pice, dacă nu cumva chiar l-au dat afară din sală. Altfel era un băiat bun şi ştia să facă tot felul de meserii. Cînd m-am liberat eu, era şofer pe maşina comandantului de unitate, pe urmă am aflat că a trecut pe un camion. Ne-am scris o vreme şi poate o să ne mai scriem. De la profesorul ăla al lui, omul care îl şi îndemnase să încerce la facultatea de istorie, primea scrisori aproape zilnic. Îi răspundea şi el din cînd în cînd. Ăla fusese între timp cooptat asistent la o facultate umanistă şi ţinea un curs special de "Arheologie lingvistică", dar de pare că toate ideile cu care-şi umplea el acel curs fuseseră gîndite mai întîi de soldatul de care vă spun.

De ce-ţi spun asta? – mai zise Grinţu privindu-l fix pe Gelu Popescu – pentru că tipul ăsta mai zicea şi că a povesti despre război e imposibil. În sistemul imaginat de el e logic: criza conglomeratului om-obiect-nume-poveste (adică războiul) nu poate fi povestită; ea tocmai de asta se produce, pentru că liantul, po-

vestea, nu mai funcţionează. Aşa că, dacă nu te superi, sunt şi eu curios să ştiu în ce fel acei oameni ţi-au vorbit de război.

– Bine, tov pedagog, am să vă povestesc tot ce-am aflat şi cu amănunte, dar nu acum. Sunt multe de spus.

În tot timpul cît vorbise Grinţu, atît Gelu cît şi fata se surprinseseră că ştiu cîte ceva despre omul care purta cu el prin lume o asemenea teorie. Nici unul însă nu spuse celuilalt, nici atunci şi nici mai tîrziu, multă vreme, la ce persoană anume se gîndeau.

Dimineaţa aceea de la internatul de băieţi al L.M.F.-ului era un sfîrşit lamentabil al scenariului imaginat de Radu A. Grinţu. Fata care venise cu Gelu îşi luă rămas bun şi plecă. Pe parcursul a cîtorva sute de zile care urmară, Gelu îi povesti lui Grinţu, cu diverse ocazii, în ce fel şi-a început şi unde a ajuns cu căutatul părinţilor. Între timp li se mai întîmplară şi multe alte lucruri demne de a fi povestite.

*

(DESANT) ... aşa cum am mai promis, stimate domnule profesor, vreau să revin asupra relaţiei dintre nume şi purtător şi anume vreau să atac expresia, des folosită de istorici ca dumneavoastră, "eroi fără nume". Existenţa ei demonstrează tocmai faptul că greşeala separării omului de nume, de armele, de podoabele şi de poveştile lui, este frecventă şi oficial acceptată. În fond omul înhumat în groapa comună nu-şi pierde numele, ci îl ia cu el sau îl trimite acasă. "Veni-ţi-ar numele", expresie populară echivalentă cu un blestem, o urare de moarte de fapt, traduce tocmai realitatea că mai degrabă există nume fără eroi decît eroi fără nume. Organizarea militară a unei societăţi este, cel puţin formal, împotriva acestui gen de separare a numelui de persoană cu ocazia morţii. Aşa au apărut plăcuţele cu numere matricole, confecţionate dintr-un material presupus a fi mai rezistent decît numele. În lupta mea cu dumneavoastră (luptă de idei, desigur) voi folosi de data aceasta metoda desantului, oferindu-vă cîteva exemple de nume proprii care au redevenit nume comune (exemple extrase dintr-o carte a academicianului

Al. Graur): Caesar, porecla romanului care a instaurat monarhia, devine în germană *Kaiser* şi în rusă *ţar;* pronunţia slavă a numelui împăratului Traianus, "*troian*", desemnează în româneşte mai întîi un "val de pămînt", o "întăritură" şi mai apoi doar troianul de zăpadă uşor de spulberat şi oricum gata să se topească atunci cînd nu mai e frig; Karl, numele lui Carol cel Mare, ajunge sub forma *krali* (=rege) în toate limbile slave, dar şi în română (crai) şi maghiară (kiraly); Th. Roosevelt este un preşedinte american mare amator de vînătoare şi de atunci toţi ursuleţii de pluş din America se numesc Teddy; Bolivarul, Napoleonul şi Ludovicul sunt monezi (unele încă mai circulă); amiralul englez Vernon a fost poreclit mai întîi *Grog* pentru că purta o manta ordinară din *gros grain,* iar cînd nu a mai avut destul rom pentru marinarii lui şi l-a îndoit cu apă a făcut să se nască băutura numită *grog;* moşierul englez Boykott şi-a jignit vecinii şi a fost pedepsit prin izolare – aşa a apărut cuvîntul *boicot;* ministrul de finanţe francez Silhouette a impus măsuri de austeritate şi de atunci a fost desenat printr-o linie: silueta; zeiţa Diana a devenit în româneşte o simplă *zînă,* dar cultul ei nu a dispărut pe de-a-ntregul; martirul Thalaleos din Biblie umblă *teleleu* în limba română; dacă cineva e mai mult decit *beat tun,* atunci el e beat *Krupp;* carabina produsă de italienii *Carlo & Figli* ajunge în greceşte *Kariofili* care înseamnă "garoafă"; şrapnelul îşi moşteneşte numele de la un general englez (Shrapnel), godinul de la un fabricant belgian (Godin), pruna *renglotă* de la regina franţuzoaică "reine Claude", iar jobenul de la pălărierul francez Jobin care şi-a deschis magazin în Bucureşti, pe Calea Victoriei; într-o piesă de teatru jucată la Londra la sfîrşitul secolului trecut apare o familie de bătăuşi – familia Hooligan – iar manifestările huliganice sunt astăzi inteligibile şi în esperanto; melodia *Charmante Katherine* cîntată cu cuvinte nemţeşti şi cu acompaniament de flaşnetă produce cuvintele "caterincă" (= flaşnetă) şi "şarmanka" (în rusă = flaşnetă), dar nu e imposibil ca ea să aibă şi o legătură cu armele sovietice din al doilea război mondial: "Katiuşele"; *"dame Jeanne"* pleacă din Franţa şi ajunge în Italia "damigianna" transformîndu-se pînă la noi în "damigeană" şi tot aşa pînă la "anteriul lui Arvinte"; "are Chira socoteală"; "sistem Clayton, model nea Gheorghe"; "vrei, nu vrei, bea Grigore aghiasmă"; "a nimerit-o ca Ieremia cu oiştea-n gard"; "hop şi eu cu ţaţa Lina"; "tronc, Mariţo!"; "ce mi-e baba Rada, ce mi-e Rada baba?"; "de lemn Tănase"; "moş Ene pe la gene"; "să vorbească şi nea Ion că şi el e om"; "Stan păţitul".

Cînd îmi veţi explica în mod coerent de ce se ridică monumente în onoarea soldatului necunoscut sau de ce e considerat el necunoscut, sau de către cine rămîne el necunoscut, atunci vă voi spune şi eu de ce cred că mă cheamă Popescu.

Cu bine,

Zare

Nu cred că prin cuvinte se poate spune adevărul. Prin cuvinte, cel mult, minciuna poate fi parodiată şi demascată.

E. Imperii de cenuşă, revoluţii de fum

B. este un sat aproape neştiut, numele lui nu se leagă de nici un eveniment memorabil, de nici un drum între două oraşe mari şi bine cunoscute, de nici o formă de relief neobişnuită sau frumoasă, de nici un nume de ilustră personalitate care să-şi fi petrecut aici măcar copilăria dacă nu exilul, este aşadar un sat mic, locuit de foarte mulţi oameni şi cei mai mulţi dintre ei au într-adevăr simţul umorului. Altfel cum ar fi rămas ei atîţia ani (dacă nu atîtea generaţii) să locuiască într-un sat al cărui nume e aproape obscen (motiv pentru care nici nu ne putem permite să-l transcriem aici)?

Două dintre străzile lui sunt pietruite, acolo unde se încrucişează, pe o lungime de circa 100 de metri fiecare. Pentru cineva care vine din afară, locul acela de la intersecţia celor două străzi poate fi numită piaţă. Clădirile din cele patru colţuri ale intersecţiei sunt diferite de toate celelalte case ale satului. În primul rînd, ele nu au prispe, verande, pridvoare, marchize sau şoproane în faţă şi apoi nici nu sunt despărţite de drum printr-o curte şi un gard. Toate patru au ferestre înalte, prevăzute cu obloane ca şi uşile, aspectul lor este cel sobru al unor prăvălii din respectabile oraşe de provincie din regatul român dintre cele două războaie. Poate că la asta şi aspirau cînd au fost construite, rostul lor de acum fiind mai greu de ghicit întrucît obloanele sunt trase peste uşi şi ferestre, pereţii sunt decoloraţi şi coşcoviţi,

nici un fel de panou nu se află deasupra uşilor (nici cu C.E.C., nici cu ADAS, nici cu Telefoane, nici cu Farmacia nr.), scările sunt aproape în întregime acoperite de praful (şi noroiul, cînd plouă) aruncat de camioanele care trec prin faţă. Lîngă una din ele se află o bancă de lemn foarte înaltă, o bancă pe care ar trebui să se aşeze uriaşii pentru a aştepta autobuzul care trece de două ori pe zi pe aici – o dată într-un sens şi seara în celălalt sens. De peretele unei alte case din această intersecţie centrală a satului cu nume obscen se află agăţată o cutie de poştă care a fost cîndva albastră (nu galbenă aşa cum între timp au fost vopsite mai toate cutiile de poştă din ţară, deci vopseaua ei se decolorează dinainte de prima vopsire în galben de care n-a profitat) şi trebuie să nu-ţi pese deloc de cel căruia îi scrii o scrisoare pentru a avea curajul să plantezi acolo respectivul mesaj. Ar fi interesant de văzut într-un nomenclator ce număr de cod poartă cutia din acest sat şi ar fi un fapt lăudabil (restaurator de încredere) ca cineva să scrie cu vopsea (albă, roşie, neagră) acel număr pe ea. Dacă nomenclatorul nu a prevăzut un număr pentru ea, se poate trece numărul unui sat vecin cu bis.

Ei bine, ajuns cu pasul şi rucsacul în acest loc, trebuie să fie foarte plăcut să te opreşti. Dacă vrei să te odihneşti ai la îndemînă banca pentru uriaşi din staţia autobuzului. Să constaţi că cineva, un bărbat, două femei, trei babe şi trei fetiţe de vîrstă preşcolară aşteaptă aici un autobuz, este într-un fel o surpriză. Îţi pui rucsacul pe bancă şi spui bună ziua celor din jur înainte de a-l desface din chingi. Ţi se răspunde în cor şi înţelegi că nu ai scăpare; ca să nu pari suspect trebuie să laşi impresia că şi tu aştepţi acelaşi autobuz. E cald, e mult praf pe drum, e o atmosferă de după amiază imposibil de respirat în această intersecţie fără umbrar şi o simplă privire de-a lungul uneia dintre străzi îţi dovedeşte uşor că satul e viu dincolo de ea. Sunt copii care se joacă în colbul drumului, sunt femei ocupate cu spoitul gardului cu var, undeva, în zare, un bărbat cu pălărie traversează drumul călare pe o bicicletă semicursieră. Din spatele casei mohorîte şi decorate cu o cutie poştală, deci de pe drumul perpendicular pe

cel de-a lungul căruia tocmai ai privit, apare o fată de vreo 12-13 ani, foarte frumoasă, cu ochi negri şi foarte calzi, umezi, subţirică, înaltă pentru vîrsta pe care o arată, ţinînd în mîini un pui alb de iepure de casă. Îl mîngîie cu o seriozitate anume, indescriptibilă, ceva care face gestul ei şi mai gingaş. La cîţiva paşi în spatele ei vine o bătrînă îmbrăcată în negru şi ţinînd de mînă un băieţel zvăpăiat, tuns zero. Toţi trei se apropie de staţia autobuzului. Voi, cei din staţie, îi priviţi cum se apropie, parcă aţi aştepta ceva de la ei, parcă pe ei i-aţi aştepta şi nu autobuzul. Fata merge mult mai încet, se opreşte din cînd în cînd şi-l sărută pe puiul de iepure drept în bot. Aşa se face că înainte de a ajunge lîngă voi ea se lasă ajunsă din urmă de bătrînă şi de băieţel. Se întoarce brusc spre cel mic şi-i arată iepurele de la distanţă. Zvăpăiatul se smulge imediat din mîna bunicii lui (sau ce rudă îi va fi fiind bătrîna) şi întinde mîna spre iepure. Fata îl ţine sus şi-l întreabă pe puşti:

– Todirică, vrei iepurele?

– Nu-l mai întărîta, fa, şi tu, că nu mai scapi dă el!

Bineînţeles că Todirică începe să se învîrtă în jurul fetei, să sară şi să repete pe diferite tonuri:

– Dă-mi-l, dă-mi-l, dă-mi-l, dă-mi-l, dă-mi-l!

Pe fată o amuză grozav jocul, îşi apără iepurele ţinîndu-l sus, deasupra capului, dar în acelaşi timp îl şi giugiuleşte şi-l gîdilă, se poartă ca o femeie tînără care se joacă cu pruncul, îl apropie din cînd în cînd de obraz şi-l ridică din nou deasupra capului, face piruete pentru a-şi feri iepurele de bietul Todirică şi rîde văzîndu-l pe puşti din ce în ce mai nervos şi mai transpirat. Ai zice chiar că plăcerea ei de a se juca cu micuţul animal alb abia acum este completă, cînd e ameninţată de Todirică.

Între timp bătrîna a ajuns lîngă voi şi spune bună ziua. Îi răspundeţi. Apoi una dintre fetiţele îmbrăcate curat care aşteaptă autobuzul împreună cu mamele lor o întreabă:

– Unde mergi, mumă?

– La Tîrg.

– Nu te iau.

– Păi, mă ia rata, ce, mă iei tu?

– I-oi zice să nu te ia!

– Păi, io am mai fost, dară...

Au intrat repede în joc, bătrîna şi fetiţa. Cele două mame (tu nu ştii care e mama fetiţei şi care e o mătuşă!) le privesc zîmbind. Celelalte două fetiţe s-au apropiat de cea cu iepurele şi au acum şi ele dreptul să-l atingă pe urechiat. Todirică pare să fi renunţat definitiv.

Ai vrea să deduci relaţiile de rudenie dintre toţi aceşti oameni, dar nu afli decît că pe nepoata de la oraş a bătrînei care a venit ultima (dacă îi e nepoată) o cheamă Loredana şi nu te poţi opri să nu-i admiri şi acestei copile de 5 ani frumuseţea izbitoare a ochilor, mult asemănători cu cei ai fetişcanei care a venit cu iepurele în braţe. Loredana. Se potriveşte de minune cu tot ce-i în jur. Te gîndeşti adică la privirea aţintită pe fereastră, în zilele ploioase, a fetei născute în acest sat, devenită mai tîrziu mamă şi botezîndu-şi fetiţa Loredana. Bineînţeles că lecturile ei de atunci, atmosfera şi imaginea acestor foste prăvălii sau foste hanuri care nu s-au schimbat, desigur, între timp, dorul ei de evenimente, de ceva care să i se întîmple şi să semene cu cărţile din colecţia "Romanul de dragoste" pe care tocmai le citea, toate acestea au determinat-o să aleagă un astfel de nume şi s-o oblige prin asta pe biata bunică să-l rostească. De ce nu?

Soarele încălzeşte foarte puternic, arde, e ceva suspect în această intensitate a căldurii lui în acest început de aprilie. Nu e însă o căldură plăcută, binecuvîntată la începutul primăverii, ci mai degrabă una filtrată şi intensificată de un aer încărcat de apă, ceva ca un început de furtună de vară, liniştea aia apăsătoare care se subminează prin ea însăşi pentru că anunţă o ploaie cu clăbuci.

De pe unul din drumuri, în depărtare, se ridică un nor de praf şi-ţi închipui că deja se apropie autobuzul pe care cei din jurul tău îl aşteaptă în timp ce tu doar te prefaci că-l aştepţi. Îi priveşti cu coada ochiului şi eşti surprins să vezi că nu tresar deşi cu toţii au văzut ce-ai văzut şi tu. Nu-şi strîng bagajele şi nu se

pregătesc de plecare, privesc ţintă spre norul de praf care se apropie şi par curioşi. Poate nu dintr-acolo trebuie să vină autobuzul, îţi spui. După nu mult timp vezi şi tu că la originea colbului stîrnit se află un mic autoturism, un Fiat 850, o maşină care încă se mai importa la noi în urmă cu 10-12 ani. Fieţelul se opreşte chiar în faţa cutiei de poştă. Cel dinăuntru rămîne nemişcat la volan pînă ce norul de praf îl depăşeşte, trece şi de voi, cei care staţi în calea autobuzului, şi se stinge apoi ca un fum, se aşterne adică, din nou, pe faţa pămîntului, pe acoperişuri şi pe frunze. În cele din urmă cel de la volan, un tip gras între două vîrste, coboară, ocoleşte maşina şi face un gest incredibil. Pune în cutia poştală un plic. Apoi priveşte spre staţia autobuzului şi-şi micşorează ochii de parcă n-ar vedea bine la distanţa de zece paşi. Zice:

– Ce faci, Mărioară, pleci la oraş?

– Da, părinte, plec la oraş! – răspunde una dintre femeile tinere, poate chiar mama Loredanei, în orice caz cea care nu pare a fi soţia bărbatului care stă proptit de banca înaltă de lemn.

– Gata concediul? – continuă popa.

– Da, părinte, răspunde femeia corect, ca la şcoală, mai am două zile şi mă duc la lucru.

Discuţia se încheie brusc chiar aici pentru că părintele se urcă în maşină, o întoarce şi pleacă în direcţia din care a venit, în timp ce babele şi cele două femei tinere şuşotesc între ele sub urechile ciulite ale fetiţelor, iar bărbatul de lîngă tine spune tare, ca pentru el (dar trebuie să înţelegi că ţi se adresează şi te ia părtaş la observaţia lui):

– A venit cu maşina să puie un plic!

– Are benzină, răspunzi tu. Nu se face să te prefaci că n-ai auzit.

– Da, şi are şi bani să cumpere benzină, continuă omul pe acelaşi ton neutru de mai înainte.

Urmează apoi o lungă tăcere în staţia de autobuz. Ea e tulburată numai de chicotelile fetiţelor care se joacă cu iepurele alb şi de smiorcăitul lui Todirică agăţat de poala bătrînei cu care

a venit. Tulburată apoi, iarăşi, de zgomotul Fiatului care trece, cu popa la volan şi alţi doi tipi cam de vîrsta lui înăuntru, cu un snop de undiţe legate de portbagajul de deasupra. Nu-ţi aminteşti să fi văzut vreun rîu sau vreo baltă prin apropiere deşi pe hartă ele par chiar foarte frumoase.

Apoi vine şi autobuzul (într-adevăr de pe drumul perpendicular pe cel de pe care a venit Fiatul) şi aproape toţi cei prezenţi, în afară de tine, de Todirică, de fata cu iepurele şi de babe, se îmbarcă în el. Imediat după plecarea autobuzului îţi legi chingile rucsacului şi o iei decis pe drum înainte. Nu iei în seamă privirile tot mai insistente şi şuşoteala babelor intrigate că, după ce ai aşteptat autobuzul (ca un simplu străin ce erai), te-ai decis să rămîi în sat şi să mergi pe jos în altă direcţie decît cea în care se pleacă de obicei de aici. Tu îţi închipui că ştii foarte bine ce faci, ce vrei şi de ce ai mai rămas în B, dar ele? Ele ce să creadă despre mutra şi intenţiile tale?

*

(ECLUZĂ)... vă închipuiţi că timpul care îmi rămîne zilnic pentru lectură nu e prea mare pentru că am început excavarea cîtorva milioane de metri cubi de pămînt şi noi, băieţii de pe camioane, cărăm acest pămînt încolo şi încoace. Pe locul pe care lucrează actualmente unitatea noastră va fi o uriaşă ecluză. Mi se pare că am mai discutat despre asta: suntem o armată care lăsăm urme aproape ininteligibile pentru viitorul arheolog; nu tu arme, nu tu podoabe, nu tu morţi sau cimitire de eroi, nu tu scuturi, nu tu regi îngropaţi călare! Prin ce anume va deduce el, arheologul de peste trei veacuri, că pe aici a trecut o armată?

Dar să revenim la ale noastre. Aşa cum v-am promis, continui să mă pregătesc pentru viitorul examen de admitere şi, deşi am foarte puţin timp – seara cad lat de oboseală – citesc, cam în dezordine, tot ce se găseşte în biblioteca noastră şi are vreo legătură cu istoria şi cu bibliografia pe care mi-aţi indicat-o. Numai că, oricît încerc să evit ideile mele "sinucigaşe pentru un candidat", cum le-aţi numit, ele se încăpăţînează să se confirme şi în aceste noi lecturi.

Citesc acum, ca să vă dau un exemplu, o carte despre complotul împotriva lui Hitler de la 20 iulie 1944. Ei bine, ştiţi dumneavoastră cum îl chema pe şeful serviciului de protecţie a Führer-ului? *Rattenhuber!* Oberführerul S.S. Rattenhuber! Ştiam şi eu, mai de demult, de la o nemţoaică cu care am convieţuit aproape o săptămînă în cortul ei la Saturn, înainte de armată, că Ratten înseamnă şobolan. Despre ce înseamnă – *huber* l-am întrebat pe un sas din Cristian de lîngă Braşov, un tip spelb care e în acelaşi pluton cu mine, dar n-a reuşit să mă lămurească prea bine. Pentru mine însă e clar: paznicul şobolanului care se credea lup (buncărul lui de la Rastenburg se numea "vizuina lupului") purta numele de Rattenhuber! Omul, numele şi povestea zilei de 20 iulie 1944 mi se par concentrate în această informaţie lipsită de importanţă pentru istoricii "normali" ca dumneavoastră. Mai rămînea de găsit şi obiectul care să întregească imaginea istorică a acelei zile. Tot plimbîndu-mă cu camionul încărcat cu pămînt, hîţ încoace, hîţ încolo, am găsit şi obiectul care sintetiza cel mai bine situaţia. Îl aveam lîngă mine, era vorba de *Ecluză*.

Să fiu mai clar. Ce urmăreau, în fond, ofiţerii germani care au pus la cale atentatul de la 20 iulie '44? Faptul că nu-l mai suportau pe Hitler nu explică suficient atentatul. Nu-l mai suportau ei mai de mult, nu de atunci. Faptul că Hitler nu era un bun strateg şi trebuia înlocuit iar nu explică nimic. Nu-şi mai făceau ei iluzii că vor cîştiga războiul dacă-l înlocuiesc pe Hitler, era prea tîrziu. În mare situaţia arăta cam aşa: fluviul dezlănţuit al armatelor aliate venea impetuos din toate părţile; pîrîul german care mai devreme îşi ieşise din matcă şi făcuse ravagii era ameninţat să-şi piardă şi valea lui. În astfel de situaţii, cînd te afli de partea apelor mai mici, îţi vin idei. Ofiţerii din conjuraţie au vrut să construiască o *ecluză:* îl ucideau pe Hitler şi formau un nou guvern care accepta să capituleze punînd condiţii. Apele mari ar fi pătruns în ordine şi sub controlul ecluzei în valea pîrîului mic, se mai putea salva cîte ceva, iar cei care făcuseră ecluza aveau cel puţin dreptul s-o mînuiască o vreme. Din păcate şobolanul păzit de Rattenhuber a avut noroc, *ecluza* n-a mai fost construită, iar constructorii ei au fost executaţi pînă la unul. Războiul a mai durat 9 luni şi a mai făcut cîteva zeci de mii de victime. Una e să faci o ecluză pe timp de pace cu zeci de camioane şi sute de soldaţi, cum facem noi aici, şi alta e să încerci cu o mînă de ofiţeri se stat-major să faci un imperiu al cenuşii, o revoluţie de fum, prin telefon. Chiar aşa a fost numită de către Goebbels acţiunea de la 20 iulie 1944: "revoluţia prin telefon". "Chiar fetiţei lui Stauffenberg (omul care a pus bomba) i-ar fi trecut prin minte să taie firul telefonului " – a adăugat el. Iar mareşalul Kluge, cînd i s-a propus să ia măsuri ca şi cînd complotul ar fi reuşit, se pare că a zis: "Da, dacă porcul ar fi mort!" În fine, despre rolul istoric al telefonului vom mai vorbi noi cu altă ocazie.

Credeţi însă că din nou voi pica cu succes la admitere dacă îmi voi dezvolta subiectele de pe bilet cu argumente de genul celor de mai sus?

Vă mai aduc un exemplu. Încă în perioada de instrucţie de dinainte de depunerea jurămîntului mă împrietenisem cu un terist, unul Grinţu, profesor de română la o şcoală din Teleorman. Cînd mai avea ceva timp stăteam de vorbă. Ştia ceva istorie, dar, probabil din motive personale, îl interesa mai mult un singur aspect. Rolul istoric al delaţiunii. Am ajuns împreună la concluzii dintre cele mai ciudate. Ne-am şi certat uneori, dar, acum mă gîndesc, delaţiunea nu este şi ea imaginată de delator tot ca o ecluză?

Acum mi-e somn.

La revedere,
Zare

*

Printre celelalte obiecte de inventar pe care pedagogul Radu A. Grinţu le-a predat cu proces-verbal noului pedagog se aflau şi cîteva hîrtii scrise de mînă, un fel de declaraţii luate de la elevi care comiseseră diferite acte antisociale şi pe care directorul liceului îi ordonase să le păstreze pentru orice eventualitate.

Pînă atunci nu le citise niciodată, dar, tocmai cu ocazia inventarierii, una dintre acele hîrtii îi atrăsese atenţia în mod deosebit şi înainte de a o preda se hotărîse s-o copieze în întregime respectîndu-i ortografia. Apoi descoperise că în aceeaşi "cauză" sunt de fapt patru declaraţii, recoltate probabil de Albu sau chiar de director la distanţă de o zi şi le copie pe toate. Ele arătau cam aşa:

1. Subsemnatu Pascaru Mihai din căminul III camera 7 din anul 1 C profesională declar următoarele. Pe data de 18 XI 75 am fost la cantonul CFR din Pajura pe la ora 14 pentru a ascultă meciurile de fotbal şi am luat şi am băut nişte rom şi deoarece eram beat mam apucat şi am spart 17 lacăte de la acest canton şi am luat rachiul şi 175 lei rachiul lam luat cu mine dar lam scăpat jos şi lam spart iar bani iam cheltuit pe toţi în după masa aceia. Eu cunoşteam cum se deschide uşa cantonului deoarece eu am mai dormit pe la acel canton. Eu recunosc că am spart toate cele 17 lacăte de la 17 vestiare. Am folosit o bară din fier şi am lovit lacătele pentru a putea sparge lacătele. Am mai dormit pe data de 18 XI seara fără a şti pedagogul.

Cele declarate sunt conform cu adevărul iar declaraţia mia fost luat fără a se folosi forţa azi 19 XI 1975 ora 7.30. Pascaru Mihai.

(Verso) Mai declar că după ce am fost la canton am plecat în oraş şi mam întîlnit cu 5 prieteni: Sandovici Vasile, Dumitriu Pavel, Sandovici Ioan şi Dascălu Neculai. Dumitriu Gelu lic. ind. nr. 2 Sandovici V. este angajat Dumitriu P. elev la şcoala Prof. Sandovici Ioan elev la şcoala prof. Dascălu N. liceul industrial nr. 2. După ce neam întîlnit am mers toţi 6 prieteni la o berărie şi am băut şi am mîncat toţi împreună eu am făcut cinste. Neam întîlnit la ora 16 şi neam întors la ora 19.30. Pascaru Mihai

2. Dată în faţa noastră Pedagog Albu.

Subsemnaţii Guguluş Ghe şi Baciu Aurel şi Sumanariu Costache, Pelin Costache fiind plecaţii la lucru toţii muncitorii pe data de 18.11 şi cînd am venit de la muncă după program l-am găsit pe Pascariu Mihai în dormitor asculta la aparat cu cheia de la uşă în faţa lui. După ce mam desbrăcat mam dus la vestiară şi am găsit lacătele erau stricate 12 bucăţi. Prin care menţionez că mai erau oameni plecaţii acasă, Tov Pascaru Mihai a mai dormit pe la Cantolu CFR Nr. 6. Prin care sa furat bani 150 şi lui Pelin Costache pormonelu cu toate actile, o pereche de sosete, şi prosopul prin care sau, găsit. Menţionez ca legea să ea măsuri la aceste fapte făcute. 1. Bocan Dumitru 2. Prodan Vasile 3. Mărăşanu Vasile 4. Cibanu Ghe. 5. Guguluş Ghe. Baciu Aurel şi Pelin Costache prin care sunt plecaţi acasă pe data de 19 XI 1975.

3. Declaraţie. Subsemnatul Pascaru Mihai declar următoarele: Pe În ziua de 19 XI 1975 la orele 16 am plecat din cămin, fără ştirea pedagogului, la cantonul nr. 6 aflat în Pajura, de unde cu o zi înainte am spart 17 vestiare şi am furat lucrurile declarate în anterioara declaraţie, unde am fost sămi ridic valiza. Am adus înjurii şi ameninţări personalului muncitor aflat în canton şi păgubire cu o zi înainte. Am ameninţat şeful de echipă că îi voi arăta eu. La ora 17 am intrat pe sub gard fără să mă prezint la pedagog pentru al anunţa că am plecat fără ştirea lui. Cele declarate sunt conform cu adevărul. 20 XI 1975 Pascaru Mihai.

4. Declaraţie. Subsemnaţii Sumanariu Costache, Pelin D. Costache, Guguluş Gheorghe, Baciu Aurel declarăm următoarele: În ziua de 19 11 1975 elevul Pascarul Mihai nea ameninţat cînd a luat valiza de la dormitor, neanjurat, că ne arată el pe noi. Rugăm să să ea măsuri pentru potolirea elevului în cauză. data 20 11 1975.

Motivele pentru care Radu Grinţu, înainte de a-şi încheia scurta lui carieră de pedagog şi de a-şi strînge cele cîteva obiecte personale într-o valiză de carton, a copiat tocmai acele patru declaraţii sunt deocamdată neclare. Putem presupune, spre exemplu, că ele ofereau materialul de plecare pentru un scurt metraj pe teme educative, dar, prin faptul că el a subliniat apăsat în textul uneia dintre declaraţii tocmai cuvintele "cele declarate sunt conform cu adevărul", se conturează şi o altă ipoteză; aceea că documentele respective îi serveau drept argumente într-o

discuţie cu Zare pe tema adevărului. O astfel de discuţie, cei doi purtaseră atunci cînd se văzuseră ultima oară, cu cîteva minute înainte de plecarea trenului cu care Grinţu se întorsese din serviciul militar. Dacă timpul şi obligaţiile noastre auctoriale ne vor permite, vom reda cîndva şi fragmente din acea discuţie nu tocmai neinteresantă pentru destinul acestor două presupuse personaje.*

Un fapt sigur este că, de cîte ori a revenit la internatul L.M.F.-ului, Grinţu nu s-a interesat în nici un fel de persoana elevului Pascaru, ci l-a căutat numai pe Gelu cu care uneori a ieşit în oraş. Acesta continua să-i povestească, pe fragmente şi cu oarecare îndărătnicie, cam tot ce făcuse, văzuse şi constatase în cursul vacanţei de primăvară din acel an. Începînd de pe la sfîrşitul lui mai, Grinţu găsise un post de ghid colaborator la oficiul de turism şi, întrucît însoţea prin ţară grupuri de turişti străini, venea tot mai rar. Dar şi Gelu era ocupat pentru că se ocupa cu învăţatul pentru bacalaureat.

F. Zmeura de cîmpie

Bătrînul învăţător Popescu pare abia trezit dintr-un chinuitor somn de după amiază, transpirat şi cu capul încă plin de confuzii: va fi avut vise sau mai degrabă coşmaruri? Te întreabă brusc:

– Dar cum te numeşti dumneata?

Îi răspunzi simplu:

– Gelu.

Şi deşi nu te aşteptai deloc să fie mulţumit cu numai atît, credeai chiar că va insista să-ţi afle şi numele de familie, inventaseşi deja unul, îl vezi că se freacă la ochi şi cască. Ascultă fără

---

* Dacă în cuprinsul acestui roman veţi recunoaşte cazuri şi situaţii reale, nu uitaţi că în observarea şi prezentarea lor au fost folosite mijloace ale literaturii de *ficţiune*. (n.a.).

prea mult interes tot ce-i explici şi toate justificările pe care le dai pentru faptul de a-l fi căutat. Îţi priveşte cu oarecare surpriză rucsacul pe care-l porţi în spate, îţi deschide poarta şi te lasă să intri. Mai degrabă te lasă să intri decît te invită.

Soarele arde într-un fel neobişnuit, e agresivă fierbinţeala lui şi ceva dogoritor vine dinspre pămîntul încă reavăn al grădinii cu straturi proaspete pe care o traversaţi amîndoi pînă ajungeţi pe prispă. Bătrînul se opreşte puţin înainte de a urca treptele şi priveşte cerul. Ca şi tine, e convins că se apropie o furtună neobişnuită, o furtună ca-n timpul verii, inexplicabilă în această parte a lunii aprilie. Vă aşezaţi pe două scaune joase de lemn, taburete lucrate la tîmplar şi nu cumpărate de la magazinul de mobile. Prispa e destul de largă şi pe ea încape uşor o masă mare cu două scaune pe fiecare latură. Te aşezi pe una din laturi, pe cea dinspre peretele casei, şi-l obligi pe bătrîn să se aşeze în capul mesei. E clar că se află după somn şi că n-a dormit prea bine sau nu e tocmai încîntat să fie smuls din somn chiar acum în preajma furtunii. Îşi freacă ochii aşa cum ar face un copil dimineaţa, Todirică să zicem. Te ascultă cu acelaşi interes scăzut ca şi acolo, în poartă, cu cîteva minute mai devreme. Te grăbeşti să-i expui totul pe larg împreună cu tot felul de scuze şi politeţuri, ceva care de fapt trebuie că-i îngreunează şi mai mult înţelegerea cererii tale; ai venit să înşiri scuze sau să afli ceva de la el? Spune pînă la urmă: Mda! şi tu te opreşti din palavrageală şi aştepţi.

Eram în război, zice, eu am avut gradul de plutonier T. R., rezervist, concentrat din 39 şi pînă în 45. Sfîrşitul războiului m-a prins la Nemec Hrad, la vreo 40 de kilometri de Praga. Puţin îţi pasă ţie de distanţa dintre Praga şi Nemec Hrad (sau cum s-o fi scriind numele respectivei localităţi). E deja destul că o formă pronunţabilă a numelui localităţii mai există în memoria bătrînului dascăl, deşi tu nu asta ai vrea să cauţi în ea. Îţi porţi privirea prin grădiniţa din faţa prispei în care numai zambilele şi ici-colo cîte o lalea sunt înflorite. Aproape de gardul dinspre stradă descoperi şi o plantă ceva mai ciudată. Un fel de beţe lungi şi

drepte ce par înfipte în pămînt încă de toamna trecută şi acum timid înfrunzite. Tufişul atît de geometric (toate beţele sunt tăiate cam la aceeaşi înălţime şi toate sunt drepte de parcă ar fi fost laminate şi nu crescute din pămînt) ocupă partea dinspre stradă a grădinii, de-a lungul gardului de uluci, căptuşindu-l pe dinăuntru cam cu un metru, în lăţime. În timp ce te tot întrebi de numele plantei respective, de utilitatea ei de leac sau de hrană sau de dublură a gardului (ştiai mai demult că pentru aşa ceva se foloseşte dracila, dar nu părea să fie tocmai asta), bătrînul îşi aminteşte lucruri care pentru el nu vor trece niciodată în uitare. Chiar adaugă din cînd în cînd: "n-am să uit niciodată" sau "asta am s-o ţin minte cît-oi trăi" etc.

A luat-o de la început (probabil) pentru că foloseşte termeni consacraţi punerii în temă într-o povestire de lungă durată.

"Primul contact cu inamicul l-am avut la Turnu Severin în 1944, imediat după 23 August. Noi eram cu instrucţia recruţilor, cu rezerviştii mai bătrîni, aşa cam de vîrsta mea, deja nu mai eram tînăr atunci. Am instruit recruţii tot timpul, dar acum trebuia să intrăm şi noi în lupta directă. Adică să luăm parte la dezarmarea elementelor germane care veneau în coloană dinspre Craiova şi voiau să se retragă spre Transilvania."

Îl vezi pe bătrîn concentrat asupra poveştii lui şi trăind totul de parcă ar fi aievea, de parcă s-ar afla în cancelaria unităţii şi ar fi chiar el cel care trasează sarcini şi stabileşte strategii. În fond, te gîndeşti tu, ce fel de războinic poate fi un învăţător de ţară concentrat la 40 de ani să facă războiul, pus să instruiască recruţi timp de aproape cinci ani pentru ca apoi să intre şi el în luptă?

"Aproape o divizie motorizată care trebuia dezarmată, şi noi ce eram?, recruţi, bătrîni, dispersaţii şi o companie de miliţie. Să ţinem piept la o coloană germană care se retrăgea! Am chemat toţi soldaţii în curtea de instrucţie... Nemţii întîi ne-au somat să-i lăsăm să treacă. Dacă depuneţi armele vă lăsăm să treceţi! Au venit de la ei un colonel şi doi locotenenţi. Cu interpretul nostru, cu alţi superiori de-ai noştri, au discutat şi nu s-au înţeles. Pe urmă au plecat, era aşa, cam pe la ora opt de dimineaţă."

Îţi imaginezi frica cu care învăţătorul a privit în urma celor trei ofiţeri germani ştiind că se întorc la ai lor să le spună să deschidă focul, nu se ajunsese la nici o înţelegere. Imaginaţia lui şi a camarazilor lui lucra în mod febril, erau cu toţii la un prim contact cu inamicul şi-şi închipuiau că nemţii care veneau de pe front erau cine ştie ce zmei, cunoşteau tot felul de chichiţe ale războiului, cum să le ţină piept ei, cîţiva rezervişti şi recruţi abia învăţaţi cu stînga-mprejur? Te gîndeşti că mai ales teama i-a fixat în memorie ziua aceea de la sfîrşitul războiului ca şi faptul că pentru el războiul abia atunci începea de-adevăratelea. Ai observat totuşi felul în care a rostit cuvintele "să le ţinem piept", cum corpul lui slăbănog de om bătrîn s-a înfoiat puţin şi s-a umflat bine în partea din faţă pentru a rosti (nu cu gura ci cu tot trupul a rostit): să ţinem piept. Era numai piept în clipa cînd rostea asta.

"De pe la zece pînă pe la patru după-amiază au durat luptele."

Ce simplă şi ce scurtă poate fi o propoziţie! Ea descrie de fapt o perioadă anume de timp. Şase ore dintr-o zi din luna august sau septembrie 1944. Şase ore în care cel care rosteşte acum această propoziţie s-a vindecat (cum?) de frica nelămurită ce-l stăpînise cu siguranţă la ora opt dimineaţa în acea zi. Şase ore în care el a făcut unele mişcări de corp neînvăţate sau învăţate la instrucţia de front, a văzut murind lîngă el sau mai încolo oameni pe care-i cunoscuse. Şi-a obosit trupul şi spiritul, s-a întristat şi s-a bucurat (un anume fel de tristeţe şi de bucurie pe care propoziţia nu le descrie), a strigat, a ordonat şi a ascultat/executat ordine. Şase ore în care poate i s-au perindat prin minte tot felul de amintiri şi de gînduri, şase ore în care a sperat în secret că nu va fi ucis şi că ai lui, regimentul lui de tineri recruţi şi bătrîni rezervişti, vor învinge. Toate aceste lucruri rămîn departe de ce spune, de ce-ţi spune ţie anume propoziţia pe care el tocmai a rostit-o. Dacă nimic din toate aceste lucruri care au existat

nu sunt reactualizate de această propoziţie, atunci el, bătrînul, de ce o mai spune? Oricum, nu despre asta îl rugaseşi să-şi amintească. Poate că lui i se întîmplă acum să regăsească în memorie chipuri de camarazi care au murit chiar atunci şi ştie că între tine şi aceia nu e nici o legătură directă. Tu te-ai născut doisprezece ani mai tîrziu, legătura ta ar fi mai degrabă posibilă cu unul dintre supravieţuitori, anume cu unul care a supravieţuit cel puţin unsprezece ani evenimentelor din acea zi. Şi atunci? De ce povesteşte tocmai despre asta şi tocmai aşa? Să vedem totuşi, îţi spui, unde vrea să ajungă, ce crede el că e important în istorie şi cum îşi va continua povestirea.

"Au depus ei armele şi au cerut să fie lăsaţi să treacă. Ehehe, păi, cum să treceţi? Acum vă considerăm prizonieri!"

Tonul e dintr-o dată al unui mic comandant răzbunător, al unui vajnic colonel care şi-a întreţinut profesional agresivitatea naturală şi şi-o exercită normal în urma iritării din timpul unei lupte pe care inamicul l-a forţat inutil s-o poarte. E un fel de "noi" cel în numele căruia bătrînul spune cu satisfacţie răutăcioasă: Ehehe!

"Numai că problema este alta; în toată unitatea noastră de acolo nu aveam decît două pavilioane. În unul se aflau, pentru o noapte, foştii prizonieri ruşi eliberaţi de noi de la nemţi, şi în altul stăteam noi, 95 Infanterie. N-aveam loc să-i punem separat pe nemţi şi i-am pus împreună cu ruşii, erau toţi dezarmaţi, nu exista nici un pericol, doar că stăteau cam înghesuiţi. Ei, şi nu zici că peste noapte s-au luat la bătaie şi a trebuit să intervenim şi să-i despărţim?"

Deci asta era! Bătrînul vrea să povestească în mod coerent. Chiar atunci cînd abia a fost trezit dintr-un somn buimăcitor de după amiază el vrea ca tot ce spune el să aibă un chichirez, o morală. El e de mai bine de cincisprezece ani la pensie, dar acest tic al pedagogilor vechi nu şi-l poate scoate din sînge; povestirea nu trebuie să facă loc nici unei semnificaţii strict personale înaintea celei moralizatoare cu valoare de generalitate. Această valabilitate generală trebuie s-o facă de necontestat şi cît

mai credibilă. El nu mizează deloc pe amănuntul observat numai de el, pe adevărata autenticitate, nu crede că astfel se poate comunica. Ciudat gîndesc aceşti oameni contemporani cu tine. Tresari la gîndul că se va apuca acum să despice firul în patru şi să-şi dezvolte, pedagogic, morala pe care tocmai a înjghebat-o. Din fericire n-o face.

"E, şi pe urmă, eram la Budapesta, cam 18 zile am stat acolo. I-am urmărit pe nemţi pînă în Cehoslovacia."

Poate că-i place să pronunţe Cehoslovacia, să se mîndrească, să-ţi aducă aminte că tu încă nu eşti bărbat, n-ai călcat niciodată într-o ţară străină cu un nume atît de sonor şi de lung. Ai putea să-i spui că ai fost în Cehoslovacia cu lotul de juniori la lupte greco-romane, dar nu crezi în efectul de surpriză pe care l-ar avea asupra lui o asemenea informaţie. Mai degrabă va strîmba din nas, nu e aceeaşi Cehoslovacie!

"Eram în Budapesta, eram cartiruiţi, adică ne cartiruiam singuri în casele particulare şi venea un reprezentant al primăriei şi ne întreba de ce avem nevoie, erau foarte civilizaţi. Adică ne-au primit în general foarte bine, deşi... Probabil propaganda care se făcuse la ei în timpul războiului... Se cam temeau de ostaşii sovietici. Preferau deci să ne găzduiască pe noi dacă tot trebuia să găzduiască pe cineva. Dădeam proviziile noastre femeilor să ne găsească mîncarea. Domn'e aşa sunt de gospodine şi de curate femeile din Ungaria, e lucru mare! În orice caz în Ungaria am fost primiţi cu multă simpatie şi bunăvoinţă. E adevărat că femeile nu se dădeau în lături să... erau adică mult mai puţin ruşinoase ca altele, mă înţelegi ce vreau să spun, erau, cum se spune?, zi să-i zic, dezinvolte, aşa, dezinvolte erau. Nu e nimic rău în asta, măcar să fie toate dezinvolte şi aşa de curate şi de gospodine."

Îl surprinzi cu cîtă plăcere rosteşte neologismul care-l ajută să se desprindă de nuanţa de vulgaritate în care era ameninţată să alunece povestirea lui. E plăcerea de a salva memoria unei iubite din tinereţe de inutile profanări ulterioare, ghiceşti că plăcerea rostirii acestui cuvînt descoperit, desigur, mai tîrziu, as-

cunde amintirea unei alte plăceri. Ceva îl opreşte să-şi exhibe a-cea amintire, dar nici s-o treacă în întregime sub tăcere nu poate.

"De fapt, să ştii, ruşii erau foarte corecţi. În primul rînd, în casele în care ne instalam noi nu mai veneau şi ei. Se întîlneau superiorii la comandament şi puneau la punct planurile de bătaie, atît. E drept, mai erau unii soldaţi care se îmbătau şi nu ţineau seama, dar n-aş fi vrut să fiu în locul lor cînd ajungeau a doua zi în faţa comandanţilor lor. Uite, odată, eram la Budapesta şi... Eram într-o casă unde erau vreo şapte femei, se strînseseră acolo toate că auziseră că suntem români şi că... cereau la noi ocrotire, dracu ştie, propaganda antisovietică sau li se întîmplase lor ceva, cine ştie? Şi cum stăteam aşa într-o seară..."

Ei, asta-i bună! E formidabil bătrînul! Auzi la el cum poate să înceapă o povestire de pe front! "Şi cum stăteam aşa într-o seară..." E clar, îţi spui, românul are în el ceva nemuritor.

"Şi cum stăteam aşa într-o seară, vin doi cu automatele şi trag să ne sperie cîteva gloanţe pe deasupra, prin cameră. Unul din ei ceva mai beat a căzut peste o sobă, era să ia foc. Ţipau femeile, copiii. Ăla care a rămas în picioare căuta să ne ameninţe şi pe noi. Am pus mîna şi i-am liniştit pe amîndoi."

Încă nu eşti sigur că toată morala fabulei abia înjghebate de bătrînul învăţător este asta. Poate mai urmează ceva, poate nu. Cert e că o senzualitate aparte se desprinde tot timpul din modul lui de a povesti. Ceva neştiut şi nebănuit se strecoară pe sub, printre, pe deasupra cuvintelor lui. Cum stăteau ei, odată, într-o seară, erau şapte femei, ei cîţi vor fi fost, ce discutau, ce mîncăruri le găteau cele şapte unguroaice? Iată cîtă poezie, ce atmosferă în cîteva cuvinte şi ce brusc şi cu efect vine unul şi trage cîteva focuri în aer înainte de a se prăbuşi peste o sobă încinsă!

"În satele maghiare nu era casă fără bibliotecă, iar unele aveau şi pian. Nu stricam nimic pe unde treceam. Bineînţeles, ca-n război, unde găseam de mîncare luam, oricum luau alţii dacă veneau după noi. În Cehoslovacia, la *Kamerij* (aşa s-o fi scriind?), unde Armata 2 s-a întîlnit cu Armata 4 pe ziua de 2 mai 1945, de Paşti, am găsit un depozit întreg de alimente germane,

saci cu zahăr şi conserve de carne de porc şi de peşte. Eu eram la carul de luptă regimentar. Te duceai cu căruţele după muniţie şi o distribuiai pe poziţie în linia întîi. Uneori se mai întîmpla să fim surprinşi de aviaţia inamică, dar... mai neplăcut era altceva, acolo în spatele frontului, am avut şi soldaţi împuşcaţi pentru că s-au dus să ia paie pentru cai. Dracu ştie de unde, erau civili înarmaţi sau gărzile lor patriotice, făceau paza la depozitele de alimente şi muniţii, dar... la paie? Să moară omul împuşcat pentru că s-a dus să ia pentru cal un braţ de paie? Păi, ăla mai e război?"

Ţi se pare ciudată mentalitatea lui cavalerească. În imaginaţia ta, probabil şi funcţie de tot ce-ai apucat să citeşti despre război, al doilea război mondial nu ţi s-a părut deloc o confruntare dominată de cavalerism. De unde atunci această revoltă neobişnuit de naivă a fostului plutonier T.R. Popescu, învăţător într-o comună din regat, în faţa unei mici nedreptăţi pierdute în uriaşa nedreptate a conflagraţiei?

"Păi, în Ungaria, spre exemplu, eu mergeam înainte şi luam legătura pentru cartiruire cu oficialităţile locale. Mă întreba ce ne trebuie şi spuneam: Păi, un porc, 100 de păsări, femei la gătit. Altceva? Altceva nimic. Orice cereai îţi dădeau, dar să nu iei cu forţa. E adevărat că se făcuse şi multă propagandă împotriva noastră, dar oamenii nu erau şovini. În unele sate încă mai exista lîngă primărie cîte o gazetă de stradă cu harta "întreagă" a Ungariei şi pe ea scria, eu mai ştiu ungureşte că am fost învăţător şi prin Ardeal: «nu, nu, niciodată nu vom uita ţinuturile care ni s-au răpit vremelnic.» Dar vreau să spun că oamenii se purtau foarte frumos. Şi chiar soldaţii lor, dacă luptau, luptau de frica nemţilor, ei nu mai aveau nici un chef *(parcă pentru a lupta cu arma ar avea cineva chef!)*, mai mult se sinucideau decît luptau. Se vedea că românii veneau ca eliberatori şi nu ca asupritori. În unele comune ne ridicau arcuri de triumf cu ghirlande de flori, se strîngea tineretul la cămin şi ne cîntau cîntece de-ale lor, mai era şi cîte unul de-ai noştri care ştia la acordeon, dansam cu fetele, aşa a fost şi în Cehoslovacia prin unele sate."

*

ECLUZĂ!

*

Cînd îi dispare acea tendinţă moralizatoare a povestitorului exersat în mediul pedagogic, învăţătorul pare incoerent şi parcă i-ar fi teamă să se apropie de evenimentele vieţii lui personale de atunci, poate îi e teamă de ceva, poate preferă o imagine standard uneia prea originale, poate crede că dacă s-ar lăsa în voia sincerităţii ar trebui din cînd în cînd să-şi mărturisească şi angoasele şi laşităţile, poate că atunci cînd face cîte o pauză mai lungă chiar se luptă cu ele şi le ascunde. Zice:

"Pe 23 aprilie, de Sfîntu Gheorghe, încă eram la Kijov, un orăşel, şi ştiam că ruşii sunt la 12 kilometri de Berlin, însă în Cehoslovacia nemţii au luptat pînă în ultima zi. Ne vorbeau nouă prin megafoane peste linii: «Soldaţi români, nu mai luptaţi degeaba, căci datorită unei invenţii secrete care va exploda în curînd victoria va fi a noastră.» I-auzi, mă, ai dracu', ce armă o fi avînd? Dar începînd de la Kamerij, unde ne-am aflat în ziua de 2 mai 1945, nu prea am mai avut lupte cu ei. Se retrăgeau şi distrugeau armamentul, îl aruncau de o parte şi de alta a drumului, ici-colo se mai auzeau tunuri. Cînd ni s-a comunicat capitularea ne-a dus într-o pădure numai de brad, eram plini de păduchi, ca de pe front, de, şi am rămas acolo în refacere. Luna aia de refacere a fost cea mai grea. După o săptămînă mereu întrebam, cînd mergem acasă, cînd mergem acasă? Se zvonea că mergem împotriva Japoniei care încă nu capitulase. Au venit comunişti din ţară şi au ţinut conferinţe în unele unităţi. A mai venit şi un episcop, Stan de la Oradea, care ne-a ţinut o cuvîntare înflăcărată. Ţara vă aşteaptă cu flori, voi sunteţi arhanghelii care aţi eliberat Ardealul şi v-aţi făcut datoria, meritaţi întreaga recunoştinţă a poporului român etc. etc. Ce dorinţe aveţi? Şi un soldat de la noi se ridică şi întreabă: "Domnule, cînd mergem acasă?" "Tu cînd crezi?" "Păi, nu ştiu că d'aia vă întreb pe dumneavoastră." Pînă la urmă s-a dovedit că nu e nimic adevărat cu Japonia şi la 12 iunie ne-am luat drumul spre casă şi am mers pe

jos pînă la 20 iulie, cîte 35-40 de kilometri pe zi, două zile mergeam şi o zi făceam pauză. Pe 20 iulie am ajuns la Alba Iulia unde regimentul s-a desfiinţat. Am mers cu trenul pînă la Bucureşti şi d-acolo acasă."

Se opreşte oftînd. Pare să fi uitat de ce a început să povestească totul încă din război; în fond tu nu asta îl rugaseşi să-şi amintească. Probabil că acest rezumat e un punct obligatoriu de trecere pentru orice fel de poveste. Îl întrebi, de exemplu, cum a fost cînd l-au trîntit caii din căruţă în vara lui 54 şi el începe: "Cînd eram în război..." urmînd să facă abia după aceea legătura cu anul 1954. Multe fire trebuiesc, probabil, urmărite din acel punct pînă în acel punct pentru a mai avea o logică anume, altfel, scoase din acest context atît de larg, poate că semnificaţiile lor ar fi altele. Pînă şi o buşitură din căruţă sau o zăpadă abundentă ca cea din iarna lui 53-54 capătă alte semnificaţii. Ce e ilogic, însă, e că se porneşte de la un eveniment de toată lumea acceptat ca ilogic pentru ca celelalte să-şi păstreze logica! Iată, spre exemplu, cîtă logică în această bucurie de a descrie întoarcerea acasă la sfîrşitul lui iulie '45, şi în această alăturare inconştientă a textului scuipat de hitlerişti peste liniile inamice (Soldaţi români, o armă secretă etc.), cu bănuiala că se va merge împotriva Japoniei.

> Majoritatea savanţilor care au lucrat la realizarea bombei au cerut ca ea să nu fie folosită înainte de epuizarea tuturor celorlalte posibilităţi. Ei au insistat ca, înainte de a o folosi împotriva Japoniei, să se facă guvernului acestei ţări o demonstraţie cu privire la forţa ei. A prevalat însă punctul de vedere militar, astfel că a fost lansată prima bombă, care a ucis 100.000 de oameni şi a declanşat cursa înarmărilor nucleare; de atunci aceasta a consumat majoritatea roadelor muncii omului şi a dus omenirea în pragul dispariţiei. Lumea postbelică este evident diferită de cea antebelică şi oamenii care au devenit adulţi înainte de război niciodă-

tă nu i-au putut înţelege pe cei care au devenit adulţi după război. (S. m., M.N.)

(Albert Szent-Györgyi *Pledoarie pentru viaţă*, Editura Politică, Buc., 1981, p. 186)

"Dar acolo, în pădurea aia numai de brad în care am stat o lună în refacere, am văzut şi ceva care mi-a luat ochii. Era un ţăran, un om care avea casa acolo în pădure şi ăla, cine o fi fost că nu era nimeni pe la el prin curte, îşi pusese în toată grădina numai zmeură. Zmeură, ştii ce-i aia, nu?"

Da, ai zis tu şi chiar în clipa aia ochii ţi-au zburat spre beţele vag înfrunzite pe lîngă gardul dinspre stradă al grădinii învăţătorului Popescu.

– Nu cumva...?

– Păi, sigur că da, asta e, eşti băiat deştept, bravo, a zis el şi a plecat înăuntru, în casă, după o sticlă de vin. Într-adevăr curiozitatea grădinii lui consta în această mică plantanţie de zmeură, aici, în plină cîmpie. Exista şi probabil că dădea şi roade.

*

Salutări Scumpi din Sf. Gheorghe (iarăşi printr-o minune de data aceasta) după un accident cam ciudat pe care am avut-o într-un *Jiguli* a unui prieten din Ungaria, care m-a transportat acasă pentru week-end. În această zi ne-am sărbătorit ziua noastră a renaştere (15 noiembrie) aşa că nu este cazul să-mi trimiţi nici o floare pe mormîntul meu, că din potrivă poţi să te bucuri că prietena ta dulce şi drăguţă îţi trimite salutări cît de sănătoasă posibilă. to be or not to be – asta a fost întrebarea. Aştept veşti de la tine. Într-o scrisoare îţi voi povesti mai multe despre mine. Ana.

P.S. Pînă-n urmă n-am avut ocazia să ţi-o pun această scrisoare la poştă şi îţi trimit de aici. Sunt iarăşi la Cluj. Am avut ocazia să mă aflu la culmea unei experienţe de viaţă în cursul acestor zile. It was interesting & terrific. I love you a bit! Ana.

*

Vînt de apus, cînd crezi că vei putea
S-abaţi peste pămînt mărunte ploi?

Ţi-am pierdut urma. Te-am căutat cu o scrisoare scurtă la exploatarea forestieră unde mi-ai dat adresă cînd ai trecut (o singură dată, Zare, vai ce ruşine – şi nici măcar nu m-ai văzut) pe la Cluj. Apoi mici salutări ţi-am trimis şi la Bucureşti pe adresa domnului Valedulcean, prietenul tău. Şi ţi-am pierdut urma. Ai dispărut de pe Pămînt? Puţin am impresia (mă tem) că lucrurile acestea sunt reale. Nu ştiu unde eşti, Zare. Şi ceea ce e *funny* din toată chestia, trebuie să te găsesc. Trebuie să mă conving că exişti şi că eşti chiar tu omul care a venit atunci (ce mult e de atunci) pînă a Sf. Gheorghe şi a întrebat de mine din om în om şi, deşi trecuseră ani de cînd mă văzuse o singură dată şi nu-mi ştia decît numele, m-a găsit. Eu de ce să nu pot să te găsesc? Nu vreau răspuns sau vreo scrisoare. Vreau să ştiu unde eşti. Nu-i totuna. Prima şi singura rugăminte de a mea nu o respingi, aşa-i? E frig. Vîntul suflă îngrozitor, dar îmi place.

P.S. Nu mai am unde să te caut, dar te găsesc eu pentru că vreau să te găsesc. Ana.

*

Scumpi! Te-am găsit în fine. Totul e O.K. Mai O.K. decît ai crede. Ţi-am primit scrisoarea şi ştiu că eşti în armată. Asta am vrut să ştiu. Şi încă ceva. Că măcar ceva din scrisorile mele (de fapt o singură scrisoare adresată la Exploatarea forestieră şi nişte vederi trimise la Bucureşti la domnul profesor – nu ştiam că a fost profesorul tău, credeam că e un prieten şi atît) a ajuns la tine. Mai precis că nu ţi-am pierdut urma de tot. Mi-ai trimis mai mult decît aşteptam. Îmi pare bine că nu era un răspuns ci doar o scrisoare. I just got your beautiful letter and I love you more. You are a really super-male! (No vulgar remarks, please!)

Eram convinsă că totul e neschimbat şi rămîne aşa, că exişti, că ceva din tine dăinuie. Apoi (sunt foarte fericită) apoi m-a străpuns îndoiala obişnuită, cu totul că nu voiam să mă las influenţată de împrejurări şi de timp (de faptul că nu mi-ai scris). Ştii bine că sunt şi eu împotriva corespondenţelor punctuale, promise, transpirante şi plictisitoare, dar îndoiala asta nenorocită. Văd că prea mult ne asemănăm din acest punct de vedere.

Neliniştea asta de care vorbeşti şi tu nu mă lasă în pace. Faptul că nu ştiam unde eşti, doar asta mă enerva foarte mult. Mă enerva doar? (E ciudat că la cît-un moment de mare încordare cît-o frază nepotrivită îţi oferă serviciile şi reuşeşti să te manifeşti în cuvinte chiar pe dos.) Dar să nimicim cuvintele, Scumpi, şi vino mai aproape!

Ieri, cînd am venit de la şcoală, la amiază (ora cea mai prozaică a zilei) ţi-am găsit scrisoarea pe masă. După ce m-am convins că vine de la tine am avut atîta putere în mîini ca s-o bag în geantă şi să fug înapoi la şcoală avînd tocmai o consultaţie f. importantă cu profesoara de engleză şi ceva urgent de rezolvat înainte. M-am suit în troleul înghesuit ţinînd strîns ceea ce posedam: o scrisoare. Dar nu m-am mai putut abţine şi am citit-o acolo mergînd, stînd într-un picior, ţinîndu-mă cu o mînă de bară. Acum camera asta îmi pare că se află în mijlocul lumii. I'm happy. Şi inconştientă. Ana.

*

(FIRIDĂ, FOTĂ, FLUIER, FUIOR) E începutul verii. Grinţu deja a însoţit un grup de greci ortodocşi în turneul lor prin nordul Moldovei şi al Transilvaniei. Experienţa i se pare interesantă şi, într-un fel, suficient de "filmică" pentru a-i sugera scenarii gata decupate, tocmai bune pentru a intra în producţie. Este atît de încîntat de ce ar putea ieşi din asta încît îi povesteşte lui Gelu în amănunt cum s-au desfăşurat lucrurile.

Erau toţi din acelaşi sat – spune el – Haikiriki am înţeles că se numea satul şi era mic, dar bine situat din punct de vedere turistic. Ascuns de cîteva stînci mai mari, nu departe de Salonic, udat de apele Mării Egee. I-am primit la Giurgiu pentru că veneau direct de acasă cu autocarele lor. Erau aproape două sute înghesuiţi în cinci maşini. Cred că în sat mai rămăseseră vreo cîteva persoane să aibă grijă de capre. Pînă şi preotul venise cu ei, era un tip bărbos, de vreo cincizeci de ani, îmbrăcat într-un anteriu soios şi cu o mutră mai vicleană decît a delegatului de grup şi a celor cinci şoferi la un loc. Îl compar cu ăştia pentru că ei toţi erau "directori". Fiecare şofer era proprietarul firmei de transport care pusese la dispoziţie respectiva maşină, iar delegatul grupului era "proprietarul firmei de turism"! Din mutrele şi apucăturile lor se vedea clar că nu mai deţin şi alte "mijloace de producţie" în afara celor aduse cu ei, dar erau directori. Trista măsură exactă a capitalismului în Balcani era uşor de studiat cu aceste cîteva cazuri. Aşa îmi închipui că arătau şi "întreprinderile" burgheze româneşti înainte de război.

Noi eram cinci ghizi români, adică eu, doi alţi foşti profesori, un arhitect în concediu medical şi un fost fotbalist, unul Vulpe. Toţi, în afară de mine, erau ghizi vechi. Mai însoţiseră adică şi alte grupuri, mai înainte. Toţi mă sfătuiau ce să fac şi cum. Mi-era teamă că n-o să mă descurc bine în limba franceză sau engleză pentru că eu le-am învăţat în bibliotecă şi nu vorbind. Din păcate, în afara celor cîteva cuvinte englezeşti pe care şoferii le manipulau în fel şi chip însoţindu-le cu o gesticulaţie bogată, toate cunoştinţele de limbi străine ale grupului se reduceau la franceza aproximativă a delegatului, pardon, proprietarului firmei de turism "Star" şi la engleza de dicţionar a unei domnişoare bătrîne (cam la patruzeci de ani, uscăţivă, negricioasă cu uşoare urme de mustaţă prost epilată).

Mi-au dispărut toate emoţiile cînd am auzit cum vorbesc franţuzeşte ceilalţi ghizi, aşa că, de-a lungul excursiei, ne-am înţeles de minune prin tot felul de eforturi nelingvistice. La Voroneţ, spre exemplu, i-am strîns pe toţi cei 200 de turişti în faţa peretelui de vest, unde e pictată "Judecata de apoi" şi i-am lăsat vreo zece minute să se uite singuri. Apoi am început explicaţiile astfel: ghidul monumentului îmi prezenta mie cu o voce tare partea pe care o învăţase el pe dinafară din cartea "Dulce Bucovină" de Ion Miclea tipărită la editura Meridiane; eu făceam un fel de rezumat şi-l traduceam în franceză la urechea proprietarului firmei "Star"; acesta, la rîndu-i, făcea un rezumat şi mai esenţializat pe care îl spunea în cîteva propoziţii din greaca nouă; cei două sute de locuitori ai satului Haikiriki dădeau din capete precum înţelepţii lor strămoşi sau se mirau spunînd cu voce tare "Ooooh!" Probabil că unii dintre ei chiar au crezut pînă la urmă

că au văzut "Capela Sixtină" şi nu "Capela sixtină a Orientului", cum este denumită biserica de la Voroneţ în cartea lui Ion Miclea.

Nu ştiu dacă te prinzi unde bat, dacă ţi se pare interesantă o asemenea temă de scurt metraj. Vreau să zic, de fapt, că era păcat că 200 de oameni veniseră pînă acolo şi se aleseseră doar cu atît. Noi eram, într-un fel, scuzaţi. Oficiul de turism anunţase firma "Star" că nu are prea mulţi ghizi de limbă greacă şi că în perioada Paştilor sunt mulţi greci care vin în România. Firma "Star" se mulţumise şi cu ghizi de limba franceză sau engleză. Profitul ei era acelaşi. Dar tot ce se întîmpla atunci, acolo, în curtea bisericii construite din ordinul lui Ştefan cel Mare în trei luni, trei săptămîni şi trei zile din vara anului 1488, era un lucru foarte trist. Cu tot efortul meu, povestea sau legenda lui Daniil Sihastrul ajungea cu deformări fatale sau nu ajungea deloc la cunoştinţa celor două sute de oameni care veniseră pînă aici pentru asta. Minunatele idei ale voievodului Petru Rareş şi ale mitropolitului Grigorie Roşca rezistaseră patru secole şi jumătate pe pereţii bisericii (şi un tip cu figură prelungă şi ochi mari albaştri se afla şi atunci sus, pe o scară de lemn, în apropierea unei firide, pentru încă o operaţie de conservare), dar încă nu comunicau nimic deosebit celor care se aflau atunci în curte. Bănuiesc că nu ştii cîte milioane de străini vin anual la noi în ţară, dar, ia gîndeşte-te, în care război o ţară cît a noastră a fost traversată de mai mult de cîteva sute de mii de străini? Deci, între război şi turism diferenţa ar consta în felul obiectelor pe care invadatorii le poartă cu ei. În fine, divaghez. După ce am terminat de vorbit pentru numerosul public am fumat o ţigară cu ceilalţi ghizi. Fotbalistul s-a dus în biserică şi a dat drumul magnetofonului pe care erau imprimate sunetele clopotului vechi, cel despre care se spune că dacă era tras într-un anume fel "striga" destul de inteligibil cuvintele "Ştefan-Vodă, Ştefan-Vodă". Ghidul local l-a chemat şi pe cel de pe scară să fumeze cu noi o ţigară. Aveam impresia că-l cunosc de undeva pe tip, nu ştiam de unde să-l iau. Fii atent, aici ar trebui să înceapă scenariul!

Domnul "Star" a venit şi i-a strîns mîna pictorului Pătruţ (aşa-l chema) de parcă l-ar fi felicitat că tocmai a terminat de pictat Voroneţul. Apoi tot el l-a întrebat pe arhitect cum se numeşte partea aia intrată mai înăuntru faţă de zid. "Firidă" – a zis în româneşte Pătruţ care înţelesese şi el întrebarea. Arhitectul s-a prefăcut că nu-l aude şi a tradus plin de morgă: "Abside aveugle". Grecul n-a înţeles nimic şi a zîmbit tîmp, iar fotbalistul s-a grăbit să-l ajute să înţeleagă: "Niche." Interlocutorul tot nu părea lămurit. Să i se facă un desen era inutil pentru că lucrul despre care întreba, obiectul adică, era în faţa ochilor lui. Pătruţ a zis din nou "Firidă", iar grecul a repetat după el "firida". Impasul era total, aşa că am renunţat să ne mai preocupăm de asta şi am luat-o cu toţii, agale, spre parcare. "De unde ne cunoaştem?" – l-am întrebat pe Pătruţ. El m-a privit scurt cu o pereche de ochi de iconar rus din secolul al XVI-lea şi mi-a răspuns: "Am fost şi eu profesor în Teleorman, ne-am mai întîlnit pe la Inspectoratul judeţean". Aşa era. Mi-am amintit aproape instantaneu unde, cînd şi în ce postură îl mai văzusem. Turiştii noştri se strînseseră în jurul autocarelor şi pălăvrăgeau. Fotbalistul îi îndemnă fără convingere să urce, dar nimeni nu părea să-l ia în seamă. În mijlocul parcării se formase un grup mai mare, aşa că ne-am dus şi noi într-acolo. Se uitau toţi la un bătrîn cu plete albe şi lungi, îmbrăcat în costum popular şi cîntînd la fluier. Arhitectul a zis: "Moşu' ăsta mereu vine pe aici să-l fotografieze străinii. Se face că are treabă încolo sau încoace, da' după ce încep ăştia să-l fotografieze scoate din chimir nişte bileţele cu adresa gata scrisă şi îi roagă să-i trimită poze. Cred că are cîteva sute." Iar grecul "Star" a întrebat şi el: "Qu'est-ce que c'est?" În spatele unuia dintre autocare l-am văzut pe preotul din Haikiriki scoţîndu-şi peste cap sutana nouă şi curată pe care obişnuia să şi-o pună, cînd vizitam biserici, peste cea veche şi soioasă cu care umbla de obicei. După aia am fost chemaţi în mijlocul cercului format în jurul bătrînului plăieş. Trebuia să servim de interpreţi. L-am întrebat întîi cîţi ani are. Era probabil întrebarea cea mai frecventă cu care începea o discuţie între el şi un ghid.

Avea răspunsul pregătit. "Cînd s-o fost terminat războiul din 1918 mergeam pe nouă ani!" Mi-am adus aminte de bătrînii anchetaţi de tine în aprilie: "Cînd eram în război..."

Gelu zîmbeşte absent. E bucuros că Grinţu are chef de palavre şi că nu pune mai multe întrebări în legătură cu mica lui anchetă genealogică.

I-am zis grecului: "Soixante-sept ans" şi el a tradus. Compatrioţii lui au zis întîi "Ohooo!", dar pe urmă au realizat că nu e vorba de o vîrstă prea înaintată şi au început să-şi spună între ei că au avut în familie şi bunici care au atins suta. Bineînţeles că nu înţelegeam dintr-o dată limba lor, dar mi-am imaginat că altceva n-aveau ce să-şi spună. "Ce-i asta?" – l-a întrebat apoi "Star" în greceşte arătînd cu mîna fluierul. Bătrînul a răspuns: "Fluier". Marele director de firmă turistică s-a uitat la mine şi eu i-am tradus: "Sifflet, flûte!", fiind convins că nici unul din termeni nu este exact. A părut din nou nedumerit şi a repetat după bătrîn: "Floer!" Prinsese gust să înveţe limba română sau, pur şi simplu, respectivele cuvinte i se păreau cunoscute. Pe urmă s-a aplecat şi a arătat cu mîna poala cămăşii purtate de bătrîn pe dinafară, cum se poartă, pînă sus de genunchi. "Fotă" – s-a grăbit să explice din spatele meu fotbalistul, dar moşul l-a pus repede la punct. "Aiasta nu-i fotă, aiasta-i cămeşă!" "Fota?" – a întrebat grecul. "Nu fota, nu, nu!" – a precizat din nou bătrînul. E, cam asta-i. Nu ştiu dacă poţi să-ţi dai seama ce fel de film aş putea să scot din povestea asta. În orice caz, cîteva cadre le şi văd. Zgîrieturile de pe fresca bisericii trebuie să apară în primul rînd. Sunt tot felul de nume scrijelite pe zid – nume de polonezi, de ruşi, de unguri, de nemţi şi chiar de francezi. Un alt element de efect este la sfîrşit, cînd bătrînul chiar scoate din buzunar bileţele pe care este scrisă adresa lui şi le înmînează celor care l-au fotografiat. Pe unii dintre fericiţii lui fotografi îi şi întreabă: "Color, color?" Şi pe urmă e ciudăţenia asta a grecului care tot avea chef să repete unele cuvinte româneşti. Părea să nu fie interesat de sensul cuvîntului, ci de sonoritatea lui. L-am mai surprins odată făcînd asta cînd am oprit într-un sat să bem apă.

A văzut o femeie torcînd cînepă şi a repetat apoi de trei ori la rînd cuvîntul "fuior". Parcă încerca să denumească obiectul din nou.

Poate ţi-am mai zis eu, mai demult, că aveam un coleg în armată...

– Da, mi-ai spus, obiectă Gelu. Era prima dată cînd îşi tutuia fostul pedagog.

Ei, da, m-am gîndit din nou la teoriile lui şi am căutat în dicţionar să văd ce origine au cuvintele repetate de domnul "Star" în româneşte. Mă aşteptam ca măcar unul din ele să fie de origine greacă sau latină. Asta ar mai fi explicat cîte ceva. Dar nu. *Firidă* e bulgăresc, *fluier* se pare că vine din albaneză(!), *fotă* e turcesc, iar etimologia lui *fuior* este necunoscută. Ciudat, nu! Într-un fel, teoriile "istorice" ale tipului de care-ţi spun se confirmă şi prin asta. Atîtea obiecte circulă însoţite de *numele* lor şi atîţia oameni fără!

Gelu fu sigur acum că ştie cine a fost colegul de armată al lui Grinţu, dar nu suflă o vorbă.

Dar tu cînd îmi mai povesteşti ce-ai aflat atunci? îşi aminti Grinţu să întrebe. Altă dată, zise Gelu.

Mda, bine.

Tăcură o vreme.

Şi încă ceva. Am auzit că la o vreo două zile după aia bătrînul ăla a şi murit. Şi... culmea, a fost lovit de un autocar chiar acolo în parcarea aia în care tot făcea pe vedeta. "Aşa cum îl vedeţi, spusese despre el ghidul local, bătrînul e un om foarte elevat." "Adînc elevat!" – încuviinţase fotbalistul. Săracul, ce moarte!

G. Identitate personală

Spuneţi-mi, ce e trupul? O frază
de mine inventată spre-a mă supune ei?

– Nu, nu, nu, repetă bătrînul trîntind cu pumnul lui osos de masă. Nu există nici un Popescu de aici din sat care să fi pierdut sau părăsit vreun copil la vremea de care-mi zici.

Gelu se mulţumi să-l privească fix şi să-i spună, pe şoptite aproape, doar atît:

– Domnu' învăţător!

Furtuna se apropia şi era, aşa cum dinainte aţi ştiut cu toţii că va fi, o adevărată furtună de vară. Răbufnise întîi un vînt dogoritor şi grăbit care făcuse să scîrţîie gardul vechi de lemn şi acoperişul casei, ridicase în aer frunze uscate din toamna trecută şi praf, mult praf. Se oprise şi iar începuse de mai multe ori. Nu avea o direcţie sau, mai bine zis, se repezea de fiecare dată în altă parte. Una dintre cele trei sticle goale de pe masă se răsturnase, iar bătrînul îşi apucase cu stînga paharul în care mai avea două linguriţe de vin. Un val de praf îi umplu gura şi ochii în clipa în care voi să mai adauge ceva. Părul lui rar şi alb i se răvăşise şi-i cădea pe frunte dîndu-i o alură de filozof suspect pentru psihiatri. Părea beat cînd se ridică şi-ţi propuse să mergeţi în casă. Începuseră să cadă picăturile alea mari de ploaie răzleaţă de la începutul oricărei furtuni. L-ai ajutat să strîngă sticlele, paharele şi folia de material plastic ce servise ca faţă de masă. Pe urmă te-ai întors pe prispă şi ai pus scaunele cu picioarele în sus pe tăblia mesei. El a venit după tine şi a zis că masa trebuie luată cu totul şi dusă în tindă. Aţi procedat chiar aşa, dar tu iar ai avut impresia că bătrînul se clatină şi te-ai gîndit că n-ar trebui să mai bea. Te-a invitat apoi în camera de curat şi ţi-a zis:

– Stai puţin!

A dispărut într-o încăpere care se desprindea din spatele tindei şi continua, probabil, de-a lungul camerei în care te aflai. Ai

bănuit, după zgomotele pe care le auzeai, că bătrînul deschide chepengul pivniţei şi încearcă să coboare să mai aducă vin. Avea cel puţin două sticle în mînă pentru că le auzeai ciocnindu-se între ele. Apoi a căzut, cu sticle cu tot, de pe scara pivniţei în pivniţă şi ai avut emoţii: dacă i se întîmplase ceva? Ai ascultat mai atent şi o dată cu mormăitul lui, compus desigur din înjurături, i-ai auzit paşii. Nu-şi rupsese deci nici gîtul şi nici un picior!

"Cel care suferă de amnezie totală este aceeaşi persoană cu aceea care «El» era înaintea pierderii continuităţii memoriei sale?"

Lumina de afară scăzuse brusc şi mai mult decît era normal să scadă chiar în timpul unei furtuni de vară. Lumina fulgerelor oprea în aer picăturile de ploaie care ţi se păreau uriaşe. Ai rămas în dreptul ferestrei cu ochii aţintiţi la spectacolul agresiv înscenat de natură. În curtea de peste drum o femeie tînără, îmbrăcată numai cu o rochie de stambă, încerca să adune dintr-un tufiş cîţiva puişori de găină în poală. Trupul ei vînjos, de care se lipise, expunîndu-l, rochia subţire şi udă, ţi se păru al unei fiinţe din altă lume decît cea în care trăiai. Lumea acelui trup era aceeaşi cu a furtunii, a ta semăna, cel mult, cu a învăţătorului, dacă nu chiar cu a puilor de găină.

Îţi simţeai capul greu, de vină era cu siguranţă vinul tare pe care bătrînul te obligase să-l bei, dar, deşi ai fi vrut să te întinzi cîteva clipe pe pat, ochii tăi nu se lăsau desprinşi de imaginea din fereastră.

În acelaşi timp te străduiai să continui să calculezi şi să presupui pentru a definitiva schema genealogică deja trasată de tine cu linii punctate în imaginaţie. Numai fiul cel mai mare al bătrînului putea la rîndu-i să aibă un fiu între anii 1945 şi 1955. Cel mic, născut (cu deficienţe mintale şi corporale) tocmai în perioada în care bătrînul se afla în Ungaria şi în Cehoslovacia, a fost renegat de bătrîn şi înfiat de o rudă a babei. Nu ştii cînd a survenit moartea soţiei învăţătorului, dar ruda ei care l-a crescut pe Niculae, un fel de prost al satului despre care ştii că mai trăieşte şi acum într-unul din satele vecine, ar trebui căutată. Prin

posibila ei aversiune față de "domnu' învățător" ar putea oferi amănunte interesante.

Nu poți aprecia cît timp a trecut pînă ce l-ai auzit din nou pe bătrîn orbecăind prin tindă și l-ai văzut intrînd pe ușa camerei de curat cu o sticlă de vin ridicată deasupra capului și strigînd:

– Eheheheee, 95 Infanterieeee!

După aceea ai amestecat bolboroselile lui cu zgomotul și mirosul furtunii.

Erai împreună cu alți băietani de o vîrstă cu tine sau mai mici pe un cîmp de primăvară tîrzie, în marginea satului. Privind înapoi ți se părea că satul are într-adevăr o imagine de primăvară sărbătorească. Prin spatele caselor, prin grădini și pe maidane, înfloriseră cireșii, vișinii, prunii și chiar merii. În față era o pădure, un crîng mai degrabă, așa cum sunt pădurile de cîmpie; salcîmi, stejari, plute și sălcii amestecate și izvorînd de-a valma direct din arătură. Verdele crîngului era încă timid și copleșit de negrul crengilor încă netrezite la viață. Dinspre sat alerga în urma voastră o femeie trecută de patruzeci de ani și de fapt ea era cea care vă îndemna să mergeți spre pădure și să tăiați un salcîm drept și înalt care domina partea dinspre stînga a aglomerării de negru și verde ce vă stătea în față. Băieții alergau bucuroși înainte, nu le vedeai fețele și erai convins că nu-i cunoști, nu-i mai văzuseși înainte. Tu, însă, întorceai din cînd în cînd capul pentru a distinge trăsăturile feței acelei femei. Vedeai de fapt numai marginea satului cu alură de mireasă în amiază și numai pe acest fond rochia murdară a femeii. Fața pe care satul și-o arată spre lume, îți spuneai, este această margine cu grădinile înflorite și nu, ca la oraș, centrul, piața, intersecția a două drumuri mărginită de cîteva clădiri chipurile mai arătoase și mai altfel decît celelalte.

Ați pătruns în pădure tocmai cînd femeia v-a ajuns din urmă și tu te mirai de figura ei care exprima porniri isterice, suferințe ascunse, abstinențe îndelungate și ranchiune. Ți se făcuse frică de ea și ai fost încîntat că nu pe tine te-a ales pentru a-ți încredința toporul. Ai descoperit că purtai în continuare cu tine rucsacul tău de excursii și că erai într-adevăr cel mai înalt din toată șleahta de adolescenți. Ciudat, dar nici unul dintre ei nu era vesel și nici tu. Ați descoperit curînd că nu departe de locul în care vă opriserăți, la cîțiva metri de uriașul salcîm, drept ca o lumînare și tînăr, adică neavînd încă acea coajă crăpată sinuos, trecea un drum larg de pămînt, un fel de șosea veche asemenea fostului drum al poștalionului de Stambul care cu siguranță că străbătuse și această cîmpie. Credeai că știi sau îi auziseși pe ceilalți copii spunînd ceva despre "fosta învățătoare, săraca, nebună, nebună" și făceai legătura cu chipul îmbătrînit prea devreme al femeii care se și apropiașe de salcîm și-l îndemna pe cel cu toporul să-l lovească. Voi, ceilalți, v-ați îndepărtat și v-ați căutat de lucru printre tufele de salvie încă neînfrunzită. Parcă vă temeați sau vă era rușine de ce se întîmplă și stăteați cu spatele spre salcîm. Femeia era grozav de agitată și o auzeai scoțînd niște țipete, icnete, gemete (puteau fi și expresii ale bucuriei ei nesănătoase) după fiecare lovitură de topor.

Cînd în sfîrșit arborele a trosnit anunțîndu-și moartea, ai tras cu coada ochiului spre drumul de pămînt ce tăia pădurea în două. Poate te-ai uitat într-acolo pentru că tresăriseși la auzul trosniturii și te abțineai totuși să te uiți la salcîmul care urma să se prăbușească. Pe drum trecea, aproape fără zgomot, un tractor cu două remorci. Salcîmul a căzut la mai puțin de un metru în spatele ultimei remorci și ai rupt-o la fugă spre femeie, erai convins că numai tu ai văzut ce accident se putea întîmpla și aveai deodată curajul să o tragi la răspundere pe nebună, să-i spui, vezi, ce era să se întîmple? Din cerul care fusese și pînă atunci plin de nori izbucniră fulgere însoțite de primii stropi de ploaie. Tunetele părură numai ecouri ale căderii salcîmului. Erai deja foarte aproape de femeie cînd prima rafală serioasă de ploaie te făcu să simți prin cămașă apa rece ca gheața. Ai rupt-o la fugă spre sat uitînd de reproșul plin de furie pe care te pregăteai să-l faci femeii. Alergai acum de-a lungul drumului de pămînt în direcția din care venise tractorul cu cele două remorci. Atunci te-ai auzit

strigat, vocea răgușită a femeii descoperise brusc numele tău, și n-ai putut să te opui, ai întors capul. Ea rămăsese pe loc și-ți arăta cu mîna ceva care rămăsese la picioarele ei în iarbă. Ai realizat că nu ai cu tine rucsacul în chiar secunda în care ea l-a apucat cu amîndouă mîinile și a fugit după tine. Ai așteptat-o puțin și apoi ați fugit umăr lîngă umăr pînă în marginea satului. Acolo era un fel de adăpost, o colibă acoperită cu ierburi uscate și ceilalți deja se adăpostiseră sub ea. Femeia, acum destul de bătrînă, care alerga lîngă tine era îmbrăcată într-o rochie subțire și murdară de stambă. Desigur că ploaia i-o lipise de corp și tu, abia acum, văzîndu-i corpul strîmb și osos, te convingeai că nu e tocmai sănătoasă la cap. Ai lăsat-o să fugă sub acoperiș cu rucsacul tău cu tot și ai alergat în continuare prin ploaie dînd ocol colibei. Pajiștea din jurul ei era înflorită în zeci de culori și plăcerea ta de a fugi prin ploaie într-un asemenea decor era una adevărată. Cînd în sfîrșit te-ai adăpostit lîngă trupurile lor ude și cu mirosuri amestecate, ploaia începea să contenească și raze timide de soare picurau printre bolovanii de nori.

Atunci a apărut dinspre cîmp, dar parcă de pe alt drum decît cel care venea din pădure, o căruță cu loitre înalte și plină pînă la marginea scîndurilor cu iarbă. Căruța venea în viteză și pe capră era un bărbat, ceva mai tînăr decît femeia care era cu voi, însă cu privirile la fel de rătăcite ca și ale ei. El ținea în mînă un buchet mare de flori de cîmp (aceleași culori ca ale pajiștii pe care alergaseși mai devreme) și striga ceva, părea un reproș plin de tristețe și furie, părea că anunță o nenorocire de care numai voi, cei de sub umbrar, erați vinovați și pentru care numai el, cel care o prevăzuse de mult, suferea cu adevărat. Femeia păru să înțeleagă prima despre ce e vorba și alergă desculță după căruță. Bărbatul îi aruncă jumătate din buchetul de flori, lăsă caii să meargă înainte cu hățurile agățate de loitră, își scoase pălăria și veni în spatele căruței. Ridică un preș care se afla tot timpul acolo în spatele căruței și în locul descoperit așeză florile. Femeia începu să bocească în urma căruței și abia atunci voi, toți copiii de sub umbrar, ați ieșit și ați alergat după căruță bocind. Era

clar că cineva, probabil un copil, murise de curînd, poate chiar în timpul scurtei furtuni care vă alungase din pădure. Nici chipul, nici corpul celui mort nu se vedeau de jos, erau probabil scufundate în iarba cosită, iar loitrele căruței erau foarte înalte.

Ceva ți se păru ciudat în momentul în care bărbatul, bocind și el, dar scoțînd un fel de răgete, ridicole și nemuzicale, se întinse pe spate lîngă cel mort.

O auziseși pe femeie strigînd mai devreme:

– Da, Niculae, Niculae!

Ți-ai închipuit imediat că bărbatul din căruță nu putea fi decît fiul bătrînului învățător, fiul mai mic, cel cu mințile risipite, cel născut după prima permisie pe care o avusese bătrînul. Dar cine era femeia și, mai ales, cine murise, pe cine boceați voi în acel cortegiu grăbit? Caii mergeau în continuare la trap, voi toți erați desculți și fugeați după căruță, totul avea același ritm ca și furtuna care tocmai trecuse.

Cînd tocmai îți conștientizai aceste noi ipoteze și întrebări, ai văzut deodată că de lîngă bărbatul culcat pe spate în iarba din căruță s-a ridicat un cap de copil. Ai privit în jurul tău, nedumerit, ai încercat să întrebi pe cineva de alături de tine. Copiii însă plîngeau cu toții și-și țineau capetele plecate, iar femeia, pe care ai și lovit-o cu cotul pentru a-i arăta ce se întîmplă, a privit absentă spre căruță. Bărbatul continua să plîngă cu vocea lui ridicolă și-l obliga pe copilul din car să se culce la loc în iarba cosită.

După asta femeia a întors spre tine fața ei anormală, se vedea acum clar că plînsul ei era fals, și ți-a spus:

– Lasă, ce, crezi că-i prima oară? Ne prefacem și noi că plîngem, ăsta-i melicu lu' Niculaie după ploaie!

*

Omului?

Și de fapt de ce nu? Se dărîmă ecluza aia, la care zicea că lucrează, dacă i-aș scrie? Uite, îmi usuc părul și precum nu am Fön – aparat de uscat părul adică – lucrul cel mai plăcut e să-ți scriu o scrisoare adevărată, veritabilă, pe care o să-l citești cu o adevărată surpriză (poate).

Adevărul e – dacă chiar vrei să ştii (servus, Zare – nici nu ţi-am spus – vezi?, servus, servus, servus, ppp!), adevărul e că era să-mi rup un dinte din faţă din cauza ta. Mă mai doare şi acum dar nu l-am rupt totuşi. Chestia e că voiam să mă uit la fotografia ta pe care cum – cum nu? – *NU* o găseam (!) la locul lui – lîngă Koncz Zsuzsa, cîntăreaţa mea semi-preferată dintre cei unguri, şi într-o carte de lîngă ea (cunoşti camera şi lucrurile de pe perete de lîngă pat şi locul unde ţin scrisorile, aşa că nu-ţi mai explic). Aşa că – negăsind fotografia ta – cea pe care se scrie fraza aceea anervant de faină – am început să răscolesc toată camera, durîndu-mă în cot că trebuia să-mi vină ceva musafire şi eu făcusem camera un turn de cărţi şi foi şi scrisori şi poza nicăieri. Stai frate! Eram nervoasă şi supărată pe mine pentru ignoranţa asta timp de aproape o lună faţă de poza ta şi încercînd să trag la o parte blestematul ăsta de pat uriaş şi greu pentru a mătura de acolo poza ta (eventual cu alte lucruri nesemnificative) am alunecat şi m-am lovit gura şi mai ales dintele din faţă – acela de formă de iepure – în colţul patului. Şi aşa fui pedepsită. Îndurare!

De altfel milioane de veşti de aici – toate mărunte şi puţin enervante, nesemnificative totuşi – despre mine. Ar fi timpul să ţi le povestesc pe rînd. Prima. O să te vreau să te întîlnesc, deci: voi pleca la mare – ca turistă – nu se ştie cînd. Nu contează. Ne vom vedea! Ce senzaţie! Interesantă.

A doua: Repartiţia – dar mai întîi lucrarea. A ieşit bună pînă la urmă pentru că m-am ambiţionat pîn' la urmă şi în mod ciudat pentru cei de acasă m-am mutat în pod o săptămînă şi, foarte pretenţioasă devenind, am tratat un subiect destul de greu, poate ca să mă ierte domnul Piaget că am ajuns să-l urăsc deja. Un cunoscător de Piaget mi-a citit lucrarea şi i-a plăcut. Cică. Şi atunci, cu lucrarea aproape gata mă prezint şi eu la profesorul meu, stimatul şi mult prea respectatul domn şi profesor Popa – bărbat bine, tînăr, orgolios şi afemeiat – soţul prietenei mele Kity – ştii povestea cu eu-baby-sitter timp de jumătate de an la ei – şi precum stimatul domn mai sus numit şi-a exprimat dorinţa lui de a se culca cu mine pentru diferite motive – eu, fată curajoasă şi cu sprîncenele ridicate prima dată şi iar lăsate în jos i-am vorbit pe un ton destul de clar ca să-mi înţeleagă opinia şi să nu zică cumva mai încolo că l-am derutat, i-am trîntit uşa la plecare, de el, care voia parcă să mai zică ceva după mine în uşă, era pe cale să-şi piardă ticul de la nas. Ar fi trebuit, de fapt, să-i spun că eu încă nici cu tine n-am apucat să... De fapt, cred c-ar trebui s-o facem odată, Zare !

Şi aşa am primit un opt. După părerea lui pot să fiu mulţumită că nu mi-a respins lucrarea (convorbire între 4 ochi: – Orgoliu? Răzbunare, hm? – zic eu. Zice el, pe un ton cel puţin în si bemol: Da, ai ghicit!) Şi aşa trecuse şi asta.

A treia. Repartiţia. A, am uitat să-ţi mai spun că lucrarea mea căpătase o formă frumoasă, bătută la maşină, legată în copertă bleu închis cu litere de aur greşit: Ana Sas (nu SzAsZ). La repartiţie îl tîrasem cu mine şi pe fratele meu – soţ şi iubit tînăr aflat în luna de miere (sau otravă?) cu tînăra soţioară Carmen – veniţi la mine pentru 2 zile şi rămaşi (mă bucur de fapt) aici şi pînă azi (în acest moment cred că mănîncă o friptură bună la restaurantul Cazino – unde eu, de fapt, de data asta lipsesc pentru cauze şi motive bine întemeiate: voiam să mă spăl şi eu în sfîrşit, să fac un duş de cap şi să-ţi scriu – nu-i de ajuns?)

Repartiţia se desfăşoară într-o zi călduroasă de iulie (1 iulie de fapt), înainte de masă şi după, cu 2 ore întrerupere. Dupămasa nu mai era nici cald (ploua cu găleata de nu găseai un taxiu), nici transpiraţie, nici nevroză, nici citronadă, nici aşteptare cu migrene, ci era linişte şi ici-colo cîte un hohot de rîs. Doamne, cît am putut să rîdem, tu, Zare ! Ce posturi! Eu primisem Rio della Burleşti, un sat care, dacă te gîndeşti bine, nici nu-i aşa de departe de Bucureşti unde aş vrea eu să mă înscriu anul viitor la engleză-fără frecvenţă. Şi dacă ai şti tu, Zare, ce fericită aş fi să ştiu că îmi răspunzi la această scrisoare şi că voi sta totuşi în mica localitate Burleşti mai multă vreme în aşteptarea ta. Ceva poate urgent schimba totul în cenuşă şi nisip. Nici nu bănuieşti la ce mă refer – un fel de carneţel bleu sau maron sau roşu cu

formă de notes şi cu litere aurii ar fi în stare să mă despartă definitiv de Burleşti şi de tine. Îţi dai seama? Şi noi încă n-am apucat să facem dragoste!

Mi-e ruşine dacă ghiceşti ce facem acum, aici, noi, "my family" şi alţi "prieteni". Ne certăm pe chestia asta înainte de masă, iar după – ştrand, muzică, chefuri – bune şi nereuşite – bancuri, excursii, pozări în parc cu feţele blazate, nebunii, cunoşti placa. Cei care-şi zic familia mea vor să aibă altă ţară! Şi tu nu-mi scrii ca să mă bazez măcar pe ceva cînd spun că nu plec cu ei nicăieri! Vai, de cînd n-am vorbit cu tine, God! Şi de cînd nu te-am văzut! Aproape nu mai am clar în minte figura ta şi totuşi imaginea ta e f. tare, de fapt ştii!

Mă scuzi că nu-ţi mai scriu detaliat, dar aş putea foarte uşor deveni plîngăreaţă în ton, destăinuitoare eventual (pentru tine ar fi destăinuiri plăcute totuşi, surprinzătoare chiar, cu toate că aici aparenţele arăt altceva). Ascultă pe vorbele oricui, dar crede-mă pe mine.

Aşadar îţi doresc noapte bună şi te întreb ce mai faci – vechea şi plăcuta, plăcută-plăcută întrebare pe care ţi l-am mai zis de atîtea ori, remember? My life has been a song – Bee Gees – şi eu ascult acum – era melodia – still remember! – pe care ai ascultat-o în noaptea de 18 ianuarie, cînd mi-ai scris acea scrisoare fatală (ultima!) şi m-ai făcut să plîng de două ori: dimineaţa cînd am primit-o şi seara cînd am recitit-o şi am ascuns-o bine de tot. N-ai înţeles atunci de ce cred eu că e mai bine să n-ai familie! Te sărut. Ana.

p.s. Şi morala din partea ta tot nu sosea. Aproape te uram că nu-mi scrii. Bineînţeles acum nici nu mă gîndesc la aşa ceva, ci... Ei, ci? Ci sunt tare. Tare obosită şi mă culc. Şi mă uit (God, ce copilării sfinte!) la poza ta regăsită. Te sărut. Ana.

*

Se aud apoi cocoşii cîntînd (aşa cum numai în sat îi auzi) şi descoperi că bătrînul sforăie alături de tine. Aprinzi lumina şi-ţi priveşti ceasul. Mai sunt două ore pînă cînd, pe la intersecţia din centrul satului, va trece autobuzul de dimineaţă.

Te învîrteşti o vreme prin cameră, priveşti pozele învechite de pe pereţi, aprinzi lumina şi le examinezi mai de aproape. Bătrînul continuă să horcăie. Răsfoieşti cîteva cărţi de ştiinţă popularizată pe care el le va fi cumpărat cam pe vremea în care, undeva în ţara asta, dar desigur nu în acest sat (deocamdată asta e clar pentru tine), tu abia te năşteai. Într-una dintre ele găseşti o scrisoare. E adresată de bătrîn fiului său. E vorba de cel mare, desigur, cel care e acum economist într-o uzină din Vîlcea. Plicul e ştampilat, deci a făcut drumul pînă la destinatar şi, în neştiute împrejurări, a fost din nou adus aici. *Memorezi mai întîi adresa de pe plic.* Apoi citeşti:

Dragă Floreo

Am primit pe adresa ta de acasă o scrisoare de la întreprinderea unde ai lucrat înainte de arestare şi o alta de la Direcţia de miliţie a regiunii, pe care mă grăbesc să ţi le expediez pe noua ta adresă pe care ne-ai trimis-o cu vederea trimisă la 22 XII 1965. Alte noutăţi de pe acasă nu prea avem, cu sănătatea suntem aşa cum de altfel ştii că ne aflăm, nu prea sunt schimbări nici înspre bine, nici înspre mai rău. De Crăciun a fost noua ta nevastă pe aici a sosit în prima zi şi a plecat a doua zi acestea cred că le ştii şi tu căci după cum ne-a explicat ea trebuia să vă întîlniţi la Bucureşti Sămbătă.

Eu printre altele mi-aş permite să te îndemn să mai trimiţi cîte o carte poştală cînd şi cînd pentru liniştea maicătei şi tot odată spre satisfacţia mea că am un fecior care-şi stimează părinţii. Cu drag, Popescu.

Notezi că sintaxa bătrînului începuse de atunci să scîrţîie nejustificat pentru un om care încă mai era învăţător şi nu se pensionase pentru boala de cap pe care acum se zice că şi-a mai domolit-o. Mai constaţi şi că nici în scrisorile de acum zece ani nu avea obiceiul să pomenească vreun cuvînt despre fiul lui, Niculaie, sau despre alte rude întîmplătoare (nepoţi, spre exemplu). De ce să se apuce el aseară să vorbească de aceste subiecte tabu

tocmai cu tine care nu-i eşti decît un vizitator întîmplător, un străin?

*

(GHERGHEF)... cît timp povestim, război nu va fi. Aşa că permiteţi-mi să vă mai povestesc şi eu cîte una. Că l-am întîlnit zilele astea pe Muşu, nu ştiu dacă vă mai amintiţi de el. A fost colegul meu de bancă în şcoala generală şi, uneori, cînd trebuia să fim luaţi de urechi şi duşi la directorul Stamatescu, el nu voia să meargă fără mine şi nici eu fără el, chiar dacă greşisem şi eram vinovaţi separat. El a părăsit Casa de copii prin '66, a venit tatăl lui şi l-a luat. Nu ştiam noi atunci de ce trebuise tatăsău să nu-l ia de acolo mai devreme. Azi putem bănui. A fost şi el militar şi s-a liberat de curînd. Trăieşte pe undeva prin Munţii Apuseni şi a devenit moţ get-beget. Dacă nu vă mai amintiţi mutra lui, poate vă aduceţi aminte că v-am rugat odată să mă duceţi la Stamatescu şi să mă ajute să-mi caut părinţii. Şi dumneavoastră aţi zis, eram în cabinetul de istorie, numai noi doi, aţi zis: "De unde ştii că tatăl tău nu e vreo canalie, vreun om de nimic, vreun delator, de unde ştii că e un om cu care merită să stai de vorbă." Bineînţeles că nu era pedagogic să-mi spuneţi aşa, dar eu eram deja băiat mare, d'asta mi-aţi şi spus. "Da, dar pe Muşu de ce a venit taică-su să-l ia?" – am întrebat eu. Şi atunci mi-aţi zis că în familia lui s-a întîmplat ceva deosebit, era un caz special. Mi-aţi dat impresia că eraţi la curent cu povestea familiei lui. Aşa că dacă vă amintiţi e bine, dacă nu, n-are importanţă.

"Mai mult de o persoană pot ele vreodată să-şi împartă acelaşi trup?"

Acum face şi el meseria de şofer şi s-a întîmplat să mergem împreună într-o zi la o înmormîntare într-un sat, nu prea departe de aici. Poate ar trebui să vă povestesc tragedia celor doi tineri care muriseră şi care erau rude cu tot satul. Poate ar trebui să vă spun şi că toţi bărbaţii din satul ăla lucrează aici şi că au închiriat două camioane de la şantier, au plătit motorina şi i-am dus acolo. E interesant, dar nu de asta vă scriu. Eu vreau doar să vă

spun că pe celălalt camion, care venea de la punctul de lucru nr. 18, s-a întîmplat să fie şofer chiar Muşu. Atît. Dar este el acelaşi om cu colegul meu de bancă de acum 10 ani? Figura lui seamănă cu a băiatului care a fost coleg cu mine, numele e acelaşi, de amintit ne-am amintit multe lucruri pe care le-am făcut împreună, dar...

În primul rînd vorbea altfel, avea alt accent. Spre deosebire de mine nu părea deloc surprins de revederea noastră bruscă, ba chiar mi-a dat de înţeles că el ştia mai de demult că eu sunt pe acolo. N-avea ce povesti cînd l-am întrebat ce-a mai făcut între timp. Era curios să afle detalii despre cei doi morţi tineri şi despre toate poveştile puse în legătură cu ei. Parcă ignora că ne-am mai fi cunoscut înainte.

(Şi atunci eu am zis: "Dar poate tatăl meu mă iubeşte, dar nu poate veni să mă ia de aici!" "Problema e fals pusă" – mi-aţi explicat. "Dacă nu poate din motive independente de voinţa lui, atunci nu va veni nici pentru că tu încerci să-l cauţi." "Dar dacă poate şi nu ştie că sunt aici?" "Dacă e liber – aţi zis – în fine, dacă ar vrea să te găsească, el poate să ajungă la tine foarte uşor. Ţie nu-ţi rămîne decît să aştepţi." Curiozitatea mea nu părea să intre în calculele dumneavoastră şi nici ale directorului Stamatescu. Aşa că la numai vreo două zile după aceea am venit şi v-am spus: "Cred că un delator nu poate iubi!")

Pe urmă, oamenii ăia cu care venisem ne-au dus într-o casă şi ne-au dat să mîncăm. Eram numai noi doi şi bucatele puse pe masă. Încercam să-i recunosc lui Muşu gesturile, inflexiunile vocii. Povestea de cum se face pe la ei cînd moare cineva tînăr. Apoi legende ciudate din satul lui. Cică doi prieteni de-o vîrstă. Şi unu trebuia să moară. Mă pretine! Ce? Io oi muri! Cînd? Api, pînă mîne mor. Da' ştii ce? Noa? Mă, dacă poţ, api să vii pă la mine să stăm de vorbă. Şi s-o dus la el şi l-o strîgat pă nume. Noa şi s-o deştis mormîntu ş-o stat puţin dă vorbă.

Şi eu prind toate firele astea şi încerc să le leg în jurul imaginii lui. Figura îi seamănă, doar că e ceva mai matură. Privirea nu mai e chiar aceeaşi. Vocea e şi nu e tocmai la fel. Plus că

vorbeşte cu un accent mult schimbat. Nu că n-ar putea altfel, dar îi place. Io mi-s moţ, zice. Mă, Muşule, da' dă cînd lucrezi tu aici la canal? Amu fac doi ani, zice, că lucru de cînd eram militar. Dar aici sunt oameni din toate părţile, de ce nu vorbeşti ca ei. Noa, că şi moţi sunt destui!

(Cred că nu aveam mai mult de 15-16 ani atunci, dar, vă asigur, pot să şi jur dacă vreţi, că atunci m-am decis să nu-i caut niciodată pe cei care-mi sunt, după legile naturii, părinţi. Un fel de ranchiună fără răutate îi purtam eu atunci acestui Muşu. Atît!)

Api, i-o dat drumu să să ducă cătă casă. Cînd s-o dus acasă, nici sămn nu mai era unde-o fost casa lui, nici nimnic nu era, nici oamini nu cunoşte, nici nimnic, gîndei că-i altă lume!

"Orice participant la o limbă anume are, cel puţin potenţial, o conştiinţă de sine."

Ne-am ridicat de la masă şi ne-am dus să vedem şi noi înmormîntarea. Erau şase popi şi puzderie de lume în urma celor două coşciuge. Tot la cincizeci de metri se apreau şi tot cortegiul îngenunchia în praful drumului. A trebuit să facem la fel, nu puteam rămîne doar noi în picioare ca doi popîndăi. În tot acest timp, mi-am dat seama deodată, eu făceam un singur lucru: încercînd să-l recunosc pe prietenul meu Muşu din fire întrerupte sau înnodate sau care se păstraseră întregi, încercam de fapt să-l *ţes* aşa cum era atunci. De fapt, m-am gîndit de ce unealta de ţesut se numeşte război. Cînd mi-a venit în minte întrebarea asta era deja sigur că din nou am să vă trimit o scrisoare. De ce tocmai război? Dumneavoastră trebuie să ştiţi.

(Groparii îşi făcuseră deja treaba şi aşteptau să se termine slujba. Ne-am dus lîngă ei şi am vrut să vedem la ce se uitau cu atîta atenţie. Erau trei şi din cînd în cînd îi apuca închinatul, lucru rar la gropari. Dezgropaseră oasele unor bunici ai celor morţi, oameni decedaţi la rîndu-le cu douăzeci, treizeci de ani înainte. Oasele fuseseră duse în faţa bisericii pentru a li se face slujba de pomenire. Şi, cum aşteptau ei acolo liniştiţi, cei trei gropari mai descoperiseră încă ceva pe fundul uneia din gropi. Acel ceva îi făcea să se tot închine.)

Muşu avea chef de spus poveşti "de pi la ei". Spunea că dacă un om moare vîndut de un alt om, vînzătorul găseşte în pîinea lui un cheag de sînge de forma inimii omului vîndut. Aşa s-o întîmplat cu Horea – zicea el. Da' tu dă unde ştii, ai fost acolo? Noa, că vorbesc bătrînii. Zicea că e un sat, Trifeşti, cu care flăcăii şi fetele din alte sate nu se înrudesc niciodată. "Trifu l-o vîndut pe Horea!"

(Ei bine, cam în aceste condiţii am aflat eu ce era acel obiect la care se tot închinau groparii. Era ceva care arăta ca o cîrpă maronie, dar... era pielea de pe palma unuia dintre morţii dezgropaţi pentru pomenire. Închipuiţi-vă, domnule profesor, putreziseră pînă şi oasele mai subţiri, iar această bucată de piele rămăsese intactă! Aproape că puteau fi citite, la o privire foarte atentă, liniile plantare principale. Erau aproape treizeci de ani de la înhumare. Aveau de ce să se minuneze cei trei şi nici Muşu nu se lăsa mai prejos.)

"Cumplită pedeapsă pentru vînzători" – am zis eu, dar Muşu deja uitase despre ce îmi tot povestise pînă atunci şi privea ţintă bucata de piele de om. După asta am încercat să-i explic că trebuie să fi fost palma unui om muncitor şi că sudoarea, sărurile minerale din ea plus frecatul zilnic de coada cazmalei au desăvîrşit o operaţie asemănătoare cu tăbăcitul. Bucata aia de piele era, deci, tăbăcită încă de cînd omul era în viaţă şi n-a putrezit pentru că pielea tăbăcită nu putrezeşte aşa repede, te-ai prins? Se uita la mine cu o mutră tîmpă de parcă nu auzea ce-i spun sau vorbeam într-o limbă necunoscută. "Du-te şi întreabă-i pe gropari dacă pantofii putreziseră!" – i-am mai zis şi el într-adevăr s-a dus şi i-a întrebat. Cînd s-a întors părea mai liniştit, începea să creadă şi el că nu e vorba de nici o minune. Dar nici de povestea sau legenda cu vînzătorii lui Horea n-a mai vrut să vorbească.

(Mie, în schimb, dacă lucrurile au stat chiar aşa, totul mi se pare foarte logic. Delatorul este pedepsit prin izolare în timp. Dacă toate satele din jurul Trifeştilor au respectat cîteva sute de ani consemnul de a nu permite căsătoria fiilor şi fiicelor lor cu

cei ai delatorilor, aceştia din urmă se vor fi împerecheat între ei şi vor fi degenerat. Ce ştie istoria dumneavoastră, cu ale cărei documente mă tot băteaţi la cap, despre asemenea întîmplări?)

Acum pot să vă spun şi că motivul ciudat al morţii celor doi tineri care se iubeau (se convenise în cele din urmă că nu era vorba de o sinucidere!) era căutat de cei care povesteau în ura veche "de cînd lumea" dintre cele două familii. Într-adevăr, acel bunic sau străbunic a cărui piele de pe palmă fusese găsită intactă s-ar fi răsucit de trei ori în mormînt dacă ar fi auzit că cineva din neamul lui, un băiat, voia să se însoare cu o fată din neamul celor mai mari duşmani ai lui din acel sat. N-am reţinut numele acestor Capulet şi Montague care se înfruntau între ei în mormînt, dar un sens moral începea să se desprindă din cuvintele celor care vorbeau. Se pare că în celălalt mormînt, deschis pentru primirea nepoatei, n-ar fi existat nici un semn al unei munci depuse cu atîta sudoare.

(După-amiaza, cît timp ceilalţi erau la pomană, mîncau, beau şi reluau de la cap povestea celor două familii, noi, adică eu şi Muşu, am mers şi ne-am culcat în casa unui gospodar. În timp ce încercam din nou să-l reconstitui pe Muşu din micile gesturi, m-am gîndit că într-adevăr trupul nostru nu e decît o maşină cu care încercăm să ţesem, din tot felul de fire fără legătură, cuvinte, relaţii, întîmplări, eforturi, imaginea a ceea ce trebuie să spunem că este Eu. O maşină de ţesut, deci un *război*. Un război în care personalitatea se ţese uneori şi la propriu. Nu altceva decît o ţesătură rezistentă era bucata aia de piele de om pe care o văzusem la cimitir. Dar de ce această omonimie între războiul de ţesut şi războiul-conflict? De fapt, vă întreb, domnule profesor! Căci eu am căutat şi sinonime pentru război şi am găsit gherghef, care vine din turcă şi, dacă aveţi posibilitatea, căutaţi sensul acestui cuvînt în limba lui de origine. Vă rog!) În rest, bine.

Zare

*

În cele din urmă te înfurii pe ceva şi pleci fără a-ţi lua rămas bun de la bătrînul învăţător. Vei sta două ore în staţia autobuzului, fumînd şi gîndindu-te la lucruri frumoase, luminoase, viitoare.

Cu vreo jumătate de oră înainte de sosirea autobuzului în staţie mai apar cîţiva bărbaţi cu pălăriile trase pe ochi (nevetişti probabil), o femeie tînără şi urîtă cu doi copii îmbrăcaţi la fel, şi, o cunoştinţă mai veche, fetiţa cu puiul alb de iepure, însoţită şi acum tot de Todirică şi de bătrîna lui bunică. Aceştia trei (fără a socoti şi iepurele, desigur) au şi rămas în staţie, nu s-au urcat în autobuz, dar privirea stranie, curioasă, rea şi atrăgătoare în acelaşi timp a fetiţei cu iepurele te-a urmărit pînă cînd ai ajuns în oraş.

– Ştii ce te rog, zise Grinţu, de acum înainte să nu-mi mai povesteşti şi ce vise ai avut. Nu-mi foloseşte la nimic.

Gelu zîmbi misterios, apoi se ridică fără un cuvînt şi plecă.

H. Adevărul ca proces

Pe panoul de lîngă podişca plină de noroi de la intrarea în curtea dispensarului comunal, cu litere mici şi albe pe fond roşu scria:

Ştiaţi că...
în anul 1975 cetăţeanul.......
a obţinut un venit de 8400 ca urmare
a contractării şi predării statului
a unei Bovine tineret în greutate de
450 kg
Urmaţi exemplul lui!

Elevul Popescu Gelu îşi amintise chiar acolo că trebuie să-şi suflece pantalonii şi se aplecase. Încerca în acelaşi timp să facă astfel încît rucsacul din spate să nu-i cadă peste ceafă. Pentru asta ţinu spinarea cît mai dreaptă şi capul ridicat, aşa că putu citi întreg textul panoului în timp ce-şi sufleca pantalonii.

Cum n-avea nici o treabă la acel dispensar comunal, îşi aranjă dintr-o singură mişcare rucsacul şi porni mai departe prin mijlocul drumului plin de noroi. "Ştalap, ştalap!" – făceau pantofii

lui de sport prin mocirlă. S-ar fi zis că-i face plăcere să se murdărească, dar, de fapt, el mergea pe mijlocul drumului desfundat din simplă prudenţă: începea să se întunece, iar el nu cunoştea drumul, puteau fi gropi sau şanţuri pline cu apă la marginea lui, nu i-ar fi plăcut să facă o astfel de baie. După mai mult de un sfert de oră de mers întîlni alt panou, dar pe acesta nu-l mai putu citi şi se miră că lumina a scăzut atît de rapid. Un fel de teamă plăcută îl invadă. E ceva să te afli într-un sat necunoscut în întuneric şi noroi, lipsit de repere şi fără o imagine clară a ceea ce cauţi! Pînă ce nu se aprinde nicăieri nici o lumină, aproape că te îndoieşti şi de propria ta identitate.

Pînă acum o jumătate de oră încă mai erai elevul Popescu de la L.M.F., clasa a XII-a C., te aflai într-un autobuz despre care ştiai că va opri şi în acest sat, veneai aici să-l cauţi, nu ştii prea bine de ce, pe "un anume Grinţoiu sau Grinţescu, un om mai în vîrstă." Acum însă, în întuneric şi zloată, poţi să începi să te întrebi dacă nu cumva harta ta e greşită sau dacă n-ai luat din greşeală un autobuz în altă direcţie, dacă nu cumva te afli într-o ţară necunoscută sau în altă epocă. Ce dacă maşina a oprit în presupusul sat aproximativ la ora trecută în mersul autobuzelor? Poate fi o simplă coincidenţă! E drept că pe bărbatul care a coborît o dată cu tine ai avut curajul să-l întrebi despre bătrînul Grinţescu, dar explicaţia lui ţi s-a părut nesigură, înjghebată la repezeală; un navetist obosit care n-avea chef să stea de vorbă cu tine la ora aia în mijlocul drumului plin de noroi; ţi-a zis şi el ceva să scape de tine şi a dipsărut aproape instantaneu. Zisese:

– Mergi aşa pe uliţa asta pînă aproape de moară, adică la *industria locală,* acolo se-nfundă drumul, dă în curtea morii. O casă sau două mai încoace, pă mîna dreaptă, acolo stă.

Doar atît zisese şi dispăruse. Nu întrebase nici care Grinţescu sau Grinţoiu, nici ce treabă ai cu el, nimic. Într-un fel te bucurase lipsa lui de curiozitate, dar mai pe urmă, o dată cu lăsarea bruscă a serii, începuseşi să ai îndoieli. Poate că omul n-a cerut lămuriri tocmai pentru că nu vroia să stea de vorbă cu tine şi deci îţi indicase anapoda, puteai să-l întrebi şi de preşedintele

Nixon, el tot acolo te-ar fi trimis, "o casă sau două mai încoace, pă mîna dreaptă." De unde ştia el că tocmai ăla era omul de care întrebai? E drept că şi dacă ţi-ar fi cerut lămuriri tot n-ai fi avut de unde să-i dai, dar uite că drumul ăsta nu mai are de gînd să intre în curtea morii (sau a întreprinderii de industrie locală; pînă şi asta te nelinişteşte, ambiguitatea asta: ori e moară, ori e industrie locală, ori o casă mai încoace, ori două) şi nici vreo lumină nu se zăreşte în capătul lui. Te opreşti o secundă pentru a nu mai tulbura liniştea cu plescăitul noroiului sub pantofi; şi nici zgomot de motor de moară nu se aude!

Priveşti cerul întunecat, norii nu se mai văd, e întuneric adevărat, dar nici mai devreme cînd se vedeau nu păreau nori de furtună ca cei de ieri, ci, mai degrabă, nori care anunţau cîteva zile de ploaie surdă, mocănească. O primăvară ploioasă, îţi spui. Îţi aminteşti figurile celor două fete care se aflau în faţa ta în autobuz. Erau urîţele, ba chiar urîte de-a binelea, dar, din elemente luate separat şi de la una şi de la cealaltă, ar fi ieşit o tipă acceptabilă. Te surprinde că te gîndeşti tocmai la lucrul ăsta în timp ce înaintezi prin noroi. Obiceiul tău este să te holbezi pur şi simplu cînd se întîmplă să se aşeze în raza ta vizuală în tren sau autobuz vreo fată frumoasă. Constaţi că la cele mai urîte devii analitic. Sau poate din cauză că timp de două ore cît a durat drumul pînă aici te-ai cam plictisit şi, în autobuz, în afara celor două fete, nu mai erau decît pălării cenuşii sub care dormeau ţărani navetişti, fraţi cu cel care te îndreptase spre moară?

Foamea a dus de multe ori la războaie şi revoluţii, pe cînd necesitatea sexuală nu.

(Albert Szent-Györgyi, op. cit., p. 182)

Laşi pentru moment deoparte imaginea lor compusă pentru că ţi se pare că vezi în faţă o lumină. Speranţă, curiozitate, dar şi nelinişte. În fond, după harta pe care ai consultat-o de multe ori înainte de a pleca şi apoi pe drum, în autogară, în autobuz, în tren, aceasta-i o regiune prin care trebuie să fi trecut şi romanii. Ei chiar veneau într-o ţară străină, nu aveau hărţi şi nu ştiau ce se află în faţa lor. Probabil că în legiuni se aflau şi soldaţi de 19

ani, adică de aceeaşi vîrstă cu tine cel de acum. Ei ce vor fi simţit pe cînd înaintau în întuneric şi zăreau deodată, în faţă, la acea margine temporară a lumii cunoscute de ei, o lumină palidă ca cea pe care tocmai ai zărit-o? Evident că un gînd ca acesta te îmbărbătează şi te simţi dintr-o dată stăpîn pe situaţie şi pe propriul tău gînd şi corp, teama plăcută ţi se transformă în simplă plăcere de a înainta, iar pasul ţi se accelerează puţin ceea ce înseamnă că te stropeşti cu noroi pe pantaloni mai sus de fund, poate chiar pe spatele bluzei de vînt sau pe şapcă. Gîndindu-ţi astfel propriul corp, elimini uşor frica dintre gîndurile tale. Ai timp să te apuci din nou să compui sînii mari ai uneia dintre fetele din autobuz cu buzele cărnoase şi roşii fără să fie vopsite ale celeilalte, ochii albaştri ai celei dintîi cu picioarele lungi şi gleznele fine ale celei de a doua.

Păru surprins că luminiţa străfulgeră din nou, mult mai aproape de data asta şi apoi se opri, adică aproape că se lovi de o poartă de fier forjat, probabil poarta morii sau a *industriei locale*. Dincolo de poartă, lîngă o gheretă de PFL întunecată ca un cavou, pe o bancă, stăteau doi bărbaţi şi unul din ei tocmai îşi reaprinsese ţigara.

Zise bună seara şi cel care fuma veni să-i deschidă poarta răspunzîndu-i la salut şi abia apoi întrebîndu-l cu o voce mai puternică şi mai autoritară:

– Care eşti, mă?

– Nu vă supăraţi... – începu el, dar omul tocmai mişca drugul încuietorii şi scîrţîitul care se produse acoperi cuvintele. Celălalt intrase în gheretă şi tocmai răsturnase ceva, o găleată sau o foaie de tablă proptită de perete. Cam aşa suna zgomotul care fu urmat imediat de o înjurătură scurtă şi de lumină. Cel dinăuntru găsise în sfîrşit ce se dusese să caute, comutatorul. Deci aveau posibilitatea să aprindă lumina şi preferau să stea pe întuneric. Era încă aprilie şi deci nu se temeau de ţînţari; Popescu ghici că cei doi stăteau acolo şi fumau pe întuneric pentru că asta le făcea plăcere şi atunci, pe loc, ei îi deveniră simpatici.

Datorită luminii becului de 150 de Waţi putea fi văzut dincolo de gheretă un zid masiv, probabil spatele fostei mori din localitate şi un fel de alee sau drum pietruit care pornea de la poarta de fier forjat şi cotea imediat pe lîngă zid. Rămaseră toţi trei în picioare cît timp cei doi ascultară întrebarea încîlcită a lui Popescu. Cînd el pronunţă cuvintele "Grinţoiu sau Grinţescu, un om ceva mai în vîrstă", cel mai tînăr, adică cel care fuma păru surprins sau contrariat şi-l privi scurt pe celălalt care tocmai se aşeza la loc pe bancă.

– Da' ce-ai cu el? – întrebă tînărul.

Şi în timp ce Popescu încerca să bîlbîie un răspuns cît se poate de neutru, tipul adăugă zîmbind:

– Eu sunt Grinţescu, da' io nu sunt bătrîn.

– Aşa-i zice pă buletin, da' pă polocru lui nu-l ştii, se amestecă şi cel care se aşezase deja, şi Popescu, privindu-l abia acum cu atenţie, constată că omul purta haine maronii şi şapcă cu stemă, deci el era paznicul.

– Nu.

– O fi ăla, cum îi zice? Ciutu sau Ciutache, Costele! – completă paznicul.

– Sau unu din Mărgineni, cu ăsta am mai avut eu o dandana că-l cheamă exact ca pă mine, Grinţescu Constantin şi-mi venise citaţie acasă... Că "să mă prezint în data de...", nu ştiu ce... Bă, fraţilor, zic, staţi puţin, mînca-v-ar neica, că nu sunt io. "Cum, mă, să nu fii tu, lasă vrăjeala!" Era miliţianu' ăla care a murit, nea Mitule, îl ştii matale!

– Grabnicu.

– Aşa, Grabnicu, ăla nu ştia multe, venise să mă ridice că de ce nu m-am prezentat, nu ştiu ce. Nu zici că m-am dus cu el pînă la ăla acasă? Că zicea că dacă nu e nici ăla, gata, mă ia pă mine! Da' nici ăla nu-i aşa bătrîn, să tot aibă la vreo patruşcinci dă ani, ai?

Pînă la urmă ajunseră amîndoi la concluzia că unul aşa, mai în vîrstă şi care n-are nici o legătură de rudenie cu ceilalţi este un anume moş Anton, dar care stă tocmai în cealaltă parte a co-

munei, adică în ţigănie, în partea numită Mailaua, stă singur acolo, şi-a pus el pomi în curte, corcoduşi, pruni, nu e de pe aici, e venit de pe undeva, n-are femeie, n-are căţel, n-are purcel. În timp ce Costel înşira toate astea şi-i făcea lui Gelu o schemă foarte complicată de cum trebuie să ajungă pînă la casa bătrînului, moş Mitu aproba prin mişcări ale capului sau mai adăugînd cîte un da. Băiatul păru descurajat la început, dar, cînd se lămuri bine de cîte ori trebuie să facă la dreapta şi de cîte ori la stînga, îşi săltă rucsacul pe umeri, zise bună seara şi mulţumesc şi plecă în direcţia din care venise.

După zece paşi fu strigat şi chemat înapoi. Paznicul Mitu îşi amintise că-l văzuse pe bătrîn chiar în acea seară trecînd spre cazanul de ţuică. Zicea că are de fiert vreo trei cazane şi deci sută-n sută că mai era acolo, avea de stat toată noaptea.

– Cazanu-i colea, după moară – îi explicase din nou tot Costel – uite, treci pe aici, prin curte pe la Industria Locală, vezi că-i o spărtură în gard, treci prin ea şi-ai ajuns, găseşti uşor după miros.

*

(HOTEL DE LUX)... aşadar, ori de cîte ori, datorită mediului, interlocutorului sau interdicţiilor, decid conştient să nu folosesc decît o parte a trupului sau a creierului meu, propria mea identitate personală este pusă în cauză? Sigur că instinctul de conservare obligă conştiinţa la concesii (şi ar merita să reconsiderăm anumite evenimente ale istoriei din această perspectivă) şi, iarăşi sigur, instinctul de proprietate obligă la mai multe concesii, dar concluzia firească, truismul ce rezultă de aici "proprietatea este o extindere a corporalităţii în dauna conştiinţei" este în contradicţie cu primul truism. Limita dintre ele trebuie că arată ca o linie a apelor între doi versanţi foarte abrupţi. Ea se deplasează tot timpul, ba spre stînga, ba spre dreapta, şi istoria n-ar trebui să fie decît atît: descriere a mişcărilor ei!

(Într-o frumoasă noapte senină de la începutul verii, în holul hotelului N din luxoasa staţiune turistică N de pe minunatul litoral românesc al Pontului Euxin au pătruns cu o falsă dezinvoltură trei muncitori tineri, proaspăt bărbieriţi, îmbrăcaţi curat şi corect, fără gust însă, tăcuţi şi cu portofelele pline de sute, uşor de ghicit a fi la originea umflăturilor de pe pepţii din stînga ai vestonului fiecăruia. Era duminică. Pe unul dintre cei trei îl chema Zare Popescu.)

Sunt un fiu al Revoluţiei. Poate că nu sunt un fiu bun. Dar sunt şi rămîn fiul Ei.

(Valentin Kataev, *Iarba uitării*, ed. Univers, 1970, p. 133)

(Abia intraţi, cei trei muncitori şi-au plimbat privirile, pe rînd, în trei direcţii. Trei puncte de interes ale holului de hotel categoria lux au depistat ele, privirile lor, în primele fracţiuni de secundă de după zgomotul vătuit cu care uşa de la intrare s-a închis. Muşu l-a privit crunt pe recepţionerul din spatele *comptoirului:* nu cumva ăsta ridică vreo pretenţie, că ce vrem, că nu e voie să intrăm aici, că cine suntem? Zare a depistat în stînga lui barul de zi, încă deschis, însă cu toate mesele şi scaunele ocupate de persoane cu care simţea că nu va putea schimba vreodată vreo vorbă. A mai remarcat şi lista de preţuri cu nume de coctailuri simandicoase ce păreau scrise fiecare în cîte trei limbi; aşa ceva e de nebăut – şi-a zis el – o lingură de votcă, o coajă de lămîie şi o cireaşă egal un pol plus remiza. Mai mare plictiseala. Valerică Aşchiopoaie, ce-l de-al treilea proaspăt intrat pe uşă, mai încet din fire, şi-a păstrat privirea aţintită drept înainte şi abia după ce a văzut ce-a văzut a încetinit puţin mersul lui hotărît şi a început să analizeze ce văzuse: cîteva babe stînd tologite în nişte fotolii de piele şi fumînd, o plantă mare de interior, din "şelea cu frunza ca lipanu", o uşă cu perdele pe care scria cu litere discrete "Restaurant" şi o fereastră uriaşă prin care se vedea suprafaţa lină a mării bătută de razele lunii.)

Bineînţeles că traseul acestei linii de separare a unui instinct primar (cel de conservare) de un altul achiziţionat (cel de proprietate) este diferit de la o persoană la alta, dar media obţinută prin suprapunerea lor pare să fie neschimbată într-un mod de producţie dat. Au dreptate domnii examinatori să se uite la mine în mod ciudat! Şi pentru o clasă socială determinată, de aseme-

nea, ea pare să fie fixă. Vreau să spun că oricine se depărtează prea mult de ea se prăbuşeşte într-una dintre direcţii; moare sau se dezumanizează (pierde total conştiinţa sau trece într-o altă clasă socială!). În fine, nu e prea important mecanismul în sine cît modul în care mă gîndesc eu acum că poate fi "gripat": ce se întîmplă dacă cineva încearcă să traverseze aceste linii? Dacă se deplasează cumva perpendicular pe ele sau oblic, cum vreţi? Asta ar însemna că respectiva fiinţă reuneşte în ea şi cinismul şi raţiunea şi plăcerea şi... moartea (chiar dacă e paradoxal). V-aş ruga acum să vă gîndiţi puţin la Dyonisos, cel născut din coapsa lui Zeus, după ce şi mama lui, muritoarea, nu mai ştiu cum o chema, îl născuse o dată. Vă mai amintiţi că am discutat despre semnificaţia lui o noapte întreagă la mine în podul pe care-l închiriasem în strada Bărbuncului?

(Cele trei priviri pînă atunci disjuncte – ca să nu spun rătăcite – se reîntîlniră şi căzură de acord. Acordul lor însemna alegerea unei direcţii comune: uşa perdeluită a restaurantului. În acordurile rock ale formaţiei conduse de Johny Titilică, cei trei tineri oameni ai muncii pătrund în sala de mese cu program de dans a renumitului hotel N. Deocamdată nimeni nu sesizează şi, evident, nimeni nu ia nici o măsură.)

Era ziua aia în care mi-aţi adus cîteva scrisori pe care Ana le trimisese de la Cluj pe adresa dumneavostră şi eraţi însoţit de un tovarăş foarte sobru, coleg de facultate, nu-mi amintesc numele, unul pe care dumneavoastră tot încercaţi să-l menajaţi cînd scotea pe nas banalităţi în loc de argumente. Acum sper că vă amintiţi de cine e vorba pentru că tipii atît de îngîmfaţi şi fără nimic în cap cum era ăla sunt totuşi rari. De altfel, atunci cînd dumneavoastră orbecăiaţi pe scări, eu eram într-o discuţie foarte avansată cu una Getuţa de la FCTB pe tema stampelor japoneze pe care ar fi urmat să i le arăt. Îmi pare rău că în timp ce băteaţi la uşă nu eraţi şi înăuntru să vedeţi cît de expresivă putea să fie mutra ei cînd se hotăra să încerce masca dezamăgirii profunde.

(Dialog cu unul din şefii de sală ai restaurantului N.

Zare: – Domnu, vă rog, o masă.

Şef sală: Privire triplu măsurătoare pentru cele trei frizuri proaspete, cele trei costume noi şi cele trei umflături din stînga pieptului fiecărui veston. Concluzie: uşor dispreţ. Decizie rapidă: tipii ăştia n-au decît să bea la altă cîrciumă. Enunţ: N-avem.

Valerică Aşchiopoaie: – Da, şeia di colo? Înainte de a termina propoziţia se şi îndreaptă spre cea mai apropiată masă liberă.

Şef sală: O mînă în pieptul lui Valerică, cealaltă întinsă spre uşă. Enunţ: Rezervată. Poftiţi mîine seară. Gest energic spre uşa perdeluită. Poftiţi!

Muşu: – D' api ce, banii noştri nu-s buni?

Zare: Îl ocoleşte pe şeful de sală şi se îndreaptă decis spre altă masă. – Noi ne aşezăm şi pe urmă ne spuneţi pentru cine e rezervată.

Şef sală: Îl lasă pe Valerică şi trece, cu pieptul puţin bombat, în faţa lui Zare. – Da' cine sunteţi dumneavoastră?

Zare: – Etee, nu vrei să-ţi fac şi un curriculum vitae?

Şef sală: Ridică vocea. – Cee, mă şi înjuri?

Valerică: – Şini te-o-njurat, bre? Omu' aista vorbeşte pă lătineşte cu mata şi mata zişi că te-o-njurat?

Priviri fixate una într-alta, de la numai zece centimetri distanţă, a lui Zare şi, respectiv, a şefului de sală.

Muşu: – Noa, d' api că cine eşti tu?

Şef sală: – Mă, mucosule, pot să-ţi fiu şi tată!

Zare: – Iote, bă, ne-am găsit rudele. Muşule, nu-ţi dă "tăticu" tău o masă din alea rezervate?

Şef sală: Furie crescîndă. Spume. – Vă dau în brînci afară!

Muşu: Semeţie. – Noa, hai numa hai! Io mi-s moţ, mă!

Valerică: – Şi vrai, bre, vrai o suticî, spune?

În tot acest timp, ca o populaţie microbiană ce pulsează pe o lamă de microscop, cele cîteva zeci de corpuri umane aflate pe ring au tot zvîcnit în ritm şi în contra-ritm cu melodia din repertoriul internaţional cîntată de Johny Titilică. Pe ultimele acorduri ale şlagărului internaţional, Zare a luat de pe una din mese un pahar elegant din sticlă subţire şi cu picior înalt. I l-a arătat şefului de sală şi i-a zis acestuia (în chiar secunda în care muzi-

ca se oprise brusc şi în tot restaurantul era linişte: – Pînă mănînc paharu' ăsta să nu te mai văd p'aici! Apoi a muşcat din buza paharului şi a început să mestece în măsele bucata de sticlă. Şeful de sală a mai holbat o dată ochii la el şi a dispărut în bucătărie.)

Cafeaua slabă pe care oftînd ne-a preparat-o Getuţa pe reşou, vodca adusă de dumneavoastră şi fumul din pod n-au reuşit să ne dispună prea mult, dar la un moment dat discuţia s-a purtat în termenii noştri obişnuiţi, cît timp Getuţa se plictisea, iar Solemnul dvs. coleg îi examina pe furiş formele, încercînd în acelaşi timp să facă şi o figură onorabilă în conversaţie. Am chef acum să reiau.

(–Vezi, Valerică, – zise Zare – că degeaba ţi-ai luat tu "şeas cu împărţeală" că tot nu pari domn la restaurant categoria lux? Tot cu paharu-n dinţi îi convingi p-ăştia!

Orchestra lui Johny Titilică se hotărîse în sfîrşit să facă o pauză mai lungă şi anunţase "Şpriţpauzen!" Cei de pe ring se răspîndeau pe la mese împreună cu mirosul de transpiraţie. Era abia începutul verii, clientela hotelului N. era încă destul de compozită şi curba ei urca încet spre sele[illegible]a *high-life* din luna lui iulie. Puteau fi auzite şi cuvinte nemţeşti spuse cu patimă de cîteva tinere (40-45 ani) cliente ale firmei Neckermann deja bete, dar şi chicotelile celor cîteva manechine ale fabricilor de confecţii din toată ţara venite la "contractări" împreună cu directorii şi şefii lor contabili care rîdeau gros, din guşi. La una din mesele lungi, tip "fileu" se vorbea franţuzeşte, era expus steagul "bleublancrouge" şi se degustau mere Creţeşti cu caşcaval Dobrogea şi Cabernet – Sauvignon de Murfatlar. Aceasta era o masă festivă (nu tovărăşească) în jurul căreia se învîrteau vreo opt chelneri şi privirile vag jinduitoare ale multor altor clienţi. În clipa în care Valerică Aşchiopoaie, buldozerist originar din Moţca-Neamţ, îşi privi "şeasul cu împărţeală" (electronic, n.n.) şi citi pe cadran ora 22:15, colegul lui de muncă, şoferul Zare Popescu, scuipă în scrumieră o bucată de sticlă de la paharul din care mai devreme muşcase şi, ridicîndu-se brusc de la masă, se în-

dreptă spre "fileul francezilor". La capătul lui îl descoperise pe un fost coleg de armată: teristul Radu A. Grinţu.)

"Printr-o ironie a istoriei, în momentul în care la Berlin puciul era înăbuşit, el reuşise la Paris."

(Maurice Baumont, *Marea conjuraţie împotriva lui Hitler.* Ed. Ştiinţifică şi enciclopedică, Buc., 1977, p.207)

Vreau să spun că interpretarea semnelor primite din trecutul istoric (obiecte, descoperiri arheologice, documente, cronici, cărţi roman... – cum să zic? romanţat sună a romanţă, romanizat a ginte latină, romantic datează într-un singur secol ceea ce, de fapt, se întîmplă de milenii –, opere de artă) se face tot timpul după logică. E nedrept pentru că oamenii au imaginaţie, au vise, au stări euforice, uneori datorate alcoolului, sunt inocenţi, au iluzii şi nebunii, au secrete şi sunt ridiculi. În tot acest timp ei decid şi deci fac istorie. Toată această uriaşă forţă a lor nu poate fi inclusă în nici un calcul logic (logistic!). Noi îi judecăm după rezultate, adică după ţelurile lor voit sau întîmplător atinse. Dar despre cele neatinse, care cu siguranţă că au fost mult mai numeroase, nu ştim nimic şi nici nu le luăm în calcul. Mie însă îmi e mai la îndemînă să cred că ei au acţionat şi au decis tot timpul şi în numele acestor ţeluri. Şi atunci...? De asta eram atunci un susţinător al mitului dionisiac, al rolului important deţinut de acest mit în istorie. Dacă tot rescriem mereu istoria după logica noastră prezentă să introducem şi acest mit care sfidează logica. Aşa pentru a vedea ce rezultă!

Adevărurile parţiale mă interesează cel mai mult. Ele sunt inatacabile în clipa istorică în care sunt emise şi incluse în cele ulterioare. Exemplul cel mai la îndemînă ar fi cel cu "adevărul" despre părinţii mei. Tot cu el mi se pare că am încheiat şi atunci discuţia sau am introdus-o în criză.

*

Se poate observa că în timp ce interlocutorii lui Gelu vorbesc despre altceva decît despre posibilii ascendenţi ai anchetatorului (despre război spre exemplu), Grinţu A. Radu, fostul lui pedagog, ascultă la rîndu-i distrat. Urmăreşte mai degrabă coin-

cidenţele şi elaborează tot timpul schiţe de scenarii. Gelu, de fapt, îl provoacă, dar nu-i dezvăluie mai nimic.

*

În fond, ceea ce cauţi tu este aproape imposibil de găsit. Tinereţea şi vîrsta matură a omului care ţi-a fost tată (îţi este!), trebuie să fi existat acest om, s-au petrecut într-un timp de neînţeles. Nici un criteriu nu mai este acelaşi. Semnele acelui om, dacă le-ai găsi, ar fi imposibil de interpretat, reacţiile lui la întîmplările propriei vieţi vor rămîne pentru tine învăluite în mister. Tot ce poţi spera este ca el să mai trăiască şi, văzîndu-l cum se comportă în mediul lui de acum, să încerci să-ţi inventezi aşa numitele date ereditare.

Traversează încet curtea fostei mori luminată de un bec cu halogen, aprins special pentru el de către paznicul Mitu. Moara e pustie şi ne putem închipui cu uşurinţă că în ea s-au cuibărit bufniţe şi păianjeni. Grinţu ar da indicaţii precise pentru coloana sonoră a unui asemenea scenariu. În partea din spate a curţii, cumva în faţa şi spre stînga ruinei din cărămidă roşie, se află cîteva ateliere noi, un fel de barăci ridicate din prefabricate uşoare, ondulate. Ferestrele lor mici sunt luminate, dar dinspre uliţa care vine de la şoseaua principală nu pot fi văzute din cauza pereţilor groşi, înalţi ai fostei mori. Aceasta e industria locală. Două camioane sunt parcate într-o latură a curţii, urmele lor în noroi pot servi de potecă. În ateliere se lucrează, e vorba de schimbul de noapte, şi încerci să ghiceşti, după zgomotele care se aud, ce anume fac acolo înăuntru acei oameni. Se aud plesniturile mici şi dese ale unui aparat electric de sudură şi ghiceşti uşor, după fereastra care se luminează alb, în care dintre barăci se întîmplă asta.

Cîteva fetişcane durdulii ies să-şi facă nevoile într-un colţ întunecos al curţii. Se păzesc una pe alta, astfel că Popescu se duce decis la cea care-i “de gardă” şi o întreabă cum să ajungă la cazanul de ţuică. Între timp vin şi celelalte şi-şi dau cu părerea asupra celui mai bun traseu de urmat. În cele din urmă una dintre ele se decide să-l conducă pînă la respectiva spărtură în gardul de tablă garnisit cu sîrmă ghimpată. Celelalte rămîn în mijlocul curţii şi chicotesc. După ce trece dincolo de gard, Popescu primeşte rucsacul din mîinile fetei şi mulţumeşte politicos.

Tinereţea lui, vîrsta pe care tu o ai acum, el trebuie s-o fi trăit prin 1939. Numeroase lucruri s-au întîmplat atunci şi puţine pot fi descifrate de tine. E greu adică să i te substitui. Dar el s-ar putea transpune în situaţia ta de acum?

Citise el în ziarele din aprilie 1939 că Albania fusese cotropită într-o săptămînă de Italia? Ştia ceva despre mesajul adresat de Roosevelt lui Hitler, în acelaşi aprilie ‘39, cu privire la asigurările pe care führerul trebuia să le dea că nu va ataca un număr de 31 de state europene printre care şi România? Dar despre România ce ştia? Despre el însuşi ştia mai mult decît poţi închipui tu citind datele statistice dintr-un anuar privitor la acel an şi căutînd aproximativ pătura socială şi regiunea în care el trăia?

Prin spărtura din gardul de tablă se iese pe un maidan pe care se aruncă gunoaiele. Se văd mai multe grămezi negre din care cîteva fumegînd. Poate că aici se aruncă boasca fierbinte care a rămas în cazan după extragerea alcoolului. Se aud talăngi şi zgomote de oi închise în ţarc. Buşituri surde, behăit de miei care şi-au rătăcit mama şi vor să se apuce de supt acum, pe întuneric. Trebuie să laşi în dreapta ţarcul şi saivanul cu cele aproape două sute de oi ale omului care e şi proprietarul cazanului. Te gîndeşti că, poate, şi în 1939 cazanul de ţuică al acestui sat se afla tot aici şi că oile, pe atunci ale altcuiva, behăiau la fel pe timpul nopţii.

Auzi zgomot de voci şi vezi o lumină slabă licărind prin uşa unei construcţii lipsite de orice măreţie. Te apropii. Doi tipi ies cu o roabă metalică pe uşa pe care te pregăteai să intri. Conţinutul roabei pare cald, scoate aburi. Miroase puternic a drojdie şi a foloştină. Te saluţi cu cei doi. Lumina nu permite să vă examinaţi feţele, dar nici ei nu par curioşi, nu ţin nepărat să te recunoască, să ştie cine eşti şi ce vrei. Înăuntru, împrejurul cazanului e forfotă şi multă lume. Unii sunt ocupaţi cu golirea cazanului, ceilalţi stau pe jos şi ascultă povestea cuiva, rîd, rîgîie, co-

mentează. Cum priveşti de afară, din întunericul dens, ştii că încă nu rişti să fii descoperit. Aşezi rucsacul pe jos, lîngă pervazul uşii. Îţi scoţi hanoracul şi rămîi cu puloverul cenuşiu de lînă amestecată cu PNA. Ştii că astfel vei trece mai uşor neobservat şi în timp ce-ţi îndeşi hanoracul în rucsac îi aştepţi pe cei doi care au plecat cu roaba. Vei intra împreună cu ei şi deja ai ales locul retras şi neluminat în care te vei aşeza după ce vei intra.

Majoritatea celor dinăuntru par oameni trecuţi de cincizeci de ani, iar locul în care se află, atmosfera, ţuica, îi îndeamnă să-şi amintească ceva ce li s-a întîmplat lor mai demult. Au ajuns să vorbească despre vremuri pe care tu nu le-ai trăit şi nu le-ai cunoscut. Nu există o cronologie a lucrurilor povestite. Înlănţuirea lor depinde mai degrabă de pertinenţa vocii celui care intervine, de ştiinţa lui de a povesti, de gradarea povestirii, dar şi de şocul iniţial, de obicei anunţat ca fiind viitorul şoc a ceea ce se povesteşte. Au loc salturi uriaşe peste timp, imprecizii, situări anacronice ale unor evenimente mari, cunoscute, care s-au petrecut, de fapt, în alt an şi altfel. Detaliul mărunt poate schimba întreaga semnificaţie a unei poveşti şi poate determina succesul celui care decide să continue.

Despre cum trebuie întreţinut focul uniform sub cazan cineva îşi aminteşte că "bietul tăticu, numai el se ocupa de asta, iar noi, io cu frati-miu, Vasile, căram boasca, aduceam beţe de floarea soarelui să aibă la îndemînă şi el stătea numai acolo, cu ochii la foc. Păi, ce, era ca acuma să bagi viţă de vie şi lemn de butuc? Coceni şi beţe de răsărită... Şi astea au foc iute, păcătos, imediat o dai în foc şi curge roşu pe partea ailaltă!"

Omul spune că nu avea atunci decît cincisprezece ani şi, calculînd, inventînd (o vîrstă aproximativă pentru mutra lui nerasă), comparînd, tragi concluzia că putea să se întîmple acest lucru o dată cu Anschluss-ul. Desigur că puţin îi păsa băiatului de 15 ani de atunci de ce se întîmpla cu Austria şi probabil că nici soarta de acum a ţărilor din Orientul Apropiat nu-l tulbură prea mult.

"Era un cazan tocmai acolo, pă vale, la nea Costică Sfîrînel, parcă era mai mare ca ăsta şi, ce, crezi că băga apa cu furtunu? Cărai cu găleata pînă-ţi săreau ochii din cap. Cînd venea alde nea Mite Bălan să facă ţuica, ăsta avea vie multă şi corcoduşi şi pruni, strîngea totul dă cu toamnă în tocitori d-alea mari şi le lipea pe deasupra cu pămînt să ţie peste iarnă şi cum e ca pe-acuma venea şi închiria cazanul o săptămînă, stătea aicea zi şi noapte, mînca, bea, dormea tot aicea. I-avea pă băieţii lui doi, p-atuncea să tot fi avut 18-20 de ani fiecare, nea Niculae şi cu nea Ionică, ăla d-a murit, ăştia aduceau apă de la fîntînă şi beţe dă foc, descărcau cazanu, scoteau cenuşa..."

Aproape fiecare propoziţe e însoţită de un gest indicativ. Cel care povesteşte arată diferite locuri din camera mică şi plină de fum ca şi cum ele ar fi aceleaşi cu cele de acum 40-50 de ani, iar cazanul de aici, din spatele întreprinderii de industrie locală, ar fi acelaşi cu cel al lui nea Costică Sfîrînel. Încetul cu încetul toţi cei de faţă se transpun în acea epocă şi în acel loc, celor mai mulţi nici nu le vine prea greu, au trăit şi pe atunci, sunt oameni în vîrstă deja. Cei cîţiva care sunt mai tineri, de fapt pentru ei pare a fi concepută povestea, fac eforturi pentru a-i convinge pe cei mai bătrîni că au înţeles foarte bine, nu trebuie insistat, atîta lucru pot să înţeleagă şi ei. Neîncrederea povestitorului şi a celor de o vîrstă cu el este însă foarte mare. El continuă să povestească tocmai pentru că nu crede că ceilalţi vor înţelege totul. Popescu surîde în colţul lui întunecos; nu vei convinge niciodată pe nimeni cu o poveste care să fie simplă descriere şi nu naraţiune cu întîmplări atractive şi semnificative. Cel aşezat în faţa focului, concentrat asupra ritmului în care acesta trebuie întreţinut, făcînd pauze pentru a-şi relua povestirea ori de cîte ori i se pare că ceva nu e tocmai clar, e şi el o fiinţă conştientă de acest adevăr al povestitorului natural. Imediat se uită către cofa din lemn de dud în care trebuie să curgă alcoolul şi roagă pe cineva să ia păhărelul şi să-i aducă să guste "fruntea" cazanului. Abia pune pe limbă lichidul şi se declară mulţumit, poate chiar uimit de mulţumire, cum se spune?, se arată mirat că a putut ieşi o ţui-

că aşa de bună din boasca lui prost păstrată peste iarnă, aproape că se temea să nu fie trezită şi să strice focul degeaba.

"E, zice el, şi ăştia, băieţii lui nea Mite, tineri, de, mai gustau şi ei, ba dintr-o ţuică dintîi, ba din butoi, mai scoteau apă din puţ, mai deşertau cazanu de boască cu găleata, mai gustau, mai aduceau la foc, mai gustau, pe la al doilea, al treilea cazan erau deja piliţi şi se întîlneau prin curte şi nici nu se mai cunoşteau, se luau la bătaie."

Cei care ascultă rîd pentru a demonstra că ei urmăresc povestea şi că s-au prins cum stăteau lucrurile.

"Uliu, fi-r-aţi ai dracu, făcea nea Mite, v-aţi îmbătat! El stătea aicea la foc, nu să mişca şi zicea: Ia vezi, măi Costică, ce fac ăia p-acolo prin curte? Şi *betu* nea Costică, parcă-l văz, ieşea după ei, noapte, întuneric şi ăia buf, buf!, îşi cărau cu pumnu sau cu *picioarili*".

Bătrînul care povesteşte îşi subţiază dintr-o dată vocea într-un mod foarte caraghios, probabil pentru a-l imita pe proprietarul de atunci al cazanului. Unii dintre ceilalţi rîd, semn că au recunoscut a cui voce era imitată.

"Ce e, mă, aici, ce-i aici? Vă jucaţi de-a perghelu?"

Aproape imediat unul dintre puştii care mai devreme ieşiseră cu boştina caldă, s-o ducă la groapa cu bălegare fumegînde de lîngă gardul metalic, întreabă ce-i ăla perghelu şi, iată încă o dovadă că tot ce se spunea acolo avea ca destinatari tocmai pe băieţii ăştia mai tineri, omul din faţa focului face o paranteză şi le descrie un joc uitat. Un joc cu o minge de cîrpă şi cu toţi jucătorii dispuşi pe un cerc, cu unul dintre ei, aflat în mijloc, încercînd să recupereze mingea pe care ceilalţi şi-o pasează pe deasupra cercului, prinzînd-o şi căutînd apoi să ţintească un jucător din echipa adversă. Se pun întrebări asupra numărului de echipieri, asupra locului în care are voie fiecare să stea sau direcţia în care poate să fugă, rolul cercului în joc şi originea numelui jocului, cu ce seamănă jocul numit perghelu.

Numai că jocul nu seamănă cu nici un joc contemporan şi nici numele lui nu poate fi explicat. Popescu se gîndeşte la peri-

heliu. E străfulgerat de acest gînd. De ce perghelu n-ar fi o pronunţie derivată din periheliu? Poate că jocul ăsta a fost lăsat aici chiar de acei soldaţi romani în vîrstă de 19 ani la care el, elevul Popescu, s-a tot gîndit în timp ce venea încoace.

Vocea subţiată caraghios revine imediat după paranteză, reclamîndu-i pe cei doi fraţi bătăuşi tatălui lor. Acum vocea povestitorului se îngroaşă şi devine fonfăită. Ascultătorii izbucnesc în rîs. Probabil tot pentru a demonstra că au recunoscut personajul reintrat în scenă sau pentru că într-adevăr imitaţia are ceva comic în ea. A cita pe cineva mot-à-mot, mai ales cînd nu crezi sau nu ai respect pentru cuvintele lui, iată un lucru prin care uşor poţi provoca rîsul. E o formă constructivă de a lua în rîs oameni şi idei care, chiar dacă mai există, par să-şi fi încheiat de mult existenţa.

"«Rîsu' lumii, rîsu' lumii.»"

Povestitorul s-a ridicat de pe buturugă şi şi-a pus pălăria pe ochi pentru a rosti cuvintele de mai sus. Rîzînd tare şi gîndindu-se probabil mai mult la scenă decît la cuvinte, unii dintre cei de faţă solicită repetarea.

"Cum, bre?"

"«Rîsu' lumii, rîsu' lumii.» Şi ieşea la ei cu o jordie d'asta şi mi ţi-i altoia. «Ai, bre, tată, tot în mine dai?»" Vocea a devenit plîngăreaţă şi imită şi un defect de pronunţie. Pare tocmai defectul de pronunţie al supravieţuitorului dintre cei doi fraţi despre care tocmai se povesteşte.

"Eşti om însurat şi tu, mă, fi-r-ai al dracu, ptiu, rîsu' lumii."

17 aprilie 1939. Ministerul de Externe al Germaniei a transmis unui număr de 27 de state din cele 31 enumerate în mesajul preşedintelui S.U.A. (cu excepţia Franţei, Marii Britanii, Poloniei şi U.R.S.S.) din 14 aprilie 1939 o telegramă în care le adresa întrebările: a) dacă se simt ameninţate de o agresiune din partea Germaniei şi b) dacă l-au autorizat pe preşedintele S.U.A. să le reprezinte.

O poveste cu nebuni poate să atragă atenţia în aceeaşi măsură ca şi o poveste de război. Oamenii simt că pot să audă lucruri mai puţin obişnuite şi că, pînă la un moment dat, o poveste cu minţi rătăcite e ceva mai veselă decît una cu morţi, răniţi, explozii şi împuşcături. Răsuflă uşuraţi într-un fel; acceptă să asculte şi povestirile, poate interesante, ale unui şofer de Salvare, mai ales dacă acesta a avut şi ocazia să-l ducă pînă acolo, la ospiciu, pe unul pe care-l cunosc şi ei: Sică.

"Pă vremea aia avea un fix; să credea ofiţer şi bătea pas de defilare prin curte. Cînd îl apuca dracii lui era periculos că apuca te miri ce cu mîna, un baston, un topor, o coasă şi te trezeai că vine să se lupte cu tine. Striga şi înjura, zicea "bifoimate", dă unde o fi auzit şi el d' alde astea şi-ţi dădea la cap imediat. Acuma, nu era problemă dacă era un om mare, că ştiai că-i nebun şi te fereai, da' mai erau copiii, să juca cu ei, le făcea puşti din lemn, îi organiza pe armate, detaşamente, divizii şi pe urmă îi punea să se bată. Copiii se jucau în glumă, dar el era periculos, odată îşi pierdea controlul şi se trezea că dă d' adevăratelea cu toporu, cu furca, cu ce-i venea la mînă. Aşa, după ce-i făceau ăştia tratamentu, băga injecţii în el, puteai să stai de vorbă cu el, îţi povestea ce-a făcut prin balamuc, cum să înţelegea cu doctorii, cu alţi nebuni ca el. Acuma ăia erau nebuni, nu el. La Bălăceanca, zicea că a ieşit o dată din curtea spitalului, era un chioşc acolo cu bomboane, cu sucuri, cu biscuiţi şi portaru îi ştia, care era, aşa, mai potolit, îi dădea voie să-şi cumpere, să iasă de unu singur pe poartă şi să vină înapoi. Şi vizavi e o biserică, biserica din sat. Iese el într-o duminică să-şi ia biscuiţi şi ce crezi, al dracu, că-i dă prin cap să facă? Mai era cu încă unu, spunea el cum îl cheamă şi p' ăla, că-i tot dup' aici, din satele astea de pe vale, da' am uitat cum îl cheamă. Şi zice: Hai, mă, la biserică să facem rost dă bani! Şi-au dat jos halatele de pe ei şi au intrat în biserică aşa în izmene, în pijamale. Lumea care era acolo nu i-a văzut că era slujbă şi erau toţi cu spatele spre uşă. Ei s-au aşezat în genunchi, s-au făcut şi ei că se roagă acolo şi s-au dus aşa, d'a buşilea, mai în faţă. Cînd a ieşit popa mai în faţa altarului să cădelniţeze sau dă ce-o fi ieşit el, ăştia, hop, sar amîndoi şi-i pun mîna în gît. Dă-i ţipete p' acolo prin biserică, babele ţipau şi se închinau, băieţii nimic: Scoate banii, părinte, că te omorîm! A deschis ăla cutia milelor şi le-a dat, dar, ai dracu, că nu era proşti, i-au luat anteriu lu' popa. Şi ăla care-l avea pe el şi încă unu mai vechi, care-l avea în altar, sau unde l-o fi avut acolo. Au pus anteriele peste pijamale, au ieşit pe o uşiţă din spatele altarului şi, tuleo, drept la autobuz să plece la oraş. Acolo nu ştiu cum e că-i autobuz tot la o jumătate de oră. S-au urcat ei, dar pînă să plece autobuzul au venit ăia, oamenii ăia de serviciu de la spital şi i-au luat ca din oală. I-au legat în cămăşile alea de forţă, i-au băgat la izolare şi le-au luat şi banii. Na, Sică, ai mîncat şi bătaie şi ai pierdut şi banii! Altă dată erau nişte oameni şi coseau prin curtea spitalului. Şi ăia s-au dus să bea apă sau unde s-o fi dus şi au lăsat coasele acolo. Sică al meu, pac, se repede şi ia o coasă şi se duce drept la nişte vizitatori: Dacă nu-mi cumpăraţi o ciocolată, vă iau gîtu' cu coasa. Ăia că hîr, că mîr, că se duc ei să-i cumpere ciocolata, Sică nimic; daţi-mi banii că-mi cumpăr io! Vine un doctor şi zice: Băi Sică, da' dacă-ţi dau două ciocolate, îmi dai mie coasa? Hî, zice, avea-r-ai mintea mea! Păi dacă-ţi dau coasa, tu nu-mi mai dai nimic. Ce crezi că era prost? Pîn' la urmă tot a reuşit să fugă o dată de acolo, cum dracu' o fi făcut că a ajuns pe jos pînă în oraş şi acuma voia să se ducă la frati-su şi nici nu prea ştia unde stă ăla. A văzut undeva, într-o curte, nişte haine militare puse la uscat. Le-a furat şi s-a îmbrăcat cu ele. Îi cădea şapca pe ochi, haina-i era mare, pantalonii prea lungi, da era îmbrăcat acuma. A mers el aşa toată noaptea prin oraş s-ajungă la frati-su ăla. Şi zice, băi, nea Vasile, să vezi cînd se mai făcuse aşa, dimineaţă, cum trecea un militar pe lîngă mine, cum mă saluta! Cine ştie ce grad o fi avut ăla dă-i furase el hainele! În fine, cum s-ajungă la frati-su cînd el mergea şi nu ştia unde se duce? Pînă la urmă l-au văzut nişte miliţieni, se făcuse probabil mai lumină şi au văzut cum atîrnă hainele pe el, s-au apropiat de el, l-au întrebat de una de alta, au văzut că nu e în toate minţile şi l-au dezbrăcat imediat; l-au tri-

mis pachet înapoi. Acuma îl ştiau toţi de "Ofiţeru", îţi dai seama că boala lui mergea şi mai şi. El se credea ofiţer, ăia îl porecleau "Ofiţeru", ce mai...

Păi, io, cînd l-am dus odată, acu' cîţiva ani, nu ştiu ce dracu mai făcuse, că văz că mă cheamă de acasă la dispensar, zice, hai să-l duci pă Sică la spital că are crize puternice şi ăştia nu pot să-l mai ţină aici. Îi făcuse ei cu chiu, cu vai, o injecţie să-l mai calmeze, dar el, al dracu, nu se potolea deloc şi nici ăştia nu mai aveau din seru' ăla care-i trebuia lui. Hai, să-l duc! Îl luăm noi, cîţiva bărbaţi, cu portaru de la dispensar, cu nea Mitu, ăsta de la *industria locală*, cu încă vreo doi, nu ştiu cine mai era, şi-l urcăm pe uşa din spate în salvare. Încui io uşa, că avea lacăt pe dinafară, şi-l las acolo, n-avea ce să rupă, ce să spargă.

Cînd ajungem în curtea spitalului, mă dau jos din cabină şi ăia mă întreabă pe cine am adus, portarii ăia d' acolo, nişte oameni de serviciu... Io zic, stai, că nu-mi aduc aminte cum îl cheamă, şi descui lacătul. Sică al meu, cum a văzut uşa deschisă cum a sărit jos. Era numai într-o cămaşă d-aia lungă, scoasă din pantaloni, îi ajungea pînă la genunchi, un pantalon murdar pă el şi desculţ, ciufulit cum trăsese ăia dă el să-l bage în maşină. Măi, fraţilor, şi unde nu mi se apucă şi trage un pas de defilare pă cimentu' ăla din curte, ştii cum ridica picioru? Pînă la brîu şi... pac, pac, ziceai că-i din trupele de elită. Io dacă aş fi dat aşa cu talpa de ciment şi încălţat să fi fost şi mă internam să mă tratez de fracturi la călcîie. El, nimic! Ăia, gata, l-au şi cunoscut, zice unu: A, ăsta-i Ofiţeru, lasă-l aici că-l ştim noi ce-i poate pielea!"

Tot ce spune fostul şofer al Salvării pare comic, deşi nu prea este. Băietanii ascultă şi se hlizesc, bărabaţii par să se gîndească la altceva, bătrînii oftează şi unul dintre ei chiar se ridică şi iese afară.

Între timp cofa de lemn de dud s-a umplut cu ţuică, cel din faţa cuptorului a turnat apă pe foc şi unul dintre băieţi se duce să-l cheme pe Gavrilă să ia uiumul.

Popescu se ridică şi el în picioare şi citeşte pe peretele încăperii, la lumina slabă a becului montat deasupra alambicului, o hotărîre a Consiliului Popular local cu privire la funcţionarea alambicului de 220 de litri. Este specificat în text procentajul de ţuică tare care va fi reţinut pentru fiecare încărcătură a cazanului. Unele rînduri sunt şterse, ilizibile, cineva a stropit cu apă, intenţionat sau din greşeală, hîrtia dactilografiată, semnată şi ştampilată de primar. Numele proprietarului instalaţiei de rafinare este şi el şters pe jumătate. Se mai cunoaşte unde a fost scris cu cerneală numele de familie numai litera I (mare de mînă), iar pe rîndul următor, ceva mai în dreapta, scrie clar: Gavrilă.

Bătrînul care pînă atunci stătuse pe jos alături de Popescu se ridică şi el, va fi rîndul lui la cazan, pare neliniştit, are de făcut vreo trei sau chiar patru cazane şi nu ştie cum va face, dacă băieţii ăştia mai tineri i-ar da o mînă de ajutor el ar fi bucuros să le dea şi lor cîte un chil de ţuică, el e totuşi bătrîn, nu poate singur, să toarne şi apă, să şi bage la foc, să schimbe boasca.

– Lasă, nea Antoane, zice fostul şofer de Salvare, noi nu suntem aici?, vezi-ţi de treabă!

Popescu abia acum îşi reaminteşte că a venit s-o caute pe posibila rudă a lui Grinţu, "un om mai în vîrstă, Grinţoiu sau Grinţescu, nu se ştie de ce cîndva a cerut să-şi schimbe numele." Ar trebui să-şi imagineze că este chiar unul dintre bătrînii prezenţi aici. A venit doar pe urmele lui, nu se poate să-i fi scăpat. E mai greu de crezut că Grinţoiu este cel care tocmai a terminat ultimul cazan din cele cinci cîte spune că a fiert de azi-dimineaţă pînă acum. E mai degrabă posibil să fie tocmai acest "nea Anton" pe care Popescu se decide brusc să-l ajute să descarce viţa uscată de vie pe care a adus-o pentru foc. În felul acesta va părea mai puţin suspect celor din jur, va putea rămîne pe lîngă ei toată noaptea şi deci va reuşi să afle mai multe lucruri. Bătrînul, oricum, nu poate conta prea mult pe ajutorul şoferului de Salvare care a tot gustat ţuica şi nu e sigur că se va putea ridica în picioare cu uşurinţă. Acum el chiar gustă din nou cu păhărelul

direct din cofă şi se declară nemulţumit de tărie. Asta îi aminteşte încă un lucru demn de povestit şi ca atare rîde întîi de unul singur de ceea ce tocmai şi-a amintit. E vorba, de fapt, Popescu reuşeşte să reconstituie uşor povestirea din fragmentele pe care le ascultă de fiecare dată cînd intră cu un braţ de viţă şi o depozitează în colţul depărtat de vatră, despre nişte beţivi dintr-un sat ceva mai depărtat decît B. şi mai mare, un sat care avea şi un spital şi unde omul cu Salvarea se mai ducea din cînd în cînd cu bolnavi sau cu medicamente. Ăia, beţivii ăia, au văzut într-o zi că iese fum de la cazanul de ţuică şi, deşi nu era o perioadă în care cazanul să fie deschis şi să funcţioneze, s-au şi dus acolo să vadă dacă nu e rost de ceva băutură. Aspectul satiric al povestirii este ineficient, cel comic este mai puternic întrucît cel care povesteşte este şi el aproape beat şi se străduieşte să-i descrie drept foarte vicioşi pe cei doi beţivi dintr-un sat fără nume. În fine, ăia, cum au ajuns la cazan au şi întrebat ce e cu ţuica aia, a cui e, cine o face şi de ce nu le dă şi lor să guste. Omul de acolo, proprietarul cazanului, sau cine-o fi fost, zice: "Bă, nu vă dau, că-i a spitalului, au adunat de prin curteă spitalului prune, vişine căzute pe jos, corcoduşe, da' mi-e frică să vă dau că dacă vine doctoru' Cutare şi vă găseşte aici se supără pe mine, mă reclamă la primar, n-am io chef să mă pun rău cu nimeni pentru voi." "Ai bre, dă-ne un chil că-l luăm cu noi şi-l bem mai încolo, pă vale, nu ne vede nimeni." "Aşa da, vă dau, dar puneţi mîna şi daţi-mi doi poli!" Ăia au plătit litrul de ţuică pe care proprietarul cazanului l-a pus într-o sticlă şi le-a învelit-o în ziar să nu vadă nimeni ce au ei acolo şi au plecat. Numai că în ziua aia cazanul într-adevăr fusese deschis din ordinul primăriei numai în folosul spitalului, însă nu pentru a face ţuică din prunele culese de pe jos din curtea spitalului (prunele nici nu se copseseră bine la ora aia) ci pentru a face, pur şi simplu, apă distilată. Se pare însă că tot ce iese pe ţeava alambicului determină comportamente agresive la unii oameni. Ăia doi, doar ce-au gustat din apa distilată şi au venit înapoi şi l-au bătut pe cel de la cazan de l-au băgat în spital pe două săptămîni. L-au trimis adică să se

trateze el cu ţuică d' aia din care le vînduse lor un chil cu doi poli.

Abia după ce împreună cu bătrînul ai reuşit să pui în cazan cele douăzeci şi cinci de găleţi de boască ai început şi să fii sigur că el este cel căutat. De aici înainte totul se complica însă mai mult decît te-ai fi aşteptat. Bătrînul Grinţoiu părea un om ursuz şi fără chef de vorbă, trăncăneala din ce în ce mai incoerentă a şoferului de Salvare îl enerva, iar ironiile acestuia aruncate fără rost la adresa calităţii îndoielnice a materialului din care bătrînul urma să facă ţuica îl înfuriau pur şi simplu. Nu puteai spera la cine ştie ce destăinuire interesantă în ordinea care-l interesa pe Grinţu, în favoarea sau în defavoarea bănuielii de care-ţi vorbise cîndva. Ai mirosit repede că bătrînul nu ştie ce cauţi pe acolo, că te crede un băiat din sat, venit şi el cu părinţii să aştepte rîndul la cazan şi l-ai lăsat să creadă asta pentru că te avantaja. În scenariul pe care urma să i-l prezinţi, mai tîrziu, lui Grinţu, aveai să joci rolul anchetatorului întîmplător. Ştiai că te va obliga să-i povesteşti totul în amănunt şi că era convins că desprinde din povestea ta mai multe informaţii decît tine. Erai un fel de cablu prin care el îşi culegea date personale (poate!) dintr-o zonă care-i era deocamdată inaccesibilă.

După ce bătrînul lipise cu pămînt locurile în care ţeava de cupru se cupla cu partea de sus a cazanului şi cu intrarea în spirala care traversa bazinul cu apă rece ai mai avut timp să observi că şoferul adormise întins de-a lungul peretelui şi că ceilalţi îşi băteau joc de el mînjindu-l cu pămînt şi îngrămădind peste el snopi de viţă de vie uscată. Ai observat un zîmbet pe faţa bătrînului Grinţu şi, mulţumit, te-ai dus să aduci furtunul pentru a completa cu apă rece bazinul.

Poziţia ta în următoarele ore ale acelei nopţi, posibilitatea ta de a capta propoziţiile bătrînului şi de a-l incita la vorbe şi poveşti, depindea în mare măsură de reuşita primului cazan. Bătrînul se instalase la foc şi părea concentrat şi absent. Pînă la urmă, cînd cei care se aflau în încăpere s-au plictisit să-l mai zgîndăre pe şofer, cineva a avut ideea să-l scoată afară, sub şopronul

din faţa intrării şi să-l lase să doarmă acolo. Atunci bătrînul într-adevăr a devenit mai vesel şi chiar vorbăreţ.

*

(IMAGINI)... între timp, Ana, fata aceea care-mi trimitea scrisori pe adresa dumneavoastră se pare că nu mai e în ţară. A încetat brusc să mai scrie, după ce în ultimele ei scrisori mă somase într-un mod puţin obişnuit: sau eu mă însuram cu ea şi atunci ea rămînea aici şi-i lăsa pe ai ei, mamă, tată, un frate şi o cumnată să plece (aveau rude într-o ţară străină – ziceau că fac un fel de reîntregire a familiei!) sau eu nu voiam să mă însor cu ea şi atunci, întrucît nu avea alţi prieteni la care să ţină atît de mult cum ţinea la mine (Chiar aşa!), iar familia ei oricum pleca, atunci, neavînd încotro, ar fi plecat şi ea. Ciudat ultimatum, nu-i aşa? Ei bine, închipuiţi-vă că nu i-am răspuns în prima lună de la această ultimă scrisoare, iar după aceea, cum ea nu mai revenea cu nici o veste, mi-am imaginat că a considerat că răspunsul meu e nu şi a plecat. Dacă e chiar aşa, îmi voi reproşa multă vreme lenea sau iresponsabilitatea din cauza căreia nu i-am răspuns imediat. De fapt, o iubeam!

(– Ce faci, băi, teristule? – strigă Zare şi sări să-l îmbrăţişeze pe Grinţu. Priviri tulburi dintr-un întreg sector al mesei festive se îndreptară pline de curiozitate spre ei.

– C'est votre frère? întrebă una dintre doamnele aşezate în dreapta lui Grinţu.

– Non, madame, on a fait le service militaire ensemble!

Păreau grozav de bucuroşi de revedere.

– Ia loc, zise Grinţu trăgînd spre el un scaun de la masa vecină.

– Nu, nu, sunt cu nişte prieteni – refuză Zare şi-i arătă cu mîna spre locul în care Muşu şi Aşchiopoaie stăteau nemişcaţi ca două curci într-o colivie de canari.

Se mutară la masa abia ocupată prin forţă. Apăru din nou şeful de sală împreună cu un chelner solid şi cu o mutră tîmpă.

– Băieţii sunt cu dumneavoastră, domnu' Grinţu? – întrebă "le maître d'hotel".

– Da, nea Gicu, sunt băieţi buni, prietenii mei!

– Mă iertaţi, n-am ştiut, mai zise el şi plecă nu înainte de a-i mai adresa lui Zare un zîmbet care semăna perfect cu o înjurătură de mamă.)

> **Dar ce înseamnă cînd răspunsul unui filozof la problemele vieţii constă în porunca tăcerii decît recunoaşterea falimentului filozofiei sale?**
>
> (G. Lukacs despre Wittgenstein, în *Ontologia existenţei sociale,* vol. 1, p. 93, Editura Politică, Bucureşti, 1982)

(Se mutară apoi pe terasa dinspre mare a restaurantului. Era răcoare, dar ţînţarii mişunau nestingheriţi. După ce fură serviţi cu ficat de porc şi cîrnăciori olteneşti, cu vin roşu şi apă minerală, Grinţu se duse din nou în salon şi ceru să fie stinsă lumina de pe terasă.

– Aşa da! – se bucură Zare. Ceilalţi doi păreau la fel de încîntaţi de soluţia aleasă. Pînă la urmă se aşezară în aşa fel, încît printre faldurile perdelei vedeau o bună parte din ringul de dans. Se delectau privind trupuri de doamne de toate vîrstele agitîndu-se, sărind, ţopăind, chicotind, adică dansînd. Ele nu ştiau că sunt privite şi de pe terasă. Zare şi Grinţu rămaseră cu spatele spre salon, priveau marea.)

În fond, toate semnele lăsate de un război se prelungesc în timp pînă la distanţe de cîteva generaţii. Ele pot fi uşor recunoscute printr-un fel de alianţă secretă cu absurdul sau cu nebunia. E absurd, recunosc, să nu vreau să aflu niciodată cine sunt sau cine au fost părinţii mei, dar... eu sunt cel nebun sau la o determinare dată reacţionez normal, deci sunt normal? Mai clar: dacă reacţia mea ar fi cea firească şi aş ignora situaţia nefirească în care mă aflu, nu cumva comportamentul meu ar fi puţin pieziş faţă de logică? Să zicem "dionisiac", am propus eu atunci, dar cred că nu aţi acceptat propunerea mea. L-aţi lăsat pe Solemnul să-mi facă el o scurtă lecţie despre mitul lui Dionis. Am vrut să mă îmbăt atunci, dar n-am reuşit. Solemnul a reuşit în schimb şi, cînd dumneavoastră eraţi plecat la WC, l-am prins că încerca s-o mîngîie pe Getuţa pe picior şi l-am dat afară pe scări. V-am

spus că se grăbea şi a plecat de bunăvoie. Nu mi s-a părut că v-aţi mirat prea tare de comportarea lui.

Zare! Uite, am o scrisoare pentru tine şi n-am cui să-i trimit. Adică n-am unde. Am luat, după cum vezi, o foaie şi am rupt-o în două egale părţi şi o scriu cu două aceleaşi texte: scrie-mi unde să te caut cu scrisori!!!

Culmea ar fi să fii *întradevăr* la Colonie – căci astăzi, trecînd pe lîngă Telefoane mi-am dat ultimul meu ban să-ţi spun Hello!, dar nu te cunoaşte acolo nimeni!

Hai, trimite-mi o carte poştală şi lasă-mă să-ţi trimit scrisoarea dacă ţi-am destinat-o deja ţie.

Te sărut lung-lung şi nu mă pune să-ţi
scriu scrisori în duble exemplare! Plouă.

Ana

("Pur şi simplu colind prin ţară." "Şi asta faci de cînd te-ai liberat din armată?" "Nu, am fost mai întîi pedagog la un liceu, dar mi-au pus în vedere să-mi caut de lucru aiurea pentru că n-am buletin de oraş." "De scenarii te mai ocupi?", "Aproximativ." "Cum adică?" "Adică, am găsit acolo unde eram pedagog un puşti de la Casa de copii care s-a hotărît să-şi caute de unul singur părinţii." "Şi ăsta!?" "Şi, ce te miră?" "Deci şi el colindă?" "Exact. Aşa că l-am pus să-mi povestească ce a aflat şi cred c-o să-mi iasă un scenariu bunişor din povestea asta." "Crezi?" "Sunt sigur, însă ce e foarte captivant pentru mine este că el a dat şi de urme ale părinţilor mei." "Aha. Şi?" "Nu e chiar aşa de simplu. Din ce am dedus eu pînă acum, se pare că tatăl meu a fost însurat cîţiva ani cu o femeie din satul ăsta care-i trecut pe buletinul meu. Acea femeie nu e mama mea şi nici nu ştiu dacă ea mai trăieşte. Lucrurile astea se întîmplau înainte de război. Stai să vezi! Femeia era însă mai de multă vreme curtată de un alt tip, mai tînăr puţin, băiatul unui învăţător. Ăsta aranjează ca Grinţu, babacu' meu deci, să fie încorporat şi să fie trimis direct pe front. Înţelegi în ce scop, nu? Bătrînul fuge, dar tot

este încălţat şi trimis pe front. Femeia lui rămîne singură la părinţii ei. Se pare că bătrînul era venit din altă parte, încă nu ştiu de unde. Buun. Băiatu' învăţătorului trece la acţiune şi încet-încet prin diverse manevre şi acte false, ştiu şi eu, plastografii etc. – văd eu ce bag aici dacă fac scenariul aşa – o convinge pe femeie că soţul ei a murit pe front şi o ia el de nevastă. Grinţu, bătrînu deci, află de lucrurile astea şi după război nu se mai întoarce acasă. Se opreşte undeva la munte şi se însoară acolo din nou. Se pare că eu acolo sunt născut. În fine, de aici începe o parte şi mai complicată. Unele accente ale ei noi nu le vom înţelege niciodată. Adică de ce am ajuns eu în cele din urmă din nou în satul în care bătrînul nu avea nici un motiv să revină?"

Muşu şi Aşchiopoaie îşi terminaseră porţiile de ficat şi cîrnăciori, goliseră vreo trei sticle de vin şi se săturaseră să tot privească printre perdele la ce se întîmpla pe ringul de dans. Oricum, femei neînsoţite nu păreau să fie pe acolo, deşi unele păreau însoţite nepotrivit. Ascultau.

"Şi?" – întrebă din nou Zare. "Şi. Se pare că noul soţ al primei femei a lui taică-miu a reuşit din nou să tragă sforile şi să-l înfunde pe bătrîn. L-a pîrît cu ceva, l-a denunţat, ştii cum era pe atunci, şi l-a băgat pe vreo cîţiva ani în puşcărie. Cum a dat de el, cu ce l-a pîrît, ce s-a întîmplat cu mama mea, despre toate astea nu ştiu nimic." "A, păi eşti pe terenul tău acum, delaţiunea, istoria, nu ştiu ce. Chiar vrei să faci un scenariu din asta?" "Să vedem. Partea ciudată a că *am fost făcut cadou* familiei delatorului." "De ce, cum?" – întrebă Zare. "Uite aşa, să mă întreţină el cît timp e bătrînul în puşcărie. Sau poate că Grinţu, tata deci, s-a gîndit că prima lui femeie va avea grijă de mine. Ţi-am spus că despre mama nu ştiu nimic." "Extraordinar!" – zice Zare. "Şe oameni, bre, şe oameni!" – adaugă şi Aşchiopoaie care-i numai ochi şi urechi. "Buun, acum vine secvenţa şoc: femeia, prima nevastă a lu' tata deci, nu ştie nimic. Ea crede că Grinţu a murit pe front şi e însărcinată, trebuie să-i nască un copil noului ei soţ abia acum, suntem prin cincizeci şi ceva, deci a aşteptat şi ea o vreme, a avut unele bănuieli!" Muşu se întoarce şi el cu

spatele la vitrina de sticlă prin care pînă atunci tot mai privise ringul de dans. E cu spatele la cei trei şi priveşte spre mare. Tace. ("Eu sunt adus plocon în casa ei tocmai cînd femeia trebuia să nască. Nu ştiu cine m-a adus, bănuiesc doar, în fine, nu are prea mare importanţă. Delatorul face o scenă de furie, femeia alta, secvenţă şoc, cum ţi-am zis, ea probabil că vede că eu semăn cu Grinţu bătrînul, scandal, chestii şi femeia naşte pe loc, tot un băiat se pare, dar după asta cade bolnavă, înnebuneşte, ceva se întîmplă cu ea!" "Şe oameni, bre, şe oameni!" – se miră de unul singur Aşchiopoaie. Tot el toarnă şi în paharele golite între timp. "Nu ce oameni, bă, ce perioadă ciudată!" – îi atrage atenţia Zare, dar băiatul pare să nu înţeleagă ce i se spune. Zice doar: "Ţţ-ţţ-ţ!" "Oare aşa o fost povestea, sau o fost altfel şi dumneata vrei să-ţi iasă filmu'??" – întreabă şi Muşu. "Stai că n-am terminat", zice Grinţu. "D'apoi să spui întîi cum o fost şi pă urmă s-o termini!" – insistă moţul. "Muşule, lasă gura!" – pune Zare lucrurile la punct. Grinţu continuă. "Nu peste mult timp, un an, doi ani şi noul meu tată e arestat. Cineva a avut grijă şi de el să nu scape nepedepsit! Aşa că mesagerul, cel care m-a adus plocon prima dată, nu ştiu cine e, dar bănuiesc, mă ia şi mă dă în grija unei femei pe care eu o credeam mamă cînd a murit şi a trebuit să fiu luat în Casa de copii. Acum ştiu că ea nu era mama mea. Ce zici, Popescu?")

Eu respect propoziţiile esenţiale privitoare la cinstea istoricului şi la loialitatea lui faţă de fapte şi documente. N-am uitat principiile sănătoase pe care m-aţi pus să le învăţ pe dinafară. Ştiu că indignarea sau admiraţia pot să apară în orice descriere de fapte istorice, dar că ele nu trebuie niciodată să ţină loc de explicaţie, dar... dacă totuşi facem loc indignării şi admiraţiei, de ce am ezita să facem loc şi *ironiei, burlescului,* tuturor celorlalte sentimente care pot apărea în timpul descrierii?

Gîndiţi-vă puţin la colinde, domnule profesor! Ce fel de istorie este aceea din textul colindelor decît una exactă şi sentimentală? Şi scrisă (spusă, mai bine zis) de poporul însuşi! Şi spusă fiecărui membru al comunităţii, strigată la fiecare fereastră, democratic. Şi însoţită de umor, de ironie, de admiraţie, de indignare, înscenată, jucată, cîntată etc! Încifrată, dacă vreţi, dar încifrată aşa de frumos încît nici nu mai poate fi rescrisă şi nici nu-i inexactă. În felul ăsta ziceam eu atunci că şi istoria are dreptul să fie dionisiacă. Dar m-aţi ironizat şi mi-aţi zis că n-am şanse să devin student la istorie cu teorii de genul ăsta. Cine ştie?

(Trei muncitori aproape fruntaşi se întorc agale pe strada pustie a staţiunii N de la hotelul N, unde au băut de cîteva sute fiecare, spre Colonia muncitorească aflată cam la vreo 4 kilometri, unde vor dormi profund. Întîlnesc în drum un tip aproape la fel de pilit ca ei. Acesta se apropie de Muşu – probabil că pe ceilalţi doi încă nu-i vede, ei vin mai în urmă – şi-i zice:

– Auzi, bă, vreau să te bat! Vrei?

– Păi, poţ? – întreabă Muşu sincer.

– Hai să vedem! – zice ăla.

– Şi dacă-ţi iau şapca?

– Hai să vedem! – insistă tenacele trecător.

Aşa că s-au încăierat, dar nu i-au luat decît şapca.)

J. Grinţu Anton – infanterist marin

"Bă, fraţilor, io sunt om umblat prin lume şi nu găsesc alt chichirez lumii ăsteia decît că poţi purta cu tine unde vrei hoitul ăsta de humă. În momentul cînd trebuie să-l laşi sau te obligă cineva să-l ţii într-un loc, să nu-l mai mişti, să nu mai fie al tău, atunci ai murit şi dacă tu ai murit lumea nu mai are nici un chichirez...

Păi, io nu sunt du p'aici, unde m-am născut io e sat cu baltă şi cu peşte, cu ţînţari doi la chil şi cu jumătate de viaţă trăită în barcă. D'aia m-a şi luat pe mine în armată la Infanteria Marină sau Marina Călăreaţă, cum îi ziceam. Da' şi pînă să mă ia în armată am umblat mai mult decît trebuia, că mă săturasem de peşte, de stuf şi de apa aia care-ţi îngheaţă sîngele-n vine. Mergeam cîte doi kilometri prin stuf pînă ajungeam la apă mare să

prind peşte şi, ce aveam?, şase ani! Şi prindeam peştele cu mîna şi-l puneam între dinţi că-mi erau mîinile îngheţate şi nu puteam să-l ţin, îmi scăpa. Am mai fost p'acolo acu' cîţiva ani şi ce crezi c-au făcut? Au pus porumb pă toată lunca aia care era înţelenită de stuf dă ziceai că nu să scoate porumb d' acolo cît îi lumea. Nu ştiu cum a făcut dă a secat toată partea aia şi a intrat cu tractoarele s-o are. Omu' face şi pă dracu în patruzeci dă ani şi io cam d'atîta vreme nu mai fusesem p'acolo.

Io, la vîrsta dă 14 ani am plecat la Bucureşti şi m-am băgat ucenic la fabrica dă şlefuit oglinzi a lu' Gogu Dumitrescu dîn Fundătura Ceair. Pă urmă, în anu' următor, nu mi-a mai convenit la oglinzi şi m-am dus la unu, Cristache Melinte, care avea atelier de tîmplărie şi am învăţat şi tîmplăria, da' peste iarnă, a fost iarnă grea sau nu mai avea el comenzi să ne ţie pă toţi ucenicii, că ne-a gonit, ne-a dat paşapoartele. Am mai stat pînă-n primăvară la un meşter, nu mai ştiu cum îl chema pă meşteru ăla, şi pă urmă m-am mutat din nou: pă Mihai Bravu, la fabrica Oţet-Cocoş.

Cînd eram acolo am recrutat şi atunci mi-a venit aşa să-mi caut o nevastă şi am venit aici, în Burleşti (arată cu mîna în direcţia unui sat pe care Gelu are de gînd să-l viziteze din nou) şi m-am însurat cu una Speranţa, era învăţătoare şi m-am gîndit să m-apuc dă plugărie. Bietu ta-su, săracu, era orb şi avea şase pogoane de pămînt, nu era nici mult, nici puţin, da' munceam doi şi mîncau şapte, aşa că niciodată nu s-ajungea pînă în martie cînd ieşeau urzicile şi loboda şi te amăgeai cu un peşte că mă duceam io să-l prinz. Ori ieşeai la furat, ori mureai dă foame. Şi, hodoronc-tronc, mă trezesc că-mi vine ordin dă încorporare, da' dîn tot leatul meu numa' mie dîn tot satul. Şi s-auzea că începe războiu'. Măi, să fie! M-am gîndit io că e ceva necurat la mijloc şi, dacă mi-a murit şi nevasta, am dat-o dracului dă plugărie şi am plecat iar."

Gelu e singurul care bănuieşte că moartea soţiei e o minciună, prea e spusă în grabă, dar momentul de linişte pe care-l impune cu mare ştiinţă infanteristul marin e respectat de toţi cei de

faţă. Regula povestirii lui pare să fie totalul dezinteres pentru cei care-l ascultă. Ei nu există, bătrînul pare să povestească direct jarului şi flăcărilor din gura cuptorului. Ceva ca o apă îngheţată ni se strecoară în corp în timp ce vorbeşte, iar răscolirea focului cu vătraiul de fier, operaţie pe care o face totdeauna în pauzele discursului, nu face decît să completeze senzaţia în sensul echilibrului. E probabil special gîndită această oprire şi această răscolire înceată a focului, e mai mult ca sigur că face parte dintr-un fel de *actio* al retoricii lui.

"Îmi intrase mie în cap că trebuie să trăiesc la munte, că numai acolo e destul lemn ca să faci focul şi să alungi frigul şi destulă piatră ca să nu fie noroi."

Surpriza acestei poveşti constă tocmai în subminarea aşteptării. Noi toţi am crezut că e vorba de o tăcere pioasă, de un moment de reculegere în amintirea acelei femei care a fost prima lui soţie şi care a murit tînără. El, în schimb, doar a răscolit focul şi a şi introdus un alt plan, o altă lume, deci alte aşteptări pentru noi. Puţini dintre cei de faţă puteau fi suspectaţi că ştiu cum e un munte şi deci, cu atît mai mult, efortul lor de a-şi imagina cadrul povestirii în următorii ei paşi era mai greu. Ruperea lui, atunci, acum 40 de ani sau cîţi vor fi fost, de o etapă a vieţii lui, se făcea, parcă, mai uşor decît ruperea noastră, a ascultătorilor, de un fragment din poveste. Şi totuşi el, sau ceva mai puternic decît el, ne surprinde din nou: "N-am apucat să ajung prea departe că m-a dat în urmărire prin toate posturile de jandarmi şi în noiembrie '39 m-au încălţat în gară la Ploieşti şi m-au şi trimis la Sulina la Infanterie Marină. Am stat aproape doi ani la Sulina şi eram singurul care nu ceream nici învoiri şi nici concedii. N-avea chef să mă duc nicăieri în lume şi cu atît mai puţin la mine în sat unde nu mai trăiau decît fraţii mei mai mici sau poate încă de atunci plecaseră şi ăia undeva în lume. Şi cînd te uitai numai o dată în cimitirul din Sulina îţi era de ajuns. Tot atîta legătură cu satul în care erau înmormîntaţi ai mei aveam şi eu cîtă aveau şi englezii, italienii, grecii şi japonezii îngropaţi acolo cu oraşul Sulina."

Trebuia să ne dăm seama deja că modul lui de a povesti este cu adevărat cel al unui infanterist. Povestea înainta pas cu pas, chiar dacă aproape fiecare pas putea însemna o surpriză, iar noi nu reuşeam s-o urmărim decît prin salturi şi zig-zag-uri. Era sigur, însă, că el avea o adevărată ştiinţă a provocării acestor salturi.

"Nu mai putea fi vorba să ne liberăm curînd, toată lumea vorbea de război şi, ca să ne mai treacă timpul, p'ăştia care eram cei mai vechi ne-a îmbarcat într-o zi pe un vas şi ne-a dus în aplicaţie pe o insulă. Aveam cu noi hrană rece pe două săptămîni şi umplusem cu apă bazinul de lîngă far. Apă de băut, ştii, acolo nu erau nici izvoare şi nici fîntîni, apa se aducea cu vaporul de pe uscat. Nu e mare insula asta. Nici cît satu' ăsta. E aşa, ca o stîncă, de vreo trei-patru sute de metri înălţime şi în vîrfu' ei nu e decît farul, o căsuţă în care stătea paznicu' de far şi bazinul cu apă. Era aşa ca un platou, unde mai făceam instrucţia şi în rest nimic. După două săptămîni ne-a anunţat şi pe noi că a început războiul şi că vasele noastre, dacă ies în larg, sunt bombardate, aşa că nu se ştia cînd o să vină să ne mai aducă hrană sau apă sau să ne ia de acolo."

Deja treceam în basm prin această idee care-i venise bătrînului (sau, iarăşi, poate cuiva mult mai puternic decît el) de a-şi izola personajele. O altă calitate a lui, aveam s-o constatăm încetul cu încetul în cursul povestirii, era aceea de a nu decupa spaţiul mai ales după clădiri, oameni sau drumuri, ci mai ales după animalele care-l populau. Aşa cum la început povestise despre peştii pe care-i prindea cu mîna şi-i ţinea apoi în dinţi să nu-i scape, tot aşa şi acum lucrul neobişnuit pe care îl aducea el în prim-plan, în timp ce noi eram curioşi să vedem în ce fel a supravieţuit o companie întreagă rămasă fără hrană şi apă, a fost viaţa şi dimensiunile şerpilor de pe insula ce le purta numele. Îl şi vedeai uitînd de foame şi sete pentru a se informa asupra traiului şi obiceiurilor acestor animale scîrboase şi înţelepte.

"Băi, fraţilor, zice, acolo era cîte un şarpe după fiecare pietroi şi noi, cum dormeam sub cerul liber, aveam mereu norocul

să ne întîlnim cu cîte unul. Uite, eu, într-o noapte, îmi făcusem culcuş aşa într-un fel de gaură în stîncă, nu era mai mare decît cazanul ăsta. Ăilalţi camarazi..., le-a fost frică să intre lîngă mine, ziceau că le e frică de şerpi, dar eu le-am zis: Vedeţi-vă dă treabă, băi, că dacă e să vă muşte sau să vă înăbuşe, vin ei şi acolo afară nu numai aici. Da' nici nu erau veninoşi şerpii ăia, mai ales ăia mari, poate să fi fost şi vipere, io nu le-am văzut. Domn'e, şi unde nu mă trezesc dimineaţa că strigau ăia la mine, n-aveau curajul să intre, şi io mă trezesc şi zic: Ce e, băi, camarazi? Cînd mă uit lîngă mine, aşa în partea dreaptă, un morman de şarpe încolăcit şi dormea. Era gros ca pe picior şi avea cel puţin zece metri lungime. Cînd m-am uitat eu la el a ridicat şi el capul şi s-a uitat la mine. Eu zic: Bă! Şi el atunci lasă capul la loc. Da' ştii cum a fost? Parcă ne-am dat bună dimineaţa unul la altul! Ăia cică: «Bă, al dracu' eşti, Grinţule, vorbeşti cu şerpii cum ai vorbi cu răcanii!» M-am ridicat aşa uşurel şi am ieşit d'acolo de lîngă el."

E evident că bătrînul are un mod de a povesti care într-adevăr reprezintă o forţă. În primul rînd ne-a făcut pe toţi să credem că în insula aia trăiesc pitoni şi anaconde, ce alt şarpe ar putea avea zece metri lungime şi să fie gros cît un picior de om? În al doilea rînd, a pronunţat, fără ca cineva să sesizeze, numele de Grinţu în loc de Grinţoiu şi, deci, multe alte lucruri ne-ar face el să acceptăm fără să tresărim, dacă ar continua să povestească în acelaşi ritm, răscolind focul şi conducîndu-ne prin salturi în marginea adevăratelor puncte fierbinţi de pe traseul de povestit.

"Cu foamea o mai duceam cum o mai ducem că prindeam peşte şi mai aveam pesmeţi, dar cu setea, fraţilor, nu ştiu dacă aţi suferit vreodată de sete, da' io zic că în alea două săptămîni dacă nu dădea o ploaie d'aia dă vară să umple toate vasele şi bazinul aproape pă sfert, muream cu toţii şi ne duceam dracului. D'aia zic că la munte, cel puţin, de sete nu poţi muri, oricînd găseşti un izvor, şi nici de foame, dar, vezi, cum a fost făcută natura asta, acolo în mijlocul mării, deci acolo unde e cea mai

multă apă, întîi de sete poţi să mori! E, da' pe noi ne-a ajutat Dumnezeu în alea două săptămîni că a dat aşa o furtună cum n-am mai văzut de atunci decît o singură dată şi tot în vara aia. Adică nu, asta era... stai, în vara lui '42, deci în anul următor, că trecusem de Odessa şi mergeam spre Nikolaev, ne băgase şi pe noi să apărăm ţărmul Mării Negre de o eventuală debarcare a ruşilor la ei în ţară."

18 decembrie 1940. Hitler a aprobat planul de atacare a Uniunii Sovietice (Planul Barbarossa) (Directiva nr. 21). Planul prevedea nimicirea iniţială a armatelor sovietice din partea occidentală a U.R.S.S. şi înaintarea rapidă pînă la aliniamentul Volga – Arhanghelsk. Baza industrială sovietică din Urali urma să fie distrusă de aviaţie. Trebuiau cucerite: Leningrad, Moscova, bazinul Donețului. Ofensiva germană urma a se desfăşura pe trei direcţii principale: a) din Prusia orientală pe direcţia Leningrad; b) din zona Varşovia pe direcţia Moscova şi c) din zona Lublin pe direcţia Kiev, şi pe două direcţii secundare: a) din Finlanda spre Murmansk şi Leningrad; b) din România prin sudul Ucrainei şi în lungul litoralului nordic al Mării Negre.

(P. Bărbulescu – I. Cloşcă, op. cit., p. 808)

"Fusese, timp de cîteva zile, o furtună grozavă şi neagră şi drumul se transformase într-un fluviu de noroi."

Transcrierea amintirii uzează deja de alte cuvinte decît cele proprii povestitorului. Între timp el s-a ridicat şi a gustat din ţuica ce începuse să se scurgă încetişor în cofa din lemn de dud. Nici unul dintre cei de faţă, nici Popescu care se afla în picioare şi mai aducea cîţiva snopi de viţă la îndemîna bătrînului, nici ceilalţi care stăteau tolăniţi pe jos de-a lungul pereţilor lipiţi cu pămînt şi cu atît mai puţin şoferul de ambulanţă care sforăia sub şopronul de la intrare, nici unul dintre aceştia nu a avut puterea să întrebe cum e ţuica sau să se ridice s-o guste. Erau cu toţii subjugaţi de povestitor. Cînd el vorbise de sete şi răscolise jarul, tuturor li se uscaseră buzele, cînd amintise de furtuna salvatoare

şi se ridicase de pe scăunel, lovise cu piciorul un vas de tablă cu care se scotea de obicei cenuşa, crezuseră cu toţii că aud tunete nu departe de ei. Ipoteza s-ar fi susţinut oricum căci cu numai două zile în urmă chiar fusese o furtună grozavă şi neobişnuită pentru luna aprilie. Acum, deci, erau cu toţii în luna aprilie a anului 1942 şi înaintau între Odesa şi Nikolaev imediat după o furtună ca cea de alaltăieri.

În camioane era foarte frig şi tot pămîntul era acoperit cu frunze smulse din arbori de furtună. Multe case erau complet distruse, cu pereţii ciuruiţi de gloanţe, cu pereţii năruiţi sau cu pereţii rămaşi în picioare înnegriţi de fum. Printre case puteau fi zărite numeroase gropi de obuze, şi apa cu frunze şi crengi rupte de furtună le umpluse ochi. Pe marginea drumului se mişcau sute de oameni, civili care se refugiau sau căutau de mîncare şi adăpost în altă parte decît acolo unde se născuseră. Mulţi dintre ei erau răniţi, iar vocile copiilor se auzeau mai tare peste tot vacarmul şi peste zgomotul motoarelor, ca nişte ţipete de care nu ştiai dacă sunt de durere sau bucurie. Rîdeau sau plîngeau acei copii care abia puteau fi văzuţi din viteza, totuşi redusă, a camioanelor? Bătrînii priveau numai cu acea răbdare suferindă şi mută, mai puternică decît orice reproş exprimat în cuvinte. Ei aveau exact aceeaşi privire lipsită de speranţă pe care toţi cei din camioane o văzuseră la părinţii şi rudele lor atunci cînd plecaseră de acasă. Era greu de suportat aşa ceva. Bărbaţii tineri nu se vedeau în acea mulţime şi probabil că nici nu existau acolo. Erau înrolaţi în Armata Roşie sau deveniseră partizani, adică erau şi mai periculoşi: datorită lor întreg drumul camioanelor trecea printr-un loc întunecos chiar şi în timpul zilei, un loc plin de obiecte aducătoare de moarte. Femeile mai tinere nu priveau decît cu dispreţ şi încercau să-i retragă pe copiii care strigau după camioane.

Eraţi cu toţii aşezaţi pe podelele de lemn ale camioanelor, nu ştiaţi ce căutaţi acolo şi eraţi doar mulţumiţi că nu sunteţi în camionul din coada sau din fruntea convoiului, încercaţi să păreţi ceva mai curajoşi decît cei de lîngă voi şi făceaţi bancuri pe sea-

ma timpului urît sau a modului în care stăteaţi înghesuiţi în camioane. Unele bancuri se apropiau dintr-o dată de erotism şi pornografie, erau ca o rază falsă de soare, dacă se poate imagina un surogat şi pentru asta. Asupra camioanelor se trăgea destul de des şi din locuri care păreau dintre cele mai paşnice, multe convoaie fuseseră obligate să se întoarcă. Unele case ce păreau demult în paragină erau foarte bune pentru a ascunde trăgători şi, adesea, o singură grenadă ar fi fost suficentă pentru a transforma un camion în bucăţele.

Voi eraţi conduşi de la distanţă de nişte persoane abstracte pe seama cărora încă nu ştiaţi să faceţi bancuri. Se putea deduce de aici că duşmanul dinăuntru era mai periculos decît cel dinafară? Că vă era teamă mai ales de cel care vă făcea răul spunîndu-vă că vă vrea binele, decît de cel care venea cu răul spre voi numai ca să răspundă la răul vostru?

Printre voi se afla şi un tip ciudat, despre care cei ce fuseseră cu el la Sulina şi pe insula Şerpilor spuneau că vorbeşte cu şerpii şi cu alte animale şi că nu se teme de moarte cu condiţia ca moartea să-l surprindă în mers şi nu stînd pe loc. O dovadă că era chiar aşa era floarea galbenă pe care omul şi-o pusese la bereta lui de infanterist marin, o ţintă perfectă pentru orice trăgător. Din cînd în cînd ridica ochii spre cer şi zicea: "Doamne, doamne, m-am săturat de peşte" şi nimeni nu înţelegea ce vrea să spună cu asta. Avea un fel de surîs fericit, dacă nu cumva era un rictus datorat nervilor lui zdruncinaţi, şi acest surîs şi-l păstrase şi în ziua în care un glonte lovise zidul unei case la cîţiva centimetri de bereta lui. Nici după aceea nu se lăsase de obiceiul de a purta o floare uscată la pălărie, uneori o floare roşie, o muşcată ruptă din vreun ghiveci găsit în casa localnicilor.

Aţi mers o noapte întreagă şi dimineaţa convoiul vostru a traversat un fel de canal pe un pod de vase instalat de genişti. Dincolo de canal aţi văzut două cadavre, primele dintre cele cîteva sute pe care aveaţi să le vedeţi de-a lungul drumului în zilele următoare. Un bătrîn îmbrăcat cu o pufoaică zdrenţuită, căzut cu faţa în jos chiar în marginea canalului, valurile îi udau

din cînd în cînd părul alb în care se prinseseră cîteva fire de mătasea broaştei şi o fetiţă care căzuse cu faţa în sus şi cu braţul ridicat pe o bucată de lemn putred. Degetele ei păreau îndreptate spre voi. Se aflau acolo de mai mult de o săptămînă şi, într-un fel, v-aţi bucurat că încă era atît de frig.

Cînd în sfîrşit aţi ajuns pe malurile unui fluviu al cărui nume a făcut multă vreme spaimă ţiganilor din România, v-aţi oprit într-un sat, Varvarovka, şi aţi văzut pe partea cealaltă un oraş frumos, alb, case înalte şi blocuri, vile şi grădini liniştite, o clădire mare şi albă despre care se spunea că e Universitatea. În mijlocul drumului se aflau două ambulanţe germane distruse de grenade şi camioanele au trebuit să le ocolească prin noroiul din şanţurile drumului. Pînă la traversarea fluviului şi intrarea în oraş ochii voştri s-au mai oprit de zeci de ori pe grupuri de cadavre sau pe cadavre singuratice în aşa fel încît cea mai clară idee despre acel război este că el seamănă cu toate războaiele de pe lume şi toate seamănă între ele. Nu pot fi găsite diferenţe esenţiale între acel război şi, să zicem, războiul purtat de americani în Vietnam în urmă cu cîţiva ani. Poate doar în ce priveşte numele satelor pe care le traversaţi din goana camionului sau în care vă opreaţi pentru a petrece noaptea sau ziua sub cort să poată fi depistate diferenţe: Znaminovka, Orlinşcina, Mavrena, Carabinovka, Metrovka, Mejerici, Pavlohrad. Paştele din 5 aprilie 1942 şi satul Zelioni şi viscolul care apoi s-a transformat în furtună şi a apărut şi soarele. Înălţarea, sărbătoare ortodoxă care în 1942 a căzut chiar în ziua de 14 mai cînd o întreagă companie de infanterie marină se cantona în oraşul Dniepropetrovsk. Sfîntul Ilie, oh, ce de mai sfinţi militari au acceptat patriarhii din Constantinopol şi cum i-au răspîndit ei de-a lungul calendarului, sfîntul Ilie, deci, cel care în fiecare an îşi sărbătoreşte ziua făcînd să bubuie cerul de tunete şi fulgere, ei bine, şi de data aceasta, la Ţarburestova, pe malul Doneţului, unde aţi avut mare poftă să vă scăldaţi, atît cerul cît şi pămîntul au bubuit în 20 iulie '42, dar nu neapărat carul de foc al bietului sfînt era la origine. Armata 6 germană, cu cele 18 divizii şi cei circa 300.000

de oameni începuse atacul disperat al Stalingradului. Voi încă vă mai scăldaţi în apele Doneţului şi credeaţi că sfîntul Ilie face să bubuie cerul. Sau preferaţi să credeţi asta decît să vedeţi şi să auziţi adevărul. Adevărul infanteriei marine deja nu mai exista. Pentru obuzul care vă putea transforma la orice oră în terci n-avea nici o importanţă dacă eraţi îmbrăcaţi în kaki sau în bleumarin, dacă purtaţi bonetă sau beretă, dacă eraţi sub comanda unor căpitani de rangul III şi a unui amiral sau pur şi simplu a unor colonei şi generali.

> **Popor român salvează-te de la pieire sigură! Ridică-te la lupta hotărîtă împotriva ocupanţilor nemţi şi slugilor lor trădătoare de patrie, pentru ieşirea imediată din războiul nemţesc, antiromânesc.**
>
> (Manifest al C.C. al P.C.R. editat la 7 noiembrie 1942)

*

(JAF – fragmente din caietul de regizor al lui Radu A. Grinţu) În stînga mea este o colină sau un mal de pămînt sau o movilă rezultată din pămîntul scos de la săparea tranşeelor. Obiectul nu poate fi distins foarte clar, de aceea aş fi de acord chiar şi în cazul în care cineva mi-ar propune să spun că este o grămadă de paie sau de fîn. Eu stau, oricum, cu spatele la cei care mă privesc, astfel că ceea ce este în stînga mea pare să fie şi în stînga cîmpului lor de privire. Port un costum neutru de pînză de doc a cărei culoare nu este deloc ţipătoare, iar pe cap am un fel de pălărie de asemenea din pînză şi care cu siguranţă că nu e albă. Alături de mine sunt cîteva aparate rudimentare – aşezate pe trepiede – cu care sper să pot fotografia sau filma ceea ce se întîmplă în faţa mea, deci în faţa domniilor voastre. Este evident că locul în care mă aflu este puţin mai înalt şi de aceea cei ce se află în cîmpul privirii mele par desfăşuraţi pe o scenă sau pe un stadion sau pe un fel de arenă de circ. Ei sunt însă pe un cîmp de bătaie.

Şi, de fapt, ce se vede?

Se vede un cortegiu de oameni călări şi pedeştri, cîteva căruţe sau furgoane sau ce alt nume mai poartă aceste mijloace de transport cu tracţiune animală situate, toate acestea, pe o linie oblică care începe din dreapta mea şi puţin din faţă, adică de la poalele înălţimii pe care mă aflu, şi continuă pînă dincolo de orizont, într-un punct care s-ar afla deci în faţa mea şi puţin în stînga, dar în orice caz foarte departe.

Pare să fie umbra unui copac (de altfel trunchiul acestuia poate fi observat în partea dreaptă) şi doi soldaţi poartă trupul rănit al unui al treilea. Cel rănit are haine de culoare închisă, ţesute probabil din lînă, un postav ţărănesc, făcut în casă. Cel care îl ţine de subsuori şi se află cu spatele în sensul de înaintare, deci şi cu spatele la copacul al cărui trunchi se vede în dreapta, are capul plecat şi pare să-l privească atent pe rănit. Cel care-l susţine de picioare priveşte undeva înainte, peste capul plecat al tovarăşului său, fără a ne da posibilitatea să ghicim ce anume priveşte. Este evident că celor doi le lipseşte o targă ce le-ar uşura foarte mult munca. Să-i numim totuşi brancardieri. Ei poartă haine subţiri de culoare ceva mai deschisă, haine militare, desigur, haine de simpli soldaţi. Ei poartă şi un fel de pălării fără bor care par să facă parte din uniformă, dar ele nu ne dau nici un fel de indiciu suplimentar asupra armatei din care brancardierii fac sau au făcut parte. Nu se poate distinge dacă rănitul poartă vreun acoperămînt de cap, în primul rînd pentru că el ţine, nu se ştie de ce, mîna stîngă ridicată. Nu-i putem vedea nici figura schimonosită de durere şi nici felul bonetei sau căştii (dacă are). În al doilea rînd, el ar fi putut s-o piardă cînd a fost rănit şi e de bănuit că un om care tocmai a fost rănit nu mai este aşa de preocupat de şapca lui pentru a o recupera şi a şi-o pune pe cap.

În depărtare se ghicesc clădirile unui oraş sau ale unui sat sau numai ruinele a ceea ce a fost un oraş sau un sat. În faţa unui mormînt care, judecînd după casca metalică aşezată pe grilajul pitic de lemn, pare să fie mormîntul unui soldat se află, în picioare, echipat cu o manta lungă pînă la pămînt şi purtînd o cască mare de metal prinsă sub bărbie cu o bandă neagră, un alt

soldat. Soldatul cel viu e tînăr, are o faţă rotundă, grăsulie şi imberbă. El ţine mîna dreaptă întinsă deasupra crucii simple de lemn şi pare că jură răzbunare. Imaginea este solemnă şi gravă şi este înscrisă într-un peisaj de cîmpie mohorîtă cu mai mulţi copaci tineri, desfrunziţi, răspîndiţi ici-colo. Totul este foarte cenuşiu, deci puteam deduce că e toamna tîrziu şi că plouă.

O sală de tribunal cu bănci de lemn în care stau aşezate mai multe persoane. În faţă un bărbat tînăr îmbrăcat în negru, în togă, de fapt. O femeie mai în vîrstă îşi ţine mîinile împreunate şi priveşte cu necruţare într-un punct din stînga imaginii, în off. Are o faţă rotundă şi tristă, iar părul, negru, îi este ascuns în parte de un fel de căciulă.

> ACUZATOR PUBLIC SĂRACU: Cît timp înainte de 23 August s-a întîmplat aceasta?
> ACUZAT CRISTESCU: Cu 10-15 zile înainte. D. Maniu a continuat: "Dragule, acest act trebuie făcut de un militar. Numai el poate să-l facă. Spune şi d-ta, domnule Cristescu, care ai trecere la d. mareşal; stăruie ca d. mareşal să fie acela care să facă armistiţiul..."

(*Procesul marii trădări naţionale*. Ed. Eminescu, Bucureşti, 1946)

De această dată, pur şi simplu un morman de cadavre. Feţele a doi dintre cei morţi pot fi distinse mai clar. Unul dintre ei are gura deschisă, probabil că a fost surprins de moarte urlînd, celălalt are ochii închişi ca pentru somn, are o figură blîndă, împăcată cu toate, este foarte tînăr şi are o coafură bogată de culoare neagră. Alături de această grămadă de cadavre se află un soldat cu capul descoperit şi cu mantaua descheiată. De gîtul lui atîrnă o cutie semirotundă în care se află un binoclu sau, pur şi simplu, ceva de mîncare. Faţa celui viu pare răscolită de oroare, de groază. Ochii îi sunt supradilataţi şi privesc undeva în sus, iar mîna lui dreaptă atinge cu vîrful degetelor partea dintre frunte şi tîmpla dreaptă.

*

Ar trebui să-şi amintească măcar chipul uneia dintre numeroasele lui mame. Spre deosebire de Zare, nu reuşeşte să numere cu precizie primele trei obiecte din memoria lui. În armată au tot discutat despre asta. La Zare totul părea compus din unităţi discrete înconjurate de ceaţă, cîteva piscuri ivite dintr-o masă cîlţoasă. La el, în schimb, fiecare amintire avea un detaliu clar şi restul ascuns dedesubt, un mozaic de aisberguri; văzut de sus el oferă o singură siglă a cuvîntului Eu; dacă ar putea fi văzut de sub apa oceanului, dar cine să-l vadă de acolo?, probabil că ar oferi sensuri noi, complexe, largi, chiar dacă ale aceluiaşi cuvînt. Continuă să se servească de prima imagine, cea mai concentrată şi, deci, în mod fatal mincinoasă. Se numeşte Radu A. Grinţu. S-a născut în anul 1949 şi nu ştie unde. A crescut în satul Burleşti unde a fost îngrijit de o femeie uscăţivă şi tăcută căreia el îi spunea mamă. Această femeie avea un frate în oraşul Bucureşti. El îl credea unchi. I se spunea Vergu. Cînd ultima lui "mamă" a fost găsită moartă în marginea rîului (spălase rufe toată ziua), unchiul Vergu a venit de la Bucureşti şi l-a dus cu trenul la Casa de copii din Sinaia. Unele detalii din acea clădire i s-au părut, în mod ciudat, cunoscute. Ce fel de coincidenţă trebuie considerată aceasta? Poate începe astfel un scenariu de Bildungsfilm?

K. Infanteria Marină şi forţa ei perlocuţionară

Momentul în care adevărul Infanteriei Marine ar fi putut să vi se dezvăluie şi vouă, în sfîrşit, a fost ziua în care un copil cu ochii spălăciţi şi cu părul blond-cînepiu s-a apropiat, sub ochii voştri, de mutra încordată a infanteristului Anton Grinţu şi i-a vorbit într-o limbă necunoscută mişcîndu-şi capul de la stînga la dreapta cum fac bulgarii cînd vor să spună da. Rîdea şi-şi clătina capul. Nimeni nu înţelegea ce e cu copilul ăla acolo şi ce vrea. Privirea lui, poate, dacă cineva ar fi avut timp s-o examineze, spunea totul, dar nimănui nu-i trecea prin minte că şi un

copil poate să înnebunească. Abia cînd a încercat să-i scoată cuiva ochii şi ţipînd s-a agăţat de cartuşierele voastre, abia atunci cineva s-a gîndit că e nebun şi că trebuie luat cu binişorul. "Hai d'aci, bă, ţîcă, zicea bătrînul că i-ar fi zis chiar el, hai d'aci că poate-i vine *frunuia* prin minte să te împuşte." L-a luat şi l-a dus în tabăra vînătorilor de munte. Şi ei se aflau acolo la fel de inutil şi absurd ca şi Infanteria Marină, ca şi Dorobanţii şi Pionierii şi alţii, atîţia. Acel moment al adevărului a trecut repede pe lîngă voi. Şoferul de ambulanţă, dacă ar fi fost treaz, şi-ar fi dat seama imediat cu ce fel de sindrom are de-a face şi s-ar fi şi pregătit să plece cu copilul la spital, la Bălăceanca, dar aşa...

Copilul ăla a fost plasat însă în tabăra vecinilor şi de acolo e foarte posibil să fi nimerit la tanchiştii sau la geniştii maghiari, la infanteriştii italieni sau la Luftwaffe. Va fi ajuns el în cele din urmă şi în buncărul lui Hitler (Wolfschanze, Vizuina lupului), aşa cum, peste ani, avea să povestească la un pahar de vodcă în schiţa *Mille pardons, madame!* a lui Şukşin? Hei, Vova, încotro băiatule, tu nu vezi că şoferul ambulanţei încă doarme rîzînd de nişte beţivi care au făcut puşcărie pentru că s-au îmbătat cu apă distilată?

Ce ştii tu despre ştiinţa pe care trebuie să o înmagazineze un mare savant pentru a demonstra cît de vitală este pentru om agresivitatea şi să obţină apoi premiul Nobel pentru biologie? Copiii, după părerea acestuia din urmă, trebuie feriţi mai întîi de agresivitatea care zace în ei şi abia apoi de cea a oamenilor mari.

În încercuirea de la sfîrşitul lui noiembrie '42 deja nici unul dintre voi nu-şi mai amintea de copilul nebun de pe malul Donețului. Iată-vă scăpaţi cu toţii vii şi nevătămaţi (ba poate vătămaţi!), stînd aici, la căldură, lîngă cazanul în care se fierbe boasca de corcoduşe şi struguri a lui nea Anton, fostul Infanterist. În ce fel aţi fi putut voi să determinaţi ca acele lucruri îngrozitoare să nu se întîmple? Sau, mai bine zis, cum aţi reuşit să le daţi curs, să le provocaţi, altfel decît prin propria voastră ignoranţă şi tăcere?

Da, da, degeaba ziceţi că nu vă pasă şi că totul a trecut în cele din urmă. Suntem tot timpul soldaţi, dar nişte soldaţi pe ai căror umeri apasă răspunderi de generali; de tăcerea şi ignoranţa noastră poate depinde soarta multor bătălii care încă n-au început. Dacă, din întîmplare, veţi deveni cîndva generali, ceea ce nu cred, nici atunci nu veţi schimba mare lucru într-o bătălie sau în lume înainte de a cîştiga în voi înşivă lupta cu ignoranţa şi tăcerea. N-are rost să păstraţi tăcerea aceasta "de moarte", încercaţi să vorbiţi, formulaţi propoziţii coerente, abia între ele se va instala din cînd în cînd o tăcere "viabilă", o PACE.

"Ce puţin lucru îi trebuie omului ca să fie fericit!" – mai zicea moş Anton Grinţu după ce cu ajutorul băiatului pusese şi al doilea cazan de tescovină la fiert, iar voi deja simţeaţi în nări mirosul imposibil de descris al fînului cosit pe obcină o dată cu mirosul primelor picături de alcool tare de fructe scurs în cofa din lemn de dud. Nu de coşmaruri ar trebui să vă temeţi, ci de eventualitatea că odată treziţi dintr-un somn în fînul acela v-aţi duce să vă vărsaţi maţele din cauza amintirii!

"Tot am ajuns om de munte, m-am însurat a doua oară cu o munteancă ce stătuse cu porcii ascunşi pe rîu tot timpul războiului. Taica socru era om bătrîn, făcuse războiul din şaişpe şi credea în armată, crezuse adică pînă în ziua în care veniseră şi-i rechiziţionaseră patru juninci şi doi cai lăsîndu-i o hîrtie pe care înainte de a muri nici n-a găsit-o la iuţeală să se şteargă cu ea undeva. Se strîngeau la el în casă toate femeile singure şi fetele tinere, băgau vitele pe rîu în spatele casei, în pădure, printre stejari, le legau şi le luau talăngile. Stăteau acolo pe întuneric şi vorbeau de cele mai grozave lucruri. Nimic nu ghiceau din ce avea să se întîmple, nici în vise, nici în semne cereşti."

Acum regula povestirii părea să se schimbe. Plăcerea teribilă pe care moş Anton o trăise aproape trei ani, mersul călare peste mameloanele dulci ale peisajului bucovinean, cositul şi întorsul fînului, apa rece a izvorului (probabil unul dintre puţinele vise împlinite ale unuia din soldaţii Infanteriei Marine izolate două săptămîni fără apă pe insula Şerpilor), gustul afinelor, al me-

relor dulci şi al perelor zemoase, somnul şi dragostea în fîn cu o munteancă drăgăstoasă şi blîndă, toate acestea nu mai puteau fi împărtăşite nimănui. Poate de accea acum nu se mai adresa direct jarului din vatra cazanului, ci ridicase privirea şi-i urmărea pe cei care încă mai încercau să înţeleagă totul împreună cu povestitorul. Se vedea pe feţele lor că nu ştiu să se bucure şi asta îl mulţumea pe bătrîn. Plăcerea aceea rămînea numai a lui, nimic nu i-o putea fura, povestirea ei nu însemna o redistribuire. Cînd ajunsese să vorbească despre copilul pe care i-l făcuse munteanca şi descrisese în amănunt ce făcuse moaşa împreună cu babele satului, Popescu a simţit dintr-o dată că ceva se clarifică şi în mintea lui de observator indiferent.

Dacă Grinţu ar fi admis să primească sugestii pentru scenariul său, una dintre desfăşurările lui ipotetice ar fi arătat astfel:

Încă tînăr, Anton Grinţu se decidea să coboare prima dată din satul de munte în care se recăsătorise pînă în centrul urban cel mai apropiat. În mintea lui zăpăcită de fericirea simplă pe care o trăise în ultimii trei ani, ignorînd toate pericolele posibile, necunoscînd deloc vicisitudinile reale ale epocii, îşi făcu loc o hotărîre ciudată; aceea de a lua cu el, poate din orgoliu, poate din plăcere, copilul care abia depăşise un an şi era foarte vînjos, ca un adevărat fiu de munteancă hrănit cu laptele gras al vacilor de acolo.

Pus într-un fel de rucsac cu spătar, între perne umplute cu fîn, copilul face primul său drum în afara satului natal. Trece prin pădurile de fagi, prin zmeurişuri şi pe platouri unde pasc turme de oi. Ajung în cele din urmă amîndoi într-un sat de sub munte. Anton dă ziua bună tuturor celor pe care-i întîlneşte. Cei mai mulţi îi răspund, deşi nu-l cunosc, alţii însă se arată suspicioşi şi tac. De ce vor fi gîndit atunci aceşti ignoranţi tăcuţi vor depinde multe lucruri din biografia ulterioară a celor doi, tată şi fiu. Anton încă mai poartă pantaloni militari, foştii lui pantaloni de infanterist marinar, cămaşa, pulovărul de lînă groasă şi laibărul sunt făcute de mîna muntencei celei harnice. Unul dintre aceste obiecte de îmbrăcăminte pare să fie la originea suspiciunii unuia dintre cei care nu i-au răspuns infanteristului la bună ziua.

Merg apoi pe un drum forestier, mai departe, către orăşelul despre care Anton ştie că se află la 10 kilometri în faţă. Din cînd în cînd se opreşte, dă jos rucsacul şi-i vorbeşte copilului, îi dă sirop de zmeură din biberonul pregătit de acasă de către munteancă, îl mîngîie şi îl ascultă cu duioşie cum strigă "ma-ma" sau rîde. Pe drum sunt depăşiţi de un tip călare. Acesta nu e un muntean din sus de munte, Grinţu Anton l-ar fi recunoscut, ci mai degrabă unul din satul de sub munte, poate chiar unul dintre cei care nu i-au răspuns la salut. Anton îl salută şi de data aceasta, dar el tot nu răspunde sau face doar o mişcare din cap pentru a răspunde. Mai tîrziu se va dovedi că nici această mişcare nu a fost un salut ci o continuare a mişcării calului, o simplă zdruncinătură. Acel om era, de fapt, soţul de atunci al primei neveste a lui Anton.

Ajuns în micul tîrg, centru al valorificării laptelui şi lînii, legat de un oraş mai mare printr-o cale ferată îngustă construită mai demult pentru necesităţile industriei forestiere, Anton caută un magazin, o prăvălie de unde să-i cumpere hăinuţe de oraş micuţului şi, dacă găseşte, basmale, pînze subţiri şi colorate pentru rochiile muntencei. Trece prin faţa miliţiei oraşului şi i se pare că vede în curte un cal mocănesc. Dă copilul jos din rucsac şi-l ia în braţe. Ajunge pe strada principală şi vede că fostele prăvălii evreieşti sunt închise sau vînd altceva decît ce vindeau pe vremuri. În faţa uneia dintre ele este oprit de o patrulă a miliţiei care-i cere buletinul şi-l roagă să meargă la post.

E de verificat numai dacă acest lucru s-a petrecut sau nu în 1951, altfel, nici virtualul autor al scenariului şi nici cel care îl sugerează nu pot oferi nici un fel de detalii. E clar numai că de aici Grinţu cel mic pleacă spre orfelinat, iar Anton, după ce aşteaptă o săptămînă în beci, află în sfîrşit că cei din satul unde s-a însurat prima dată nu l-au uitat. Ba unii chiar şi-au amintit că el ar fi simpatizat cu legionarii înainte de a pleca pe front. Nu e vorba numai de ignoranţa sau tăcerea cuiva în faţa salutului

muntenesc: ziua bună. Organele locale nu-şi pot permite să-l lase să urce înapoi în muntele cu fîn şi izvoare, cu vaci şi porci, cu meri şi pruni pe un om asupra căruia plutesc bănuieli. Dar el nu mai ajunge niciodată în bălţile cu stuf şi peşte pe care le-a părăsit cînd era încă adolescent. Este invitat să se aşeze, împreună cu alţi oameni la fel de periculoşi ca şi el, într-un loc mult mai secetos, departe de baltă, în preajma unei păduri de salcîmi.

Lamentarea n-ar avea nici un rost, asupra suprvieţuirii Anton e de multă vreme documentat, balta oricum nu i-a plăcut încă de cînd era mic, aşa că şi într-un bordei din marginea pădurii de salcîmi se putea supravieţui.

Apoi, dacă viaţa bătrînului ar fi un roman de mare succes în zilele noastre, a presupusului său fiu, pedagogul de la Liceul de Mecanică Fină, ar fi cel mult un scenariu de film cu puţine şanse de a intra în producţie. De vreme ce aceste generaţii nu comunică între ele, se teme fiecare de altceva, speră altfel şi au idealuri, fatal, diferite, pentru cine, atunci, ar emite pedagogul Grinţu minuţiosul lui scenariu? Dorinţa lui de a-l elabora nu e decît expresia simplei plăceri de a trăi totul la vedere, în lumina becurilor de cîteva sute de waţi, în faţa obiectivelor normale şi grandangulare, totul cu 24 de imagini pe secundă. E încurajator să ştii că viaţa ta se petrece în întregime în faţa camerelor de luat vederi. Singurul dubiu este legat de existenţa cuiva de partea cealaltă a obiectivului. În absenţa lui, nici cei care vin nu vor putea imagina nimic pornind de la detaliile atît de minuţios înregistrate. Ei nu vor putea broda pe marginea lor nici măcar atît cît a lucrat imaginaţia lui Popescu la auzul poveştii lui Anton, cel atît de îmbătrînit înainte de vreme.

"Judecînd după cantitatea de suferinţă bizară şi fără cauză, războiul îl poartă mai mult mamele" – îşi spune Popescu în timp ce stă afară, în curtea cu oi a proprietarului cazanului de ţuică şi aşteaptă să crească lumina dimineţii pe deasupra grămezilor de cenuşă şi boască fumegîndă. Au urcat într-o căruţă lăsată acolo de cu seara şi butoiul cu ţuică şi tocitoarea goală în care a fost

boasca şi rucsacul lui Popescu şi cei cîţiva snopi de viţă uscată care au rămas nearşi. Bătrînul a rămas înăuntru şi-l sfătuieşte pe unul care nu ştie prea bine cum se încarcă un cazan. Pare mai proaspăt şi mai vesel decît era de cu seară, pune chiar el mîna să etanşeizeze cu lut părţile în care se îmbucă ţevile de aramă ale alambicului. Mai are timp pînă ce vine cu caii cel care i-a împrumutat pentru o noapte căruţa. Nimeni nu mai are chef să povestească, iar cei din sat, oamenii mai bătrîni care ştiu că într-adevăr bătrînul Anton s-a instalat aici mai tîrziu şi e un venetic, îl privesc cu oarecare suspiciune. Pe vremuri s-ar fi temut de aceste priviri tăcute şi ignoarante, dar acum nu-i mai pasă, le ignoră şi-şi rîde de ele. În tăcerea lăsată simţurile celelalte se ascut şi, iată, dintr-o dată simt cu toţii un miros ciudat de mămăligă afumată. Mai întîi nu ştiu ce să creadă, s-a apucat cineva să facă mămăligă la ora asta? Popescu intră şi el tocmai cînd mirosul devine din ce în ce mai pătrunzător. Observă că de data aceasta cel care stă în faţa vetrei şi alimentează focul tace, nu are nimic de povestit şi nu are nici ascultători. Îl aude pe bătrîn spunînd pe un ton cît se poate de neutru:

– Măi Tudore, de ce te lăcomeşti, vere?

Cel din faţa focului tresare de parcă ar fi fost prins la furat şi se uită speriat spre bătrîn. În acelaşi timp privirea lui e şi agresivă, impertinentă; "Ce vrea veneticul ăsta de la mine?" Neruşinarea cu care îl înfruntă din priviri pe bătrîn (de fapt nici diferenţa de vîrstă dintre ei nu-i prea mare) nu reuşeşte totuşi să-i ascundă sperietura. Ceilalţi se scutură şi ei de amorţeala care îi cuprinsese. Ceva se întîmpla în faţa ochilor lor adormiţi şi ei încă nu înţelegeau ce.

– De ce, bre, nea Antoane? – întreabă cel de lîngă vatră.

– Păi, ai pus porumb în boască să-ţi iasă ţuica mai tare!

– Io, bre, să-i sară ochii...

– Ai, mă, nu te mai jura, nu vezi că miroase a mămăligă arsă?

Cei de pe margine rîd. Al dracu', moş Anton, pe toate le ştie! Gavrilă intră şi el cu figura încă buimacă de somn, dar suficient de montată pentru ca toţi să-i observe şi furia.

– Ce-i măi Tudore, tu-ţi paştele mă-ti, vrei să-mi strici cazanul?

Îi arde imediat două palme seci numitului Tudor, care-i totuşi mai în vîrstă decît el, şi pune mîna pe crengi să scoată focul de sub cazan. Ceilalţi nu mai rîd. Gavrilă varsă apă pe foc şi ia o cîrpă să desfacă ţeava fierbinte de cupru din lăcaşul ei de deasupra cazanului. Aburi tari de alcool se răspîndesc prin încăpere şi afară unde şoferul ambulanţei îi simte şi el şi se trezeşte. Apare buimac în uşă şi nu înţelege de ce proprietarul cazanului toarnă apă rece cu furtunul pe boasca abia dată fiert. Tudor îl loveşte cînd iese pe uşă înjurînd şi şoferul îl întreabă jovial:

– Ce-ai, bre, nea Tudore?

Popescu iese şi el. Un fel de lehamite i se citeşte pe faţă. Se întoarce din uşă şi-i face semn bătrînului că a venit omul cu caii. Peste mai puţin de zece minute, lumina soarelui e deja puternică acum, ei stau în căruţa cu tocitoarea şi butoiul de ţuică şi ocolesc pe un drum desfundat curtea Industriei locale.

În curtea dispensarului, prin faţa căreia trec, se vede o ambulanţă nouă. În jurul ei trebăluieşte un şofer tînăr. Ăsta probabil că încă n-a avut ocazia să-l ducă pe Sică la ospiciu. Drumul pe care au intrat cu căruţa pare un drum bun, pietruit, gropile pline cu apă sunt mult mai rare, iar panourile vopsite în roşu cu inscripţii mobilizatoare adăugate cu alb sunt mult mai dese. E o zi plăcută, va fi probabil plină de soare, aşa cum merită să fie o zi de după furtună. În fereastra unei case Popescu zăreşte o păpuşă uriaşă îmbrăcată în roşu. Constată numai că efectul asupra trecătorului e foarte trist, deşi intenţia cu care cineva a pus acolo păpuşa era de înfrumuseţare a imaginii. Un copil cu nasul turtit de geam ar fi fost cu totul altceva. Casa e mare şi pare a unui om înstărit. În tencuiala casei sunt prinse bucăţi de oglindă şi romburi colorate de faianţă. În spatele curţii, cineva care ar privi mai atent l-ar vedea pe Tudor sărind gardul cu o furcă în mînă.

Mai departe, tot pe partea dreaptă a drumului, se află şi clădirea cu etaj a miliţiei. Pe scările de la intrare se vede o femeie nu tocmai subţire, cu mînecile rochiei de diftină suflecate şi

purtînd pe cap un fel de fes cu ciucure roşu. "O fi gospodina miliţiei" – îşi spune Popescu privindu-l furiş pe bătrîn. În curtea instituţiei nu se află nici un cal, ci doar un Aro şi două Dacii.

Căruţa se clatină apoi ameninţător în momentul în care moş Anton îndeamnă caii să cotească pe un alt drum desfundat şi împărţit în trei de cele două şanţuri adînci făcute de roţile tractoarelor.

După mai puţin de o jumătate de oră cei doi au reuşit să descarce tot ce era în căruţă, să deshame caii şi să le dea să mănînce dintr-un braţ de fîn pus direct în tronul căruţei, să se spele pe mîini şi pe faţă şi să se aşeze unul în faţa celuilalt la o masă de lemn pe prispa strîmtă a casei. Popescu îşi priveşte ceasul cînd află de la bătrîn la ce oră va trece pe aici autobuzul. Ciocnesc apoi păhărele cu ţuică şi le dau pe gît. Încep să mănînce din brînza, pîinea şi ceapa puse pe masă de bătrîn. Tac amîndoi şi se uită peste cîmpul care începe dincolo de gardul viu al curţii.

Între ei doi ar putea fi o legătură secretă, dar autorul acestor rînduri o ignoră deocamdată cu desăvîrşire.

*

(KITSCH)... cuvîntul *abţibild* fiind unul din nu prea numeroasele neologisme de orgine germană ale limbii române. El semnifică, la propriu, în română ca şi în limba de origine, o imagine tipărită în culori pe o suprafaţă gumată care, prin umezire, poate fi aplicată pe orice obiect. Nu ştiu cine a inventat abţibildul, cînd şi, mai ales, de ce. Se pare, totuşi, că la originea acestui obiect a stat o firească dorinţă a omului de a înfrumuseţa, de a colora şi împestriţa obiectele din jurul său. Pentru a ghici cam în ce epocă s-a produs această invenţie (cucerire a spiritului, nu-i aşa?) e suficient să ne gîndim că un abţibild nu poate fi aplicat pe un obiect de lemn sculptat, cum ar fi o lingură sau o poartă maramureşană. Incompatibilitatea lui cu lumea rurală pare să-l situeze istoric destul de exact. Tehnica producerii şi aplicării abţibildului a evoluat şi ea o dată cu numeroasele tehnici ale secolului. Aşa au apărut în ultimii 25 de ani "auto-collant"-ele, variante moderne de abţibild, dar termenul, deşi de

origine franceză, nu a mai pătruns şi în limba română. Aceste noi obiecte, definite prin chiar numele lor ca imagini ce pot fi lipite pe o maşină, au apărut însă şi în spaţiul geografic în care se vorbeşte limba română şi au apărut în număr mare. Aşa s-a ajuns la una din puţinele situaţii de neprotocronism românesc, o situaţie în care, deşi obiectul există şi e folosit, limba nu are termenul. Situaţia este jenantă pentru cei care doresc să-şi "înfrumuseţeze" Dacia, Trabantul sau Lada cu astfel de briz-briz-uri şi nu-şi găsesc cuvîntul cînd cer cuiva să le facă rost de ele. De obicei ei spun: "Fă-mi şi mie rost de nişte d'alea care se lipesc pe maşină!", ceea ce, să recunoaştem, este o nefericită parafrază. Cînd sunt obligaţi să precizeze despre ce e vorba, ei folosesc termenul vechi, abţibild, sau termeni derivaţi ca "reclamă", "vinietă", "şmecherie", termeni la fel de impropii, dar a căror derivare din obiect este interesantă.

În librăriile noastre nu se găsesc decît abţibilduri, cum să le zic?, clasice. Adică cele cu piticul care se spală pe dinţi sau urinează la oliţă, cele cu flori de colţ sau flori de cîmp. Acestea nu pot fi folosite cu succes la decorarea automobilului – ele se lipesc doar pe faianţa din baie spre a-i îndemna pe copii să se poarte corect în respectivul context. Pentru a avea din cele moderne trebuie să ştii să-ţi faci rost de ele. Limba română nu ajută la aşa ceva, dar dă sugestii. O astfel de sugestie e tocmai cuvîntul reclamă. Pe străzile noastre vezi parbrize care fac reclamă la produse niciodată întîlnite: ciocolata After eight sau Cognac-ul de ora 14. Superbă farsă joacă aceşti automobilişti autorilor de astfel de reclame: foamea lor de abţibild este mai mare decît foamea de respectivul produs.

Dar pentru abţibild sau auto-collant limba mai oferă şi sinonimul parţial "şmecherie". Ce vreau să vă povestesc ca exemplu are o legătură cu starea de perplexitate. Cînd mai lucram vara ca ţapinar în vacanţe, am ajuns într-o zi într-un celebru sat românesc din inima ţării, un sat din "matca celei mai curate românităţi", cum spunea Iorga despre acea zonă. Ce credeţi că am văzut eu acolo? Un parbriz împopistrat cu zeci de reclame la

pasta de dinţi Colgate! Nu e grav că posesorul respectivului parbriz dovedea, cînd te apropiai de el, că nu foloseşte nici măcar pasta de dinţi Primăvara (atît de banala), dar e grav că omul acela se născuse tocmai în satul de care vorbesc. E drept că lucra de cîţiva ani buni la oraş, dar *se născuse acolo.* M-am prefăcut interesat şi l-am întrebat cum făcuse rost de abţibildurile alea roşii cu care-şi decorase maşina lui galbenă. Ei bine, la schimb! Omul dăduse pe ele un ştergar vechi, brodat de mama lui pe care acum venise s-o viziteze. Mişto şmecherie! Nu voi numi acel sat din respectul pe care i-l port, dar perplexitatea în care te poate arunca un astfel de fiu al lui pot spune că-i durabilă.

Cînd ți se povestește ceva foarte captivant teme-te de un singur lucru: să nu uiți de-ale tale!

L. Metoda pașilor adăugați

Din locul în care se oprise trenul, prin fereastra compartimentului în care se afla elevul Popescu, se putea citi pe o stivă de țevi subțiri de trei țoli următoarea propoziție:

TRĂIASCĂ PACEA PE TTERA

Cel care folosise vopseaua roșie a întreprinderii în felul mai sus arătat era, probabil, un bun cunoscător al limbii franceze și își amintise, în timp ce scria Terra cu doi T, de cuvîntul franțuzesc *courgette* (dovlecel) în care, de asemenea, r-ul e simplu, iar t-ul dublat.

Luate una cîte una, se gîndi Popescu, țevile n-ar mai păstra pe ele decît linii roșii, în lung sau în curmeziș, virgule și arce de cerc, puncte sau linii piezișe și nimeni, o dată pusă în funcțiune instalația din care trebuiau să facă parte acele țevi, n-ar mai fi putut reconstitui textul care acum strălucea la soare pe rampa de mărfuri a acelei gări de cîmpie. Poate tocmai de aceea țevile erau păstrate în continuare acolo, lăsate pradă ruginii.

Unul dintre ceilalți doi ocupanți ai compartimentului citi cu voce tare inscripția și spuse: Hm!

Popescu îl recunoscu după voce, fără să întoarcă ochii spre el: era cel gras, cu ochelari, cel căruia însoțitorul său i se adresase tot timpul cu tovarășe director. Băiatul așteptă cu răbdare ca celălalt să găsească și în acest gest atît de simplu al directorului un pretext pentru a începe o nouă poveste. Pînă atunci Subalternul (e numele cel mai potrivit pentru asemenea personaj) tot găsise astfel de pretexte la fiecare kilometru de cale ferată și tot povestise ținîndu-l pe bietul director cu gura căscată mai abitir decît reușise cîndva Șeherazada să-l țină pe sultan.

Treceau pe lîngă un cîmp pe care mai mulți țărani semănau cu călcîiul pepeni și Subalternul deducea imediat (nu atît pentru el însuși cît pentru tovarășul director) că aceia seamănă pepeni, așa că începea să-și amintească de copilăria lui și de cele două pogoane pe care tatăl său punea pepeni în fiecare an. Descria sămînța dicotiledonată și planta în toate fazele ei. Descria fructul cu miezul portocaliu și semințele maronii, "cel mai dulce pepene din cîți există și are și coaja foarte subțire" (aici directorul se mira și ochii Subalternului sclipeau o fracțiune de secundă de bucurie), vorbea de recoltatul lor de cu seara și de transportul cu roaba în beciul de sub casă. De cît de reci erau acei pepeni dimineața la trei, cînd erau puși în căruță să fie duși la vînzare la piața Obor. Directorul se ștergea pe gît și pe față cu o batistă uriașă, era transpirat tot, apoi ofta, probabil gîndindu-se la răcoarea din beci și la gustul pepenilor. Da, da, continua Subalternul, pe la patru dimineața eram deja la bariera Vergului și uneori nici nu ajungeam cu pepenii pînă-n Obor că ni-i cumpăra lumea pe drum, din căruță.

O dată încheiat ciclul natural al plantei pepene, povestitorul trecea, fără să-și permită să răsufle, la grîu și la porumb, la castraveți și vișini, la arbagic și roșii, vinete, viță de vie, mei românesc și pruni sau corcoduși. Viața la țară, așa cum o prezenta el, era un fel de paradis în care numai el, Subalternul, pe atunci copil, muncea cît șapte oameni mari. După aceea își aducea aminte brusc de altceva și-l întreba pe director:

– Dumneavoastră, tovarășe director, n-ați lucrat de mic așa, în agricultură, nu?

– Eu? – zicea directorul. Ohoho, de la cinci ani eram cu sapa în mînă la prașilă.

Situația nu era tocmai convenabilă pentru povestitor, nu-i convenea nici lui să povestească unuia care era deja cît de cît avizat asupra subiectului și alegea altul cu o iuțeală de invidiat.

– Dar în mină n-aţi fost, nu?

– Nu, uite, în mină n-am intrat niciodată – recunoştea grasul.

Era deja mai mult decît suficientă această recunoaştere pentru ca celălalt să înceapă acum să vorbească pe larg despre galerii şi vagoneţi, stîlpi de susţinere şi catastrofe adevărate sau posibile. Cînd ajungea la catastrofe omul se înfierbînta pur şi simplu (deşi n-ar fi fost necesar, erau cel puţin treizeci de grade la umbră, iar în compartiment căldura devenise insuportabilă), nu-ţi puteai da seama dacă inventează sau relatează obiectiv, enumera detalii dintre cele mai insolite, găsea chichiţe şi descoperea vinovaţii, ştia exact ce vîrstă şi cîţi copii avea fiecare accidentat, ce declarase directorul minei şi ce spuseseră reprezentanţii ministerului de resort, cine furase material, cine nu fusese atent, care nevinovat fusese pedepsit, oferea soluţii şi propunea măsuri radicale. Directorul aproape că începea să moţăie în acest timp, şi Subalternul se oprea brusc, căuta cu privirea lui agilă încă ceva de care să-şi lege povestirea pentru a o face mai atractivă, aproape că nici nu sesiza prezenţa lui Popescu în compartiment, îşi arunca privirea pe fereastră şi striga:

– Ia uite, domnule, ce-au făcut ăştia aici!

Directorul redevenea dintr-o dată atent şi Subalternul îl şi stimula:

– Aţi văzut?

– Nu, ce era?

Povestitorul nu aştepta mai mult decît acest minim semn de curiozitate că şi începea un alt potop de vorbe din care se dovedea că el e un om umblat şi priceput, drept, cinstit, curajos şi cu o moralitate de netăgăduit. Construcţiile de drumuri, conducte, linii de înaltă tensiune, poduri sau hidrocentrale erau domenii prin care el însuşi trecuse şi făcuse pe acolo un mare număr de minuni. Nici nu putea fi numită lăudăroşenie vorbăria lui continuă, era mai degrabă o performanţă; la un concurs de ocupat atenţia directorilor cu fleacuri ar fi ieşit primul.

Acum însă făcea o pauză inexplicabil de lungă, iar trenul întîrzia să se pună în mişcare.

Subalternul ar fi putut să vorbească despre trenuri şi locomotive, dar acesta părea un subiect epuizat, povestise deja o catastrofă feroviară "care i se întîmplase chiar lui, adică în familia lui". Desigur că la o asemenea exprimare nu numai directorul, dar şi Popescu şi un alt călător, care se afla pe culoar şi o auzise prin uşa întredeschisă, căscaseră ochii.

Totul se întîmplase în jurul Craiovei pe o vreme caniculară, probabil că unele şine se torsionaseră uşor şi un cumnat de-al Subalternului se afla în cursă cu o garnitură de marfă. Acel cumnat al lui era, aţi înţeles, mecanic de locomotive Diesel, un băiat bun, pîinea lui Dumnezeu, cuminte şi ascultător.

Ei bine, şi, cum mergeau ei aşa pe căldura aia cu locomotiva şi cu 34 de vagoane pline în urma lor, ajung într-un loc în care linia cobora într-o pantă destul de abruptă, iar la piciorul pantei se găsea şi o curbă uşoară. Cumnatul cunoştea drumul, mai trecuse pe acolo de zeci de ori, ştia cu ce viteză trebuie să meargă, avea şi ochii aţintiţi pe tabelul cu parametrii regulamentari calculaţi pentru siguranţa mersului în condiţiile acelui drum şi a încărcăturii pe care o aveau în spate. Mai trebuia luată în calcul şi căldura care ar fi putut deforma puţin şinele. Pe măsură ce povestea se complica cu toate aceste date tehnice, Subalternul mai adăuga şi cîte un "şi atunci" rostit pe un ton mai înalt. Cei trei ascultători trebuiau menţinuţi sub o presiune constantă. În fine, pe scurt, cumnatul mecanic primise ordin să se grăbească puţin pentru a face loc unui accelerat sau rapid care venea dinspre Timişoara şi, la baza pantei, acolo unde începea curba aia uşoară, încercase să frîneze, locomotiva sărise de pe linii, iar vagoanele care se aflau în spate, deşi nu căzuseră şi ele, împinseseră locomotiva înfrînată pe deasupra traverselor, din traversă în traversă, cale de vreo două sute de metri. În fond, nimic foarte grav, cei trei chiar răsuflă într-un fel uşuraţi, directorul ceva mai convins decît ceilalţi.

Ei, da, dar eroismul povestitorului în această catastrofă feroviară care "i s-a întîmplat chiar lui în familie" abia de aici încolo începea. El fusese cel care aflase primul despre accident

pentru că lucra pe atunci în funcţia de contabil într-o gară mare din apropierea accidentului. Apoi tot el descoperise mai demult (este obligat să facă o paranteză) că o anume tanti Veturia, un fel de vecină a unei colege de serviciu a soţiei povestitorului, cunoscută în timpul unei excursii cu autocarul la Porţile de Fier, era şi cumnată cu unul dintre secretarii ministrului transporturilor, deci prin ea se putea ajunge în audienţă la ministru. Povestitorul reţinuse această preţioasă informaţie încă de atunci cînd avusese loc excursia şi avusese grijă să întreţină respectiva relaţie. Meritul lui! Important era ca mecanicul de locomotivă, cumnatul deci, să nu fie dat afară din personalul C.F.R. Plătea tot, cheltuielile pentru reparaţii, deplasarea macaralei speciale care venise să repună locomotiva pe şine, alte cheltuieli legate de catastrofa pentru care nici nu era vinovat (suma nu era foarte mare), dar trebuia să fie salvat de la excluderea din rîndul cadrelor C.F.R. Această grea sarcină şi-o asumă tocmai povestitorul şi, pentru a o duce la bun sfîrşit, îşi luase chiar a doua zi după accident concediu de odihnă.

Partea a doua a poveştii cu catastrofa feroviară îl ţinu foarte încordat pe director. Subalternul povestea, de fapt, ce poate fi mai captivant pentru un biet directoraş?, cum se poate obţine o audienţă la un ministru şi cum trebuie să faci pentru a-l convinge pe înaltul personaj că ceea ce ceri tu pentru un năpăstuit de cumnat este acelaşi lucru cu ceea ce de drept i se cuvine. Detaliile înaintării din secretară în secretară erau foarte captivante, iar discursul ţinut în faţa ministrului un adevărat poem. Printre altele zicea că-i zisese ministrului aşa:

– Tovarăşe ministru, noi am iubit calea ferată de mici copii, eu şi cumnatul meu, pe care-l cunosc din fragedă copilărie, ne-am născut în fum de locomotive şi în fum de locomotive vrem să murim...

Et caetera et caetera.

Directorul părea încîntat de poveste, dar parcă şi începea să se teamă puţin de volubilul său subaltern.

Poate şi de asta încerca acum s-o facă pe ursuzul, pe distratul sau pe obositul pentru a nu-l ami încuraja pe celălalt să-şi dea drumul la gură. Sau, pur şi simplu, acela încă nu găsise un pretext şi o temă convenabile.

Popescu se plictisi să mai aştepte reluarea inepuizabilului şir de inepţii ale Subalternului şi ieşi pe culoar. Directorul îi făcu semn să lase uşa deschisă. Căldura din tren era de-a dreptul sufocantă. Oricum, neobişnuită pentru luna aprilie.

În partea opusă rampei cu mărfuri se afla cîmpul. O tarla de culoare verde, un verde crud şi foarte intens, bătînd spre albastru (probabil o tarla cultivată de mai mulţi ani cu lucernă) şi o alta de culoare neagră, arată de toamna şi acum învăluită în aburi uşori.

Băiatul deschise fereastra şi simţi în nări mirosul proaspăt de primăvară. Urmări cu privirea drumul de ţară ce despărţea cele două tarlale şi un cîrd de ciori care-l survolau de-a curmezişul. Nu departe de terasamentul căii ferate drumul cobora într-un fel de vîlcea (deasupra căreia aerul încălzit de soarele puternic juca în ape) şi putea fi văzut din nou urcînd aproape de orizont pe lîngă un copac uriaş, un stejar probabil, care străjuia singuratic întreaga cîmpie. Trenul părea înţepenit acolo, nici un zgomot, nici un şuierat de locomotivă nu se grăbea să-i anunţe plecarea. Cîmpul arat avea o măreţie specifică, imposibil de descris sau de comparat, ceva în prezenţa căruia nimeni şi nimic, nici chiar trenul, nu mai îndrăznea să se mişte sau să şuiere.

Şi totuşi, după numai cîteva minute, Popescu văzu în marginea îndepărtată a plăpumii de aburi, acolo unde drumul subţire şi noroios se ridica din valea sau vîlceaua care-l ascundea, un punct roşu. Rămase cu ochii aţintiţi pe acel punct pînă cînd distanţa scăzu într-atît încît presupunerea iniţială să se confirme. Era o femeie tînără care venea grăbită spre calea ferată. Popescu deduse că în valea în care drumul se ascundea privirii se află un sat.

Fata era încălţată cu cizme de cauciuc şi căuta să alerge, Popescu avu chiar emoţii pentru ea, dacă aleargă să prindă trenul

şi personalul ăsta care a înţepenit aici de mai bine de douăzeci de minute se pune tocmai acum în mişcare? O încurajă în gînd în timp ce încerca să-i distingă trăsăturile feţei. "Hai, surioară, că-l prinzi, ar fi nedrept să plece tocmai acum şi dacă totuşi o face, nu-i nimic, trag eu semnalul de alarmă!"

Prin uşa deschisă a compartimentului se auzi vocea Subalternului. Găsise în sfîrşit un alt pretext de trăncăneală, Popescu nu reuşi să-şi dea seama care anume, era prea concentrat asupra efortului fetei care se zbătea singură într-un cîmp de basm ca acela.

Ajunse în cele din urmă, iar trenul, de parcă numai pe ea ar fi aşteptat-o, se puse în mişcare încet-încetişor. (Ea se urcase în vagon.) Abia după aceea dădu un şuierat şi luă viteză.

În compartiment scena devenise din ce în ce mai strîmtă acum. Directorul se retrăsese în colţul dinspre uşă şi încerca să respire, era transpirat tot, agasat. Subalternul era aproape de el şi-i povestea din nou ceva ce nu suporta contradicţie. Era vorba de un fel de şedinţă sau miting în care luase şi el cuvîntul şi fusese cel mai logic, cel mai convingător, cel mai aplaudat. Popescu nu înţelese dacă omul fusese invitat acolo să ia cuvîntul sau se înscrisese el, din proprie iniţiativă, dar, cum ghici repede că era vorba de o adunare pentru pace care se ţinuse în întreprinderea în care lucra omul pe atunci (alta decît cea a cărui director este tovarăşul lui de drum de acum), îşi spuse că, gata, omul nu mai are mult şi începe să vorbească despre ce-a făcut el în război. Era un *miles gloriosus* perfect şi te puteai aştepta să afli că el a fost cel care a întors soarta războiului.

Tocmai atunci uşa compartimentului se deschise din nou şi fata cu jachetă roşie pe care Popescu o văzuse traversînd cîmpul întrebă de un loc liber, dădu bună ziua şi se aşeză.

Avea o geantă de voiaj agăţată de umăr şi o pungă de plastic în mîna dreaptă. Punga de plastic nu o avusese mai devreme cînd fugea pe cîmp şi Popescu îi privi imediat încălţările; într-adevăr, purta pantofi albi, curaţi, deci în pungă îşi pusese cizmele cu care venise pînă aici. Părea să aibă puţin peste douăzeci de

ani, dar figura ei copilăroasă, puţin speriată şi obosită, nu se armoniza deloc cu fardul pe care şi-l adăugase în grabă, la toaletă probabil, pe pleoape şi pe sprîncene, pe pomeţii obrajilor. Avea o frumuseţe aparte, sportivă, sinceră şi băieţoasă, cu un procent de feminitate foarte mic, dar perfect integrat în ansamblu. De altfel fiecare element al chipului ei părea urît luat în parte şi numai privite împreună dădeau senzaţia de frumos şi ciudat în acelaşi timp. Popescu rămase cu ochii aţintiţi la ea pînă ce, tot încercînd să-i înlăture, în imaginaţie, cele cîteva umbre de fard şi să-i descopere adevăratul ei chip, îşi dădu seama că o cunoştea, sau că, în orice caz, o mai văzuse cîndva.

Începu să caute cu atenţie în memorie în timp ce Subalternul, cum era de aşteptat, se apucase să vorbească despre faptele lui de arme.

*

(LOCUTOR) "A spune ceva înseamnă a face un lucru anume, adică a spune ceea ce se spune. Un vorbitor produce sunete, un scriitor aşterne pe hîrtie simboluri grafice" (acte locuţionare).

"Dar dincolo de acestea un vorbitor mai face şi altceva. El pune o întrebare, dă un ordin, cere, propune, enunţă" (acte ilocuţionare).

"În sfîrşit, prin spunerea a ceea ce se spune, se înfăptuieşte şi un al treilea tip de act. Pot să vă intimidez, să vă informez, să vă nedumeresc, să vă întristez sau să vă înveselesc, să vă adorm, să vă conving etc." (acte perlocuţionare).

LOCUŢIUNE = Grup de cuvinte cu înţeles unitar, care se comportă din punct de vedere gramatical ca o singură parte de vorbire. (DEX, p. 506)

*

O sală de festivităţi. Elevi din toate clasele, profesori, pedagogi, nerăbdare sau plictiseală, mici emoţii, aşteptare prelungită a unui lucru faţă de care interesul nu e prea ridicat. O acţiune culturală, cum se spune, o acţiune de masă. Popescu Gelu are 14 ani şi face parte din această masă. A reuşit să ocupe un loc în apropierea ferestrei, stă liniştit, mai liniştit decît de obicei şi pri-

veşte afară. E o toamnă plină de soare, se apropie sfîrşitul lui octombrie şi încă nu s-a făcut frig. La masa care ţine loc de tribună s-au aşezat vreo douăsprezece persoane, scriitori, activişti culturali, directorul Stamatescu, profesorul de istorie Valedulcean, profesoara de română Maria Stănescu, trei sau patru elevi printre care şi o fată cu tenul foarte alb şi cu părul negru tuns scurt. Lîngă tribună vin să recite mai întîi elevii care au compus ei înşişi versuri.

Prelins în palma mea fluid
Ca o cerneală veche-n călimară
De teama irosirii te închid
Şi pumnu-l voi desface mai pe seară

Cînd va fi umbră rece peste toate
Şi duhurile bune au să vie,
O poezie albă peste noapte
*Cerneala cărnii tale va să scrie.**

Aplauze. Fata subţirică şi tunsă scurt aplaudă şi ea versurile colegei din Tîrgu Jiu. Deci cei de la tribună sunt elevi de la alte şcoli, deduce Popescu şi aplaudă tare, vrea să se facă remarcat. Poeta se aşază, roşie ca un apus de soare printre palmieri, chiar pe scaunul de lîngă cea cu părul negru şi alura băieţoasă pe care Gelu nu o mai scapă din ochi. Recită apoi un băiat din Maramureş, o tipă durdulie şi negricioasă de la Constanţa, apoi ea, aleasa privirilor lui Gelu, dar despre ea nu spune nimeni din ce zonă a ţării provine. Recită cu un accent nu tocmai românesc o traducere proprie după o poezie de Ady Endre. Popescu aplaudă din răsputeri. Murmurul sălii se potoleşte greu, dar nu entuziasmul ci indisciplina e la origine. Un tip cu chelie se ridică şi începe

*. Versurile aparţin într-adevăr unei tinere poete din Tg. Jiu pe care am ascultat-o cu ocazia unui cenaclu, dar, din păcate, nu i-am aflat şi numele sau nu i l-am reţinut dacă el a fost rostit de cineva pe scenă. Cândva, ea va deveni o poetă cunoscută şi, poate, în volumele ei veţi întâlni şi aceste versuri (n.a.).

să-şi amintească de cum era cînd era el elev. Încearcă să fie glumeţ, dar glumele lui nu amuză pe nimeni. Cîţiva elevi hohotesc totuşi în contratimp cu poantele slabe ale vorbitorului. De la tribună, profesorii lansează cîte un ssst! Gelu se întoarce brusc spre fratele lui, Zare, şi-l întreabă:

– Bă, cine-i aia de la tribună, a doua din stînga, aia cu părul scurt?

Zare ridică plictisit din umeri. Apoi începe s-o examineze cu atenţie pe fată (la sfîrşitul reuniunii îl va ruga chiar el pe profesorul Valedulcean să-i afle numele şi adresa fetei. Acesta va rîde, ce-i cu tine, Zare, iar te-ai îndrăgostit la prima vedere? Dar nu va reuşi să afle decît că pe fată o cheamă Ana şi că e din oraşul Sfîntu Gheorghe.)

– Nu-i de la noi din şcoală? – mai întreabă Gelu.

– Nu cred, zice Zare şi, dacă nici el n-o cunoaşte, înseamnă ca fata într-adevăr nu e de pe aici. Zare e clasa a zecea şi le cunoaşte pe toate fetele din liceu.

Ea ascultă tot ce se spune sau se citeşte privind sala cu un aer absent şi rozîndu-şi o unghie. Popescu Gelu îi vede numai degetul şi ochii. De cîte ori se termină o poezie sau cuvîntul cuiva, amintirile chelului, spre exemplu, fata scoate degetul din gură şi aplaudă împreună cu toţi ceilalţi. În urma degetului, buzele ei rămîn într-un zîmbet enigmatic. Îi vine din nou rîndul să citească, de data asta o mică povestire lirică scrisă chiar de ea. Gelu se apleacă în faţă şi ascultă cu ochii larg deschişi şi cu gura căscată, dar nu reuşeşte să înţeleagă vreun cuvînt, nu prinde nici sensul general al poveştii; rîde doar împreună cu ceilalţi cînd vreun accent pus greşit schimbă sensul cîte unui cuvînt. Nu-şi mai aminteşte dacă şi el a aflat atunci cum o chema pe autoare sau nu. Îşi aminteşte numai aerul ei absent din momentele în care era aplaudată şi felul în care îşi rodea unghiile de parcă fabrica încet-încet acel zîmbet pe care îl lăsa apoi la vedere pentru cîteva secunde.

– Dar dumneata ce-ai fost în armată? – întreabă directorul.

– Poştar! – declară plin de mîndrie Subalternul.

– Cum poştar, ce armă e asta?

– Hă, hă, e o armă secretă, tovarăşe director!

Tonul este de: "Hă, hă, ce ştiţi dumneavoastră?"

În rest, povestea este la fel de plină de lăudăroşenii şi alte gogoşi ca şi cele de pînă acum. Omul îşi făcea serviciul militar la Direcţia Intendenţei şi o ducea foarte bine, făcea operaţiunile de cartare a corespondenţei, scria scrisori pentru camarazii care veneau la el să-l roage s-o facă, scria şi cereri, petiţii, dădea sfaturi juridice celor care aveau nevoie de ele, "aa, nu, asta nu intra în atribuţiile de serviciu, astea erau contra plată, le efectuam în timpul meu liber." Pe front nu fusese decît o singură dată cîteva zile, împreună cu un ofiţer, unul la fel de plin de zel şi eroism ca şi el. Se întorsese îngrozit şi jurase să se mutileze dacă vreodată va fi trimis în linia întîi.

> Mai multe sute de soldaţi care nu se prezentaseră la apelul de seară se strînseseră în faţa postului de gardă în care se refugiase căpitanul Cros; timp de o oră îi strigară cele mai murdare înjurături şi ameninţări. Pentru a-l înfricoşa şi mai tare, un exaltat trăgea din cînd în cînd focuri de revolver în aer.
>
> Pe 30 mai, la prînz, avu loc şi o şedinţă în afara satului pentru constituirea, după modelul ruşilor, a unui "soviet" compus din cîte trei oameni din fiecare companie, soviet care ar fi urmat să preia conducerea regimentului.
>
> Spre marea mea stupefacţie, îmi oferiră chiar mie conducerea acestui soviet, ceea ce însemna că trebuia, nici mai mult, nici mai puţin, decît să-l înlocuiesc pe colonel.

(*Les carnets de guerre de Louis Barthas, tonnelier. 1914 – 1918.* Editura Maspero, 1979 – Carnetele de război ale lui Louis Barthas, dogar. 1914 – 1918)

Popescu era în clasa a treia cînd venise la el unul Zare Popescu din clasa a VI-a şi-i spusese:

– Tu ştii, bă, că eu sunt fratele tău?

Nimeni n-avea nimic împotrivă. Cine ar fi putut să-i împiedice de doi copii de la Leagănul de copii să se considere fraţi, mai ales cînd pe amîndoi îi chema Popescu? Poate şi erau fraţi! Gheorghe Budu, fochistul instalaţiei de încălzire, omul care lucrase mai demult la birouri şi fusese dat afară din cauză de beţie, chiar spunea uneori:

– Bă, păi unii dintre voi, cînd aţi venit aici, adică în partea ailantă, unde-i creşa, bă, păi nici n-aveaţi nume; vă botezam noi: Ionescu, Popescu...

Aşadar, cu timpul, toţi se obişnuiseră să-i considere fraţi. Lui Gelu i se spunea Popescu, fratele lui Zare, iar lui Zare Popescu, fratele lui Gelu. Lucrul nu putea fi contrazis nici oficial, mai tîrziu, cînd amîndoi căpătaseră buletine, pentru că în ambele stătea scris:

Prenumele părinţilor: NATURAL
NATURAL

M. Onomastică specială

Se afla în vagonul din coada trenului şi, cînd trebuise să coboare, văzuse că de la scară pînă la pietrişul de lîngă terasament era o distanţă mai mare de un metru. Rugase pe cineva să-i ţină valiza, îşi aruncase jacheta şi coborîse şi ea ţinîndu-se cu mîinile de scară. Apoi trenul pornise imediat şi cel căruia îi lăsase valiza se văzuse obligat s-o arunce pur şi simplu. Nu avea nimic fragil în valiză, dar se simţise într-un fel jignită, mai degrabă de întreg contextul decît de gestul, în fond cinstit, al omului care o ajutase. Văzuse apoi că se află pe rampa de mărfuri a unei gări micuţe şi că în jur nu e decît cîmp. Deja avea ochii umezi cînd îl întrebase pe impiegat de drumul spre satul Burleşti. Plînsese apoi tot timpul cît se luptase cu noroiul de-a lungul drumului desfundat care începea chiar vizavi de rampa de mărfuri. (Vis-à-vis, dacă vă place mai mult!) Cînd văzuse satul înaintînd pe

sub ceața din vale ca o procesiune de buburuze, mai suspinase o dată și se oprise. Și-a șters ochii, a dat afară din plămîni tot aerul vechi și a pornit mai departe. În biroul primarului izbucnise din nou, de data aceasta în hohote și, în timp ce nu se putea opri, se asculta și se întreba dacă nu cumva e isterică.

– Liniștiți-vă, domnișoara învățătoare, ce dracu', se poate? Hai cu neica, hai, nu mai plînge! – zicea primarul și, în cele din urmă, ceea ce o liniștise cu adevărat fusese mirosul de tocană și lavandă pe care îl răspîndea acest om uriaș.

Prima vorbă pe care a auzit-o apoi într-o curte de om gospodar de acolo, cum mergea însoțită de primar către viitoarea ei gazdă, a fost:

– No, călca-le-ar minunea de vaci!

Și atunci s-a gîndit că oamenii de pe aici nu sunt toți născuți și crescuți în această cîmpie fără repere, că unii dintre ei veneau de undeva de la munte sau din podișul Transilvaniei, dar cine, de ce și cînd îi adusese aici?

*

(MAȘINĂ) Tîrgul duminical nu e un obicei românesc dispărut pentru totdeauna (nu insistați și n-o faceți pe folcloristul, domnule profesor!), el continuă să existe și ia forme noi. Este un "nou" care se manifestă la toate nivelele: mijloacele de locomoție cu care se vine și se pleacă de la tîrg, prilejul organizării lui, ținuta cerută în zi de tîrg, natura produselor, locul în care se ține tîrgul, misterele tîrgului și ale tîrgoveților. Este, mai degrabă, o evoluție a formelor pentru că fondul tîrgului e ceva ce n-a dispărut încă.

Dar cînd imaginația omului este provocată să schimbe la nivelul formelor, ea poate avansa atît de rapid și de departe încît cineva care nu-i atent poate să nu mai recunoască deloc obiectul, rămas același, în noua lui formă. E aproape un cameleonism.

Iată: o margine de pădure, nu departe de un lac, o pajiște mereu verde, un ideal loc de joacă pentru copiii oamenilor cu mașină. Sîmbăta, cam de pe la prînz încolo, încep să apară Skode, Moskviciuri, Trabanturi și, bineînțeles, Dacii. Locul nu e departe nici de oraș și nici de șantier. El începe să semene, la ora amintită, a camping neamenajat, iar oamenii (mici și mari) desfășoară cu succes activitatea de odihnă în aer liber. Copiii s-au dezbrăcat și aleargă. Se zbenguie sau au sarcini precise de la părinți. Cînd totul e ocupat apare, cam brutal, o Volgă obosită din care coboară un țăran. Acesta începe să vîndă cireșe (în funcție de anotimp se va schimba cu caise, prune, mere, gutui sau nuci). Are loc o ușoară dezorientare a populației minore care-și uită de sarcini și rămîne cu gura căscată la lada cu cireșe pînă cînd unul dintre părinți se hotărăște să vină să-l răscumpere pe fiecare copil plătind țăranului cinci lei și luîndu-i un cornet mediu de cireșe. Întîmplarea devine declanșatorul unei serii de evenimente neașteptate, dar care se dovedesc ar fi fost minuțios pregătite dinainte. Între ușile deschise ale unei Dacii se întinde o sfoară pe care se agață mai multe "mileuri" croșetate. Cineva întinde pe iarbă un pled alb și varsă pe el vreo două kilograme de acadele și "bomboane cu gumă" prevăzute cu un băț, deci tocmai bune pentru a fi consumate în context. Ca la un semn, aproape toate celelalte mașini devin mici magazine ambulante. Sunt expuse spre vînzare ștergare, perdele, cusături pe etamină, jucării de lemn sau de material plastic, coșuri și pălării de paie, maiouri cu chipul lui Alain Delon, agrafe, ace și bile de prins în păr, ba chiar și scule și accesorii de mașină. Familiile comersanților se plimbă de colo-colo și, oprindu-se în fața uneia sau alteia dintre dughene ("în fața" înseamnă aici "lateral dreapta sau stînga", față de direcția de mers a mașinii), întreabă:

– Cum le dați?

Și după ce află prețul aprobă printr-o mișcare a capului și pleacă. Pînă cînd să-și termine cel cu Volga cireșele pe care le-a adus la vînzare, aproape toți "turiștii" au cumpărat și au vîndut cîte ceva. A apărut între timp (venit pe jos probabil, sau adus de autobuz pînă la colțul dinspre șosea al pădurii) și un producător de linguri de lemn care nu are un punct fix de vînzare, ci umblă cu ele printre mașini. Înfuriat pe sine, proprietarul unei Dacii

roşii care se oprise în locul cu pricina numai pentru a-şi înlocui o roată şi a mai rămas apoi să-şi facă şi pana, desface anvelopa roţii de rezervă şi se gîndeşte s-o vîndă. Se duce pînă la maşina cea mai apropiată (unde se vînd bretele) şi spune:

– Dau un "Michelin" pe două "Danubiana"!

Soţul tovarăşei care ia banii şi dă restul la sută după ce a mai vîndut o pereche de bretele zîmbeşte jenat şi spune:

– Nu, mulţumesc, noi nu...!

Vestea că cineva vinde un "Michelin" face turul tîrgului şi un cumpărător foarte interesat se apropie de cel cu Dacia roşie. Cumpărătorul oferă însă două anvelope foarte uzate pe care cel cu "Michelin"-ul le refuză preferînd bani. Ţăranul cu cireşe aude şi el vestea şi vine să cumpere cele două anvelope uzate.

– Da' ce faci bre, cu ele, nu vezi că *e* găurite? – îl întreabă, îngrijorat, un vînzător de oglinzi de buzunar.

– Ehe, zice ţăranul şi pleacă.

Într-adevăr, cîte nu se pot face cu o anvelopă uzată. Puii de o zi ciugulesc cu mare plăcere mălaiul amestecat cu urzici dacă e pus într-un sfert de anvelopă care arată ca un mic jgheab, oile, vacile şi caii beau apa numai din jgheaburi mari făcute din anvelope de tractor. Copiii din numeroase sate nu mai ştiu de mult să se joace cu cercul, dar să împingă o anvelopă pe asfalt îi amuză. Ba, într-un sat din judeţul Neamţ am văzut o mică industrie care folosea anvelopele ca materie primă. Ţăranul care pusese pe roate respectiva industrie avea o maşină cu care tăia anvelopele scoţînd din ele nişte cercuri de cauciuc din care, puse unele lîngă altele, clienţii lui făceau un fel de tuburi de scurgere a apei pe sub podeţul de la poartă (daţi-mi o hartă şi vă spun imediat în ce sat am văzut asta!).

În fond, sensul primar al cuvîntului anvelopă vine de la a acoperi, a împacheta, a înveli, a ascunde, a îmbrobodi etc. Anvelopa este un produs secundar al maşinii şi nu un accesoriu al ei.

*

"Să fii curier la Direcţia Intendenţei e mare lucru, tovarăşe director. Păi, dumneavoastră ştiţi ce bani învîrteam eu în timpul războiului? Unitatea noastră s-a aflat tot timpul în sudul Dobrogei şi a produs ceapă de arbagic, roşii, vinete, usturoi, tot ce era zarzavat şi putea să folosească la hrănirea ofiţerilor, subofiţerilor şi soldaţilor noştri plini de curaj care se aflau pe front în linia întîi. Io zic că în război trebuie să ai şi noroc. Păi uite, odată..."

E 1 iulie 1976. Radu A. Grinţu tocmai s-a întors dintr-un circuit prin nordul Moldovei şi prin Maramureş. Îi însoţeşte pe vajnicii turişti străini plini de obiecte de artizanat la aeroport, apoi se întoarce în centru cu maşina colegului său, ghidul Vulpe, fostul fotbalist. E obosit şi adoarme pe bancheta din dreapta a maşinii. Vulpe opreşte mai întîi la el acasă, pe bulevardul Ana Ipătescu, îl lasă pe Grinţu adormit în maşină, urcă la el în apartament, îşi sărută soţia (aceasta îi pune de mîncare), mănîncă, bea şi o cafeluţă, desface bagajul şi-i arată soţiei ce cadouri i-a mai adus de la drum apoi, fumînd, coboară din nou în stradă, porneşte motorul maşinii, îl trezeşte pe Grinţu şi-l întreabă:

– Unde să te duc, bătrîne? Unde dormi la noapte, ai vreo gagică?

– Nu, zice Grinţu, du-mă la Union, îmi iau cameră acolo că trebuie să vină un prieten să mă caute.

Noi ştim că acel prieten este fostul elev Gelu Popescu, acum proaspăt bacalaureat, dar în ce stadiu au ajuns dezvăluirile acestuia nu vom şti decît, poate, din scenariile succesive ale lui Grinţu. Şi aceasta abia după ce ei se vor întîlni din nou în holul hotelului Union, către seară, şi după ce Gelu îi va zice fostului său pedagog:

– Sunt invitat la o zi onomastică, vii cu mine? (Uneori îl tutuia pe Grinţu, alteori nu.)

– Da' ce sfînt e azi? – va întreba Grinţu.

– A, nu, pe gagică o cheamă Iulia şi aşa sărbătoreşte ea, de 1 iulie.

– Aha.

– Cred că o ştiţi, a fost colegă de clasă cu mine, e o tipă mişto! Mai sunt şi alte fete singure.

Grinţu va face un gest de plictiseală cu mîna.

– Vă înţeleg, va continua Gelu să i se adreseze cu politeţe lui Grinţu, după două săptămîni cu franţuzoaicele...

Vor cumpăra flori şi se vor duce la petrecerea unde erau totuşi mai mulţi băieţi. Vor sta pe jos, amîndoi, vor bea vin şi Gelu va continua să povestească.

"Cînd am ajuns noi se încărcau răniţii pe un fel de camoin deschis, lipsit de oblonul din spate. Un băiat, de care am aflat pe urmă că era din Breaza, plîngea şi striga: – Mor, dom' sergent, mor, nu mai scap! Sergentul îl ţinea de mîini şi încerca să-l încurajeze: – Nu mori, mă, vezi-ţi de treabă, cum o să mori? – Ba da, ba da! Şi sergentu' iar: – Nu mori, mă, Gheorghiţă, nici nu eşti rănit grav! Băiatu' ăla, abia dacă trecuse de 19 ani, dar în situaţia în care se afla părea un ţînc de 14 ani speriat că şi-a pierdut vacile şi o să fie bătut măr de ta-su. Rana lui era la gît, una dintre cele mai periculoase răni, tovarăşe director, puţini scapă şi nici băiatu ăla n-a scăpat, am auzit a doua zi că a murit. Da' io un lucru n-am înţeles: băiatu' zicea că nu-l doare rana şi sergentu' îi tot zicea că nu-i o rană gravă; de unde ştia el c-o să moară? Io cred că există aşa, o certitudine pe care nu ţi-o ia nimeni şi nici să ţi-o dea altcineva nu se poate. Dacă cineva îmi spune: "în trei zile mori" nu-l cred. Da' dacă mi-a intrat mie în cap că mor, nu mă mai scapă nici doctoru' ăla, Barnard.

Şi, ce credeţi, cînd ne-am întors la comandament, în curte instalaseră o masă de tenis şi un ofiţer german l-a văzut pe Lotreanu ăsta pe care-l însoţeam eu şi l-a întrebat dacă nu joacă. N-a putut să refuze, dar în timp ce juca se făcea din ce în ce mai alb la faţă, era aşa ca aluatu' faţa lui şi pe urmă a stat toată noaptea la toaletă şi a vomitat. Cînd ne-am întors în ţară, n-au trecut două săptămîni şi am auzit că a murit în spital. Îi spusese doctorului din prima zi că el are de gînd să moară! "

Directorul îşi drese puţin vocea înainte de a reuşi să-l roage pe Subaltern, cu o voce totuşi aproape de nerecunoscut, să deschidă fereastra. Acesta se ridică de pe locul lui cu sprinteneală şi o întreabă pe fată:

– Nu vă deranjează, domnişoară, dacă deschid geamul?

Ea tocmai îşi rodea o unghie şi, cînd îndepărtă degetul de buze, Popescu îi văzu acel zîmbet enigmatic.

"Ea este! Dar cum o cheamă? Cum o cheamă?"

Se gîndi că poate, dacă-şi şterge puţin albastrul de pe pleoape şi rimelul şi rujul, numele ei va reveni dintr-o dată în memoria lui.

Bătrînul se afla pe prispa casei lui cu pereţii văruiţi în albastru deschis şi încerca să ascută pe o piatră un briceag vechi şi mare cu plăsele de os. Avea pe cap o pălărie veche cu borurile pleoştite şi un fel de sclipire de umor şi bunătate în ochi. Abia cînd descoperi această privire, fata se decise definitiv să nu mai plîngă. Nu găsea adică nici un răspuns pentru eventualitatea că bătrînul ar fi întrebat-o, privind-o cu acei ochi, de ce plînge. Se simpatizară dintr-o dată, fără vorbe şi definitiv. Amîndoi se uitară pieziş la primar în timp ce acesta vorbea amestecînd termeni oficiali cu cuvinte care-şi imagina el că vor fi pe placul bătrînului şi apoi izbucniră în rîs cînd îl văzură plecat.

– Rugina de pe fier o mai cureţi... – zise bătrînul şi scuipă pe piatra pe care încerca să ascută briceagul –... da' de pe capul omului care vrea să moară în foncţia de primar, ba!

Într-o zi au adus un prizonier. În timp ce oamenii patrulei îl înconjuraseră pe general pentru a-i povesti peripeţiile acţiunii lor, un ofiţer se apropie de Neamţ, îl înjură şi chiar îl ameninţă băgîndu-i pumnul sub nas. Cîţiva dintre "voluntari" văzură scena şi-l puseră la punct pe ofiţer; ei nu permiteau nimănui să se atingă de prizonierul lor. "E prizonierul nostru, au zis ei. Ce, dumneavoastră l-aţi capturat?"

Aiurit, prizonierul se trezi că i se oferă ţigări, cafea, vin etc...

(*Les carnets de guerre de Louis Barthas, tonnelier (1914-1918)* – Maspero, 79 – trad. M.N.)

Cu Zare n-avusese timp să stea de vorbă despre fete. Vara, el pleca de obicei în alte tabere decît cele în care mergea Gelu, iar mai tîrziu se ducea pe şantierele de tineret şi se întorcea cu o mulţime de bani cu care cumpăra haine pentru amîndoi. Cînd terminase liceul, Zare lucra la pădure, undeva pe lîngă Cluj, şi n-avea timp să vină să-l vadă. Îi trimitea bani şi-l chema pe la el. Cînd Gelu Popescu intră în clasa a zecea la L.M.F., Zare îi scrise o scrisoare plină de reproşuri şi teorii: el, Zare, urma să plece în armată şi cine ştie prin ce colţ al ţării avea să se afle, iar el, Gelu, fratele lui cu care a împărţit şi bun şi rău (de unde o fi cules Zare o asemenea expresie melodramatică?) a uitat cu totul de el şi nu vine deloc să-l vadă? Se aflau în practică cu şcoala şi nu-şi putea lua bilet de voie decît pe o jumătate de zi. Către sfîrşitul lui septembrie, într-o după amiază ploioasă de joi, Zare apăru ameţit la poarta 1 a liceului, se certă cu portarul care nu voia să-l lase să intre, ocoli gardul de prefabricate şi se strecură printr-o spărtură din spatele şcolii nimerind chiar sub fereastra atelierului în care se afla Gelu. Maistrul Minea fu bucuros să-l revadă pe Zare, se îmbrăţişă cu el şi puse mîna pe o bucată de hîrtie pe care scrise un bilet de voie pentru Gelu.

– Dar să-mi ziceţi şi mie unde vă duceţi, zisese maistrul Minea cu gînd că poate se duc la vreun restaurant din apropiere şi deci ar putea să treacă şi el să bea o bere.

– Ne ducem la fete, nea Minea, dacă te crezi în stare îţi lăsăm adresa să vii şi dumneata.

Maistrul Minea nu ceru nici un fel de adresă, dar pe drum Gelu descoperi că respectiva adresă nici n-ar fi fost uşor de ţinut minte. Zare cumpără mai întîi două sticle de vin spumos de la bufetul Marna şi, după ce numără banii pe care vînzătorul îi dăduse drept rest de la o sută de lei, intră din nou în local şi apăru apoi cu alte două sticle. S-au urcat într-un tramvai cu care au

mers aproape o oră fără să spună vreunul vreo vorbă. Era frig şi tramvaiul era aproape gol tot timpul. La capătul liniei se afla un cartier care semăna perfect cu un sat. Îl traversară mergînd pe jos pe străzile abia pietruite şi, după un timp, ieşiră într-un cartier de blocuri noi de unde se vedea cîmpul cu porumb încă necules. Se învîrtiră de mai multe ori pe aceleaşi alei noroioase pînă cînd întîlniră cîţiva soldaţi care stăteau la căldură lîngă o asfaltieră. Zare, care încerca să pară vesel şi fără griji, le strigă de departe:

– Hai Libi! – ceea ce însemna că le doreşte acelora, cum se spune, liberare uşoară.

Unul dintre soldaţi îi făcu semn cu două degete în faţa buzelor şi Zare se apropie de ei şi le întinse un pachet de ţigări Snagov nedesfăcut. Vorbi ceva cu ei şi apoi se hotărî să le lase şi o sticlă de vin spumos din cele două pe care le avea sub balon.

Blocul pe care-l căutau ei de mai bine de o jumătate de oră se afla chiar alături, aşa că intrară şi urcară pe jos pînă la etajul şase.

Fata care le deschise uşa era îmbrăcată într-un capot matlasat, roz, era durdulie, negricioasă şi probabil că nu se epilase niciodată în viaţa ei. O chema Ileana şi lucra la Tricodava în schimbul de noapte, era verişoară cu Mariana, fata pe care Zare o cunoscuse la Constanţa şi de la care primise această adresă. Spuse că Mariana lucrează acum la un magazin de confecţii şi că vine acasă abia pe la ora nouă seara. Zare desfăcu o sticlă de vin şi fata aduse trei pahare pe o tavă pe care era desenat un pepene abia tăiat. Băură fiecare cîte două pahare şi Zare adormi pe canapea, iar fata se scuză că are treabă în baie şi dispăru. Popescu G. îşi dădu seama, după zgomotul care venea din baie că fata spăla rufe. Se îmbrăcă şi ieşi din apartament în vîrful picioarelor. Aleargă pe scări şi pe una dintre aleile pline de noroi pînă cînd crezu el că nu mai poate fi ajuns de Zare, în cazul în care acesta s-a trezit şi a plecat după el. Ajunse la cămin după ora zece şi se strecură prin aceeaşi spărtură a gardului de prefabricate prin care mai devreme intrase şi Zare în curtea şcolii.

Abia peste o lună primea o altă scrisoare de la Zare care îl anunţa că-şi face serviciul militar într-o unitate de geniu, că speră să fie şofer pe un camion şi că, probabil, după perioada de instrucţie va lucra la Canal. Se declara bucuros de toate astea şi-l ruga pe Gelu să-i scrie. Despre ziua în care fuseseră amîndoi "la fete" nu scria nici un cuvînt.

Grinţu sări drept în sus, Gelu rămase uluit pe covor. Alţi invitaţi care dansau se speriară de gestul brusc al fostului pedagog. Cineva opri muzica.

– Cum, mă, tu eşti frate cu Zare Popescu? – strigă Radu.

– Într-un fel – răspunse Gelu – dar de ce, îl cunoaşteţi?

– Sigur. Da' de ce nu mi-ai spus pînă acum?

– Asta-i bună – zîmbi Gelu rămînînd în continuare aşezat pe covor – de unde să ştiu eu că vă cunoaşteţi?

– Extraordinar!

– Exact aşa s-a mirat şi Ana, dar, de fapt, era prea tîrziu.

Ceilalţi crezură că-s beţi şi-şi văzură de dans.

Subalternul continua să vorbească. Fania.

"Era lîngă noi şi un regiment de cavalerie. Ce cai frumoşi aveau ăia, tov director! Nu mai ţin minte ce regiment era ăla. Parcă 12 Roşiori. M-am împrietenit cu un colonel doctor veterinar care fusese la dresaj la cîinii-lup ai poliţiei. Se luase prea tare de băutură şi-l transferaseră. A fost cea mai mare pilă a mea cît am rămas eu acolo. Pe urmă, cînd am întors armele, ştiţi cum e, n-ai voie să cunoşti prea multă lume, m-am făcut şi eu că nu-l mai cunosc, da' spunea ăsta că...

– Ştii că dacă trenul ar fi pornit aş fi tras semnalul de alarmă pentru tine?

– Bine G.P., te cred. Îmi dai voie să-ţi spun G.P.?

– Şi eu cum să-ţi spun?

– Cum vrei, G.P., cum vrei tu!

– Poate că după ce-ţi ştergi fardul şi rimelul am să fiu convins că tu eşti şi am să-ţi spun Ana.

– Nu s-ar zice că eşti lipsit de iniţiative! – zise ea, dar se vedea că e puţin surprinsă: de unde îi ştia el numele?

Aş zice că a fost prima persoană pe care am cunsocut-o cînd am ajuns în unitate. Eu venisem mai tîrziu, peste cîteva ore puteam să fiu dat dezertor, aveam părul lung şi au chemat pe cineva de la trupă să mă tundă. Probabil că nu ştia că sunt terist pentru că, imediat ce a intrat pe uşa infirmeriei, m-a întrebat:

– Cum te cheamă, bă, pe tine?

Am răspuns conform contextului:

– Grinţu Anton Radu.

– Hm, ce nume! – s-a mirat el, apoi jucîndu-se cu foarfecele şi cu maşina de tuns în părul meu încîlcit, a început să-mi vorbească despre numele proprii.

Am aflat că numele meu deriva din *Grigore*, adică din slavul *Grigorii* diminutivat în rusă sau în ucraineană la *Grişa, Griţa* sau *Griţko,* articulat apoi, după obiceiul vechi moldovenesc în *Griţul* şi pronunţat *Griţu*. Probabil că *n* a fost intercalat mai tîrziu pentru a uşura şi mai mult pronunţarea în română, dar asta nu fără o legătură cu diverse alte substantive comune (grinda, grindul etc.) aflate în uzaj la vorbitorii din locul meu de origine.

– De unde eşti de fel? – m-a întrebat.

– Nu prea ştiu, am zis, dar tu de unde ştii toate astea, ai făcut cumva filologia?

– Pardon, sunt autodidact. Am dat la istorie şi n-am reuşit!

– Dar ştii ce-i ăla un hipocoristic?

– Bineînţeles. Doar despre asta ţi-am vorbit, nu-i aşa?

Avea dreptate. Era un autodidact în sensul bun al cuvîntului, dar mult prea legat de o singură problemă, prea obsedat de teoriile lui care i se păreau fără fisură.

Era foarte sigur că numele meu venea, prin slavă, din greaca veche, dar dintr-un nume vag cunoscut în epoca clasică, *Grigorios,* care însemna "cel care veghează" deci "paznicul", "santi-

nela" sau pur şi simpul "martorul". Am fost surprins că un simplu soldat de la trupă ştie toate aceste lucruri, dar, după aceea, m-am obişnuit cu el. Aşa făcea cu toată lumea. Te trezeai că te întreabă: cum te cheamă, bă, pe tine? Apoi îţi traducea numele pe căi ştiute numai de el şi te trezeai cu o poreclă nouă sau cu un argument de neclintit pentru a face tu o corvoadă în locul lui. Avea în plutonul lui un tip de pe valea Tîrnavei Mici, unu' Gabor şi toţi ceilalţi ziceau că-i ţigan. "Măi Gabore, tu eşti ţigan?" "Ţigan la mă-ta!" – răspundea tipu' care nici n-o bunghea el prea bine pă româneşte, supărat că de ce i se zice lui ţigan. Atunci scotea Zare una din ideile lui: "cum te cheamă, bă, pe tine?" "Gabor." "Păi, bine, bă, proştilor, se adresa el către ceilalţi, Gabor e nume de ţigan, mă? Gabor vine în ungureşte de la Gabriel şi Gabriel înseamnă, în ebraică, eroul lui Dumnezeu. Ia să nu-i mai ziceţi ţigan, da?"

Cînd se apuca să dea interpretări onomastice, toată lumea căsca gura la el, soldaţi, gradaţi, ofiţeri, chiar maiorul şi colonelul cîteodată. Într-o zi l-am prins singur, trebuia să păzim un drum să nu intre nimeni pe el cît aveau loc tragerile şi l-am întrebat:

– Bine, dar numele de Popescu de unde vine?

– Ehe, tocmai voiam să-i scriu profesorului Valedulcean despre asta.

Explicaţia că Popescu înseamnă fiul popei este falsă, zicea el. E adevărat că -escu adăugat la sfîrşitul numelui tatălui era modelul folosit de boierii din secolul 18 şi că pe urmă, cînd ţăranii au venit la oraş Petre al lu' Ion a devenit Petre Ionescu, dar dacă şi Ion al popii ar fi devenit Ion Popescu n-ar fi existat aşa de mulţi Popeşti. Explicaţia că în perioada Regulamentului Organic clasa intermediară era formată mai ales din fii de preoţi e foarte şubredă. În fond, fiecare sat avea un preot, cel mult doi. Dacă un sat avea 100 de case, proporţia de Popeşti ar fi de cel mult 1% or ea e mult mai mare. De ce? – s-a întrebat el. De ce? – am întrebat şi eu şi el a continuat. Pentru că Popescu înseamnă altceva şi nu "fiul popii". Noua explicaţie era într-o oarecare

măsură seducătoare, ca toate teoriile autodidacţilor, dar conţinea şi exagerări şi improvizaţii. El pornea de la un obiect, *pop*, adică par, stîlp, element de sprijin sau de susţinere într-o construcţie. Astfel, includea în clasa Popeştilor şi pe cei, mai ales din Transilvania, care purtau numele de Pop şi mulţi alţii. Apoi nota că *pop* îşi are originea în limba bulgară, că *popa* vine, normal, din slavă, *popu*, dar aducea în discuţie şi un cuvînt cu etimologie necunoscută, *popîndău*, în formarea căruia era sigur că se amestecase şi o interjecţie şi asta era, după el, o dovadă sigură a vechimii cuvîntului. Zicea că popîndău existase mai întîi în locuţiunea formată de la interjecţie şi că asta desemna un "mod anume de a se aşeza, de a sta drept, de a ţîşni, de a izbucni, de a sări drept în picioare, de a rezista, de a fi de neclintit." De aici insista pe sensul metaforic şi extrăgea două sensuri: *stîlp de sprijin* şi *a sta drept*. Era ispititor, după asta, să accepţi că cele două sensuri sunt emblematice pentru români. Animalul popîndău, zicea el, şi-a luat numele mai tîrziu şi tocmai din cauza poziţiei lui preferate. Comenta apoi virtuţile şi servituţile acestui sens al numelui Popescu, "cel care stă semeţ", dar şi "cel care se sumeţeşte şi cînd duşmanul e mai puternic" aducînd exemple ciudate de la rima "*hopa – popa*" pînă la articolul "Drumeţ în calea lupilor" al lui Iorga (el zicea "Semeţ în calea lupilor") etc. etc. Avea, în orice caz, un mod foarte special de a gîndi onomastica românească. Dacă eşti cumva frate bun cu el, nici tu nu eşti un tip tocmai normal!

N. Modul activ al uitării

Pînă spre după-amiază bătrînul terminase de ascuţit briceagul, îi arătase fetei camera în care se putea instala şi "aplecatul"(din spatele casei) care servea de bucătărie, făcuse focul sub plită, o tratase apoi pe tînăra învăţătoare cu o vişinată făcută de el şi-i povestise cîteva dintre isprăvile lui de cînd era vînător. Ana se apucase de curăţenie şi de aranjatul camerei în care ur-

ma să locuiască, desfăcuse valiza şi-şi răspîndise lucrurile prin încăpere. Soarele care apăruse între timp printre nori ardea cu putere făcînd să strălucească iarba din curte şi frunzele arborilor, avertizînd că ploaia ar putea începe din nou pînă seara. Era o vreme în acelaşi timp frumoasă şi apăsătoare, de vină era probabil cantitatea mare de vapori care plutea în aer, astfel că fata simţi deodată că i se îngreunează pleoapele şi, fără să termine treaba, se întinse pe pat şi adormi. În timp ce dormea simţea că nu vrea să doarmă, avu coşmaruri şi auzi zgomote cărora nu le găsi nici o explicaţie. Trezindu-se, nu mai auzi nimic, liniştea era de-a dreptul ciudată, astfel că de fiecare dată adormi la loc fără să vrea.

Aproape se înserase cînd cineva îl strigă pe bătrîn şi Ana, trează acum de-a binelea dar fără puterea de a se ridica din pat, îşi ascuţi cît putu auzul. Nu auzi decît un mormăit de voci şi salutul de plecare al celui care strigase mai devreme. În aceeaşi stare letargică urmări trebăluiala bătrînului prin camera de alături fără să-şi poată imagina ce anume face şi, cînd ea tocmai se ridicase în sfîrşit şi voia să meargă în curte să se spele pe faţă, îl auzi bătînd cu sfială în uşă. Era îmbrăcat în haine negre şi avea o cămaşă curată, era cu capul descoperit şi voia să-şi ia pălăria cea bună din dulapul din camera ei. Îi spuse apoi că făcuse de mîncare şi o chemă să-i arate de unde se poate servi în caz că i se face foame pentru că el trebuia să plece, murise un om, şi se ducea şi el la priveghi.

Ana întreabă mecanic:

– Cînd?

– Acum, după masă, să fie două ore de cînd a murit!

Fata îşi privi ceasul şi se sperie. Omul acela murise chiar atunci cînd ea adormise fără să vrea. Se gîndi că atmosfera puternic ionizată de după ploaie, atunci cînd soarele arde puternic şi anunţă altă ploaie sau chiar o furtună, este greu de suportat de organism. Şi totuşi moartea e ceva mult mai ciudat decît coşmarul pe care îl avusese ea.

– Era el bolnav mai demult – zise bătrînul – dar, vorba aia, nici unul nu ştim cînd ne sună ceasul.

În timp ce venea cu trenul se gîndise că va face în aşa fel încît să participe la toate evenimentele satului pentru a-l cunoaşte cît mai bine, un priveghi era un bun prilej de studiu al mentalităţilor şi obiceiurilor, dar nu avu curajul să-l însoţească pe bătrîn. Un fel de frică nelămurită o stăpînea; de ce se întîmplase să ajungă în satul în care urma să fie învăţătoare, cel puţin cîţiva ani, o dată cu moartea cuiva?

– Vă era rudă? – îl mai întreabă ea pe bătrîn.

– Nu – zise acesta – eu nu mai am rude de mult.

Apoi plecă fără să mai adauge vreun cuvînt.

"Dar după ce am întors armele eu am cerut să nu mai fiu mobilizat pe loc. Io, tovarăşe director, am mers cu pistolul în mînă după nemţi prin Pădurea Băneasa! Cînd mă duc undeva în audienţă şi văd că nu am prea multe şanse să obţin ce vreau, chiar aşa încep: "Ooof, eu mergeam cu pistolul în mînă după nemţi prin Pădurea Băneasa. Ăştia unde-mi erau atunci?" Şi dacă mă întreabă care ăştia, abia atunci intru în subiect: "Ăştia, care nu vor să-mi dea sau să-mi semneze sau care au făcut reclamaţii împotriva mea etc." Dacă omul cu care stau de vorbă a fost şi el cu arma în mînă acolo, mă înţelege altfel, mă ajută, bineînţeles în limitele legale, dacă n-a fost, atunci, oricum, mă priveşte altfel, se teme, nu ştie cine sunt, ce e cu mine, mă tratează corect."

Directorul abia acum pare să-şi dea seama cu adevărat de cît de periculos este acest palavragiu subaltern al lui pe care l-a ascultat tot timpul cu gura căscată. E ceva să ai curajul neruşinat de a gîndi şi vorbi aşa ca el!

Subalternul, însă, pe cît de exersat pare el în arta de a-i ţine pe ascultători sub teroarea lui retorică, nu observă că directorul îşi schimbă poziţia faţă de el. Continuă să povestească ce-a făcut el pe front, în Aredal, în Ungaria şi în munţii Tatra. Poveştile sunt însă din ce în ce mai confecţionate şi mai greu de crezut, deşi omul dă numele camarazilor şi locul lor de naştere şi

respectă în mare traseele armatei române. Popescu chiar recunoaşte una dintre poveşti pentru că a mai citit-o şi în rubrica de mărturii a revistei *Vatra*.

*

(NODURI ŞI NĂVOADE – dintr-un alt caiet al lui Grinţu)

Este o cameră sau un birou de stat-major sau un adăpost subteran. Pe o masă se află mai multe hîrtii mari care de la distanţă pot fi luate drept hărţi. Există chiar şi o călimară în faţa bărbatului tuns scurt care este aşezat la masă şi ţine mîna dreaptă în aşa fel încît se poate deduce că tocmai a lovit masa cu palma într-un gest de furie sau de disperare. În stînga lui arde o lampă cu petrol, iar în dreapta, puţin întors cu spatele, stă în picioare un bărbat cu beretă marinărească. Acesta priveşte peste umăr.

Un grup de persoane îmbrăcate destul de diferit şi printre care se află şi o femeie stau ghemuite, cu un genunchi la pămînt şi cu celălalt picior sprijinit pe talpă (o poziţie asemănătoare cu startul de jos dintr-o cursă de atletism). Ţintesc cu nişte puşti vechi un inamic pe care nu-l vedem. Ei se află pe o stradă a unui oraş de provincie sau pe o şosea de o parte şi de alta căreia se văd nişte arbori ce pot fi castani sau nuci şi sunt foarte bătrîni.

G., cel care s-a prezentat ultimul la încorporare, nu a mai găsit loc într-un dormitor de terişti şi doarme cu trupa. Dimineaţa aude goarna, dar, aşa cum fac şi toţi ceilalţi încearcă să profite cît mai mult de cele cîteva secunde cît mai poate rămîne în căldura patului. În chiar secunda cînd începe un vis ultrascurt aude comanda "drepţi!" strigată de un căpitan slăbănog oprit în uşa dormitorului. Sar ca arşi. Încremenesc în poziţia ordonată. Izmenele lor n-au nasturi la şliţ, dar în poziţia drepţi nimeni n-are voie să mişte. Căpitanul le administrează o morală scurtă, stabileşte o pedeapsă, apoi rosteşte o serie de comenzi care pot sta la baza unui gag simplu. Pe loc repaus! Toţi duc piciorul stîng cu talpa goală în faţă pe linoleumul rece. Aranjaţi-vă ţinuta. Toţi îşi pun la loc în şliţ ce stătuse pînă atunci afară. Drepţi! Toţi iau

poziţia de drepţi, dar unele şliţuri ar trebui din nou aranjate. La revedere! Să trăiţi, tovarăşe căpitan! În urma lui se aude vocea somnoroasă a lui Zare: Cum îl cheamă pe ăsta, mă?

La Valencia oamenii din popor mîncau orezul cu lingura, ceilalţi se serveau de furculiţă. În timpul războiului civil lingura şi furculiţa devin simboluri de clasă aşa cum pot fi regăsite în cîntecul revoluţionar: "Trăiască lingura, jos furculiţa!"

O uşă din lemn gros, negeluit, ferecată pe partea din care o vedem noi cu mari bucăţi de metal şi cu mai multe zăvoare. În partea de mijloc a uşii, la înălţimea unui stat de om, o deschizătură dreptunghiulară cu două gratii de metal, un fel de vizetă. Ţinînd strîns gratiile în mîini, dincolo de uşă, se afla o femeie frumoasă, tunsă scurt, foarte tînără. Priveşte cu descurajare undeva în sus.

Un bărbat foarte solid cu o beretă marinărească şi cu un tricou dungat, rupt în bucăţi. De gît are legat un pietroi care pare să cîntărească 10-15 kg. El are o faţă bronzată şi dură, iar mîinile îi sunt legate la spate. Alături de el, copleşit de greutatea unui alt pietroi legat de gît, se află un copil de 10-11 ani. Acesta se sprijină cu umărul de marinar încercînd astfel să nu se prăbuşească sub greutatea pietrei. Poartă şi el beretă marinărească şi are şi el mîinile legate la spate. Din faţă, două baionete îi silesc să meargă de-a-ndaratelea spre marginea cheiului, spre mare. Este apa unei mări neidentificate, dar, dacă toţi cei care ajung astfel pe fundul ei ar fi împreună, din nodurile sforilor cu care sunt legaţi s-ar face un teribil năvod.

"Cum să concepi bine un subiect care prin propria sa activitate structurală să pună ordine în harababura de impresii spaţiale şi temporale şi astfel şi numai astfel să le constituie într-o experienţă obiectivă şi cognoscibilă?" Aceasta-i principala problemă a unui personaj de film (sau de roman, de ce nu?).

*

Bătrînul nu voia să vorbească despre război. În primul război mondial avea 10 ani, era un copil. În al doilea aproape patruzeci. Din amîndouă ar fi avut cîte ceva de povestit, dar pur şi simplu refuza să vorbească despre asta. Ana a încercat o singură dată să-l aducă la şcoală şi să-l pună să povestească elevilor. El refuzase:

– Apăi, domnişoară, două lucruri nu stau într-un loc!

Ana nu înţelesese dacă aceste cuvinte sunt de refuz sau de acceptare şi el începuse atunci să se explice pe îndelete. Aproape fiecare cuvînt i s-a părut adevărat tinerei învăţătoare, dar ea n-ar putea să reproducă nici acum şi nici mai tîrziu întregul raţionament.

Să spui cum a fost, zicea bătrînul, este minciună. Vorbele pe care le spui acum ascund oamenii şi faptele de atunci. Abia vorbind reuşeşti să uiţi ce a fost pentru că tot ce ai pus în loc e mai proaspăt în mintea ta. Atunci ai spus sau ai gîndit alte cuvinte şi nu ţi le poţi aminti, dar şi dacă ţi le-ai aminti, cine ar înţelege ce vrei să spui?

Mintea ţi-e slabă, mai ales dacă n-o pui în lucrare, abia de poţi face faţă cu ea lumii care trăieşte o dată cu tine, de ce să te sumeţeşti să o vezi şi pe cea care a fost sau va fi. De ţi-e dat să ajungi acolo, în acel loc, vei ajunge, de nu, nu vei ajunge. Locul e totdeauna lucrul care stă în el, uite, eu nu stau acum şi aici pe prispă şi acolo la şcoală. De asta acolo-i şcoală şi aici e casa mea.

Ana a presupus atunci că bătrînului i se întîmplaseră lucruri prea dureroase şi că el nu voia să deschidă, povestind, acele răni.

– Ba, din contra, domnişoară. Eu dacă mă sforţez să-ţi povestesc dumitale cum a fost, abia aşa oi uita tot ce-a fost. Pentru că pe urmă am să ţiu minte numai povestea aia de ţi-am spus-o şi nu-i totuna.

Aşadar bătrînul susţinea că a povesti este un mod activ al uitării şi el nu voia să uite. Cele două care n-ar fi stat într-un loc

erau trecutul şi prezentul. Pentru a le păstra întregi refuza să le aibă în minte pe amîndouă deodată.

– Ciudat, zise Popescu, dar l-ai văzut pe ăla din tren cum mai povestea?

– După cum am învăţat eu de la bătrîn să citesc oamenii, acela chiar era un om de nimic. El nu povestea ce văzuse şi din tot ce spunea, din fiecare poveste, încerca să facă un laţ pentru a-i prinde pe oameni şi a-i jefui.

– Bine, dar părea să aibă vîrsta unui om care a trecut prin război, poate că tocmai ceea ce i s-a întîmplat atunci l-a făcut să fie aşa.

– Adică, vrei să zici că de frica prea mare ce a trăit a învăţat să se apere cu vorba de toate relele?

– Într-un fel. Cred că şi el este un mutilat de război, dar în alt fel. Are o infirmitate care nu se vede decît dacă-l asculţi mult timp vorbind, aşa cum l-am ascultat noi.

Fata făcu un gest de lehamite cu mîna, se opri şi spuse:

– Am ajuns!

Intrară pe un gang care dădea într-o curte interioară. Popescu se opri cîteva secunde în centrul curţii şi privi bucata pătrată de cer de deasupra. La una dintre ferestrele strîmte ale bucătăriilor blocului văzu chipul unei femei bătrîne de la ţară. Avea capul acoperit cu o broboadă neagră şi o privire plină de tristeţe fixată asupra curţii murdare în care cineva se chinuia să bată un covor şi mai mulţi copii jucau tenis cu piciorul. Ana o văzu şi ea pe femeie, dar nu zise nimic, doar îl luă de mînă pe Popescu şi-l obligă s-o urmeze. Au urcat pe o scară întunecoasă vreo şase sau şapte etaje, au ocolit apoi întreaga clădire printr-un coridor strîmt, au traversat o mică terasă pe care erau aşezate rufe la uscat, au intrat pe un alt coridor, ceva mai înalt şi mai larg decît primul şi, în faţa unei uşi de culoare cenuşie, fata se opri din nou:

– Acum chiar am ajuns!

Descuie şi intrară. Era camera în care stătea ea ori de cîte ori venea la oraş pentru examenele de facultate fără frecvenţă. Popescu se aşeză pe pat pentru că alt loc pe care să stai nici nu era.

Ana deschise dulapul, scoase de acolo un reşou şi puse apă pentru cafea.

Nu ştiu dacă eram îndrăgostită de Pătruţ. Îl urmăream cînd traversa curtea şcolii în apropierea prînzului de după perdeaua clasei mele. El era profesor de desen şi avea ore după-amiaza. Cînd era vremea frumoasă făceam în aşa fel ca înainte de ora prînzului să ies cu clasa în luncă, în marginea pădurii. Făceam, adică, ore în natură, dar ştiam că şi el îşi va scoate clasa, la care avea prima oră, la "pictură în peisaj" şi astfel aveam ocazia să schimbăm cîteva cuvinte. Un an întreg ne-am întîlnit numai în astfel de ocazii puse la cale de mine. În timpul vacanţelor mi se făcea dor de el şi-mi promiteam că voi fi mai îndrăzneaţă la prima noastră revedere. Ceva îmi spunea că şi cu el se întîmplă la fel, ghiceam asta după tonul primelor cuvinte pe care mi le adresa, dar mie mi se păreau arogante, începeam să-l ironizez, simţeam că trebuie să mă apăr de ceva, de posibilitatea vulgarizării relaţiei noastre, cred, şi asta îl făcea şi pe el reticent. Pînă la urmă reveneam în nota obişnuită de politeţe şi colegialitate. Ceva groaznic, pentru că amîndoi ne simţeam frustraţi şi vedeam că şi celălalt ar dori o schimbare.

Înţelegi, G.P., totdeauna îmi voi reproşa că n-am fost altfel cu el. Dacă s-ar întîmpla să-l revăd i-aş face şi lui aceleaşi reproşuri. Ne învîrtim aşa mereu în jurul lucrului sau persoanei care ne atrage cel mai mult şi nu reuşim să ne apropiem, descriem cercuri tot căutînd poziţia cea mai favorabilă. Înţelegi? Cred că nici nu sunt foarte clară în tot ce povestesc acum. Prostii! Pe tine nici nu te interesează.

O. Dragoste, surioară, maştihă!

"Dar, dacă ne concentrăm exclusiv asupra fiecărei clipe prezente imediat conştiinţei (luată ca dată), nu *putem avea nici o impresie internă despre sinele nostru!"*

Prin fereastra mică a mansardei se vedea acum cerul înnourat şi înroşit de lumina soarelui care cobora la apus. Rămaseră amîndoi întinşi pe pat şi cu ochii aţintiţi pe fereastră. De fapt, nu erau mai mulţi nori pe cer, ci unul singur, mare şi zdrenţuit şi luminat de soare de jos în sus. Marginile lui străluceau stins de parcă ar fi fost electrizate puternic şi scoase brusc de sub tensiune. Partea întunecată a norului era bolovănoasă şi agitată, privirea putea descoperi în cuprinsul ei desene fantastice, o colcăială de trupuri umane sau animale mişcîndu-se lent sau surprinse şi încremenite în plin efort. În mijloc, norul avea o spărtură mai mare şi cerul care se vedea prin ea nu mai era nici albastru din ce în ce mai închis, cum devenise pe margini, şi nici roşietic ca în celelalte spărturi mai mici ale norului, ci alb, alb strălucitor, de parcă întreaga imagine ar fi fost desenată în culori pastel pe o foaie de hîrtie şi cineva venise apoi şi pătase hîrtia cu un decolorant foarte puternic chiar în centru.

Gelu se simţi groaznic în primele clipe de după ce se lăsă să cadă pe pat alături de trupul gol al Anei. Era un profitor neruşinat, făcuse o nedreptate şi ştia că nu o mai poate repara în nici un fel. Fata asta fusese îndrăgostită pe rînd şi de-adevăratelea de doi tipi care ar fi meritat-o, probabil, mai mult decît el. Fusese mai întîi un tip ciudat, unul căruia Gelu nu-i ştie numele, unul care o căutase vreo doi ani după ce o văzuse o singură dată. O găsise, îi declarase că o iubeşte, o vizitase de cîteva ori la Cluj, pe cînd ea era la Liceul pedagogic şi apoi dispăruse şi uitase să-i mai răspundă la scrisori. De fapt, se pare că tipul era şi puţin cam laş: pus în situaţia de a decide între a o lua pe ea de soţie şi a o păstra în ţară, pe de o parte, şi a o lăsa pe ea să plece în stră-

inătate definitiv împreună cu părinţii şi fratele ei, pe de alta, alesese soluţia de a nu-i mai răspunde la scrisori. Ea însă continua să-l iubească şi nu-l credea mort; dacă l-ar fi crezut mort, ar fi plecat cu părinţii.

Celălalt era acel Pătruţ despre care, la fel, îi dăduse destule detalii lui Gelu. Marea ei durere era pasiunea aceluia pentru pictură, desigur nu în sensul concurenţei dintre dragostea ei şi acea pasiune, ci altfel. Se simţea prea terestră pentru el, nu voia să-l impiedice cu dragostea ei să-şi desăvîrşească harul şi atunci... se autoflagela dăruindu-se unui om la fel de terestru ca ea? Poate că se hotărîse mai de demult să-şi trăiască în acest fel mica ei dramă, îşi zisese Gelu, dar, cînd descoperise că... de fapt amîndoi erau la început, că totul nu e decît stîngăcie şi teamă şi curiozitate în speranţa plăcerii...! O plăcere atît de neînsemnată! Prin ce meritase tocmai el şi de ce profitase, doar o văzuse cît e de dezorientată, nu?

Acum fata plîngea încet, cu suspine abia auzite, iar Gelu îşi lăcrima ochii privind drept în pata albă şi strălucitoare din mijlocul acelui nor uriaş. Partea cenuşie a norului se curbă încet şi luă forma a două emisfere cerebrale. Pata albă rămînea în mijloc ca o prăpastie în memorie. Fata şopti:

– Pleacă G.P., pleacă!

El se aplecă deasupra ei şi începu să o mîngîie. Nu ştia exact ce e mai bine de făcut în astfel de momente, dar îşi zise că cel mai bine e s-o facă să vorbească.

Pînă la urmă, tot ea se dezmetici prima. Sări în picioare, îşi trase o pereche de pantaloni şi o bluză direct pe piele, puse altă apă pe reşou pentru cafea (cea de mai înainte se evaporase) zîmbi şi se întoarse cu spatele pentru că ghicise că lui îi era ruşine să se îmbrace sub privirile ei. Îşi aprinse o ţigară şi, în timp ce el tot se mai încurca în nasturii cămăşii, nu nimerea adică butonierele, începu să povestească.

Dar nu era numai Pătruţ, profesorul de desen de acolo din sat. Mai era şi paznicul de vînătoare, Culiţă. Venea o dată pe

săptămînă în vizită la bătrîn şi se instala în "aplecatul" ce servea de bucătărie. Asculta sfaturile bătrînului cu privire la vînătoarea de mistreţi, de urşi, de cerbi, de rîşi, de căprioare şi cocoşi de munte şi, în tot acest timp, nu-şi dezlipea privirea de pe mîinile, părul şi mijlocul Anei, de parcă aşa ar fi înţeles mai bine sfaturile ce i se dădeau. Era originar din Moldova, dar făcuse şcoala de pădurari pe undeva pe la Rîmnicu Vîlcea. La terminarea şcolii alesese postul de paznic de vănătoare la această pădure mică şi veche din apropierea satului Burleşti, în plină cîmpie, "rămăşiţă din uriaşul codru al Vlăsiei", cum le spunea Ana ţîncilor ei din clasa întîi.

De obicei aducea cu el o sticlă de ţuică de prune şi, cît stăteau ei de vorbă şi o degustau, el tot îmbia şi pe Ana să bea. Ea gusta o singură dată, la început, apoi refuza cu încăpăţînare. Alteori aducea într-adevăr cîte un iepure sau un fazan. O rugau pe Ana să-l prepare după indicaţiile bătrînului, iar în acest timp Culiţă povestea de opt ori la rînd cum făcuse de împuşcase animalul. I se părea că fata n-a înţeles în ce a constat măiestria lui de vînător, că ea nu-i admiră îndeajuns dibăcia şi că trebuie să repete povestea:

– Ştiţi cum, domnişoară? Uite, el venea aşa, pe partea aia şi vîntul bătea dintr-acolo şi eu, cum stau aici, odată mă ridic şi... bum!, s-a rostogolit peste cap!

Era agasant Culiţă, dar părea un un om bun şi credincios. Ana era convinsă că putea obţine de la el orice i-ar fi cerut, dar tocmai această solicitudine a lui o enerva. Părea un om incapabil că contrazică pe cineva şi norocul lui era că pe acolo încă nu se gîndise nimeni să facă braconaj, altfel...

Cînd vorbea bătrînul, el nu mai scotea o vorbă şi, dacă Ana nu mai era cu ei în bucătărie ca să-şi plimbe privirea furişă după mişcările ei, înţepenea cu capul plecat. Îşi privea fix vîrfurile bocancilor şi spunea din cînd în cînd da. Animalele despre care vorbea bătrînul nu mai trăiau de mult în această pădure de cîmpie. Dar bătrînul avusese cîndva ocazia să le vîneze, era greu de crezut că şi Culiţă o va avea vreodată. El asculta însă cu sme-

renie şi se transpunea în poveste cu totul. Cura lui săptămînală de utopie se satisfăcea în cele două-trei ore cît stătea acolo în bucătărie ascultîndu-l pe bătrîn şi privind-o pe Ana.

O singură dată avusese curajul să i se adreseze ei, direct, fără martori. O oprise pe stradă şi o întrebase ce mai face. Apoi, fără să-i lase şi ei timp să răspundă, adăugase la iuţeală că el şi-a făcut casă şi că o să cumpere mobilă şi tot ce trebuie. Dacă vrea ea, Ana, ar putea să se mute acolo, că el e mai mult plecat prin pădure şi ea ar avea linişte şi tot ce trebuie.

– Hi, hi, rîsese Ana, te-ai gîndit mult pînă să-mi spui asta, Culiţă?

Pusese imediat capul în pămînt şi plecase cu privirea aţintită în vîrfurile bocancilor. Lăsase apoi să treacă trei săptămîni înainte de a avea din nou curajul să vină în vizită la bătrîn. Bineînţeles că moşul mirosise ceva. O luase într-o zi pe Ana de la şcoală şi pe drum îi spusese:

– Dacă ai avea minte de femeie, te-ai mărita imediat cu el, dar tu eşti zvăpăiată şi mintea ta încă n-are un loc al ei. Da' nici el nu e ăla care s-o ştie priponi. Lasă-l să facă ce-o şti, numai nu-ţi bate joc de el că nu-i bine!

De fapt, dintre toţi, Ana îl iubea de-adevăratelea numai pe bătrîn. Apoi veneau, în ordine, Zare Popescu – cel care uitase să mai răspundă la scrisori, Pătruţ – cel care şi el plecase cu o echipă de restauratori de biserici în nordul Moldovei, Culiţă şi deodată, el, cel prezent, cel care prin prezenţa sa răstoarnă ordinea.

– Cum ai zis că-l cheamă pe cel cu scrisorile? – sări Gelu.

*

(OBIECT) s.n. Corp solid, de obicei prelucrat, care are o anumită întrebuinţare. – Din lat. *obiectum*. DEX.

*

După ce-şi terminase serviciul militar, Zare Popescu trimisese o scrisoare tot de la Constanţa, ceea ce înseamna că lucra tot la Canal şi că locuia la căminul de nefamilişti. Cînd, din cine ştie ce motive, suma de bani pe care o primea la lichidare era

mai mare decît aşteptările lui, Zare îşi însoţea scrisorile către fratele lui mai mic şi cu cîte o mie de lei pe un mandat telegrafic. Obişnuia să trimită bani numai prin mandat telegrafic şi cu indicaţia urgent de parcă s-ar fi aflat într-o irecuperabilă întîrziere. Uneori banii ajungeau la G. Popescu înaintea scrisorii. Drept mulţumire, Gelu îi făcea cîte o vizită de două-trei zile în vacanţe şi-l asculta lăudîndu-se. Era probabil singurul om care-l asculta cu atenţie cînd începea să se laude cu fetele care se ţin scai de el şi cum el face eforturi să scape de ele. Apoi îşi dezvolta cunoscutele lui teorii despre istorie.

Acum însă, în primăvara asta, deşi spusese celor de la cămin şi colegilor că se duce să-şi viziteze fratele la Constanţa, Gelu nu reuşise să mai ajungă pînă la el. Căutase doar nişte semne, nişte urme ale unor oameni care bănuia el că-i fuseseră părinţi. Nu le găsise.

"De fapt, tu nu ştii, Ana, nici eu şi nici fratele meu nu ne cunoaştem părinţii. Într-un fel aceasta este infirmitatea noastră. Am ajuns la concluzia că... ăsta e un fel de complex, ceva care-l împinge pe Zare să se comporte ca un nabab cu mine şi să se laude tot timpul cu femeile care-i stau la picioare.

Curiozitatea noastră cea mare şi adevărată este legată de existenţa părinţilor noştri. Pe măsură ce caut îmi dau seama că nu pot afla mare lucru şi mă umplu cu istorii despre război şi dintr-o lume pe care n-am trăit-o şi n-o vom înţelege. Şi tu şi "bătrînul tău" aveţi dreptate. Facem tot timpul paşi adăugaţi pe circumferinţă şi rămînem cu faţa spre lucrul care ne interesează, dar nu ne apropiem. Prin paşi adăugaţi nu se poate înainta, ci doar ocoli. Totuşi, un lucru e logic: declinul fiecăruia dintre părinţii noştri trebuie să fi început în timpul şi după terminarea războiului. Altfel cum s-ar explica faptul că la aproape zece ani după război ei n-aveau o situaţie, o casă, un rost şi n-au putut să ne ţină pe lîngă ei? Sănătatea lor morală sau fizică fusese serios zdruncinată de război. În felul ăsta şi eu sunt un mutilat de război!"

Ana îi răvăşi părul cu mîna, rîse scurt şi-i spuse:

– Vorbeşti prostii G.P., zău, hai las-o baltă că ai început să baţi cîmpii.

– Ba nu, deloc, te-ai uitat la palavragiul ăla din tren? Şi el a trebuit să-şi modifice calităţile caracterului. I-a fost frică, frică, tot timpul. Şi încercînd să se adapteze ai văzut ce-a devenit: o canalie. Nu ezită nici un moment să mintă şi să jure strîmb pentru a vieţui mai bine. La început făcea asta pentru a supravieţui, avea o justificare perfectă, dar apoi?

Ana terminase cu făcutul cafelelor, le turnase în ceşti şi aşezase ceştile pe covorul de iută de lîngă pat. Se aşeză cu grijă pe pat alături de Popescu, îi luă acestuia capul în mîini cu un gest matern şi-l sărută pe obraz.

– Hai, lasă, nu te mai gîndi la toate astea. Eşti un băiat frumos şi...

Popescu nu o lăsă să continue. Se întoarse spre ea şi o sărută violent pe gură. Mîinile lor începură apoi să se caute şi să se respingă, să alerge prin părul celuilalt, să mîngîie şi să strîngă, să zboare şi să fluture în aer, să desfacă nasturi sau fermoare, să înainteze, să ocolească sau să se retragă.

"Dar voi, bărbaţii, sunteţi din ce în ce mai babe, mai plîngăreţi şi mai fricoşi. Ai dreptate că din lupta voastră începe să dispară orice urmă de cavalerism şi poate într-adevăr această urîţenie a caracterului apare justificată la început. E numai şi numai pentru supravieţuire, numai că... Cel care imaginează arme sub imperiul fricii va căuta totdeauna arma cea mai perversă. Fricosul vrea să lovească o dată, o singură dată, şi să nimicească tot, înainte de a-i vedea duşmanului său faţa. Ce fel de bărbaţi sunt ăştia? Cu cît arma inventată de noi e mai nimicitoare cu atît frica duşmanului meu va fi mai mare şi deci el va inventa o armă şi mai perversă. Cel mai mare risc al celui ce-şi exercită forţa este numărul mare de fricoşi pe care-l generează; aceia ca şi el sunt foarte periculoşi. Meschinăria omului din tren, fapta

grea a părinţilor tăi sau a celor care i-au determinat să se poarte astfel, toate, toate sunt semne ale fricii.

Bombele atomice şi cu neutroni au fost inventate de laşitatea bărbaţilor acestei lumi, G.P.!

Armele sunt prelungiri ale bărbăţiei. Cu cît armele sunt mai puternice, cu atît bărbăţia celui care posedă arma este mai ameninţată să dispară.

Să nu te plîngi, G.P., să nu te plîngi şi să nu ceri ajutor nimănui!"

Noapte bună, apă bună,
Io-s întîie după lună!
Noapte bună, apă mare,
Io-s întîie după soare!

(Descîntec de dragoste din Maramureş)

– Şi totuşi ar fi trebuit să ştiu cu cîteva minute mai înainte că eşti frate cu Zare Popescu.

– Dar cine ştie dacă suntem fraţi sau nu?

– Pleacă, G.P., pleacă, te rog! – mai spuse ea şi el trebui să se supună.

Rătăci mai întîi prin culoarele întortocheate ale uriaşului bloc, iar cînd în sfîrşit ajunse în stradă încercă să vadă din nou cerul cu nori zdrenţuiţi sub lumina roşietică a apusului. Rătăci deci şi pe cîteva străduţe printre blocurile vechi, cenuşii şi masive, pînă cînd avu în faţă o deschidere destul de largă spre cer. Totul era acum întunecat, soarele scăpătase sub linia orizontului, dar reuşi să recunoască spărtura rotundă din mijlocul norului uriaş şi descoperi că aceasta rămăsese, inexplicabil, tot albă.

Cum mergea după aceea fără să se întrebe încotro sau de ce, pata albă şi strălucitoare îi rămînea tot timpul în centrul cîmpului vizual. Putea fi o simplă remanenţă a retinei, dar acum toate faptele pe care şi le amintea sau imagina se petreceau pe marginea acelei gropi albe săpate în pămîntul cenuşiu.

El se afla pe marginea ei, cu ochii aţintiţi spre centru unde nu putea să desluşească nimic din cauza strălucirii. Rămînea tot timpul cu faţa spre ea, deşi se mişca adăugînd paşi spre stînga sau spre dreapta. Aceeaşi deplasare pe circumferinţa petei albe o aveau şi alte persoane cu chipurile cenuşii, pămîntii, cele mai multe necunoscute, dar printre ele îl recunoştea cînd pe Zare, cînd pe bătrînul din povestirea Anei, cînd pe Grinţoiu, cînd pe învăţătorul Popescu care se certa cu omul din tren şi erau gata-gata să se încaiere.

"Am văzut un film cu o femeie din Rezistenţa Franceză care îşi salva bărbatul din beciurile Gestapo-ului. Era un film fără pic de tristeţe în el, G. P., un film de acţiune cum se crede de obicei că numai bărbaţii ar putea să producă. Ea era profesoară la Lyon şi soţul ei fusese prins în timpul unui sabotaj şi arestat sub o identitate falsă. Ea ştia identitatea sub care fusese el arestat şi s-a machiat, şi-a pus o perucă, şi-a luat şi ea altă identitate şi s-a dus la Gestapo să spună că tipul din arest a lăsat-o gravidă şi că în familia ei nu se admit copii din flori. Şeful Gestapo-ului era Klaus Barbie, cel despre care se spune că trăieşte încă într-o ţară din America Latină, tot sub o identitate falsă. Celebrul criminal de război a părut impresionat, dar nu i-a dat voie să-l vadă pe arestat. I-a spus numai că acesta va fi ucis şi a compătimit-o în sensul: "Domnişoară, bărbaţii din ziua de azi nu trebuie crezuţi pe cuvînt!" Ea a insistat cu acelaşi scenariu şi la alţi ofiţeri SS dîndu-le sume mari de bani şi cupoane din celebra mătase lioneză pentru care soţiile acestora erau înnebunite. Pînă la urmă reuşeşte să convingă pe unul dintre căpitanii de Gestapo să organizeze o întîlnire cu falsul "viitor ginere" numai pentru semnarea contractului de mariaj. Dar ştii ce e formidabil, G.P.? Formidabil e că după ce tipa lansează această variantă cu sarcina pentru a-şi salva soţul îşi dă seama că într-adevăr e însărcinată! Îţi dai seama? Bine, după ce s-au căsătorit din nou, sub identităţi false şi el sub stare de arest, cînd camioneta cu prizonierii se întorcea spre sediul Gestapo, mai mulţi partizani printre care şi femeia însărcinată au atacat-o şi l-au salvat pe tip. Era o reporteră şi o întreba pe bătrînă cum a fost, cazul e real, ştii, şi ea zicea: «Cînd au început împuşcăturile eram în faţa manufacturilor de tabac la ora ieşirii din schimb şi toţi bărbaţii s-au aruncat la pămînt. Doar femeile priveau scena stînd în picioare».

Mi-a plăcut filmul ăla. Pe urmă ea a născut într-un spital din Londra în timpul unui bombardament."

Poate că i s-a făcut teamă pentru ea sau milă, sau poate s-a ruşinat de propria lui laşitate. Poate curiozitatea l-a făcut să se întoarcă şi să bîjbîie mai mult de o oră pe culoarele întortocheate de la etajele şase şi şapte ale blocului.

În cele din urmă a găsit uşa camerei ei, era aproape de miezul nopţii, dar încuiată. A bătut întîi încet, pe urmă tare şi din ce în ce mai tare speriindu-se singur de zgomotul pe care-l făcea dar şi de gîndul care tocmai îi trecuse prin cap: dacă s-a sinucis? Se gîndi mai întîi la complicaţiile la care s-ar fi expus dacă era găsit acolo, lîngă uşa în spatele căreia se afla corpul ei neînsufleţit. Ce puţin îi trebuie omului pentru a deveni canalie! Era cît pe aci să se decidă să fugă. Ceva foarte puternic, dar de data asta nu mai puternic decît el, îl îndemna să plece spre camera lui de la internatul L.M.F.-ului. Fu prima lui mare victorie: rămase în prag gîndindu-se în ce fel să spargă uşa, să încerce s-o salveze, sau, oricum, să suporte ca un bărbat toate consecinţele.

Atunci apăru ea, fusese la o prietenă pentru a afla programarea examenelor. Avea ochii încă puţin înroşiţi, poate de plîns, poate de fum de tutun, dar era teribil de bucuroasă că-l găsise acolo. Dimineaţa îl însoţi pe el pînă la cămin şi abia după aceea plecă spre bibliotecă.

P. Cît timp povestim, război nu va fi!

Era un fel de poliţă sau acţiune, valoarea ei de cumpărare fusese de 1000 lei şi arăta astfel:

Un desen în culori şterse.

Un munte spectaculos în fundal.

Cerul albastru-alburiu de deasupra întrerupt de litere mari, negre.

SFÂNTA MÂNĂSTIRE IZVORUL TĂMĂDUIRII DIN X JUDEŢUL Y MUNŢII Z.

Era prima dată cînd Grinţu se hotăra să arate acest document cuiva. Venise să facă pe conciliatorul între Ana şi Gelu şi se trezise vorbind despre partea neclară a genealogiei lui: branşa dinspre mamă.

Ea, absentă, îl întrebase dacă aude greierii. Era trecut de miezul nopţii şi, de la înălţimea ferestrei dinspre curte a mansardei, ar fi fost de presupus că nu pot fi auziţi. Îşi încordă auzul şi se lăsă surprins: aici, în centrul oraşului? Poate că acela a fost momentul în care s-a decis să-i mărturisească intenţia de a pleca în satul mamei lui şi să-i arate Anei singurul document pe care îl avea la îndemînă. Nu era o hartă a acelui loc şi nici o hîrtie cu semnificaţii legate direct de originea lui. Era această poliţă de 1000 lei.

La poalele muntelui zona părea mai degrabă de cîmpie decît de deal şi era presărată cu numeroase construcţii mici şi mari, acareturi obişnuite sau specifice unei mînăstiri, porţi, clopotniţe, chilii, arbori singuratici, grajduri, garduri şi surse de apă, livezi desenate mai mult schematic decît naturalist. Deasupra fiecărui element se afla o cifră şi sub desen o legendă.

1. Sfînta Mînăstire "Izvorul Tămăduirii" zidită prin anul 1300. Distrusă prin vitregia vremurilor prin anii 1614, 1762-1785, a rămas pustie pînă în anul 1940, cînd stareţul Ieromonah Fyloghie OŢA din Sf. Munte Atos, a început refacerea ei

(Primul punct al legendei nu are în dreptul lui o propoziţie care să se încheie cu punct, ci o pată neagră o continuă după aceleaşi reguli tipografice şi ortografice care au guvernat şi virgulele. Despre logica faptului că numărul 1 de pe desen ar indica tocmai "Sfînta Mînăstire" zidită la 1300, distrusă "prin anii...", "rămasă pustie" după ce fusese distrusă şi încă nerefăcută pînă la sfîrşitul propoziţiei – în propoziţie cineva abia a început refacerea ei – nu se poate conchide decît că este o logică viciată de retorică; cel care citeşte trebuie înduioşat şi abia astfel convins să achite cei 1000 de lei.)

2. Stăriţia veche
3. Catedrala nouă
4. Clopotniţa-poartă
5. Muzeul Mînăstirei
6. Atelierul de lumînări şi croitorie (*Perfectă îmbinare specifică a două ateliere într-unul singur.*)
7. Arhondaricile – casa pt. oaspeţi
8. Magazia de lemne
9. Bucătăria
10. Trapez – sala de mese
11. Chiliile Călugărilor cu etaj (*sic!*)
12. Atelierul de sculptură
13. Atelierul de pictură (*de data aceasta două ateliere separate şi nu două într-unul ca mai sus*)
14. Fîntîna
15. Sfînta cruce ridicată în memoria Călugărilor răposaţi în Sfînta Mînăstire X, judeţul Y, pe ruina zidurilor vechi (*Interesant de văzut de ce substantivele comune Călugări şi Mînăstire sunt scrise cu majusculă, iar celelalte – cruce, memorie, ruină şi ziduri – nu.*)
16. Izvorul Tămăduirii
17. Calea Crucii
18. Bisericuţa numită Golgota, cu terasă (*virgulă salvatoare*)
19. Chiliuţa pustnicului în cimitirul Călugărilor
20. Casa excursioniştilor (*un iz modern sau chiar monden!*)

21. Locuinţele grăjdarilor şi grajdurile
22. Plantaţie de nuci
23. Plantaţie de meri şi pruni
24. Grădina de zarzavaturi
25. Depozitul de apă

Jos, în stînga desenului se află adresa care nu este decît o reluare cu litere mai mici a ceea ce stă scris cu litere mari pe cerul de deasupra muntelui din imagine. În dreapta, tot jos, lîngă preţul acţiunii sau poliţei o specificare: "1000 lei în folosul zidirei Sfintei Mănăstiri X jud. Y" deci ceva care introduce dubiul asupra verosimilităţii ansamblului. Poate că tot ce e desenat acolo nici nu există cu adevărat, poate că totul trebuie zidit după macheta dată cu ajutorul acestor mii de lei, iar opera de refacere începută de stareţul ieromonah în 1940 nu constă decît în înfigerea unui ţăruş orientativ în preajma izvorului sau a ruinelor.

Jos de tot, în mijloc şi cu litere foarte mici, mai scrie:

înregistrat la no. 89/1945 al Sf. Mănăstiri X.

O însemnare ce poate trece neluată în seamă, dar de mare importanţă în stabilirea unui aer de seriozitate al afacerii care se încheie prin plata celor o mie de lei şi adjudecarea desenului care-i cam de mărimea unui afiş de cinematograf.

Îi spuse ei că nu ştie în ce fel "bătrînul" intrase în posesia acestui document şi nici dacă într-adevăr afişul ăsta ciudat îi aparţinuse cîndva. Cine i-l dăduse (vom reveni desigur cu amănuntele necesare) pretindea că da şi că într-un anume moment îl strecurase în scutecul copilului său de un an înainte de a se despărţi de el fără voie şi probabil definitiv. Grinţu încă se îndoia că tocmai el ar fi fost acel copil.

Ea începu fără veste să plîngă încetişor. Suspinele ei se auzeau o dată cu cîntecul greierilor sau alternativ. Multă vreme acesta fu singurul fond sonor şi e greu de stabilit în ore şi minute acea durată.

Liniştea fu spartă în cele din urmă tot de Grinţu.

– Totuşi, nu înţeleg de ce refuzi să-l mai vezi pe Meşteru.

– Pe cine? – întrebă ea.

– Pe Gelu. Nu ştiai că aşa i se spune?

O scînteie pierdută a unei voioşii mai vechi traversă privirea ei şi se stinse. Oftă.

– Am să-ţi spun şi asta, dacă de asta ai venit. Dar mai bine mi-ai povesti mai departe de mînăstire. Ce legătură are cu mama ta?

(Îşi propusese în cele din urmă să încheie repede cariera lui provizorie de ghid şi să caute un post de profesor. Nu se gîndise în mod special la satul ăsta proptit sub munte şi adunat în jurul mînăstirii ca o turmă de oi în jurul stînii, seara. Alesese, de fapt, numai judeţul, un judeţ îndepărtat, o zonă mai degrabă muntoasă decît de cîmpie, o senzaţie a îndepărtării de lumea de neexplicat în care trăise pînă atunci. În timpul uneia dintre excursiile de o săptămînă pe care le acompania de regulă pe acelaşi traseu, se nimerise să aibă în program şi o zi întreagă de stat în oraşul reşedinţă de judeţ. Le lăsase turiştilor o dimineaţă liberă pentru a hoinări prin oraş, le arătase unde e piaţa, parcul, cartierul comercial şi principalele restaurante "cu specific" şi se grăbise spre sediul inspectoratului de învăţămînt. Cînd îl înscrise pentru audienţă, secretara îl întrebă, regulamentar, în ce problemă şi unde domiciliază. Trebuise s-o lase să se mire şi cînd îi spusese că doreşte o suplinire şi cînd îi arătase buletinul; pe harta de pe perete se vedea clar că cele două judeţe (cel în care se aflau şi cel în care domicilia el) erau situate în două margini opuse ale ţării. Aşteptase apoi în curte sub un castan, împreună cu alţi cîţiva profesori localnici, majoritatea cunoscîndu-se între ei şi ocupaţi cu "vînzarea de ponturi": "E liberă catedra de educaţie fizică din Stoiceşti!" "Completezi cu franceza la şcoala 2 şi predai româna la V-VIII." "Cutare e detaşat pentru doi ani în Algeria, îl suplineşti şi pe urmă vezi tu dacă se mai întoarce!" etc. etc.

Cît stătuse acolo în curte se simţise bine. Aerul de sub castan era răcoros, iar peluza pe care se aşezase fusese proaspăt cosită şi mirosul fînului încă nestrîns în căpiţe îl îmbătase. Tocmai se

întreba cine se ocupă cu cositul fînului în curtea inspectoratului cînd se auzi strigat pe nume. Surprizele lui abia atunci începeau.)

"De cînd n-ai mai văzut-o pe Ana?" – îl întrebase Grinţu pe Gelu. Era în seara de 1 iulie a anului 1976, ziua în care Grinţu avusese revelaţia că Gelu şi Zare se cunosc mai demult, ba chiar se considerau fraţi. Era încă uimit de coincidenţă. Sau poate nu numai de coincidenţă. "Coincidenţe nu există" – îl auzea pe Zare spunîndu-i. Dar atunci ce există? Ce legătură cauzală, alta decît simpla coincidenţă, făcea ca Gelu s-o întîlnească pe Ana la cîteva luni după ce Zare încetase să-i mai răspundă la scrisori? "Întîmplare, hazard, nici astea nu există?" – întreba Grinţu pe cînd încă mai erau amîndoi sub drapel. "Nu!"- răspundea Zare ferm. Dar atunci – se întreabă Grinţu acum – de ce s-a întîmplat ca Gelu să nu sesizeze că iubitul ei de care pînă atunci tot vorbise era tocmai Zare? Sau de ce sesizase el acest lucru abia după ce făcuseră dragoste? În fine, nu teoriile lui Zare mă vor ajuta să duc la bun sfîrşit acest scenariu care se conturează aşa de complicat. Problema e să aflu acum de ce ea, de pe la începutul lui iunie, refuză să-l mai vadă pe Gelu, se ascunde de el, nu-i deschide cînd el vine şi bate la uşa mansardei, preferă să stea la Burleşti, la bătrînul care-o ţine în gazdă, deşi e vacanţă şi la şcoală n-are nimic de făcut. Dar, cu toate că vrea să afle, Grinţu se trezeşte că vorbeşte mai mult despre el. Nu pune întrebări, ci se destăinuie.

(Prima surpriză fu aceea că inspectorul şcolar care îl primea în audienţă era una şi aceeaşi persoană cu fostul director al Casei de copii şcolari în care-şi petrecuse adolescenţa. Chiar el îl strigase pe nume şi-l chemase în birou stîrnind astfel vagi licăriri de invidie în ochii celor cîţiva alţi profesori care aşteptau.
– Mă aşteptam să vii! – fuseseră primele cuvinte ale tovarăşului inspector Stamatescu şi ele provocară al doilea zvîcnet al surprizei.)

În interiorul unei biserici (judecînd după arcadele – sau firidele – care se ghicesc în spate, în planul depărtat al imaginii) se văd mai multe paturi de campanie. Un spital improvizat, deci. Pe unul dintre paturi se află un bărbat tînăr, muribund, acoperit cu un pled de culoare cenuşie. Alături de pat, în genunchi, un alt bărbat, îmbrăcat cu o haină militară şi avînd un început de chelie în partea din faţă, priveşte fix. În picioare, în spatele lor, stă o călugăriţă cu bonetă albă şi purtînd un fel de şorţ de pieptul căruia atîrnă un ceas. Pe bonetă este desenată sau brodată o cruce (probabil roşie – poza e în alb-negru). Grinţu – caiet.

> Împreună cu numitul Grinţu Anton din Infanteria Marină, simplu soldat ca grad, ne-am ascuns într-o şură de oameni gospodari şi ne-am lungit oasele pe fînul care mirosea îmbătător. Mărturisesc că în acele clipe grozave, deşi era foarte posibil ca moartea să ne găsească în fiecare clipă, imediat ce m-am întins în fîn şi m-am uitat la cer printr-o spărtură a acoperişului, am simţit că nu-mi pasă de nimic, nici de moarte, şi că aş sta acolo oricît şi orice s-ar întîmpla. Camaradul meu trebuie să fi simţit exact acelaşi lucru.
> Mi-am dat seama de asta în chiar clipele următoare cînd mi-a spus că dacă se sfîrşeşte războiul şi dacă Dumnezeu îi ajută lui să trăiască pînă atunci, el jură să vină să trăiască aici, în satul ăsta cu mînăstirea sau în cel de dincolo de cota 505. "Dom'le sublocotenent, mi-a zis, dumneavoastră nu ştiţi, da' ce urăsc io cel mai mmult pe lumea asta nici nu e războiul, e balta. Balta împuţită în timpul verii şi bătută de viscol iarna, locul în care nu poţi decît să te tîrăşti şi să zaci ca un şarpe." Era un om simplu acest Grinţu, dar dintr-o bucată, simplitatea lui nu era una vicleană şi păcătoasă ca a multora, era una înnăscută, puternică şi neînfricată. Aş fi dorit mult să menţin legătura cu el după ace-

ea, dar n-am reuşit să-i dau de urme decît foarte tîrziu şi în împrejurări care nu ne permiteau vreun contact.

(Stamatescu ceruse unei funcţionare de la contabilitatea inspectoratului să fie amabilă şi să facă două cafele. Nu părea să se sinchisească de cei cîţiva care încă mai aşteptau în curte să fie primiţi în audienţă. Spuse că îi cunoaşte pe toţi şi ştie exact ce vrea fiecare. Sunt plini de jalbe mărunte, de intrigi şi de ifose. Amabilitatea inspectorului i se părea însă foarte suspectă fostului său elev. La Casa de copii şcolari, acolo unde se văzuseră ultima oară, relaţiile lor nu erau decît cele obişnuite dintre un simplu elev şi ditamai directorul. De ce acum, după atîţia ani, era atît de prevenitor? Stamatescu îi prezentă pe larg lui Grinţu posibilităţile de suplinire pe care i le putea oferi în cuprinsul judeţului. Se bucură cînd auzi că tînărul voia să meargă într-un sat oarecare, în munte sau la deal, că nu ţinea să fie aproape de vreun oraş sau de vreo cale ferată, într-un cuvînt, se arătă bucuros că profesorul nu făcea mofturi, dar... nu era prea clar dacă bucuria lui era una personală sau una condiţionată de obligaţiile de serviciu. Nu cumva se bucura, pur şi simplu, pentru că avea posibilitatea să ocupe cu un cadru calificat o catedră care de obicei era refuzată de ceilalţi solicitanţi?

– În fond, zise inspectorul, tu nu ai stagiul, ai un an la catedră şi un an şi ceva în funcţia de pedagog. N-ar fi nici o problemă să te numesc definitiv pe unul dintre aceste posturi. Alege!

Grinţu se uită pe hartă prefăcîndu-se că alege, se gîndeşte, caută, dar în mintea lui deja a ales statul X, cel cu mînăstirea de mai multe ori vizitată de el în acel an şi deja se întreabă dacă bătrînii din casa acoperită cu şindrilă ar accepta să-l primească în gazdă. Cînd, în sfîrşit, îi comunică lui Stamatescu alegerea lui, i se pare că acesta tresare involuntar.

Surpriza adevărată abia acum urma şi, povestindu-i-o Anei imediat după ce ea îl întrebase dacă aude greierii, nu bănuise nici un moment că o va face din nou să plîngă.

– Dumneata ai fost de două ori la Casa de copii şcolari – spuse inspectorul Stamatescu.

Grinţu nu prinse din primul moment sensul întreg al propoziţiei. Simţi numai din frămîntarea specifică a celui care o rostea că ea conţine ceva grozav, ceva mai greu de acceptat sau de înţeles la prima vedere. Se concentră. "Am fost de două ori la Casa de copii."

– Adică, prima dată la Leagăn, la creşă, în 51 şi abia a doua oară la Casa de copii şcolari, ştiai?

Din nou nu prinse sensul întrebării destul de rapid pentru a reuşi să dea un răspuns scurt şi clar. "Dacă ştiam că...?"

Inspectorul continuă:

– Dacă nu ţi-a spus nimeni pînă acum, n-ai de unde şti. Atunci, prima dată, aveai ceva mai mult de doi ani şi ai rămas pînă pe la trei ani jumătate. Cînd te-au dezbrăcat femeile de serviciu eram de faţă şi am găsit sub pieptăraşul tău acest document pe care l-am păstrat.

Se aplecase şi scoase din sertarul de jos al biroului afişul la care Grinţu avea să privească îndelung, atunci şi după aceea, de obicei singur, şi numai acum, pentru prima oară, împreună cu Ana care se uita la hîrtia învechită şi plîngea.

În biroul inspectorului liniştea se prelungise pînă cînd Grinţu se hotărîse să spună cuvintele lui preferate:

– Nu înţeleg!

Dar şi după aceea pentru că Satmatescu nu se grăbi cu explicaţiile. El voia de fapt să schimbe vorba.

– Şi acolo, la L.M.F., cum te-ai descurcat? Nu prea-ţi făceai meseria, nu-i aşa?

– Nu prea!

– Elevii?

– Şi buni şi răi.

– Dar erai în oraş!

– Mda.

– Preferai?

– Tot mă mai gîndeam să mă fac regizor de film.)

Pot spune însă că acel om simplu şi dintr-o bucată, soldatul Grinţu Anton, mi-a salvat viaţa.

Era o dimineaţă mohorîtă, cu ploaie măruntă şi rece care venea în valuri dinspre munte. Atacul nostru din acea zi a început puţin înainte de ora 5 dimineaţa cu o pregătire de artilerie care a durat aproape o jumătate de oră. După ce s-a tras racheta roşie am pornit cu subunitatea mea spre cota 505. Nu se mai auzea nimic la doi paşi şi nici nu se vedea, zburau avioane la mică înălţime, proiectile, era fum, ceaţă, vacarm şi trebuia să înaintăm numai tîrîş prin noroi, prin porumbişte şi prin viile care încă nu erau culese. Ajunsesem la mai puţin de o sută de metri cînd nemţii şi ungurii au început contraatacul cu cîteva tancuri şi cu puşcaşii desfăşuraţi. Trăgeam cu toţii cu o disperare imposibil de descris. Automate, mitraliere, tunuri, branduri, toate scuipau foc în toate părţile şi nimeni nu mai credea că mai scapă de acolo. O subunitate de lîngă noi se retrăsese şi rămăsesem aproape încercuiţi. Eu eram tînăr, abia ieşisem din şcoala de ofiţeri şi, aşa cum învăţasem, am reluat atacul imediat ce focul nostru de artilerie a fost prelungit. La vreo 80 de metri sub cotă am căzut rănit în două locuri, la picior şi la umăr. Am stat acolo în ploaia rece, rănit şi auzind din cînd în cînd gloanţe şuierînd pe deasupra mea, pînă aproape de ora 4 după-amiaza. Singurul om care s-a gîndit şi a îndrăznit să vină să mă caute acolo a fost Grinţu Anton. Îi datorez viaţa!

Nu ştiu ce s-a mai întîmplat cu el după război. I-am dat de urmă sau am crezut asta o singură dată, prin 51 sau 52, dar împrejurările şi situaţia lui dificilă (se pare că era deţinut politic) nu mi-au permis să iau legătura cu el. Cred că generaţia noastră a avut mai mult curaj pe cîmpul de luptă decît curaj civic înainte şi după război. Am vorbit atunci şi cu cineva care-l văzuse de curînd, un anume Vergu care stătuse cu el în arestul miliţiei o noapte şi venise la Leagănul de copii unde lucram eu să-l ia pe un copil cu numele de Grinţu şi să-l ducă mamei lui undeva în zona mînăstirii X. Nu a putut să-l ia prima dată pe copil pentru că mama nu mai exista sau nu mai putea fi găsită. Pe urmă

acest Vergu a venit din nou cu o soră de-a lui, văduvă, care făcuse acte de înfiere a copilului şi atunci l-am rugat să mi-l descrie pe Grinţu aşa cum îl văzuse în acea noapte de arest. Nu mi-am putut da seama, după descriere, dacă era el sau nu, dar ceva îmi spunea că el a fost şi că acela a fost copilul lui. În '64 copilul a fost adus din nou la orfelinat, mama lui adoptatoare se stinsese din viaţă şi am presupus atunci, azi mă îndoiesc, că Grinţu tatăl murise între timp. Sau... cine ştie, poate nu voia să-şi recunoască copilul pentru a nu-i zădărî acestuia viaţa cu dosarul lui pătat. La această variantă m-am gîndit mult mai tîrziu, cînd băiatul era deja student şi nu ştiam cum să dau de urma lui. De fapt nici nu ţineam neapărat să-l caut, ceva ca o vină inconştientă faţă de acel om care cîndva mi-a salvat viaţa mă apăsa şi nu aveam curajul s-o zgîndăr.

*

(PLUG) Stimate domnule profesor, pentru a vă dovedi cît de mult m-am maturizat între timp, vă anunţ pe această cale că anul acesta nu m-am prezentat la nici un fel de examen de admitere. Mi-am însuşit adică observaţiile dumneavoastră mai vechi, cum că am cunoştinţe nesistematizate şi sporadice şi m-am hotărît că continui acumularea de informaţii. Nu mai vreau, deci, să fiu acuzat că ideile mele o iau înainte şi nu se sprijină pe o disciplină de gîndire şi pe un corpus de date. Pînă în anul următor, cînd mă voi prezenta din nou (şi voi reuşi, neapărat!) am să continui să-mi cîştig existenţa în felul ştiut de dumneavoastră: săpînd pămîntul Dobrogei pentru a face loc apei! Cum vedeţi, eu am acceptat reproşul pe care mi l-aţi făcut de atîtea ori. Vă rog acum să acceptaţi şi dumneavoastră unul din partea mea. Nu mi-aţi mai răspuns la scrisori din luna decembrie a anului trecut, adică de cînd ne-am trimis unul altuia respectivele urări de Anul Nou, pluguşoarele! Să cred eu că de acum încolo nu ne vom mai scrie decît o dată pe an, de pluguşor?

Permiteţi-mi atunci să vă spun că, înainte de a renunţa la vechea mea distracţie de "cercetare" şi o dată cu decizia de a o îmbrăţişa pe cealaltă (cea pe placul examinatorilor!) am ajuns la

un fel de concluzie care, ciudat, este legată tocmai de cuvîntul plug. Pe scurt, teza mea, *om-obiect-nume-poveste = istorie,* se confirmă dacă studiem cu atenţie principalul colind românesc: pluguşorul.

Arătura se face pentru a împrospăta pămîntul, pentru a repune elementele lui în alte contacte, pentru a-l pregăti să primească seminţele cu ospitalitate şi pentru a fi, astfel, productiv. Am mai zis eu cu alte ocazii că istoria cea adevărată este colindul. Că el presupune un alt contact între oameni şi numele, obiectele şi poveştile lor. Acceptaţi, vă rog, o singură dată, explicaţia mea "dionisiacă" şi "metaforică": solul istoriei, compus din oameni şi vise, din obiecte şi cuvinte, din legende, eresuri, fantasme şi speranţe, din iluzii şi planuri, din poveşti cu sau fără sens moralizator, acest tumul uriaş în formă de geoid de rotaţie, este arat o dată pe an. Obiectul cu care se face această operaţie nu este decît un simplu plug: colindul. Aceasta este istoria şi, chiar dacă nu voi deveni niciodată un bun profesor de istorie, aşa cum sunteţi dumneavoastră, mă voi mulţumi să cred că arînd, excavînd, săpînd pămîntul, aşa cum se întîmplă aici la cota X a şantierului, cei care sunt împreună cu mine fac istorie.

Ceea ce mi se pare grav, însă, este posibila dispariţie a poftei noastre de a colinda. Trebuie găsit la iuţeală şi un înlocuitor (groaznic cuvînt) modern al colindului. (În felul acesta aş putea să vă explic şi de ce autorul acestui aşa-zis roman, cel care a decis să mă transforme dintr-o dată în personaj, crede mai mult în proza scurtă decît în roman.)

La mulţi ani! (în plină vară, hă-hă!)

Zare.

*

(Nu mai zicea nimic. Aprinsese o ţigară şi încerca să pară calm. Luase din sertar o coală de hîrtie şi începuse să scrie ceva pe ea. Grinţu crezu că inspectorul îi scrie numirea ca suplinitor în satul X. De altfel nici el nu avea prea mult chef de vorbă, simţea, mai degrabă, nevoia să iasă din nou în aerul curat din

curtea, cosită ca o fîneaţă obişnuită de munte, a inspectoratului. Fu surprins cînd Stamatescu îi spuse:

– Dacă într-adevăr te-ai hotărît să cauţi urmele părinţilor tăi, du-te mai degrabă în satul G. din Ilfov. Ţi-am scris aici o recomandare pentru inspectorul de acolo.

Luase plicul în care fostul director de orfelinat pusese hîrtia la care mîzgălise pînă atunci. Se retrăsese de-a-ndaratelea îngăimînd o formulă de salut.

Cînd în sfîrşit ieşise în curte, colegul care ar fi urmat să intre în audienţă îl întrebase cu o voce piţigăiată:

– Ţi-a dat?

Grinţu dăduse din cap afirmativ şi celălalt îl bătuse cu voioşie pe umăr. Voia probabil să arate că se bucură din tot sufletul de reuşita lui Grinţu.)

Abia după aceste ultime propoziţii Ana reuşi să-şi oprească sughiţurile de plîns. Ridică ochii înroşiţi şi, privindu-l drept în ochi pe fostul pedagog, încercă să zîmbească.

– Deci pînă la urmă n-ai ajuns din nou pînă aici? – întrebă ea arătînd cu mîna spre poliţa veche în valoare de 1000 de lei.

– Nu, dar mă voi duce cîndva!

Se gîndi că acesta-i tocmai momentul în care ar trebui s-o întrebe şi el ceva, s-o oblige la o mărturisire.

– Dar pe Gelu de ce nu vrei să-l mai vezi?

Ea răspunse scurt, cu răceală, interzicînd comentariile sau continuarea investigaţiei:

– Sunt gravidă!

– Cu el?

– Da.

R. Excursie în prag de iarnă

Dimineaţa îl găsi în gară, prînzul îl luă în tren, iar noul episod din scenariul elaborat de el în acel an (început la L.M.F., continuat prin colindul de-a lungul şi de-a latul ţării cu autocarele *onetiste*, împănat cu date aduse de Gelu, Zare, Stamatescu şi Ana, ajuns între timp şi în punctul G.-Ilfov) trebuia să aibă un cadru de desfăşurare tipic amurgului de sfîrşit de noiembrie.

Grinţu înaintează într-un ritm nu prea lent pe drumul pietruit care se scurge din cîmpie spre deal, dinspre gară spre sat şi spre mînăstire.

Ceaţă şi frig. Case răzleţe, vechi, cimitir evreiesc pe partea dreaptă a drumului. Locul pe care sunt aşezate pietrele vechi decorate cu stele în şase colţuri este ceva mai sus, cu doi sau trei metri, şi drumul pare a se strecura pe sub el. Iarbă veştejită de brumă, izlaz, cîţiva cai şi mai multe gîşte în partea stîngă. Ceaţa străvezie înconjură muntele din faţă lăsîndu-i descoperită numai partea de sus. Înaintarea devine din ce în ce mai lentă în timp ce casele din stînga şi din dreapta drumului se înmulţesc. Majoritatea caselor sunt vechi, dar nici cele noi nu diferă prea mult prin stil, culoare sau alte detalii de cele construite înainte de război. Nimic nu îndreptăţeşte datarea acestei înaintări a aparatului de filmat mai degrabă în 1976 decît în 1944.

Cîţiva bătrîni stau de vorbă, îmbrăcaţi în costume naţionale, în faţa unei porţi. Unul dintre ei îl recunoaşte pe Grinţu în chiar momentul în care acesta salută respectuos.

> Afirmăm, deci, că războiul nu ţine de domeniul artelor şi al ştiinţelor, ci de domeniul vieţii sociale. El este un conflict al unor interese majore care se rezolvă într-un mod sîngeros (...) Mai bine decît cu o artă oarecare, războiul ar putea fi comparat cu comerţul, care este de asemenea un conflict al unor interese şi activităţi umane şi mult mai aproape îi e politica. Aceasta, la rîndul ei, ar putea fi considerată un fel de comerţ la scară mai mare. Pe lîngă aceasta, politica este şi pîntecele în care războiul se dezvoltă; în ea zac deja, tainic sugerate, formele rudimentare ale războiului, după cum calităţile fiinţelor vii preexistă în embrionii lor.
>
> (Carl von Clausewitz, *Despre război*, Editura militară, Buc., 1982, trad. P. Năvodaru, p. 133)

– Ziua bună, spune bătrînul trecînd peste şanţ şi apropiindu-se de Grinţu, ai mai venit pe la noi?

Întrebarea lui e însoţită de un zîmbet trist, un fel de nelinişte i se citeşte pe faţă.

– Ce mai faceţi, întreabă şi Grinţu.

– Iaca, supăraţi!

– De ce?

– E, las' că-ţi spui io cînd om ajunge. Baba, sireaca, plînge cît îi ziulica de lungă şi n-a mai lucrat nemică!

Grinţu e nevoit să explice că de data aceasta nu a mai venit însoţit de turişti, ca altădată, şi deci nici nu are de gînd să cumpere ii brodate, feţe de masă sau ştergare ţesute de babă. A venit să stea cîteva zile la mînăstire, să se odihnească şi el. Bătrînul îl priveşte într-un mod ciudat, pare surprins de mărturisire. Grinţu adaugă:

– S-ar putea ca de la întîi ianuarie să vin profesor aici, în sat.

Mirarea moşului creşte şi mai mult. Scade apoi vizibil şi se stabileşte la o cotă normală, apropiată de calm şi indiferenţă.

> A trebuit să mă duc la poliţie ca să completez un chestionar şi să-mi pună ştampila pe buletinul de identitate. Prima întrebare ce mi s-a pus a fost naţionalitatea bărbatului meu. Am răspuns că e bulgar, supus român. Poliţistul mi-a răspuns: "Nu există aşa ceva. Sunt doar bulgar." Atunci i-am spus: "Înseamnă că nu cunoaşteţi istoria poporului dv. Bulgaria se învecinează cu Turcia. Cînd turcii îi băteau pe bulgari aşa cum astăzi sunt bătuţi evreii, bulgarii fugeau în România şi primeau

acolo supuşenia română." Poliţistul mi-a mulţumit "pentru conferinţă" şi mi-a pus ştampila.

(*Cartea neagră*- Ilya Ehrenburg, Vasili Grosman, Lew Ozerow, Vladimir Lidin, trad. din limba rusă de R. Donici, Editura Institutului Român de Documentare, f.a., vol, I, p. 81)

– Suntem supăraţi cu băietu'. Îi arestat.

– De ce?

– Iaca, s-a-nhaitat cu nişte derbedei şi şi-o făcut singur o puşcă de vînătoare.

– Cum, bre, o puşcă?

– Da, şi-o făcut-o la strung.

– Şi?

– Şi... I-o prins. Şi cînd o încercat procuratura puşca o văzut c-o mărs.

– Ce?

– Puşca. O răuşise! Da' amu i-o arestat pă toţi trei. Că ce-o vrut să facă cu dînsa, că de ce, nu ştiu cum...

Grinţu tăcu. Supărarea bătrînului nu putea fi alinată cu vorbe,

Casă acoperită cu şindrilă. Peretele de bîrne, la rîndu-i acoperit cu plăcuţe mici de lemn potrivite din bardă şi dispuse precum ţiglele pe o casă. Fereastra dinspre stradă închisă. Prin ea se văd totuşi perdelele înflorate ţesute în război de mîna bătrînei. Fîntînă cu cumpănă în dreapta intrării în curte. Gardul de nuiele împletite se opreşte în ghizdul de ciment plin de muşchi, astfel că jumătate din fîntînă se află în curte şi jumătate afară. Găleata e plină şi se reazemă de ghizd. Grinţu se opreşte să bea apă. S-ar zice că intenţionează să întîrzie să dea ochii cu bătrîna. Nu-i place să vadă oameni care suferă din vina altora.

(Din mai pînă-n septembrie trecuse de cinci şase ori pe aici, de fiecare dată venise cu un autocar de turişti, intrase în curte şi le arătase acelora o "gospodărie tradiţională" românească, îi invitase apoi în casă pentru a le arăta cum lucrează bătrîna la războiul de ţesut. Moşul stătea se obicei pe prispă şi-i privea zîmbind pe străini. Din cînd în cînd spunea: "Poftiţi, poftiţi!" şi făcea semne încurajatoare celor rămaşi mai în urmă. Unii îi ofe-

reau ţigări sau chewing-gum, dar el refuza politicos şi categoric, privind pe deasupra capului celui care-l "trata cu bunătăţi" şi nedezlipindu-şi zîmbetul de pe buze. Numai cînd veneau să-l fotografieze nu refuza. Îşi aranja cămeşa şi cojocul şi devenea serios. Grinţu nu-şi amintea să-i fi văzut pe bătrîni fotografiindu-se vreodată împreună. Baba stătea la război şi lucra demonstrativ, încet, ştiind că Grinţu le explica străinilor funcţionarea războiului de ţesut. Dacă cineva îşi exprima dorinţa să cumpere un ştergar, bătrîna se uita o singură dată spre obiectul ales şi-i spunea lui Grinţu preţul. Acesta îl traducea aproape instantaneu. Doamnele voiajoare ar fi vrut să se tocmească, dar Grinţu nu lua în seamă această dorinţă a lor. Uneori le dădea răspunsuri muşcătoare. La sfîrşit tînărul ghid, fost pedagog, săruta mîna bătrînei şi se îmbrăţişa cu moşul. Nu ştiuse niciodată cum îi cheamă.)

Deodată soarele străbate prin colierul de ceaţă al muntelui, raza lui deja roşietică învăluie într-o lumină stranie turnul clopotniţă şi acoperişul bisericii mînăstirii. Grinţu se şterge cu mîneca de apa care-i curge pe bărbie şi priveşe fix spre mînăstire. O imagine suficient de diferită de cea din poliţa de o mie de lei examinează el la o distanţă de numai 300 de metri. Plan ansamblu pe mînăstire, acareturi, livada mînăstirii şi muntele din spatele ei.

Punctul cel mai înalt al deluşorului pe care se află livada din spatele mînăstirii pare să fie faimoasa cotă 505.

Aparatul înaintează prin ceaţa alburie, o înlătură, survolează zidul dărîmat al mînăstirii, biserica, chiliile vechi, cimitirul de la poala dealului, locul, viran atunci, pe care acum se află livada de nuci şi se opreşte pe colnicul verde căruia i se spunea, tehnic, cota 505. Ceaţa revine, e mult mai întunecată şi înfricoşătoare, se aud strigăte şi împuşcături, nu întîrzie să răsune bubuiturile tunurilor şi să apară de după cotă trei tancuri nemţeşti şi mai mulţi soldaţi germani şi horthyşti în spatele lor. Sute de soldaţi români urcă tîrîndu-se pe coate spre cotă. Explozii, trupuri sfîr-

tecate, răcnete de durere sau de ura. Tunul antitanc din vale scoate din luptă trei din cele opt tancuri inamice. Celelalte cinci fac cale întoarsă. Inamicul e totuşi bine fortificat pe cotă. Are cazemate, tranşee, armament mai mult şi mai modern, o poziţie avantajoasă de supraveghere şi de luptă. Brancardierii se ghidează după strigătele celor răniţi şi se strecoară anevoie din spatele liniei I pînă la fostele chilii mînăstireşti. Cei care nu pot striga sunt consideraţi morţi şi lăsaţi deocamdată acolo unde au căzut eroic.

> **Dac-am plecat, Ardealule, din tine,**
> **Nu-i vina noastră şi iarăşi vom veni,**
> **N-am fost învinşi şi nu vom fi nici mîine**
> **Căci ceasul biruinţei va sosi.**

Cota 505 a fost atacată succesiv, zilnic şi chiar de cîte două ori pe zi, timp de aproape o lună. Fiecare atac însemna un număr mai mic sau mai mare de morţi şi răniţi, cîteva (sau cîteva zeci de) familii din ţară intrau a doua sau a treia zi în doliu. Acum arată ca un deal lipsit de măreţie, strivit de alura semeaţă a piscului stîncos care în spatele lui se înalţă cu eleganţă din ceaţă. Este cultivat cu cartofi, secară şi porumb. Cîteva locuri au rămas pajişti pentru fîn şi nu peste mult timp de pe ele va fi cosită otava. Aşa vor fi fost şi în urmă cu 32 de ani, unele documente vorbesc chiar despre camuflarea în porumbişte a armamentului sau a soldaţilor. Grinţu încearcă să-şi imagineze situarea trupelor şi mişcarea soldaţilor dintr-un careu într-altul. Nu-l deranjează prea mult gîndul că, poate, trapezele delimitate erau cultivate altfel atunci. Ceaţa care se mişcă alene pe suprafaţa dealului îl ajută să-şi imagineze:

> După cîteva ore eram din nou atacaţi de 11 tancuri inamice, din porumbiştea din faţă, însoţite de infanterie. Artileria şi aviaţia germano-horthystă ne bombardau continuu. În acele momente grele pentru noi am primit ordin să ne retragem prin focul inamic, fiecare pe cont propriu, în pădurea din partea de sud a comunei. Treceam prin curţile oamenilor, ne mai ascundeam pe după case, şuri şi coteţe, săream garduri. În drum au căzut mulţi ostaşi de-ai noştri loviţi de gloanţe duşmane. Dintre ei mi-i amintesc pe...

Fumigena este lăsată să se împrăştie de la sine, cascadorii îşi şterg sudoarea de pe faţă şi-şi aprind ţigările pe ascuns să nu fie văzuţi de profesorul-antrenor. Cineva spune că aici nu mai sunt necesare duble, se va face totul la montaj, s-au luat destule planuri apropiate.

Aparatul se mai plimbă o vreme pe deasupra satului înecat în amurgul de noiembrie, întîlneşte pădurea şi, de parcă aceasta îl respinge, se întoarce în curtea pe a cărei poartă Grinţu tocmai a intrat urmat îndeaproape de bătrîn.

– Săru' mîna! – spune Grinţu cînd o vede pe prispă pe stăpîna casei.

– Să trăieşti, maică, ai mai venit pe la noi?

Este îmbrăcată altfel decît altădată, o ţinută întrucîtva ceremonioasă, un şal negru îi acoperă capul. Zice că tocmai pleca de acasă şi bătrînul se miră, o întreabă unde se duce. Bătrîna spune un nume de femeie şi pleacă. E, desigur, ciudată comportarea ei, de obicei se arăta bucuroasă la apariţia lui Grinţu, iar acesta nu poate să creadă că se bucura atunci numai pentru că el venea însoţit de posibilii cumpărători de ştergare ţesute.

Examinează acum cu atenţie peretele dinspre curte al şurii. O mulţime de obiecte de forme şi culori diferite sunt agăţate în cuie bătute în lemn. O pălărie veche, maro. O găleată de plastic verde. O undiţă. O răzătoare. O strecurătoare. O traistă murdară. O lingură de spumuit. Un bătător de covoare (sau preşuri). O coasă. Un aparat de radio cu tranzistori. Un lighean (pe jos, proptit de zid). Grinţu caută cu privirea locul în care, din punct de vedere plastic, ar fi putut fi plasată puşca de vînătoare făcută la strung de "băiet". Găseşte cel puţin trei locuri în care plasarea ei ar întregi plastic imaginea acelui perete.

Cere bătrînului un ştergar şi se duce din nou la fîntînă să se spele pe mîini şi pe faţă cu apa rămasă în găleata de lemn de pe ghizd. Ceaţa s-a ridicat inexplicabil de rapid, dar soarele deja a

apus dincolo de creasta pietroasă a muntelui. Dealul din spatele mînăstirii pare ceva mai întunecat acum, iar pe drumul ce-l înconjură, pentru a ajunge în partea dinspre pădure a satului, o siluetă negră, probabil a bătrînei, se deplasează cu o oarecare iuţeală. Stropii reci îi înviorează lui Grinţu faţa şi spiritul.

– Să bem o afinatî! – zice bătrînul după ce l-a asistat în timp ce se spăla.

– Nu acum, zice Grinţu, mă duc întîi pînă la mînăstire.

"AIDEZ L'ESPAGNE – 1 FRANC" (Textul afişului executat de Joan Miró în 1937 – anul în care Picasso pictează Guernica – în folosul Spaniei republicane) Desigur că asemănările între afişul lui Miró de 1 franc şi cel de 1000 lei desenat de un anonim (poate călugăr) în folosul mînăstirii X nu sunt uşor de găsit.

Ajunge în faţa porţii principale a mînăstirii şi încearcă s-o deschidă lăsîndu-şi toată greutatea pe clanţa mare de metal ruginit.

– Cine-i? – se aude o voce dinăuntru.

Cineva deschide cu zgomot vizeta şi priveşte cu interes spre Grinţu.

– Aveţi locuri la cazare? – întreabă acesta.

– Cîte persoane? – zice şi paznicul.

– Singur. Dar aş vrea să stau vreo două săptămîni.

Poarta masivă de lemn se dă în lături scîrţîind.

– Stai puţin aici s-o chem pe maica stareţă – spune paznicul încuind sertarul mesei care-i serveşte şi de tarabă pentru cărţile poştale, ouăle pictate stau decorate cu mărgele fine, cruciuliţele sfinţite pe care încearcă zilnic şi uneori reuşeşte să le vîndă turiştilor. Pe masă au mai rămas numai cîteva cărţi poştale şi faţa de masă. Grinţu ghiceşte că omul tocmai se pregătea să plece acasă, îşi strîngea marfa şi se gîndea la ce va mînca astă-seară.

Privirea se mai plimbă o vreme prin curtea exemplar curată a mînăstirii. Dacă ar fi vară, ar fi plină de flori. În ce fel ar putea fi sugerat mirosul îmbătător al acelor flori printr-o imagine proiectată pe un ecran? Sinestezia rămîne o problemă deschisă a

tehnicii artei. Fîntînă cu ghizduri groase, mult mai groase decît cele de la fîntîna bătrînului. O roată uriaşă de căruţă la capătul sulului de lemn peste care este trecut lanţul cu găleţi la fiecare capăt. Un veşmînt negru traversează curtea de la stînga la dreapta. Grinţu se aşază cu dosul pe masa-tarabă. Întinde mîna şi-şi apropie pachetul de cărţi poştale. Întoarce una din ele pentru a vedea dacă are şi timbru. Are. Ridică din nou privirea spre curtea mînăstirii. În uşa bisericii a apărut o călugăriţă care ţine în mîini o scîndură lungă de lemn uscat şi un ciocănel tot de lemn, foarte mic. E ora vecerniei. În curînd liniştea va fi străpunsă de bătăile ritmice ale toacăi şi de clopot. Ce va fi voit să spună autorul poliţei de 1000 de lei editate în folosul acestei mînăstiri prin lapidara formulare: "Distrusă de vitregia vremurilor prin anii 1614, 1762-1785"? Distrugerea unei mînăstiri era pe atunci o operă de 150 de ani? Şi de ce 1785? Să fi ajuns pînă aici răsculaţii lui Horea pentru ca mînăstirea să merite să fie distrusă? Ce altă vină să fi avut ea faţă de imperiu în chiar acel an? Între timp călugăriţa a terminat cu închinatul şi a pornit cu toaca în jurul bisericii. Ritmul bătăilor e mai întîi lent şi apoi accelerat pînă ce dă impresia unei sambe. Grinţu scoate din buzunar un pix şi se apucă să scrie pe cartea poştală:

Meştere,

Mă aflu în X. Din tot ce mi-ai sugerat nimic nu se conturează ca sigur. Ar mai fi răspunsul de bun simţ: "părerile sunt împărţite şi nimeni nu ştie nimic, nimeni nu are certitudini." Numai că simplul exerciţiu al bunului simţ nu a dus niciodată la descoperirea marilor adevăruri. Şi nici la adevăruri mai mici. Tu cum o duci cu armata? Aţi depus jurămîntul? La prima permisie te-aş sfătui să vii drept aici. Azi am aflat şi eu că Ana ta, pe care o tot cauţi cu scrisori la Burleşti, a devenit învăţătoare chiar aici în sat. De ce? Nu mă întreba. Te voi ţine la curent.

Armată uşoară!

Grinţu.

După asta se scotoci în buzunare de mărunţiş, puse pe masă două monezi de trei lei, luă încă o carte poştală şi-i scrise lui Zare.

"Vei fi şi unchi!"

Grinţu.

Ieşi din curtea mînăstirii şi puse cele două scrisori în cutia poştală.

Stareţa îl recunoscu pe Grinţu şi fu bucuroasă să-i ofere o cameră liniştită şi luminoasă, cu o splendidă vedere spre dealul din spatele mînăstirii. Apoi, cu desăvîrşita politeţe a oamenilor obişnuiţi să trăiască în singurătate, ea îi puse cîteva întrebări banale. Grinţu răspunse corect, încercînd să fie cel puţin la fel de politicos.

Da, era profesor la o şcoală de pe lîngă Bucureşti.

Nu, pe acolo încă nu-i aşa de frig, doar cînd bate vîntul, uneori.

Nu, nu e încă vacanţă, dar el, Grinţu, se simte prost, ceva cu nervii, şi-a luat un concediu medical de două săptămîni.

Mulţumi pentru urările de sănătate.

Înainte de a pleca la treburile ei, stareţa îl mai întrebă dacă nu-i e foame şi dacă nu vrea nişte lapte acru. El mulţumi politicos şi spuse că iese să facă o plimbare prin sat. Se întunecase. Apucă un drum subţire printre două rînduri de case care păreau foarte vechi. Lătrat de cîini, lumini pîlpîitoare la cîte o fereastră, strigătele unor copii în partea opusă a satului. Lună mare, plină, roşietică. Grinţu întoarce de cîteva ori capul ca s-o privească. Se gîndeşte dacă astfel de cadre ar putea fi trase pe peliculă prin procedeul numit "noapte americană". Din locul în care a ajuns poate vedea în contralumină (în puţina lumină a lunii, desigur) turnul din zidul de apărare al mînăstirii (rămas nedărîmat de vitregia vremurilor) şi turla bisericii.

> **A doua zi de dimineaţă (29 ianuarie) am fost trezită de nişte plînsete. Plîngea o călugăriţă. Îi era teamă că înapoierea mea să nu aducă vreo nenorocire pe capul maicilor. Ciubac i-a spus că mîine voiu pleca. Maica cealaltă a repetat însă: doctorul Goldfain tot trebuie să moară, dar din cauza ei vom muri şi noi. Atunci am intervenit eu şi am spus că dacă am ştiut să sar din trenul morţii, voi şti să ies din casa aceasta fără să pricinuiesc supărări gazdelor.**
>
> *(Cartea neagră* – ed. cit., vol I, p. 210)

Ieşise deja în partea dinspre pădure a satului şi, pe poala dealului, văzu o casă izolată a cărei fereastră strălucea mai puternic decît a celorlalte. Un fel anume de curiozitate îl făcu să se apropie şi să încerce să vadă ce se întîmplă înăuntru. Fereastra nu părea să aibă perdele, poate şi de asta strălucea aşa. Părăsi drumul şi tăie de-a dreptul peste fîneaţa din faţa casei. Se auzi dintr-o dată un răcnet prelungit de femeie, din casa luminată. Se trezi că aleargă fără voia lui peste fîneaţă spre gardul casei. Se propti de gard şi se uită cu atenţie prin fereastră. Mai multe femei în vîrstă se mişcau cu iuţeală prin casă. Sub fereastră stătea ghemuit un cîine care gemea încetişor, scheuna, scîncea, dar nu lătra la Grinţu sau poate, în mod ciudat, nici nu-i simţea prezenţa. O recunoscu printre femeile de dincolo de fereastră pe bătrînă. Abia cînd auzi din nou răcnetul acela îşi dădu seama că înăuntru se afla o femeie care năştea.

> De pildă, în Amintirile soldatului Paul Alexa din Breb, din războiul din anul 1914 **această imagine adecvată contextului în care ţăranul maramureşean este confruntat cu un eveniment mondial şi permanent cu moartea capătă formularea:**
>
> La cătană-aşa i-i dată / Să moară moarte-mpuşcată; / La cătană-aşa i-i scrisă / Să moară moarte ucisă; / La cătană-aşa i-i bună / Să moară fără lumină, / Fără lumină de său / Fără om din satul său. / Da popă cine i-a fi? / Gornistul şi tamborii / Clopotele-s tunurile / De răsună dealurile / Şi în loc de dascăl sfînt / Croncănesc doi corbi în vînt / Şi-n loc de diac cu carte / Dobaşul cu doba bate / Păcatele i-s iertate. / Cine focu i-a cînta? / Tunurile şi puşca / Cine focu i-a jeli? / Numa sunetu puştii.

Spontaneitatea acestui enunţ testament ne duce cu gîndul înapoi spre momentul care a generat, prin îndepărtare de contextul real şi rescriere continuă de generaţii, metafora nunţii mirifice din Mioriţa.

(Mihai Pop în "Cuvîntul înainte" la *Antologie de folclor din judeţul Maramureş*, Baia Mare, 1980, vol. I, Poezia, p. 17)

*

(RETROVIZOR) Teristule, s-a întîmplat o mare nenorocire. Ştiu, nu te grăbi, ştiu că Gelu e în armată şi că Ana, pe care a lăsat-o gravidă, e de negăsit. Nu asta e nenorocirea. De găsit se vor găsi ei cumva. Doar nu i-o veni în minte zăltatei să plece abia acum după familia ei! Nenorocirea e alta. A murit profesorul Valedulcean. A murit pe la sfîrşitul lui februarie şi eu n-am ştiut nimic şi i-am tot scris de atunci încoace. Săptămîna asta, nu mai ştiu în ce zi, iartă-mă, am fost eu la Bucureşti şi am întrebat de el la facultate. Aveau acolo toate scrisorile mele şi un plic pe care scria numele meu, dar nici o adresă. Mi l-au dat. Uite ce scria. Transcriu.

Fiecare dintre noi avem un singur loc despre care spunem "acasă" şi cel mai adesea, pentru cîteva bune milioane de români, acest loc se află într-un sat pe care nu-l mai locuim de mult. În imaginaţia noastră, satul acesta pierdut în cîmpie, ascuns între viile dealului sau resfirat de-a lungul unui rîu de munte, păstrează aura de mister pe care o avea, atunci cînd eram copii şi trăiam acolo, întreaga lume. El este pentru noi imaginea cu care începe lumea.

Se întîmplă să-ţi aminteşti în cele mai neaşteptate condiţii ale noii tale vieţi de un zgomot anume, de un chip de bătrîn, de o casă sau de un iaz, de o întîmplare sau de o poveste, de un incident sau de o iubire nedescifrate atunci, în copilărie, şi poate nici azi, de un sens al tuturor lucrurilor necunoscut celor care nu sunt din acelaşi sat cu tine.

Un acord dintr-o rapsodie a unui compozitor român de renume european, un tablou sau o sculptură despre care se spune că a avut mare succes tocmai la Paris sau New York, o poezie pentru care autorului ei i se recunoaşte accesul la universitate, toate acestea se dovedesc pentru tine neaşteptat de simple dacă, auzindu-le sau văzîndu-le, gîndul tău le însoţeşte (le împerechează) cu *acel* sens primar al lucrurilor.

Există ceva, nu ştiu dacă să o numesc imagine sau stare, ceva ce concurează cele mai mişcătoare realizări artistice, ceva ce pune în umbră toate adevărurile permanente sau aparente înlocuindu-le cu un fel de sentiment al eternităţii: există, deci, senzaţia aceea pe care o încerci atunci cînd cobori din tren, din autobuz sau din *Dacia* în apropierea locului tău natal, priveşti în juru-ţi şi-ţi vine să spui că miroase a primăvară.

Miroase a primăvară în preajma locului tău natal? Atunci sigur că nu ai de ce te teme! Lumea întreagă e de partea ta. Tu eşti egalul tuturor oamenilor. Personalitatea ta e totuşi inconfundabilă.

Oricînd după aceea, la auzul numelui satului tău, gîndul tău, ca o lacrimă de mîndrie, tresare.

N-am nimic de adăugat.

Zare

P.S. Acum sunt în concediu şi cred că într-o zi am să mă urc în tren şi-am să vin pînă acolo să văd şi eu cum eşti tu profesor.

*

Bătrînul încă-l mai aştepta (cu sticla de "afinatî" aproape goală). Nu se sfii să-i povestească şi lui că "fata şeia" o făcut copil din flori, da' nu-i nimic, s-o arăni ea cumva că omu', dacă-i liber, sănătos şi sătul... Da' o zis baba că l-o făcut şi la şepte luni. Amărîta! Oftă şi turnă în pahare.

– Iaca! – zise el înainte de a ciocni şi Grinţu nu înţelese ce anume îi indica bătrînul prin acest cuvînt: un obiect anume, o situaţie care putea / nu putea fi schimbată (şi care situaţie? a băietului care făcuse o prostie şi stătea la arest? a fetei care năştea din flori? a babei lui care se dusese să ajute la moşit? a lui Grinţu care tot se mai gîndea să se transfere în acest sat ca profesor?) sau lumea, lumea pur şi simplu?

S. Alte scenarii de pace

Profesorul Grinţu se întoarce în satul G. De la haltă şi pînă la casa gazdei lui sunt aproape trei kilometri. Îi străbate prin viscol şi se teme de lupi. Uuuuuu! Sssst!

Acasă găseşte scrisoarea lui Zare: Nici în locul meu natal nu mă aflu, dar nici a primăvară nu prea miroase.

T. Raportul complet al "comisiei Gelu Popescu"

Din nou dau ştire despre concluziile neverosimile la care am ajuns cercetînd cele cîteva documente scrise sau orale ce mi-au stat la dispoziţie sau mi le-am confecţionat singur.

În primul rînd, n-am găsit nici un semn cît de cît creditabil despre mine însumi. Asta nu înseamnă neapărat descalificarea mea. Nu prin asta trebuie să fiu eu declarat necreditabil. Rostul acestei lipse de semne despre mine însumi nu este nici, cum s-ar crede, obiectivitatea. Nu. Pur şi simplu trebuie să caut în altă parte.

Astfel.

Despre Zare Popescu ştiu că este fiul legitim al lui Florea Popescu (fiul cel mai mare al învăţătorului Popescu Spiridon din Burleşti) şi al Speranţei Popescu, învăţătoare, fostă soţie a numitului Grinţu Anton.

Astfel.

Învăţătorul Popescu a mai avut un fiu mai mic decît Florea pe numele lui Niculae. Acesta s-a născut în 1945 şi învăţătorul nu l-a recunoscut niciodată. El a fost luat mai întîi de o femeie din G., satul vecin, apoi a trăit ani mulţi într-o casă părăsită împreună cu cumnata lui, Speranţa Popescu, cea care nici ea nu mai era tocmai sănătoasă la minte. Acest unchi al lui Zare s-ar putea să mai trăiască şi astăzi. După naşterea şi mătrăşirea lui Niculae, învăţătorul Popescu a început să-l tot bată la cap pe

Florea: "Ce, bă, tu n-ai de gînd să faci copii? Vreau şi eu un nepot!"

Astfel.

Cu cîteva săptămîni înainte de naşterea lui Zare, cineva, un anume Vergu (cine-o fi şi ce hram o purta din nou n-am ştire!) a adus de pomană (cu lumînare) familiei Popescu Florea şi Popescu Speranţa un copil pe nume Radu (nume slav, = bucurie, nota Z.P.) şi le-a spus celor doi că e din partea lui Grinţu Anton, cel care are de tăiat la stuf pe 15 ani.

Astfel.

Speranţa Popescu a înnebunit şi nu şi-a mai recunoscut nici copilul pe care l-a născut la puţină vreme. De altfel, cîţiva ani buni n-a recunoscut pe nimeni.

Astfel.

În casa învăţătorului Popescu au trăit cîţiva ani numai bărbaţii. Bătrînul Florea, Radu A. Grinţu de la 3 pînă la 5 ani şi Zare Popescu de la naştere pînă la doi ani şi jumătate.

Astfel.

În ziua în care, noi nu ştim din ce motive şi pe ce căi, Florea Popescu a fost şi el arestat, Zare Popescu se juca în tufele de zmeură din curtea bunicului său, iar Radu A. Grinţu, despre care Zare credea că e sora lui mai mare, îl căuta, nu-l găsea şi, ca de obicei, începea să bîzîie.

Astfel.

Am uitat să spun că în tot acest timp soţia învăţătorului Popescu agoniza. Ea a murit abia după arestarea lui Florea. La moartea ei a venit şi Niculae, nebunul satului, şi acesta a fost un prilej de mare furie pentru bătrînul învăţător. În acelaşi timp el era ocupat şi cu expedierea cît mai rapidă a celor doi prunci la orfelinat.

Astfel.

Pînă la urmă Radu A. Grinţu a fost luat de sora unui anume Vergu, despre al cărui rol în toată povestea din nou n-am ştire.

Astfel.

Într-un tîrziu au venit şi actele prin care bătrînul Popescu îl putea "dona" pe Zare la Casa de copii. Mai greu a fost pînă ce Niculae i-a lăsat să-l scoată pe Zare din sat. Au trebuit să-i spună că ţîncul a murit şi el, Niculae, a mers pe jos 15 kilometri, pînă la halta din G., în urma căruţei care-l ducea undeva, el nu ştia unde, pe unicul lui nepot.

Astfel.

Dintre toţi cei implicaţi în aceste poveşti, cel mai indiferent este, paradoxal, tocmai Zare Popescu. El a încercat de nenumărate ori să mă împiedice să-mi continui ancheta. El a susţinut totdeauna că nu are nici o legătură cu acei oameni. El refuză să-şi recunoască părinţii şi, în general, nu prea acceptă ideea că el ar putea avea aşa ceva.

Astfel.

Despre mine, nimic. Dar, vorba lui Zare, ce-avem noi în clin sau în mînecă cu oamenii aceia?

Vom mai cerceta, fără îndoială.

*

(TELEVIZOR) Bătrîne Zare, văd că eşti mai puţin tenace decît mă aşteptam şi că te-ai decis deja să renunţi la o parte din ideile tale. Înţeleg că vrei să treci examenul de admitere, dar, iată, acum încep eu să cred că aveai dreptate. Dacă mai apar încă doi ca mine, mai ai tu dreptul să dai înapoi? Nu. Trebuie să continui să crezi în adevărul pe care l-ai rostit tu cel dintîi! Dacă vrei să te îndoieşti, totuşi, de ceva, pune-ţi întrebările altfel. Ce-ai zice, spre exemplu, dacă într-un tumul din perioada veche ai găsi un televizor?

..................................REPLAY..

(TELEVIZOR)

"Cînd cu gene obosite" seara sting televizorul (Caragiale n-ar ezita să precizeze că orice aparat se porneşte şi se opreşte cu *degetul* care apasă pe buton şi nu cu *genele!)* obiectele din juru-mi îmi par cîteva secunde altfel. Pînza fotoliului, deşi o ştiu murdară, străluceşte misterios, are patină şi personalitate; zgîrieturile de pe uşa şifonierului nu se mai văd, praful de pe vitrina cu vesela s-a şi şters singur sau s-a ascuns; tancul de jucărie al copilului gazdei pare mai adevărat (închipuirea mea îl face să salte peste ape şi gropi); culorile covorului nu mai sunt şterse ci vii; perdelele, foste cîndva albe, nu-mi mai par înnegrite de fumul ţigărilor ci asortate, prin cenuşiul lor discret, la restul culorilor din încăpere. Chiar aerul care pătrunde prin fereastra deschisă pare mai puţin poluat, iar din stradă nu se aud ambreiajele autobuzelor, ci pornirile line ale unor limuzine care mai fac un ultim tur pe o faleză fără nume. Care să fie, în acele clipe, adevăratul meu ambient?

Nu dicţionarele mă pot lămuri. Atît cele mai vechi în care nu găsim decît cuvîntul ambianţă, cît şi cele mai noi, în care au pătruns *ambientul* şi *ambientalul,* spun că referentul acestor cuvinte e unul singur: locul, mediul înconjurător în care trăim, obiectele care-l populează. În astfel ce condiţii (definiţie deschisă) economiştii se gîndesc, fără îndoială, la standingul de viaţă, poeţii la atmosferă, actorii la spectatori, sociologii la grup, designer-ii la obiecte, fotografii la lumină, gopodinele la comodităţi, sportivii la calitatea terenului, vizitatorii la sumele de bani investite de gazdă etc. etc.

Eu nu mă gîndesc decît la acest lucru surprinzător: de ce, pentru cîteva secunde, toate aceste lucruri înconjurătoare, deşi sunt aceleaşi, pot să pară altele? Ceva se petrece cu mine!

Pentru cel care îşi face mai ales o reprezentare vizuală despre lume, spaţiul este un continuum (spaţiul auditiv e o sferă cu centru şi margini – cum ar spune McLuhan – , iar toate celelalte spaţii sunt montaje de unităţi discrete), aşadar orice mică schimbare în el determină transformarea totală. Pentru categoriile de persoane denumite mai sus ambientul ar fi, în acest caz, tocmai ceea ce nu se vede, nu se aude, nu se simte, trece neobservat. Ei nu percep decît modificările şi acestea numai în funcţie de ierarhii bine stabilite, ierarhii adesea personale şi greu de folosit în comunicare. În ce fel persoane situate cvasi-constant în acelaşi ambient pot vorbi despre ambientul lor? De ce, la schimbarea locului ambiant, elementele din vechiul mediu devin "noi",

neobişnuite, se încarcă cu semnificaţii pe care pînă atunci nu le-au avut, pot provoca nostalgia sau repulsia?

Vreau să zic că abia astfel ne putem explica de ce o roată veche de căruţă poate deveni un aşa de apreciat lampadar, de ce sfeşnicul de aramă sau felinarul de căruţă sunt obiecte decorative în locuri în care necesitatea lor e nulă, de ce apare uneori încăpăţînarea de a armoniza o cergă de Maramureş cu mobila lustruită şi de ce pot sta în vitrina cu pahare de cristal rădăcini informe, tratate sau nu cu baiţ de tîmplărie.

Deci o explicaţie ar exista pentru toate compunerile personale de ambient (chiar pentru neglijenţe şi greşeli recunoscute ca atare de "autori"). Atunci cum să-mi explic privirea îmblînzită cu care accept ambientul după ce închid televizorul? Obiectele sunt aceleaşi, ordinea în care sunt aşezate nu s-a schimbat, eu însumi nu am schimbat nimic în situaţia mea socio-profesională, proprietarul apartamentului în care mi se întîmplă să fiu la sfîrşitul emisiunii îmi răspunde la fel de simpatic sau antipatic ca şi mai înainte, şi atunci de ce gustul meu devine îndoielnic?

Trebuie să existe o legătură secretă între gustul îndoielnic şi intensitatea iluziei. N-are, adică, nici o importanţă felul iluziilor pe care ni le facem, dar atunci cînd începem să credem în ele mai mult decît în realitate apare şi primul semn sigur al derutei: oscilaţia gustului. Cred că asta se întîmplă la sfîrşitul unei emisiuni în care m-am transpus de-adevăratelea şi cred că şi reciproca e valabilă; orice semn de prost gust e dovada unei iluzii luate drept realitate. Poate de aceea se spune că gusturile nu se discută. Cui îi e uşor să renunţe, chiar şi numai pentru un interval de timp redus, la iluziile lui? Cele mai realiste persoane pe care le-am cunoscut pînă azi – în majoritate artişti şi copii – aveau şi un gust foarte sigur; ei priveau nemilos ambientul. (...) Vom mai discuta despre toate acestea!

Salutări,

Grinţu

îmbarce căruţa. Aceia aveau alte griji şi nici n-aveau loc pentru căruţa lor.

Ce vor fi vorbit între ei cei doi în timpul acelei săptămîni, cum îşi vor fi povestit amintiri din copilărie sau din tinereţe, cum vor fi făcut din cînd în cînd focul lîngă cantonul 235 care se afla la cîteva sute de metri de gară, ce vor fi discutat ei şi în ce limbă cu şefii de tren care le răspundeau invariabil "Nein!", cum vor fi stat cu moralul nu ştiu. Ştiu numai că în primele două zile, nu departe de locul în care se afla căruţa, o haită de cîini era ocupată cu devorarea a două hoituri de cai. După ce au terminat, au lăsat oasele albe, bune de pus la muzeu, cîinii au plecat într-o direcţie necunoscută.

"Noi am rămas, zicea Bobocică, am rămas acolo şapte zile cu hrană şi vreo trei fără nimic de mîncare!"

Trebuie să mai ştim că un scop declarat şi atins de către Bobocică în tot timpul participării lui la război a fost simpla supravieţuire. Cele trei zile de foame trebuie că au fost privite de el ca o piedică teribilă în realizarea acestui scop. A refuzat însă să-şi amintească ce a vorbit cu sergentul-major Ţiplea în cele trei zile şi şi-a încheiat povestea cu următoarele cuvinte: "Şi atunci sergentul-major Ţiplea a dat ordin să plecăm şi am plecat, abandonînd căruţa."

Personal, cred că acesta este lucrul cel mai groaznic într-un război: conectarea fiinţei cu absurdul. Înainte de primul foc de armă, înainte de folosirea celor mai teribile arme, înainte ca bomba cu neutroni să omoare toţi oamenii şi să lase în "viaţă" clădirile, starea de război înseamnă – chiar dacă oamenii supravieţuiesc – înlocuirea principiului raţional al celui mai important şi mai strălucitor edificiu ridicat de oameni, cu un principiu absurd. Acest edificiu este societatea umană şi dacă el este ameninţat, oamenii degeaba mai supravieţuiesc.

*

(ULCIOR) ... cică n-ar merge de multe ori la apă. Chestiune de rezistenţa materialelor!

*

Radu A. Grinţu primeşte săptămînal scrisori de la fostul lui coleg de armată. În ultima vreme acesta se arată tot mai furios, mai intransigent. Cum îşi permite tovarăşul frate-miu, se întreabă el, să-mi spună mie că sunt rudă cu acel delator? Bine, dar delaţiunea are şi ea un rol istoric, doar ai acceptat cîndva asta, nu-i aşa? – îi răspunde Grinţu. Da, dar am acceptat-o, aşa, în general, nu pentru că ar putea face parte din arborele meu genealogic. Aşa ceva mi se pare exclus. Şi apoi, ce v-a apucat pe toţi obsesia asta a căutării părinţilor? Uite, ţie sau lui, sau amîndurora, am să vă fac un cadou stupid. O carte în limba franceză. Se numeşte "Chasseur d'ancêtres". Dar ştii de la cine o am? De la o metisă-franţuzoaică originară din Martinica. Auzi, voia să ştie cînd a pătruns sîngele negru în vinele ei! Dar voi nu sunteţi metişi, nu-i aşa?

Ei , uite ce e, ştii ce? – îi răspunde din nou profesorul Grinţu (îi va lua locul lui Valedulcean în sistemul de relaţii întreţinute de Zare?). Acum din nou exagerezi, sari peste cal, dar în altă direcţie decît înainte!

V. Urmele istorice ale brutăriei nr. 4*

Îl vedeam pe fereastră. Stătea ghemuit (ca un om pe care-l doare stomacul) şi în jurul lui se adunau toţi ceilalţi muncitori ai şantierului. Purta mustaţă-muscă şi o pălărie cenuşie, boţită. Mi se întîmpla adeseori să mă apropii de fereastra clasei pentru a verifica dacă nu cumva iarăşi au făcut o "pauză de ţigare" şi s-au strîns să-l asculte. Îmi continuam lecţia, desigur, dar în timp ce vorbeam mă şi întrebam ce dracu' reuşeşte să le spună de-i ţine pe toţi aşa cu gura căscată. Dacă se întîmpla să apară dirigintele

---

* Acest capitol are, fără îndoială, o legătură cu textul nostru *Istoria brutăriei nr. 4* (apărut în volumul *Aventuri într-o curte interioară*, Cartea Românească, 1979, p. 80-101), dar el nu este o "rescriere" a aceluia, cel puţin nu în sensul pe care-l capătă termenul în prezentul "roman" (n.a.)

şantierului sau vreun alt "organ", ceilalţi plecau care încotro, iar el se ridica alene, apuca roaba şi o tîra mai încolo. Nu părea un muncitor foarte harnic, nici n-ar fi putut să fie de altfel, avea pe atunci, cum aveam să aflu, aproape 70 de ani, era pensionar C.A.P., văzuse destule, zicea, întîmpinase de tot felul, cît pentru două sau mai multe vieţi, de ce să se agite, să dea-n brînci?

Filmul începe de aici, de la această fereastră a şcolii noi, construcţie cu zidurile încă umede, dată în folosinţă în toamna abia trecută. E un bun loc de poză pentru un plonjeu panoramat asupra şantierului. În cadru s-ar afla mai întîi întreaga harababură: betoniere, gropi cu var, roţi de maşini sau de tractor ce par aruncate, roabe, lopeţi, alte unelte, grămezi de pietriş de rîu, saci, cărămizi, un zid ridicat pînă la înălţimea unui om, o fundaţie chealǎ mai încolo, groapa altei fundaţii ridicînd alături de ea grămezi conice de pămînt mai întîi negru şi apoi galben uscat, ocru, lutos. Se construiesc blocuri pentru intelectualii satului (deci şi pentru mine!), un dispensar şi o creşă. S-ar putea, aşadar, panorama peste toate acestea şi abia la urmă de tot, după un colţ al construcţiei deja începute, aparatul ar descoperi cercul de bărbaţi strînşi la un loc ca pentru un joc de zaruri. Unul singur dintre ei stă ghemuit. Nici jos, cum stau alţii, direct pe iarba veştedă care a acoperit cîndva terenul de fotbal şi de instrucţie premilitară al comunei G. şi va dispărea în curînd sub trotuare, betoane, locuri de trecere, şi nici în picioare cum stau cei mai mulţi. El stă ghemuit în centrul imaginii. Pare că tocmai a primit un glonte în burtă. Sau că ar vrea să găsească în iarba arsă de brumă un lucru mic şi preţios pe care tocmai l-a pierdut. Dar nu, el povesteşte. Abia cînd aparatul se apropie destul se poate observa că vorbeşte. Toţi ceilalţi tac şi-l ascultă. Aici – un stop cadru pe microsecunda în care el, vorbind, tocmai desenează ceva cu degetul pe pămînt. Cît durează înşiruirea numelor de pe genericul filmului, el rămîne aşa, cu faţa pe jumătate ascunsă de pălăria cenuşie, cu un fel de rictus al gurii (zîmbet, răcnet, cuvînt sau simplă respiraţie?) bine pus în evidenţă de lumina puternică a dimineţii reci de început de iarnă. Cizme de cauciuc

stropite cu var, bocanci murdari, tenişi, gumari şi chiar o pereche de opinci, craci murdari de salopete decolorate îl înconjură.

Cobor treptele scării în timp ce se aude pe culoarele şcolii zbîrnîitul soneriei şi începe zgomotul specific al recreaţiei. Traversez terenul de fotbal (ce a mai rămas din el), o minge deja îşi face apariţia, iar din spărturi de cărămizi şi căciuli se fac porţile. Aprinzîndu-mi ţigara mă apropii de micul grup subjugat de oratorul ce stă pe ciuci. Şi-a reluat între timp mişcările sugestive ale mîinilor lui butucănoase, desene prin aer şi pe pămînt, continuă să povestească.

Procedeele prin care se trece de la imaginea povestitorului la aducerea pe ecran a timpului şi locului povestirii lui sunt numeroase. Se poate alege oricare:

> ... în ziua de 25 martie, de Blagoveşteni – se aude din *off* vocea lui gîjîită de om bătrîn şi credincios fumător al ţigărilor Mărăşeşti – am luat în primire serviciu' care mi s-a ordonat, adică şef de cuptor.

Imaginea îmbracă imediat alura ei de arhivă de război şi înţelegem că lucrurile despre care vocea bătrînească vorbeşte s-au întîmplat în urmă cu ani. Imaginile se succed cu repeziciune ca la un jurnal cu actualităţi din acea vreme şi nici gramatica montajului nu pare tocmai bine pusă la punct. Oricum, vedem convoaie de căruţe şi plutoane de soldaţi mişcîndu-se într-o ordine aproximativă pe drumuri noroioase, părăsind, printre casele mici cu arhitectură amestecată (românească, turcească, europeană!), cartierele de margine ale oraşului Medgidia. Unitatea în mişcare este Batalionul 2 Administrativ, iar funcţia de "şef de cuptor" de care G.P., zis Bobocică, vorbitorul ghemuit, tocmai a adus vorba, nu înseamnă decît onoarea de a conduce spre front un *cuptor de făcut pîine* instalat pe o căruţă trasă de boi. Aceasta este, deci, funcţia lui G.P. Gradul – caporal!

> În ziua de Florii, 30 martie, am mîncat numai turtă goală şi aşa de rea era făcută că nici porcii n-o mînca. deşi eram la locul unde se făcea pîinea. încă nu lucram. doar ne trambalam de colo, colo. dintr-un sat în

alt sat. toată ziua şedeam degeaba şi răbdam de foame şi tremuram de frig.

La început prezenţa mea în spaţiul încercuit de povestitor trece neobservată. Am timp să mă gîndesc la detaliile acestei imagini şi încerc să definesc prin ea caracterul povestitorului. Curînd devin un prizonier al lui, aşa cum sunt toţi ceilalţi, dar mai înainte mă întreb ce fel de om e. Se pare că asculta ordinele înălţătoare ale şefilor lui, dar boala eroismului nu-l chinuia deloc. Nici nu ajunsese bine pe front şi se şi plîngea de calitatea mîncării. Nu ştiu în ce fel devenise el "şef de cuptor" şi nici de ce. Observ că îi place să aducă la cunoştinţa tuturor eventualele contradicţii mărunte ale lumii: "deşi eram la locul în care se făcea pîinea, am mîncat numai turtă goală şi aşa de rea ce era făcută că nici porcii n-o mînca!" El încă nu lucra, nu făcea pîine. În contul celei pe care avea el de gînd s-o facă avea însă pretenţia să fie servit cu o pîine foarte bună. De aici s-ar putea extrapola astfel: deşi sunt un producător de petrol, mi-e frig şi n-am cu ce mă încălzi, deşi sunt fîntînar, voi muri în curînd de sete etc. etc. S-ar putea să fie chiar aşa, poate că acesta e războiul.

500.000.000 de asiatici, 140.000.000 africani, 90.000.000 de latino-americani nu au acces la apa potabilă

(Ziarele)

America însă nu e cinică. Ea, ca şi aliaţii săi europeni, nu reuşeşte să priceapă că duşmanul, într-o lume a foametei, nu este comunismul – este foametea.

În satul meu natal, în Siria, locuiam la cîţiva metri de conducta companiei Irak Petroleum. Copil fiind, vedeam această bogăţie ţîşnind din pămînt pentru a se furişa în conductele ce o transportau spre porturile de unde era exportată, în timp ce acasă şi la şcoală tremuram de frig. Frig pe care îl simt şi acum în oase.

(Nicolas Sarkis-apud J.J. Servan-Schreiber, *Sfidarea mondială*, Editura Politică, 1982)

Dar singurul om tînăr din întreaga adunare "liniştită" din marginea şantierului este în sfîrşit descoperit de privirea neobişnuit de mobilă a bătrînului Bobocică.

– Să trăiţi, domnule profesor! – spune el.

Îi răspund la salut şi iată că întrebarea pe care tocmai mi-o puneam în legătură cu felul caracterului acestui om (personaj) rămîne suspendată. Ca o muscă bîzîind în jurul craniului meu, ea va asista de acum înainte tot ce aflu.

eram pe malul mării, pe o şosea care făcea legătura între două oraşe mari, cam pe la jumătatea distanţei, ne uitam pe mare cum valurile se mişcau furioase, iar Regimentul 1 Roşiori făcea paza mării ca să nu debarce trupe inamice la mal.

Pe ecran ar trebui acum să se vadă cum e cînd ţi-e foame şi priveşti valurile mării de pe un pămînt care ţi-e străin. Curat naufragiu! Coloanele de soldaţi se deplasează în continuare pe şoseaua dintre cele două "oraşe mari", iar din cînd în cînd întîmplarea face ca Bobocică, şeful de cuptor cu gradul de caporal, să se tot întîlnească, din mers, cu ţărani tineri ca şi el, cunoscuţi, consăteni sau din satele învecinate. Plecat de acasă, şi rătăcind organizat pe coclauri străine, el simte într-adevăr o mare emoţie cu ocazia fiecărei întîlniri de acest fel. Dovada cea mai bună este că azi, după aproape patruzeci de ani, îşi mai aduce aminte de ele şi le descrie în detaliu.

... m-am întîlnit cu Teodorescu, un *băeat* din Valea P., nepotul lui Grigore Ţîvnă şi spunea că a trecut înainte Alexandru lui Popa Velescu şi Ionel al lui Bulgaru.

Gîndul meu se duce, desigur, către aceste nume pe care am învăţat acum să le descifrez. Cum ar zice Zare, iată, Alexandru lui Popa Velescu şi nicidecum Alexandru Popescu! Popescu este un nume propriu românesc derivat de la cu totul altceva decît cuvîntul popă. Să-i rugăm pe tovarăşii lingvişti să se mai gîndească puţin!

şi dimineaţa am plecat tot înainte spre front şi am ajuns într-un sat de unde mai aveam zece kilometri

> pînă la oraşul spre care se tot spunea că mergem. *aicea* am cantonat în noaptea de Paşte şi s-a dus căruţa la şosea pentru a aştepta maşina cu daruri, adică ţigări şi ceva de mîncare, şi am stat toată noaptea treji ca s-o aşteptăm!.

Chiar dacă vocea gîjîită nu spune mai nimic despre acea noapte de sărbătoare, noi putem desluşi în fumul montajului prin *fondú* cum totuşi preotul regimentului face la miezul nopţii o slujbă. Feeria luminărilor aprinse în timp ce se cîntă "cu moartea pre moarte călcînd" (cum stă scris şi pe mausoleul de la Mărăşeşti) e totuşi absentă, probabil din cauza camuflajului şi a temerii de avioanele inamice. În întunericul de smoală al nopţii de aprilie mulţimea de soldaţi-ţărani-făcători-de-pîine ascultă totuşi cîntarea pe nas a slujitorului divin, cu inima privirea şi urechea aţintite mai ales spre drumul de pe care ar trebui să apară căruţa cu daruri. E o perioadă în care sărbătorile ortodoxe se ţin lanţ, zile întregi de-a lungul cărora n-ar trebui să munceşti, ci doar să mănînci şi să bei, în nici un caz să mergi spre front cu burta goală. Dimineaţa se apropie totuşi cu răcoare şi cu senzaţia de foame mult sporită.

> ... spre dimineaţă mi-am schimbat cămaşa şi m-am spălat şi pe urmă, gospodina la care eram cantonat mi-a dat o bucată mică de cozonac şi o bucată mică de brînză amestecată cu zahăr.

Minuţia cu care el inventariază şi cîntăreşte fiecare dar, adjectivul "mică" pus de două ori lîngă bucată – deşi e vorba de daruri primite de la o femeie "inamică" – toate acestea dovedesc felul cusurgiu al caporalului G.P., zis Bobocică.

> mai tîrziu ne-a chemat sublocotenentu' şi ne-a dat cadou de Paşti doi cozonaci mici, patru ouă, un chibrit şi un tutun.

Povestitorul pare să păstreze şi acum impresia de gravă inconsistenţă pe care i-au lăsat-o atunci acele daruri de Paşte. Figura lui capătă nuanţa dezamăgirii în timp ce rosteşte inventarul

complet al celor primite în urmă cu 35 de ani din mîna unui sublocotenent rezervist.

> după ce am luat masa a început un viscol mare de nu se vedea la mică distanţă, dar eu stăteam în casă şi mă uitam afară.

Gest: nu totdeauna dracul e aşa de negru pe cum ni-l imaginăm.

> iar a doua zi de Paşte, după ce a trecut viscolul, a fost o zi foarte frumoasă, fără vînt şi cu soare.

În carnetul de regie trebuie notat că locurile pe care, cu carul lui tras de boi şi cu un cuptor de pîine instalat pe el, ţăranul-caporal G.P. zis Bobocică le-a cutreierat pe cînd era tînăr (poate avea vîrsta mea de azi), aveau şi o climă ciudată. În plină primăvară, adică de Paşte, ba era viscol, ba era soare. Ei, bine, pentru a nu îngreuna prea mult filmările şi pentru a nu aştepta să ningă de cîte ori ne trebuie cîteva imagini cu viscol, vom aduce pe ecran numai zilele frumoase din viaţa "eroului". Astfel, în ziua de care tocmai vorbeşte, el preia, după-amiază, serviciul de comandant de gardă. Ia masa mai devreme decît ceilalţi soldaţi şi se duce să îl schimbe pe colegul lui care a făcut paza unităţii în timpul nopţii viscoloase. Nu uită, desigur, să ne spună şi ce a mîncat, dar şi noile cusururi pe care în acea zi le-a găsit lumii:

> ne-a dat masa, fasole cu şuncă, ne-a dat foarte puţină, ca la *prizionieri* (aşa pronunţă el!) şi ne-a dat şi cîte puţin cozonac.

Spectatorul trebuie să fie puţin derutat la rîndu-i! Ce fel de război fac ăştia, se va întreba el, dacă nici nu pun cuptoarele în funcţiune şi mănîncă în fiecare zi cozonac? Şi se mai şi plîng în gura mare că darurile sunt "mici", mîncarea "puţină" etc. Nu-i nimic dacă cititorul e derutat. Asta ajută la înţelegerea mesajului. În ograda gospodarului la care e cantonat Bobocică ne putem imagina şi un alt paradis decît cel al vorbelor lui:

> dimineaţa, după ce am luat cafeaua, ni s-a mai dat şi cîte o cană de lapte de către gazdă, dar laptele nu era

bun fiindcă se cam acrise (*cusururi peste cusururi!*) era aşa, ca un zer alb, după aceasta am fost la marginea satului să facem nişte trageri cu arma, dar eu nu am tras pentru că am spus că sunt bolnav şi nu mă simt bine. seara ne-a dat cîte o litră de secărică şi una de vin înainte de masă. mă cam pilisem puţin şi după ce am dormit vreo două ore, m-am sculat şi am spălat un rînd de cămăşi, şervetul şi batista.

Imagine de "premiul întîi şi medalia de aur pentru operator": cîmpia liniştită după viscol, zăpada începînd să se topească din cauza soarelui fierbinte, streşini curgînd şi, într-o curte modestă de ţară, într-un sat pur şi simplu necunoscut, un soldat (de fapt un caporal) spălîndu-şi izmenele cu apă de ploaie într-un lighean de tablă împrumutat de la "inamic". Fundalul,cu apus de soare poetic, culori pastel, virate uşor spre violet în laborator, pe fond alb şi negru. Eventual o tratare gen "noapte americană" pe film Fuji-color.

În carnetul de regie stă notat, alături de cuvîntul "fierbinte" care a fost utilizat mai sus, echivalentul în limba germană: "heiß". Mă întreb de ce voi fi scris aşa ceva şi trec mai departe. Se face din nou ger peste cîmpie, e iar dimineaţă şi plutonul comandat de sublocotenentul care fusese atît de zgîrcit cu cozonacii evocaţi de Bobocică se deplasează către o fermă din marginea satului. Ferma are cîteva grajduri mari, toate la fel, aliniate impecabil. Brutarii intră şi încep să rînească, să spele, să arunce băligarul uscat şi să aştearnă paie pe jos. Pregătesc locul pentru instalarea vitelor brutăriei. Cînd în sfîrşit termină (au dat şi cu var pe ţăruşii care împrejmuiesc intrarea) privesc cu oarecare mîndrie în urma lor. Ei sunt ţărani şi încă n-au uitat cum se rîneşte un grajd. Încă mai ştiu să se bucure cînd ochii lor privesc un grajd curat. Ideea de război le devine chiar mai suportabilă. Bobocică a găsit în grajd o ţeavă de puşcă "aotomată" şi cîteva cartuşe care (surpriză!) se potrivesc foarte bine şi la arma lui. Se joacă cu ţeava găsită şi fumează uitîndu-se împreună cu ceilalţi la splendidul rezultat al muncii lor de cîteva ore. "Mă, da' l-am

făcut, mă!", exclamă unul dintre "combatanţi" şi toţi cei ca el îşi clatină capul cu mulţumire. Acesta e momentul, în ceas de după-amiază, în care vine şi ordinul de înaintare. În cursul nopţii se vor părăsi poziţiile actuale şi se va înainta circa 15 kilometri spre front, după divizie. În noaptea următoare va fi traversat, pe pontoane, fluviul care se află acolo. Dincolo de fluviu e un oraş mare şi acolo vor cantona şi brutarii. "Mă, da' pentru cine am curăţat noi grajdul ăsta?" se va întreba cu mult regret unul dintre ei.

Îi vedem ajunşi pe malul fluviului. Drumul de noapte a fost obositor şi acum întregul batalion a primit ordin să se odihnească. Se execută totuşi, mai către prînz, curăţirea roţilor de la cuptoare şi spălarea lor cu apă din fluviu. G. P., zis Bobocică, are timp să scrie şi două cărţi poştale acasă. Una nevestei şi alta lui nea Gheorghe Buldulea. Ascultătorii lui se privesc deodată. A, da, cei mai în vîrstă îşi amintesc de moş Gheorghe Buldulea, dar cei tineri nu prea.

> apoi am cîrpit cămaşa. era aproape distrusă şi strigam cu grai tare: unde eşti nevastă să mă vezi ce fac *io* acuma! cînd să ne ducem la masă ne trezim că ia dom' Căpitan Soroagă comanda companiei şi ne "culcă" de cîteva ori. drepţi, culcat, drepţi, culcat! – mă, ce l-o fi apucat p-ăsta? cînd colo, ce să vezi, era din cauza la doi grăjdari că i-a prins că jucau rişca. Dom' căpitan i-a prins.

Carnet de regie: Spandau – penitenciar din Berlin cu o capacitate de 600 de locuri plasat în responsabilitatea Aliaţilor. Zid înconjurător de mai mulţi kilometri, cinci turnuri de control, gard electric cuplat la tensiunea de 4.000 de volţi. Deţinuţi: *unul singur!* Numele lui: Rudolf Hess. Probabil că în legătură cu acest nume propriu notasem mai devreme adjectivul heiß = fierbinte. Vîrsta: în 1977 deţinutul are 83 de ani. Încarcerarea lui costă 3300 dolari pe zi. Un coşciug pregătit pentru el de multă vreme în subsolul penitenciarului aşteaptă să pună în sfîrşit capăt acestei cheltuieli administrate de către Aliaţi. Deţinutul nu

vorbeşte cu nimeni. Refuză să primească vizita soţiei şi a fiului în spatele gratiilor de la Spandau. Primeşte ziarele (unele articole sînt decupate), le citeşte şi tace. Bătrînul Fierbinte e un fel de conservă din altă lume. Ar fi interesant de aflat ce gîndeşte el, după aproape 40 de ani de detenţie, despre această lume pe care o vede doar prin ziarele decupate. Vina: Rudolf Hess a aterizat în Anglia şi a propus, ca venind din partea lui Hitler, pace separată. Churchill a zis: "Hess nu este decît un criminal de război ca toţi ceilalţi conducători nazişti." Iar Hitler l-a declarat pur şi simplu nebun. Avea şi de ce să creadă asta: cu cîtăva vreme mai înainte aflase despre el că se masturbează în W.C.* Buun, deci schizofrenul onanist de la Spandau trăieşte şi azi. Nimeni nu ştie ce l-a apucat atunci să fugă în Anglia şi nici dacă Hitler a avut sau nu cunoştinţă de "misiunea lui". În 1971, deci cînd avea vreo 77 de ani, el află din ziarele care-i parvin la Spandau că un compatriot de-al lui, Willy Brandt, a obţinut premiul Nobel pentru Pace. Îl cheamă pe directorul închisorii, americanul Eugene Bird (Bird = pasăre, în psihanaliză simbolul masturbării este o fantasmă cu fulgi şi pene!), şi-i declară că dacă misiunea lui din Anglia ar fi reuşit, ar fi putut spera şi el să primească acest premiu (!).

Episodul, colateral, ar putea fi inclus în film numai dacă acesta ar fi un lung metraj.

> după-amiază a venit un sublocotenent medic şi ne-a făcut inoculări. toată noaptea n-am putut să dorm de durere, iar dimineaţa, pă 12 aprilie, s-a făcut inventarul la efectele ce s-au primit asupra omului. la prînz am mîncat ciorbă de peşte, da' era aşa de împuţită că nici porcii n-o *mînca*. după ce am mîncat am scris acasă un plic fără timbre.

Vocea din *off* pare a avea mereu acelaşi punct de emisie. De fapt el se schimbă foarte des şi spectatorul are dreptul să afle

---

* A se vedea fragmentul "DIALOGURI?" din volumul nostru "Efectul de ecou controlat", C.R., 1981, pp. 190 – 191 (n.a.).

aceasta. Tocmai cînd Bobocică spune că într-o dimineaţă de aprilie au fost scoşi pe cîmp la instrucţie individuală, imaginea de arhivă se întrerupe şi, în cele cîteva cadre color, îl revedem pe povestitor îmbrăcat cu o cămaşă albă, curată, aşezat la o masă pe prispa casei lui, ţinînd în mînă un pahar cu vin, povestind. Dincolo de masă stau acum doar eu şi-l ascult. Spune povestea unei alte zile în care din camioane se descărcau alimente pentru întreaga divizie. Înfometarea din ochii lui de atunci licăreşte şi acum cînd îşi reaminteşte:

> am văzut cutii de conserve, caşcaval, unt, ţigări şi se spune că ne vor da şi bomboane, da' la prînz nu ne-a dat decît cartofi prăjiţi, varză şi conserve şi 250 de grame de pîine, iar seara un ceai parfumat cu cuişoare şi foarte puţin îndulcit, 40 de grame de unt şi nişte varză cu cîrnaţi. din unt am păstrat şi pentru a doua zi dimineaţa, la cafea!

Cuvîntul "subzistenţă" pe care l-a învăţat el cu acea ocazie îşi păstrează şi azi nota de mister. E drept că acum îl rosteşte cu dezinvoltură, dar conotaţiile pe care i le acordă par foarte largi şi îmi scapă. Ne aflăm acum amîndoi pe marginea şoselei care trece prin satul G. Eu aştept autobuzul, iar el mă însoţeşte pentru că se plictiseşte acasă. Din cauza cuvîntului "subzistenţă" povestirea s-a transformat de cîteva ore în lungi liste de bucate din care eu înţeleg ce rol avea în război propaganda. Fiecare îmbunătăţire nesemnificativă a traiului omului simplu era însoţită de un potop de vorbe misterioase. Proprietatea asupra limbajului este o importantă sursă a puterii. Nu ştiu prin ce truc filmic aş putea să figurez aceasta: potopul de cuvinte este din ce în ce mai consistent, iar bucatele ce se aşază pe masa soldaţilor din imaginile de arhivă sunt tot mai puţine şi mai inconsistente! Este un paradox pe care nici Bobocică nu-l trece cu vederea:

> de dimineaţă cafea surogat cu foarte puţină pîine şi unt. am lucrat toată ziua la depozitarea alimentelor pentru divizie. la ora 12 ni s-a dat din aceeaşi ciorbă de peşte împuţită. a doua zi, dimineaţa, ceai de izmă

cu marmeladă, la prînz ciorbă de peşte, seara ciorbă de peşte şi puţin unt. patru zile am lucrat la depozitarea alimentelor şi în tot acest timp n-am mîncat mai nimic. abia mă mai ţineam pe picioare şi în a cincea zi ne-a dus pe malul fluviului să ne îmbarcăm pentru front. am scris acasă. stăteam pe iarba verde şi mă uitam la armatele care îmbarcau pentru front. Vasile Enciu mi-a dat un tutun şi un pachet de ţigări şi trei mărci. noaptea următoare am dormit în oraşul de dincolo de fluviu şi am auzit cum a trîntit vreo 5 bombe.

Carnet de regie: În 1938 unul dintre deputaţii conservatori englezi, pe numele său Anthony Eden, declara: "Hitler nu este decît un fanatic sincer care nu doreşte războiul". Acelaşi deputat cu nume predestinat (Eden – Paradis) este în 1956 prim-ministru al guvernului britanic. Şi ce credeţi că face? Întrucît Egiptul luase măsura naţionalizării Suezului, el, domnul Eden, împreună cu prim-ministrul francez, domnul Guy Mollet (mollet = 1. adj. cam moale, 2. subst. pulpa piciorului) îl cheamă la Paris pe Ben Gurion, şeful guvernului israelian, şi-l convinge să atace Egiptul. De atunci Orientul Apropiat a tot continuat să se complice. E de reţinut însă acest cuplu de nume: Eden şi Mollet!

tot în această zi m-am dus la gară unde îmbarca Batalionul 4 Pionieri şi din întîmplare *(oh, întîmplarea!)* m-am întîlnit cu Vasile G. Enciu. Vasile Neciu, Costică alu' Savu şi Petre al Biţii din Preasna. se duceau spre front tot cu toţii într-o divizie. a doua zi m-am dus în Bazar şi am cumpărat o curea de încins şi zece pietre de scăpărat cu două mărci şi jumătate. apoi, pînă seara am mai scris o carte poştală acasă şi am dat-o pe un om care pleca la Batalionul 2 Administrativ şi l-am rugat s-o pună în Gara de Nord. cu el m-am dus din nou pe rampa gării din oraş şi-acum îmbarca bateria a şasea şi grupul de comandă al Divizionului 2 Artilerie Uşoară. M-am găsit *(din întîmplare?)* cu Oiţă al lui Marin Duţea şi mi-a dat un pachet de ţigări şi am

stat mult de vorbă cu el seara am spălat cămăşile murdare şi am primit 39 de ţigări, unt, conserve, bomboane şi pîine. în ziua următoare era joi şi am dat iar o roată prin Bazar de m-am plimbat. am dat o marcă pe şase pietre de scăpărat şi un fitil şi am mai dat şi o ţigară pe două ace de prins peşte. în piaţă se vindeau diferite lucruri de îmbrăcăminte, alimente, o pîine de două kilograme costa 360 de lei sau şase mărci bani germani. se puteau cumpăra tot felul de lucruri de mare preţ, dar pe tutun nu pe bani.

Carnet de regie: "*Războiul e sufletul comerţului*" – ar putea să spună caporalul Bobocică în timp ce domnii Eden şi Mollet ar putea să spună că "... şi invers!".

Suntem din nou pe şantierul de lîngă şcoala din G. Au trecut chiar cîteva luni, s-au mai înălţat cîteva ziduri, iar una dintre construcţii deja se căprioreşte. E sfîrşitul iernii. Printre ascultătorii constanţi ai maratonistului povestitor mă număr şi eu împreună cu cîţiva copii din clasele mari. Mă întreb, şi e greu să-mi răspund, ce gînduri avea caporalul G.P. cînd se ducea, în plin război, pînă la bazarul din oraşul în care era cantonat să-şi cumpere ace de pescuit. În acelaşi timp mă gîndesc că această valută de mare valoare pe care o foloseau ei pe atunci – o ţigară – încă mai merită un capitol special în istoria universală a monedei.

de Sfîntul Gheorghe trebuia să îmbarcăm şi noi pentru front. se spunea că avem de mers 500 de kilometri, adică două zile şi două nopţi cu trenul şi 100 de kilometri pe jos cu hrană rece. m-am bărbierit de dimineaţă şi mi-am pregătit raniţa pentru plecare. *pă* urmă m-am găsit cu cumătrul Tudor al Biţii şi am stat mult de vorbă cu el.

Cred că degeaba ne întrebăm noi ce şi-or fi spus. Povestitorul nu-şi aminteşte pentru că nici nu era important. Funcţia acelui dialog era doar una fatică. Să stai de vorbă cu un cunoscut înainte de a pleca spre necunoscut. Dacă se întîmplă să mori,

cineva îşi va aminti că a fost ultimul care a stat de vorbă cu tine. Tu vei trăi în acel cineva sau el în memoria ta.

> în drum spre front se vindea tutunul cu 240 de lei un pachet. ce n-am văzut de cînd sunt.

Într-adevăr, compilez eu în gînd cu un fragment din memoriile lui Constantin Giurescu, de cînd e pe lume Bobocică, leul nu a scăzut niciodată aşa de mult. Înainte de primul război mondial (Bobocică e născut în 1907) valoarea leului la bursele europene era de 1,15 franci elveţieni!

> am mers iarăşi din sat în sat şi unde nu mai puteam să înaintăm cantonam şi dormeam toată ziua. ne deplasam mai mult noaptea şi făceam cam 25-30 kilometri într-o etapă. am mai dormit la un croitor, la o şcoală şi la un ţăran invalid. ni se dădea pentru drum mai mult hrană rece şi cîte o litră de ţuică. mergînd pe drum am văzut tot felul de maşini distruse, tancuri, tunuri, cutii de muniţii, tuburi de cartuşe şi proiectile trase de tunuri şi morminte proaspete, unele cu nume româneşti pe cruce. am trecut vreo două poduri bine construite peste ape. drumul era gre . puneam cîte 8 boi la cuptor şi totuşi mergea foarte greu pentru că drumul era desfundat de ploi şi de circulaţia de vehicule grele.

Nouă, celor născuţi în a doua jumătate a secolului XX, adică la cel puţin opt ani după evenimetele povestite cu atîta coerenţă de caporalul G.P., ni s-au povestit într-adevăr multe lucruri despre oribilul război mondial. Dar noi iată că n-am ştiut că în acest război s-au dat atacuri, printre altele, şi cu nişte care cu boi obligate să traverseze fluvii. Nişte care cu boi ca în picturile lui Grigorescu. Nişte care cu boi pe care erau montate Cuptoare De Făcut Pîine! Ei bine, trebuia să ni se povestească mai demult acest lucru!

> în următorul oraş în care am ajuns după ce am mai cantonat în vreo zece sate şi am tras de cuptoare şi cu cîte 10 perechi de boi de se rupseseră proţapele pentru

> că intraseră carele pînă la osii în pămînt, ni s-a spus că vom sta şi vom fabrica pîine.

În secvenţele de arhivă primăvara înaintează încet, dar sigur. Ghicim că suntem deja în aprilie către sfîrşit, trecem în mai. În cadrele color în care-l revedem pe povestitor e încă iarnă, februarie 1977 mi se pare. O iarnă nici prea grea, nici prea uşoară. Dar cu o circulaţie a autobuzelor suficient de neregulată pentru a mă determina să nu fac naveta şi să mă instalez în sat, în gazdă la un vecin de-al lui G.P., zis Bobocică.

> în doi mai am primit şi primele cărţi poştale de la Ştefan şi Apostolică şi le-am răspuns imediat. după masă am primit un tutun şi ni s-au făcut injecţii contra tifosului. în ziua următoare era duminică şi am stat liniştiţi. doar am uns cuptoarele şi altceva nimic. era o zi frumoasă cu soare şi trăgeam speranţă că se usucă drumurile să nu mai chinuim boii. toată ziua a cîntat unul cu armonica şi pe la trei după amiaza m-a apucat, aşa, să plîng că m-am dus mai încolo să nu mă vază camarazii. spre seară am primit tutun de pipă, miere şi ţigări.

Serile de iarnă într-un sat ca acela în care mă aflu în timp ce scriu şi în care vom filma trebuie considerate entităţi semnificative separate. Culoarea cerului dintr-un amurg de iarnă în cîmpie cere o peliculă şi un tratament al acesteia încă neinventate. Eventualele imagini alb-negru sau color luate în astfel de amurguri nu vor fi decît palizi înlocuitori ai unei realităţi mult mai bogate. Misterul se amplifică în drumul printre căpiţe şi grajduri, pe lîngă salcîmii din spatele casei, prin curte, pe prispă, prin tindă spre polatra cu tavanul jos, cu pereţii şi podeaua lipite cu lut, spre vatra în care mocneşte un foc de lemne ude. Aici se spun adevăratele poveşti, care nu mai sunt imagini ale lumii, ci concentrate ale ei. Ceea ce se coace pe acel foc nu mai este hrană, ci un superconcentrat de hrană materială şi spirituală. Nu este speranţă în jurul ei şi nici disperare. Doar calm.

luni am luat masa în pădure, dar fără pîine pentru că am lăcomit și o terminasem. miercuri am primit o carte poștală de la nevastă. joi am mers toată noaptea pe jos, vreo 18 kilometri, iar *pă* mine mă numise căpitanul să merg în fața coloanei pentru siguranță. vineri dimineața m-am găsit cu Nedu M. Petrache din Preasna și eram la 12 kilometri de front. într-una auzeam bubuituri de tun. am stat de vorbă mult. în noaptea de 9 spre 10 mai, sîmbătă spre duminică, am făcut încă o etapă de vreo 12 kilometri pînă în spatele frontului. toată noaptea se auzeau bubuituri de tun de se cutremura pămîntul. și era tot timpul o lumină, așa, galbenă, violetă, albă. se albea și se întuneca cerul de la rachetele aruncate pentru a lumina terenul. duminică pe la 12 m-am culcat și am visat că mă certasem cu Ticuță și cu Dada pentru că intrase în casă și răscolise toate lucrurile. tot deodată am visat și că mă căsătorisem cu Sița lui Buldulea. se făcea că era fată mare. și Rădița se făcea că murise și ajunsesem văduv, ferească Dumnezeu! în satul A. am sosit în ziua de 10 mai, după 50 de zile de mers. eram foarte aproape de ultima linie de artilerie și se auzea tot timpul bubuind tunurile de se cutremura pămîntul. dormeam în corturi și era un frig de ne înghețau mîinile.

Acum putem urmări mai cu metodă, pe ecran, în ce constă activitatea funcțională a unei brutării de campanie. Luni dimineața se execută un scurt program de instrucție de front, apoi se scot coșurile cuptoarelor și se curăță. Soldații primesc ciocolată, cafea, țigări și chiar cîte un trabuc de căciulă. Marți și miercuri se fac brazdele, se cară pămîntul cu sacul, cu roaba și cu lopata, se face curățenie, se ancorează carele pînă devin într-adevăr cuptoare imobile. Iată că totuși nu-i obligau să facă pîine din mers. Pînă și niște bieți mîncători de cartofi aflaseră că pîinea se face stînd într-un loc și prinzînd rădăcini. Joi este, după exprimarea, fastuoasă într-un fel, a caporalului, "Sfînta Înălțare a

Domnului Isus Hristos la ceruri și *în loc să stăm repaus*, ne-a pus la lucru ca și în ziua de 13 mai."

în cinșpe mai se împlinea un an de cînd fusesem concentrat și în noaptea aia n-am dormit deloc pentru că au venit avioane și ne-au bombardat și de frică am fugit din corturi numai în cămăși și izmene pe cîmp și ne-am culcat la pămînt. dimineața a mai venit un avion și am dat s-o rupem din nou la fugă, dar a aterizat lîngă noi și se spunea că e Poșta. pe sub seară m-am găsit cu Răducanu G. Marin. am stat de vorbă mult și bătea Artileria de se cutremura pămîntul. sîmbătă și duminică nu s-a lucrat nimic din cauza bombardamentelor și a tirurilor de artilerie. abia luni s-a lucrat la tăiat lemne și în timpul ăla au trecut pe acolo camioane cu răniți din Regimentele 5 Dorobanți, 20 Dorobanți și 3 Călărași.

Trebuie găsită o soluție tehnică pentru a exprima prin imagini filmate și joc actoricesc foarte bun uimirea caporalului în fața simultaneității unor acțiuni aproape incompatibile, uimire pe care el o exteriorizează cu o discreție absolută. Cum e posibil – pare să spună privirea lui – ca în timp ce eu stau în curte și nu fac altceva decît să tai niște lemne, frații noștri din regimentele cu nume atît de frumoase să treacă spre țară înghesuiți în camioane și urlînd de durere. El n-avea pe atunci dreptul să se lase uimit de ceva. Asta l-ar fi pierdut. Acum, după atîția ani, cînd povestește pe îndelete în fața focului de vreascuri ude din vatră, uimirea se poate ghici în licărul ochilor lui luminați de jos în sus de lumina roșietică, slabă a jarului. Spune că în zilele următoare a fost liniște în sectorul lor și doar treceau mașini cu răniți de la 7 Pionieri și 5 Dorobanți. Continui să cred că desăvîrșita discreție a relatării nu se datorează vreunei eventuale autocenzuri, cît unei spaime nelămurite. El nu este, și poate că nu va fi niciodată, un *narator omniscient*. Este și va fi mai degrabă uimit, înspăimîntat și în același timp îmbărbătat de ceea ce îi este

dat să povestească. Poate filmul să povestească în felul acesta? Prin ce mijloace?

> pînă vineri s-a tot tăiat la lemne pentru fabricație, iar sîmbătă am început pregătirile, am încălzit cuptoarele. duminică, 24 mai, am început a fabrica pîine și a ieșit *o pîine bună și albă ca zăpada.*

Trebuie filmat într-un anume fel pentru a corela acest eveniment, la care povestitorul ajunge pe un ton neutru și fără nici un fel de crescendo, cu șirurile de camioane cu răniți ce trec spre gările de cîmpie unde sunt descărcate în vagoane de vite. Se formează apoi garnituri care pleacă spre țară. Trebuie!

*

(VAGON DE VITE) Poate s-a schimbat ceva între timp sau poate a citit el greșit în Mersul trenurilor. Zare a coborît din acceleratul de Constanța în Gara de Nord la ora unu și jumătate după miezul nopții. S-a dus spre tabela cu orarul trenurilor și a avut surpriza să constate că primul tren cursă care trece prin G. pleacă abia peste patru ore. A trecut pe la *Informații* și a obținut același răspuns. Acum stă ghem pe o bancă de pe peron și tremură de frig. Adoarme din cînd în cînd preț de cîteva secunde și i se pare că a dormit ore lungi într-un frig cu gust de cărbune și de apă cu mult clor. Tresare crezînd că a pierdut legătura, își privește ceasul, se asigură că mai are timp și trage adînc aerul rece în piept. Aerul nu este suficient de rece sau poate tocmai de aia se simte în el mirosul de W.C.-uri descărcate direct pe terasamentul căii ferate. Prin veghea și visul lui mult prea amestecat mirosea ba a gudron, ba a praf încins, ba a tămîie, ba a frig pur și simplu și deodată... o capră traversează șinele căii ferate la două peroane mai în față.

Zare se ridică brusc în picioare și face cîteva mișcări de gimnastică. Respiră, sare pe loc, se freacă la ochi și privește din nou. Capra e acolo. Un țăran cu pălărie cenușie trage de funie. Rămîne fascinat de imagine. Stă așa holbat minute în șir pînă cînd omul cu capra traversează cu greu cele două peroane și ajunge chiar pe peronul unde stă Zare. Îl vede aplecîndu-se și legînd funia de cadrul metalic al băncii pe care se așază. Nu sunt decît vreo 15 metri între banca lui Zare și cea a țăranului cu capra și lumina este destul de puternică. Iluzia optică este exclusă și, în general, Zare știe despre el însuși că nu-i un tip cu năzăriri, iluzii, vise cu ochii deschiși. Se așază din nou pe bancă și se decide să înțeleagă lucrurile după cum sunt, nu după cum ar putea el să le transforme prin lucrul propriei minți. Se ridică într-un tîrziu și dă să plece să-și ia bilet. Țăranul cu capra îl cheamă spre el și-l roagă să-i scoată și lui un bilet. El nu îndrăznește să treacă cu capra prin fața caselor de bilete, riscă o amendă. Îl ajută, desigur. Apoi stă alături de omul care spune că se numește Vlad și că e paznic de noapte la o uzină de mase plastice.

– Și ce faci, bre, cu capra, – întreabă Zare – o paști în curtea uzinei?

Nea Vlad începe o poveste complicată cu directorul uzinei care și-a luat o nevastă mult mai tînără decît el, una care lucrează la televiziune, "poate ați văzut-o, e una așa, cu ochelari și cu părul negru, face anchete cu copiii fugiți dup'acasă". Și că asta a născut, dar nu vrea să alăpteze. Ori n-are lapte, ori nu vrea să-i cadă pieptul pînă la buric. Așa că directorul, care-i și el om de la țară ca noi (Zare se întreabă de unde o fi dedus interlocutorul lui că și el, Zare Popescu, e tot de la țară), a zis că numai cu lapte de capră se face un copil mare și i-a zis lui nea Vlad să-i facă rost de una că i-o plătește. "Acu', dacă i-am promis, i-am promis, da' dă unde să-i duc io capră de cumpărat cînd el vrea să dea cinci șase sute de lei și o capră costă azi în jur de trei mii?" "Așa de mult, bre?" "Păi ce, e mult? Dacă porumbul costă două sute dubla! Da ăștia plecați mai de mult la oraș n-are de un' să știe și zice că vrei să-i speculezi dacă le ceri cît face. Așa că am luat-o pe-a mea să i-o duc. Pierd și io două mii dă lei, da' mă are omu' în vedere, cum ar veni. Am venit ieri dimineață cu trenul și era să plătesc și amendă. Era un controlor mai al dracu' și unu' mai cumsecade. Pînă la urmă ne-am înțeles da' vezi că doamna nevasta lu' dom director cînd a văzut capra a zis că nu-i trebuie și că să plec cu ea de unde am venit. Dom' director că

nu, ea că pleacă d'aici! Pînă la urmă m-am dus la uzină şi l-am schimbat pe paznicu' dă zi şi i-am zis că stau eu de serviciu pînă la patru dimineaţa şi pă urmă să vină el să mă schimbe. Acu o duc acasă. Pă d'oparte îmi pare bine că am salvat-o dă n-am mai vîndut-o pă nimica toată, da' acum să văd, nu m-o amenda ăştia că mă urc cu ea în tren?"

Zare se uită cu multă atenţie la vagoanele clasă cînd cursa de persoane trage la peronul din faţa lor. Se gîndeşte la clasele de obiecte care ar face stratificarea socială a posesorilor. La vagoanele de cale ferată, proprietate colectivă deci, stratificarea după confort şi estetică funcţională ar fi cel mult o bază pentru clasificarea călătorilor. Urmăreşte cu mare atenţie cît de confortabil reuşeşte să se aşeze o capră pe platforma unui vagon de pasageri, clasa a doua. Contrastul nu e destul de puternic. Ehee, îşi zice el, dar cîţi oameni n-au călătorit în vagoane de vite şi au tot sperat să ajungă vii la destinaţie!

Coboară în G. tocmai cînd se crapă de ziuă. E singurul pasager care coboară aici la o asemenea oră. Pe străzile noroioase ale satului nu se vede nici ţipenie de om. Se apropie totuşi de impiegat şi-l roagă să-i spună în ce casă locuieşte cu chirie tovarăşul profesor Radu A. Grinţu. Nu e prea departe – i se explică.

Îl scoală pe terist din somn tocmai cînd cocoşii cîntă mai cu foc şi cîinii latră furioşi că au fost treziţi aşa de cu ziuă. Îi strînge mîna şi-l întreabă rîzînd:

– În ce direcţie ziceai că săr peste cal?

*

> tot fabricaţie de pîine şi după ce am ieşit din fabricaţie m-am dus la cort şi m-am culcat pînă la 12 ziua şi după 12 m-am mutat cu somnul pe islaz şi dormind am visat-o pe Mama că era parcă bolnavă şi stătea în pat şi a venit şi cumnatu' Panait şi la urmă am mai visat şi un foc la naşu. ardea nişte trestie şi o şiră de paie. după aia s-a mutat focul la domnul învăţător şi tot la fel ardea. miercuri am spălat rufe şi după masă ni s-au dat cămăşi noi fiindcă cele vechi au fost rupte complet. seara încă nu instalasem corturile şi era lună plină. am jumulit iarbă şi am făcut saltele şi ne-am culcat. A doua zi am instalat şi corturi şi cuptoare în noul loc de cantonament. timp de aproape trei săptămîni am stat nemişcaţi în acelaşi loc fabricînd pîine şi lucrînd zi şi noapte în trei schimburi. cînd eram liber, ziua, o luam aşa peste islaz cu mai mulţi băieţi şi mergeam pînă în marginea pădurii şi ne culcam acolo în nişte poieniţe cu flori. era linişte de nici nu ziceai că-i război şi în vale se ridica fumul de la cuptoare drept în sus. acolo se făcea pîine şi noi dormeam în poieniţe ca nişte prunci. aşa, într-o margine de poieniţă în pădurea aia de mesteceni şi stejari şi duzi, în plină cîmpie, am găsit şi nişte tufe de zmeură. se făcuse jumătatea lui iunie şi abia începeau să se pîrguiască. mă gîndeam însă ce caută zmeura aia acolo, că pe la noi zmeura creşte mai ales la munte. dar mă gîndeam că şi eu aş putea să încerc să pun în curte cîteva tufe dacă am norocu' să mă întorc. uite că nici pînă azi n-am apucat s-o plantez să văd dacă se prinde sau nu.

Ascultătorul unor asemenea poveşti nu poate să nu se întrebe de rostul tonului neutru pe care sunt ele debitate. Se poate observa chiar un fel de indiferenţă a celui care povesteşte faţă de ceea ce noi numim război. Explicaţia pare a fi una singură: *Caporalul G.P. din armata română lupta încă de pe atunci în alt război.*

Carnet de regie: Clarificări. În 1973, în faţa Adunării Generale a O.N.U., Willy Brandt (Premiul Nobel pentru Pace – tocmai premiul revendicat cu atîta neruşinare de ultimul deţinut de la Spandau!) declara: "Din punct de vedere moral nu este nici o deosebire dacă un om este ucis în război sau este lăsat să moară de foame datorită indiferenţei altora". Conform unor evaluări UNESCO numai în acelaşi an 1973 au suferit de foame şi subnutriţie între 400 şi 500.000.000 de copii. S-a calculat că în lu-

mea întreagă disponibilităţile de alimente pe cap de locuitor nu au mai crescut din 1936, ba chiar au scăzut în ultimul deceniu. Acest *alt "război"* se poartă deci de multă vreme, iar un şef de cuptor de la o brutărie de campanie poate fi considerat, pe bună dreptate, un luptător, un erou, un nemuritor. Asta ar trebui să arate imaginile alb-negru şi color ale filmului nostru.

La un moment vocea povestitorului se întrerupe brusc şi aparatul de filmat se opreşte din povestit pentru a-l căuta în afara cadrului. Nu-l găseşte, dar în curtea şcolii, în recreaţie, într-o dimineaţă însorită de mai, un nepot de-al lui Bobocică, un băiat de clasa a opta, îmi explică mie că bunicul lui s-a îmbolnăvit şi e la spitalul din F. Trebuie să merg să-l văd. Abia peste o săptămînă, împreună cu Zare Popescu, merg să-l vizitez pe bătrîn. E acasă acum şi spune că s-a însănătoşit, de a doua zi ar vrea să se ducă la muncă. Spune: "Mai credeam eu, dom'le profesor, să ajung să văd cu ochii ziua de azi? Să mă mai salvez atunci cu inundaţiile? Să apuc să trăiesc şi după un cutremur ca ăla de acum două luni?" Apoi îmi povesteşte că a fost bolnav "dă nu mai putea să respire" din cauza vinului, că l-a băut rece toată iarna şi că asta i-ar fi dăunat la "laringe". Constatăm împreună că G.P. e un erou şi că e nemuritor!

X..............................

Y....................................

Z. Este Zare Popescu un personaj în "romanul" Zmeura de cîmpie?

(studiu)

S-ar putea să nu fie pentru că îi lipsesc mai multe elemente constitutive, dintre cele care sunt considerate obligatorii. Culoarea ochilor lui nu este nicăieri definită. El nu-şi cunoaşte nici măcar părinţii. Nici nu vrea să-i cunoască. Este posibil un asemenea personaj?

Duminică 8 mai 1977

Zare merge mai întîi de-a lungul rîului lat şi leneş de cîmpie. Urcă dealul nu prea înalt, îndepărtîndu-se de rîu. Traversează un cîmp abia semănat, ajunge în marginea pădurii Golovna. Este o după amiază de duminică. Îşi vătuieşte urechile cu un anume fel de linişte (ciripit de păsări, vînt uşor printre frunzele abia născute, crengi uscate şi frunze din toamna trecută trosnind sau foşnind sub picior). Început de mai într-o pădure bătrînă din cîmpie. Cuvintele "potecă, ierburi înalte, poiană, păsări" sunt evident inutile, neputincioase, stupide, în vecinătatea acestor forme, culori, spaţii, mişcări de aer şi legături ale trupului cu ele. Modul în care privirea se încăpăţînează să rămînă agăţată de firul subţire de apă, urechea se aţinteşte la zgomotul lui, buzele-l sorb, nu are nimic comun cu abstracţia cuprinsă de cuvîntul "timp". Ar putea să numească somn toate acestea, dar, cum singurătatea nu cere cuvinte, cum şi aşa există prea multe faţă de nevoile noastre...

Despre mirosul alb şi înalt al acestor ciorchini de insecte zumzăitoare pe care le punem să PRODUCĂ ceva pentru noi este mult mai bine să se tacă. Să nu se rostească nici un cuvînt!

Revine deci pe acelaşi drum (trei ore mai tîrziu – dacă timpul contează), se desprinde de marginea pădurii ca de un Andreescu veritabil, traversează cîmpul, coboară o pantă nu prea abruptă, apa reîntîlneşte, planturos de data aceasta, privirea. Drumul se lasă străbătut de paşi egali, reapar forme de locuinţe

umane (un sat deci) şi, împreună cu ele, un maldăr de cuvinte reocupîndu-şi drepturi temporar uzurpate. Se îndreaptă spre casa în care Bobocică şi Radu Grinţu au rămas să povestească şi să bea vin rece.

Pătrunde în grădina casei, în casă, în camera în care televizorul se adresează patetic semiîntunericului. Nu e nimeni aici. Urechile rămîn vătuite, privirea-şi păstrează fixitatea, buzele, limba, gîtlejul încă nu se despart de izvor. Mirosul ciorchinilor zumzăitori, culoarea lor albă (înălţată spre mai pur de vecinătatea fragmentară a verdelui), gustul mierii capătă dăinuire. Ecranul se luptă cu toate acestea, palpită, zvîcneşte, transformă semiîntunericul într-o fosforescenţă violetă.

Camera se populează treptat, este duminică 8 mai '77 şi sunt mai multe meciuri de văzut. Zgomotul zarurilor în cutia de table, clinchet de pahare, un vin roşu bine păstrat peste iarnă. Aşteptare. Ecranul îşi toarce alene zvîcnirile de alb şi negru, ploaia lui de cuvinte de care încercăm să nu ne sinchisim. Un vecin care întreabă:

– Ai săpat via, mă?

– Io mai am un rînd, îl fac mîine.

– Păi mîine e 9 mai, glumeşte profesorul. (Parcă dacă e 9 mai nu poţi săpa via!) Interlocutorul acceptă gluma. Rîde.

– E Paştele. Atunci chiar era dă Paşte.

– În patru'ş'cinci?

– Da, zice şi se aşază mai comod, s-a obţinut legătura cu stadionul.

Vacarmul tribunelor, vocea emoţionată a comentatorului au acum forţa să submineze vătuirea auzului, fixitatea plăcută a privirii, răcoarea instalată pe buze şi chiar mirosul florilor de zmeură de cîmp care mai stăruie în nări.

Abia trecusem de Vesely. În satul următor am dormit într-o şură. Simţurile abia acum încep să fie maltratate de imagini, de zgomote, de speranţele şi dezamăgirile unui sport. Grupa caporalului Nicolae a dormit în şura locuitorului K.

dimineaţă, fîntîna din curtea cehului, gamelă, apă rece, zgomot de motocicletă oprită lîngă santinelă, băi camarade unde e corpu dă comandă regimentu 9 vînători dă munte?, a treia casă da' dă ce?, a capitulat germania da' nu mai spune la toţi aşteaptă ordinu, înapoi în şură caporalul Nicolae, bă ia sculaţi că acu să dă ordinu dă înaintare, drepţi, ştia ei ce înseamnă ordinu dă înaintare că pîn Vesely trecusem foarte greu, îmbrăcaţi, spălaţi, nemţii ar fi dincolo de pădure, adunaarea! şi sublocotenentu:

Ai noştri au deschis scorul, bucurie, clinchet de pahare, vacarmul tribunelor pătrunde pînă la noi prin difuzoarele aparatului, are vreo legătură această agresivitate "nevinovată" cu simţurile noastre maltratate, cu echilibrul lor atît de precar?

bă băieţi uite ce e (noi ştiam ceva de la caporal da' ne-am făcut că nu ştim nimic) războiu s-a terminat, ăăăăăAAAăăăă, uraaaaaa, numai gamele pă tot ceru', acuma ordinu e să scotocim pădurea din faţă fără foc de armă.

Este pauza meciului şi vom fuma cîte o ţigară pe prispă.

Poteci, poieni, ierburi înalte, păsări, izvoare şi mirosul îmbătător al florilor de pădure.

dincolo de pădure o şosea cu terasament înalt, peste şosea salt înainteee!, sare doar un băiat cu puşca mitralieră şi dincolo neamţu care-i ordonă în româneşte (învăţaseră româneşte, bre?!): STAI!, nici un foc dă armă, pă băiatu ăla nu l-am mai văzut, pînă la 23 iulie cît am rămas noi în Cehoslovacia, o fi căzut prizonier în ultima zi? ăsta a fost norocu lui, era a treia zi dă Paşte.

Vor fi existînd, în pădurile de dincolo de Vesely, tufe de zmeură înflorită la începutul lui mai?

*

(ZAŢ) Acesta este un termen tipografic. El desemnează un "text cules cu litere de plumb şi aşezat în forme de dimensiunile paginilor, gata pentru tipărit", adică un *obiect* care, chiar înainte ca dumneavoastră să ajungeţi cu lectura la sfîrşitul acestei fraze, a fost deja topit şi a devenit din nou o bucată informă de plumb.

CUPRINS

Au apărut:

1. *Baltagul* - Mihail Sadoveanu
2. *Ciulinii Bărăganului • Codin* - Panait Istrati
3. *Romanul Comăneştenilor* - Duiliu Zamfirescu
4. *Geniu pustiu • Aur, mărire şi amor* - Mihai Eminescu
5. *Fraţii Jderi* - Mihail Sadoveanu
6. *Thalassa* - Al. Macedonski
7. *Groapa* - Eugen Barbu
8. *Ciocoii vechi şi noi* - Nicolae Filimon

9-10. *Manoil • Elena* - Dimitrie Bolintineanu

11. *Mara* - Ioan Slavici
12. *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă* - Mihail Sadoveanu
13. *Europolis* - Jean Bart
14. *Papucii lui Mahmud* - Gala Galaction
15. *Maidanul cu dragoste* - G. M. Zamfirescu
16. *Zilele şi nopţile unui student întârziat* - Gib. I. Mihăescu
17. *Craii de Curtea Veche* - Mateiu Caragiale
18. *Sfârşit de veac în Bucureşti* - Ion Marin Sadoveanu
19. *Jocul cu moartea* - Zaharia Stancu
20. *Carlton* - Cezar Petrescu
21. *Ursita* - B. P. Hasdeu
22. *Dragomirna* - Victor Eftimiu
23. *Princepele* - Eugen Barbu
24. *Fecioarele despletite* - Hortensia Papadat-Bengescu
25. *Concert din muzică de Bach* - Hortensia Papadat-Bengescu
26. *Drumul ascuns* - Hortensia Papadat-Bengescu
27. *Îngerul a strigat* - Fănuş Neagu
28. *Ion* - Liviu Rebreanu
29. *Pădurea spânzuraţilor* - Liviu Rebreanu
30. *Adam şi Eva* - Liviu Rebreanu

31-32. *Mite • Bălăuca* - Eugen Lovinescu

33-34. *Inimi cicatrizate • Întâmplări în irealitatea imediată* - Max Blecher

35. *Adela* - Garabet Ibrăileanu
36. *Rusoaica* - Gib. I. Mihăescu

37-38. *O moarte care nu dovedeşte nimic • Ioana* - Anton Holban

39. *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* - Camil Petrescu
40. *Moromeţii (2 vol.)* - Marin Preda
41. *Întunecare* - Cezar Petrescu